

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 6 Σεπτεμβρίου 2026 • Έτος 17^ο • Αρ. φύλλου 942

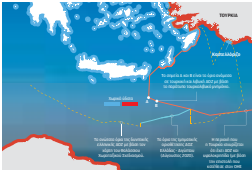
Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΥΒΡΙΔΙΚΕΣ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ

«Θέλουν τον Γερμανό τους»

Το Βερολίνο στοιχειοθέτησε υβριδική επίθεση από τη Ρωσία στο αεροδρόμιο της Λειψίας μέσα σε 28 ημέρες, εξασφαλίζοντας στήριξη Ε.Ε.-ΝΑΤΟ. Αντίθετα, οκτώ μήνες μετά το βίντεογκέιτ, η Λευκωσία οχυρώνεται πίσω από ατεκμηρίωτα σενάρια, ενώ η Ε.Ε. δεν άρθρωσε λέξη. **Σελ. 6**

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΕΞ

Διάβημα με μήνυμα για τα 12 μίλια

Αναφορά στο δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά ύδατα στα 12 ναυτικά μίλια περιλαμβάνει για πρώτη φορά ρητώς το διάβημα προς την Τουρκία. Βασικά ορόσημα πλέον είναι η δημοσίευση από την Ελλάδα των Προεδρικών Διαταγμάτων για την εφαρμογή του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού, η πιθανή κατάθεση του νόμου για τη «Γαλάζια Πατρίδα» από την Αγκυρα και η επανέναρχη του έργου του καλωδίου. **Σελ. 16, 18**

ΕΑΝ Η ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΘΕΣΕΙ ΕΑΥΤΟΝ ΕΚΤΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

GSI και χωρίς την Κύπρο

Προβληματίζει η αστάθεια τοποθετήσεων της κυβέρνησης – Σκέψεις για απευθείας σύνδεση Ισραήλ-Κρήτης ή σύνδεσης με GREGY

Το ενδεχόμενο ενός GSI χωρίς την Κύπρο παύει να αποτελεί απλώς θεωρητική υπόθεση. Στον απόηχο του αποκαλυπτικού ρεπορτάζ της προηγούμενης έκδοσης, με την κυβέρνηση να εμφανίζει «διπλή προσωπικότητα» σε διάστημα μερικών εβδο-

μάδων, πληροφορίες της «Κ» καταγράφουν προβληματισμούς και εναλλακτικά σενάρια που θα μπορούσαν, εάν η Λευκωσία επιμείνει στις επιφυλάξεις της, να διατηρήσουν τον ενεργειακό διάδρομο Ισραήλ-Ευρώπης παρακάμπτοντας την Κύπρο. **Σελ. 4**

Ανάλυση: Η κυβερνητική διγλωσσία και η χρησιμότητα της ασάφειας

Πίσω από τα αντιφατικά σήματα που εκπέμπουν οι κυβερνητικές μεταπτώσεις, φαίνεται να βρίσκεται μια δύσκολη πολιτική εξίσωση για τον Νίκο Χριστοδουλίδη: Αθήνα, ισχυρά οικονομικά συμφέροντα στο εσωτερικό και κοινωνία συνθέτουν τρεις διαφορετικούς «λογαριασμούς» πολιτικού κόστους, με φρόντο το 2028. **Σελ. 5**

ΞΥΝΙΣΤΕΡΙ: ΜΙΑ ΔΥΣΚΟΛΗ ΧΡΟΝΙΑ

Ο βασιλιάς του κυπριακού αμπελώνα ασθενεί

Το Ξυνιστέρι μπορεί άνετα να χαρακτηριστεί ο βασιλιάς του κυπριακού αμπελώνα, η έκταση που καλύπτει αναλογεί περίπου στο ένα τρίτο των αμπελιών στο νησί, και δίνει μερικά από τα πιο αξιολογά ξηρά, ημίγλυκα και αφρώδη κυπρια-

κά κρασιά, επιδόρπιους οίνους, αλλά και τη ζιβανία. Αυτή η «κυριαρχία» πλύνεται από τον περονόσπορο και τις χαλαζοπτώσεις. Σύμφωνα δε με τις ενδείξεις η παραγωγή για το Ξυνιστέρι θα είναι μειωμένη κατά 30% - 50%. **Σελ. 9**

ANNITA ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Κοινός στόχος η ενότητα της Παράταξης

Η Annita Δημητρίου μιλάει στην «Κ» για τη διαδικασία ανάδειξης του υποψηφίου του ΔΗΣΥ για τις προεδρικές εκλογές, το Κυπριακό, το GSI, την ακρίβεια και τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση. **Σελ. 7**

ΜΟΣΕ ΠΑΤΕΛ

Τα μυστικά της «Ασπίδας του Αχιλλέα»

Ο Μοσέ Πατέλ, διευθυντής του Οργανισμού Αντιπυραυλικής Άμυνας του Ισραήλ και βασικός «αρχιτέκτονας» της «Ασπίδας του Αχιλλέα», σκιαγραφεί στην «Κ» τις δυνατότητες των αντιπυραυλικών συστημάτων Spyder, Barak MX και David's Sling και την επιμέρους αμυντική-βιομηχανική συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ. **Σελ. 19**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Τραγωδία

Καθώς οι Νίκος Χριστοδουλίδης και Τουφάν Ερχιουρμαν επιταχύνουν τις προσπάθειες για το ξεκλείδωμα του Κυπριακού, η πραγματικότητα δηλώνει αμείλικτη. Πάνω από μισό αιώνας έχει περάσει από το 1974, και είναι βαθύτατα αποκαρδιωτικό το γεγονός ότι οι πολιτικές αγκυλώσεις εξακολουθούν να μπαίνουν εμπόδιο μπροστά στην ανθρώπινη τραγωδία. Και η αδυναμία παραμερισμού των πολιτικών σκοπιμοτήτων μπροστά στον ανθρώπινο πόνο, δηλώνει πολλά και αφήνει να εννοηθούν άλλα τόσα. Κάθε άλλο παρά θετικά.

33EAST FUND I: ΝΕΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γέφυρα για εγχώριες και διεθνείς startups

Με επενδύσεις 7,5 εκατ. ευρώ σε 12 εταιρείες και συνολικές δεσμεύσεις 35 εκατ. ευρώ, το 33East Fund I ενισχύει την κυπριακή startup αγορά και δημιουργεί

γέφυρες με εταιρείες του εξωτερικού, φέρνοντας στην Κύπρο νέα κεφάλαια, θέσεις εργασίας και επιχειρηματική δραστηριότητα. **Οικονομική, σελ. 4**

ΝΑΥΑΓΙΟ ΚΑΤΑΜΑΡΑΝ «FILO JET»

Η «Κ» στην κατεχόμενη Κερύνεια

Οδύνη και πολιτικές ευθύνες για το ναυάγιο στα ανοιχτά της Κερύνειας. Η δημόσια κατακραυγή στα κατεχόμενα είναι τεράστια, ανοίγοντας με τον πιο τραγικό τρόπο τα κενά στους εποπτικούς ελέγχους και την απόδοση ευθυνών. Στο νέο λιμάνι της κατεχόμενης Κερύνειας οι συγγενείς των αγνοουμένων, κάτω από αυτοσχέδια σκέπαστρα, περιμένουν νέα για τα αγαπημένα τους πρόσωπα. **Σελ. 8**

ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΚΗΠΟΣ / Γράφει ο «ΚΗΠΟΥΡΟΣ»

Περί «επιλογών νίκης» και άλλων (ΑΚΕΛικών) δαιμονίων

Απροετοίμαστοι

Εξ απορόπουτου. Ούτε πορτοκαλί, ούτε κίτρινη, καμιά προειδοποίηση δεν είχε εκδοθεί προκειμένου να είχαμε κατά κάποιον τρόπο προετοιμαστεί. Έστω, βρε αδελφέ, μια ένδειξη «Be prepared», «Να είστε προετοιμασμένοι», να υπήρχε πάνω, δεξιά γωνία... Και λέω δεξιά επειδή αυτή τη θέση της οθόνης είθισται να επιλέγουν τα κυπριακά και ελληνικά κανάλια για να τοποθετούν τις διάφορες ενδείξεις τους, μην παρεξηγηθούμε για τίποτα ιδεολογικές διακρίσεις και κομματικές προτιμήσεις. Ας την έβαζαν αριστερά, ας την έβαζαν κέντρο – κέντρο μας βρήκε έτσι κι αλλιώς, κατά μέτωπο, έτσι όπως είχαμε αφεθεί, απροετοίμαστοι, ευάλωτοι της μνήμης... Οκτώ λέξεις ήταν όλες κι όλες, το διευκρινίζω μην θεωρηθώ τίποτα υπερβολικός, αλλά από πάπου προπάπου το ξέρουμε αυτό, γιαγιόδες και μανάδες μάς τα έχουνε δασκαλέψει: δεν θέλει πολύ να γίνει το κακό...

Οκτώ λέξεις

«Η επιλογή μας θα είναι η επιλογή νίκης». Αχ, βρε Στέφανε, αχ βρε Στέφανε... Οκτώ λέξεις όλες κι όλες, αλλά έμοιαζε με ριπή στο «Δεκαεπτά Σφαίρες για έναν άγγελο». Μου είσαι συμπαθής πολύ, τι ανάγκη έχεις εσύ τα κλισέ; Δεν σε κόβω για τρομολόγνο, να αρέσκεσαι να σκορπάς τον πανικό... Οπότε; Να ξέχασες, άραγε; Μα ξεχνιούνται τόσο εύκολα τέτοιες ταιλαιπωρίες; Οπότε; Μήπως σε παρέσυρε ο Δημητρώπουλος που είναι χωρατατζής πολύ και το 'πες για να σπάσετε πλάκα; Όχι πως έχει καμιά σημασία το γιατί... Μακριά. Μόνο μείνε μακριά από τούδε και στο εξής, μακριά απ' όσα θυμίζουν τα δράματα του παρελθόντος. Και, προσοχή, μην διανοηθεί κανείς να πάρει τη σκυτάλη από εσένα, και το επαναλάβει...

Μια «βεβαιότητα» είναι απλά, πες την κι ας πέσει χάρμη. Και την είπε ο Στέφανος Στεφάνου. Οκτώ λέξεις όλες κι όλες ήταν αρκετές για να αρχίσουν να βγάζουν πάλι καπνό οι λέβητες...

«Η μέρα της Μαρμότας»

Μάης του 2017. «Ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ θα είναι επιλογή νίκης και να είστε σίγουροι γι' αυτό», έλεγε ο Άντρος Κυπριανού. Κατά πόδας εσύ, ως ο εκπρόσωπος Τύπου του κόμματος τότε, να επαναλαμβάνεις. «Θα έχουμε υποψηφιότητα νίκης» τη μια μέρα, «Υποψήφιο με όρους νίκης» την επομένη... Έβγαι-

νε ο Άντρος, με εκείνο το ύφος, το αφ' υψηλού που είχε ο Μάνος Κατράκης στο «Ορατότης Μηδέν», στον ρόλο του πάτερ φαμίλια των Ρίχτερ, των πλοιοκτπτών, και έλεγε: «Εμείς έχουμε δημοκρατικές διαδικασίες στο ΑΚΕΛ. Δεν είμαστε κόμματος τότε, να επαναλαμβάνεις. «Θα έχουμε υποψηφιότητα νίκης» τη μια μέρα, «Υποψήφιο με όρους νίκης» την επομένη... Έβγαι-

πάρουν το χρίσμα», έλεγε. «Εμείς έχουμε πολύ δημοκρατικές διαδικασίες, δεν αποφασίζει η ηγεσία», ξανάλεγε μπας και πειστεί και ο ίδιος διά της επαναλήψεως. Και πάλι κατά πόδας εσύ. Μπολιάστηκες τις κουλαμάρες, υιοθέτησες τα βαρύγδουπα, τις βεβαιότητες και τα διδάγματα... «Ξεκάθαρα οι ότι θα είναι υποψήφιοι και απλά χειροκροτούνται από κάτω για να

στέλνει ο εκπρόσωπος Τύπου του ΑΚΕΛ, Στέφανος Στεφάνου. Δηλώνει κατηγορηματικά ότι η επιλογή του υποψηφίου θα γίνει με όρους νίκης και όχι απλά για να περάσει στον δεύτερο γύρο». Και πριν προλάβουμε να επεξεργαστούμε τα ξεκάθαρα μηνύματα, νά σου πάλι να επαναλαμβάνεις: «Εμείς θα έχουμε υποψηφιότητα νίκης και όχι απλώς υποψηφιότητα για να πούμε ότι βρήκαμε υποψήφιο». Και μετά τα βαρύγδουπα, οι βεβαιότητες και το κούνημα του δακτύλου: «Το ΑΚΕΛ, όταν θα πάρει τις αποφάσεις του θα δώσει απαντήσεις για όλους και για όλα, δήλωσε ο εκπρόσωπος Τύπου του κόμματος, Στέφανος Στεφάνου». Το καλύτερό σου, όμως, εκείνης της περιόδου ήταν άλλο. Σάββατο, 6 Μαΐου, σε συνέντευξή σου στη «Σημερινή»: «Θα ήταν ανέντιμο και μη ειλικρινές έναντι των πολιτών, είτε να αλλάξεις θέσεις που έχεις ενόψει των εκλογών για να εξυπηρετήσεις προεκλογικές σκοπιμότητες είτε να κάνεις συνεργασίες, με τις οποίες δεν υπάρχει μια σύγκλιση σε βασικές θέσεις»...

Αποστόμωση

Πως να την περιγράψω τη συνέχεια; Να πω «μείναμε άναυδοι»; Να πω «άλλα τα χείλη»; Να ήταν από τα «ξεκάθαρα μηνύματα» ή από τις «απαντήσεις για όλους και για όλα»... Και το όνομα αυτού, Μάικ Σπανός. Οι λέβητες του ατμόπλοιου «Χριστίνα» της ναυτεμπορικής εταιρείας Ρίχτερ, μόλις είχαν αρχίσει να βγάζουν καπνό... «Όχι άλλο κάρβουνο», φώναξε ο Κούρκουλος, με φόρα όμως εσείς, να φουλάρετε τις μηχανές... Μα τον Μάικ Σπανό, βρε αθεόφοβο; Που έλεγε «οι ναυαγιστές μας», και εννοούσε την Τρόικα. Που έλεγε «σωφρονιστικό πρόγραμμα εξυγίανσης» και αναφερόταν στο μνημόνιο.

Η επανάληψη

Εγώ θα το πω, κι αν θες άκουσέ με, αν θες ξέχασε ότι στο είπα: Άσε τις επαναλήψεις. Μήτηρ πάσης μαθήσεως... Κουραφέξαλα. Η επανάληψη της μα... ματσαράγκα, δεν θα σε κάνει δόκτορα. Άσε τα «Η επιλογή μας θα είναι η επιλογή νίκης». Όπως είπες, «το αποτέλεσμα των προηγούμενων προεδρικών έδειξε πως...». Κράτα αυτό και πήγαινε λίγο πιο πίσω τώρα, για να μην πας αργότερα. Και δεξ τι έδειξαν οι προηγούμενες προεδρικές. Μόνο έτσι μαθαίνεις. Έφερες ένα καλό αποτέλεσμα μας», και εννοούσε την σωστά σημείωσες «η δυναμική που διαθέτει το ΑΚΕΛ έδειξε...». Θέλει όμως προσοχή: όχι άλλο κάρβουνο.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

6-9-1936

Ενισχύσεις: Επιβεβαιούται η πληροφορία των εφημερίδων καθ' νη η αγγλική Κυβέρνηση σκέπτεται να αποστείλη ενισχύσεις εις την Παλαιστίνη. Υπάρχει επίσης η πληροφορία ότι η Κυβέρνησις σκέπτεται να κηρύξη εν Παλαιστίνη τον στρατιωτικόν νόμον αν το μέτρον τούτο κριθή αναγκαίον. [...] Η πρώτη αποστολή των αγγλικών στρατευμάτων διά Παλαιστίνην ανεχώρησεν την 11ην Σεπτεμβρίου. Την 22αν ιδίου θα γίνη η επιβίβασις του κυρίου σώματος της εις Παλαιστίνην αποστελλομένης δυνάμεως.

Γενέθλια: Σήμερον 6ην Σεπτεμβρίου εις ολόκληρον την Γιουγκοσλαυίαν θα εορτασθούν τα γενέθλια του νεαρού βασιλέως Πέτρου του Β΄, ο οποίος συμπληρώνει το 13ον έτος της ηλικίας του. [...] Σύμπας ο γιουγκοσλαβικός λαός θα χαιρετίση σήμερον με τον μεγαλύτερον ενθουσιασμόν την επέτειον της γεννήσεως του Βασιλέως του, διαδηλώνων επί τη ευκαιρία την προσήλωσίν του προς την εθνικὴν δυναστείαν της χώρας του.

«Πτηνάνθρωπος»: Εις την Φραγκφούρτην δύο νεαροί πειραματισταί ονόματι Εσθλερ και Βίλλγκερ κατάρθωσαν να κρατηθούν εις τον αέρα επί 20 δευτερόλεπτα, επιβαίνοντες πετομπλανής της οποίας αι πτέρυγες εκινούντο διά των χειρών. Παρά τον πνέοντα άνεμον οι νεώτεροι Ικαροί κατάρθωσαν να διανύσουν εν πτήσει 390 μέτρα.

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

ΔΗΣΥ, ΕΔΕΚ και Ρίκκος Μάμπουρος

Όλα δεξιά να μας πάνε...

Ο υποψήφιος για την προεδρία της ΕΔΕΚ Γιώργος Κουτούγκης δηλώνει πως από τη στιγμή που το κόμμα δεν έχει υπουργική εκπροσώπηση στην κυβέρνηση δεν υπάρχει λόγος να συνεχίζεται η στήριξη στον Χριστοδουλίδη. Έτοιμος ο Γιώργος να φορέσει το πρόσωπο ανάποδα και να βγει στους δρόμους στις πλατέες, με τραγούδια, φωνές και συνθήματα.

Όσον αφορά τη νεαρή υποψήφια Σοφία Χριστοδούλου, έδωσε άλλη υπόσταση

στην οξύμωρη έννοια της απολιτικής πολιτικής απαντώντας σαν πυθιά σε πρόσφατο πόντκαστ. Και γιατί όχι, με ρώτησε φίλος Εδεκιτής. Πρόεδρος της Δημοκρατίας και πρόεδρος της Βουλής έφτασαν εκεί που είναι ακριβώς επειδή υπήρξαν σχεδόν απολιτκ. Να μη μιλήσουμε για τον Φειδία, που μπήκε στην Ευρωβουλή χωρίς να μπορεί να δείξει την Ευρώπη στον χάρτη. Τα προβλήματα –και το πολιτικό κόστος– ξεκινούν όταν αρχίσουμε να παίρνεις θέσεις. Όπως έλεγε και ο αλησμόντος Μαρξ (ο Γκρούτσιο, όχι ο Καρλ)

«αυτές είναι οι Αρχές μου, αλλά αν δεν σου αρέσουν, οκ, έχω κι άλλες».

Στιγμές απείρου κάλλους ζήσαμε αυτές τις μέρες με δύο βίντεο που έγιναν βίαιρα. Στο ένα, με χρήση ΑΙ, βλέπουμε τον θρυλικό Ρίκκο Μάμπουρο, που είχε ενσαρκώσει ο Γιώργος Ζένιος, να πλακώνει στα χαστούκια διάφορα πρόσωπα της κυπριακής πολιτικής σκηνής. Στο άλλο, που φαίνεται ΑΙ μα δυστυχώς δεν είναι, βλέπουμε τον Πρόεδρο σε πόντκαστ να λέει –με πονηρή μειδίαμα– «εμείς θα δουλεύουμε όλο τον Αύγουστο» και αμέσως μετά να κάνει βουτιά σαν άλλος Παγδατής, παίζοντας ρακέτες στην παραλία με ένα ομολογουμένως ιδιαίτερο στιλ. Δεν πλήττουμε ποτέ.

Ερικτή η αναπλήρωση των απωλειών κουρεμένων καταθετών, δηλώνει η Αννίτα και πολύ καλά κάνει. Βλέποντας πως ο νεαρός Νίκος άνοιξε τα ταμεία του κράτους και μοιράζει λεφτά δεξιά και αριστερά σαν πρόεδρος Αϊ Βασιλκς, η ξανθά αγαπημένη Παναγιά μπαίνει επίσης στον αγώνα της γενναιοδωρίας. Λεφτά υπάρχουν.

Θα χρειάζονται περίπου 240 εκατομμύρια τον χρόνο για μονάδες αφαλάτωσης ώστε να έχουμε νερό χωρίς να εξαρτόμαστε σε τεράστιο βαθμό από τις βροχές και τα φράγματα. Είναι βέβαια κάτι που πρέπει να γίνει ανεξαρτητως κόστους, έστω και αν μετά το ακριβότερο ρεύμα στον κόσμο αποκτήσουμε και το ακριβότερο νερό. Βασικά κάθε ποτήρι που θα πίνουμε θα είναι λίγο αλμυρούτσικο μα θα το συντηθίσουμε, όπως συντηθίσαμε και τους λογαριασμούς της ΑΗΚ. Στην υγεία μας, ρε παιδίά.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Νικόλαου Σαρπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αετός: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

**BIG BANG
ORIGINAL
UNICO**

H
U
B
L
O
T

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

Εναλλακτικές που μπορούν να αφήσουν την Κύπρο εκτός GSI

Παρασκηνιακοί προβληματισμοί και σενάρια στην περίπτωση που δεν αρθούν οι επιφυλάξεις της Λευκωσίας

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Η επιλογή της κυβέρνησης να αποφεύγει να τοποθετηθεί σε προβληματισμούς και ανησυχίες που εκφράζονται για τους ενεργειακούς σχεδιασμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας, εντείνει την αβεβαιότητα που έχει δημιουργηθεί και ενισχύει τις απόψεις που εκφράζονται ότι η Λευκωσία επιχειρεί στροφή σε κορυφαία ενεργειακά έργα όπως η ηλεκτρική διασύνδεση Κύπρου-Ευρώπης μέσω Ελλάδας. Η απουσία τοποθέτησης ακόμα και σε δημοσιεύματα που θέλουν την κυπριακή πλευρά να μην βλέπει, τώρα, με καλό μάτι τον GSI, είχε ως αποτέλεσμα κόμματα της αντιπολίτευσης, όπως το ΑΚΕΛ, να μπαίνουν μπροστά και να δίνουν πολιτική χροιά στο όλο θέμα ζητώντας από την κυβέρνηση επίσημη ενημέρωση για μια

Οι επιφυλάξεις που διατυπώνει η Λευκωσία για το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης με την Κρήτη, καθώς και μια σειρά γεγονότων το τελευταίο διάστημα, δημιουργούν εύλογες απορίες τις οποίες καλείται να ξεδιαλύνει η κυπριακή πλευρά.

Οι προβληματισμοί που φαίνεται να έχουν αναπτυχθεί στο παρασκήνιο θέλουν παράκαμψη της Κύπρου και απευθείας ηλεκτρική σύνδεση του Ισραήλ με την Ευρώπη μέσω Κρήτης. Η άλλη επιλογή που φαίνεται να απασχολήσει είναι καλώδιο από το Ισραήλ, το οποίο θα ενωθεί με το ηλεκτρικό καλώδιο από την Αίγυπτο στην Ελλάδα.

σειρά ζητημάτων τα οποία έχουν τεθεί και από δημοσιογραφικής πλευράς. Όπως προκύπτει από τις δημόσιες τοποθετήσεις, η κυβέρνηση θα αναγκασθεί να δώσει απαντήσεις τόσο στην επιτολή που απέστειλε το ΑΚΕΛ στον υπουργό Οικονομικών Μάκη Κεραυνό όσο και στη Βουλή, στην οποία έχουν προσκληθεί για να την ενημερώσουν τόσο το υπουργείο Ενέργειας όσο και το υπουργείο Οικονομικών. Ωστόσο, από την τροπή που προλαμβάνει το θέμα του καλωδίου αλλά και από νεότερες πληροφορίες που υπάρχουν στη διάθεση της «Κ», η τακτική της σιωπής που έχει επιλέξει η κυβέρνηση δημιουργεί εύλογες ανησυχίες για αλυσιδωτές επιπτώσεις που αγγίζουν ακόμα ουσιώδη ζητήματα όπως το μέλλον και τη θέση της Κύπρου στο κορυφαίο ενεργειακό έργο, το οποίο θα ενσωματώσει την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου στο ενιαίο ηλεκτρικό δίκτυο της Ευρώπης. Η κυβερνητική τακτική βγάζει στην επιφάνεια ακόμα και ακραία σενάρια που βλέπουν την Κύπρο να διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να χάσει το γεωπολιτικό τρένο της περιοχής στα ενεργειακά, τη στιγμή που η Τουρκία επιχειρεί να μπει σφήνα και να ελέγξει τις ενεργειακές ροές, το δε Ισραήλ να επι-

διώκει πάση θυσία να ενισχύσει την ενεργειακή του ασφάλεια και από την Ευρώπη.

Τα σημάδια

Η απουσία κυβερνητικής τοποθέτησης στο πρωτοσέλιδο της «Κ» την περασμένη Κυριακή δεν πέρασε απαρατήρητη μόνο από δημοσιογραφικής πλευράς. Σε πολιτικό αλλά και διπλωματικό επίπεδο προκάλεσε αίσθηση, με τις εκτιμήσεις να ενισχύουν τις απόψεις που υπάρχουν ότι

η Λευκωσία επιχειρεί να δημιουργήσει αφήγημα πάνω στο οποίο θα πατήσει προκειμένου να επανατοποθετηθεί στο έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης. Το πιο ανησυχητικό όμως που καταγράφεται, επί του παρόντος στο δημοσιογραφικό πεδίο, είναι ενδεχόμενες προετοιμασίες ή σκέψεις αντίδρασης σε μια ενδεχόμενη εξέλιξη όπου η Κυπριακή Δημοκρατία για τους λόγους που επικαλείται να μην είναι ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη του ενερ-

γιακού έργου. Δηλαδή, να θέσει εαυτόν εκτός GSI. Ενδεχόμενο που, όπως προκύπτει από την πληροφόρηση της «Κ», φαίνεται να έχει απασχολήσει τα υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέρη πολύ πριν γίνουν ορατά ζητήματα όπως π.χ. η απουσία της Κύπρου από τη μεταβίβαση του πλειοψηφικού πακέτου του GSI στη γαλλική Meridiam και την καθυστέρη- μένη φραστική τοποθέτηση της Λευκωσίας. Το μόνο που επί του παρόντος παραμένει αδιευκρί-

νιστο είναι σε ποιο επίπεδο έχει αναπτυχθεί ένας τέτοιος προβληματισμός και αν δεν έχει μείνει σε μια απλή ανταλλαγή απόψεων λαμβάνοντας προεκτάσεις.

Τα αντίδοτα

Για να γίνει περισσότερο κατανοητός ο αντίκτυπος από την εκκωφαντική απουσία της κυπριακής πλευράς από την υπογραφή συμφωνίας με την οποία η γαλλική Meridiam απέκτησε το πλειοψηφικό πακέτο του σχήμα-

τος (GSI) που θα υλοποιήσει το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το κλίμα που επικρατούσε κατά την αλλαγή που έγινε το καλοκαίρι του 2024 όταν ο ΑΔΜΗΕ ανέλαβε το έργο από την EuroAsia Interconnector. Σε εκείνη την περίπτωση η Λευκωσία ήταν στο επίκεντρο των εξελίξεων με πρωτοβουλίες στο προσκήνιο και το παρασκήνιο που απέτρεψαν ένα βέβαιο ναυάγιο του έργου. Στην παρούσα φάση η Κύπρος ήταν απύσχα χωρίς αυτό να δημιουργεί, όπως φάνηκε, προβλήματα στα άλλα τρία συμβαλλόμενα μέρη (Ελλάδα-Γαλλία-Κομισιόν). Αυτό που προξενεί τεράστια ερωτηματικά είναι πώς η Κύπρος, η χώρα δηλαδή με το αμεσότερο ενδιαφέρον για το έργο, ήταν αόρατη χωρίς μέχρι σήμερα να έχει γίνει γνωστό, πρώτο, εάν ήταν ενήμερη για τη συμφωνία, δεύτερο, αν ναι, γιατί δεν παρέστη στην υπογραφή της συμφωνίας και τρίτο, αν η συμφωνία ήταν αιφνιδιασμός, δηλαδή δεν ενημερώθηκε. Όποιος και αν ήταν ο λόγος, η εξέλιξη μπορεί να ερμηνευθεί ποικιλοτρόπως και να δώσει υπόσταση στα όσα κάνουν δειλά-δειλά την εμφάνισή τους στο παρασκήνιο για σκέψεις και προβληματισμούς χωρίς την Κύπρο στον πυρήνα του έργου.

Μόνο σκέψεις η παράκαμψη της Κύπρου;

Ασκέτως ποια θα είναι η κατάληξη από κυπριακής πλευράς, η συμφωνία των Αθηνών με τη γαλλική Meridiam δείχνει ότι το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης, με τα όποια ζητήματα προκύπτουν με τις έρευνες, θα υλοποιηθεί με ή χωρίς την Κύπρο. Αυτό ήταν το μήνυμα που εστάλη στην ελληνική πρωτεύουσα. Και αυτό είναι που ανησυχεί περισσότερο για ενδεχόμενες κινήσεις που τυχόν εκδηλωθούν στο μέλλον. Πάνω στη λογική αυτή φαίνεται να εδράζονται οι πρώτοι προβληματισμοί που λέγεται ότι έχουν υπάρξει. Τα

όσα λέγονται στο παρασκήνιο δείχνουν πως έγιναν σκέψεις ακόμα και για εναλλακτικές επιλογές που δεν ακυρώνουν το έργο αλλά ξεπερνούν τη διστακτικότητα της Κύπρου. Πιο απλά, την αφήνουν εκτός. Όπως είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, οι επικρατέστερες σκέψεις για τις κινήσεις που θα πρέπει να γίνουν, εάν και εφόσον οι εξελίξεις επιβάλουν τη διαφοροποίηση του σχεδιασμού, είναι δύο. Και οι δύο κινούνται στο πλαίσιο εξυπηρέτησης του δεύτερου στόχου της πόντισης του καλωδίου, δηλαδή την άρση των ενερ-

γιακής απομόνωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, που δεν είναι άλλος από την ενεργειακή ενίσχυση και ασφάλεια του Ισραήλ. Και εν συνεχεία τη γεωπολιτική αναβάθμιση της Ελλάδας και την απεξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη ρωσική ενέργεια. Η πρώτη επιλογή/σκέψη θέλει το ηλεκτρικό καλώδιο να παρακάμπτει την Κύπρο, δηλαδή η οδυσσέα του να υλοποιηθεί όπως σχεδιάστηκε, χωρίς όμως να κάνει «στάση» στην Κύπρο. Η δεύτερη θέλει το καλώδιο να αναπτυχθεί από το Ισραήλ και να ενωθεί

σε κάποιο θαλάσσιο σημείο με το άλλο μεγάλο ενεργειακό έργο GREGY-Egypt-Greece electricity interconnector. Σε περίπτωση που οι εξελίξεις οδηγήσουν προς μια τέτοια διαφοροποίηση, τότε θα διαφοροποιηθεί και ο χαρακτήρας του έργου. Δηλαδή, όπως σημείωναν έγκυρες πηγές στην «Κ», θα αφαιρεθεί από τον κατάλογο της Κομισιόν ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος, στον οποίο έχει συμπεριληφθεί από το 2013 και αφορά έργα σε κράτη μέλη της Ε.Ε. και θα χαρακτηριστεί Έργο Αμοιβαίου Ενδιαφέροντος.

DUOMA

ΠΑΡΑΚΕΤΑΜΟΛΗ 500mg + ΙΒΟΥΠΡΟΦΑΙΝΗ 150mg

ΔΙΠΛΗ

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ

αντιμετώπιση του πόνου
ανακούφιση

Του ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ

Το πρωτοσέλιδο της «Κ» της προηγούμενης Κυριακής, 30 Αυγούστου, ανεδείκνυε μια ουσιαστική κυβερνητική αναντιστοιχία, καθώς αποτύπωνε μια στάση απέναντι στο GSI, η οποία έρχεται σε πλήρη και κραυγαλέα αντίθεση με το αφήγημα που η κυβέρνηση καλλιεργεί δημόσια. Η κεντρική πληροφορία του αποκαλυπτικού ρεπορτάζ του Απόστολου Τομαρά, με τίτλο «Κρατά αποστάσεις η Λευκωσία από τον GSI» ήταν ότι η είσοδος της γαλλικής Meridiam ως μεγαλομετόχου στον GSI «δεν διαφοροποίησε στο ελάχιστο την επιφυλακτικότητα» της κυπριακής πλευράς. Εξού και ο υπότιτλος: «Δεν έχουν αλλάξει τα δεδομένα, λένε κυβερνητικές πηγές».

Η αναντιστοιχία

“

Η κυβέρνηση δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να αποστασιοποιηθεί ή να επεξηγήσει μια εικόνα η οποία βρίσκεται σε κραυγαλέα αναντιστοιχία με τη δημόσια ρητορική της.

Τρεις εβδομάδες προηγουμένως, η επίσημη αντίδραση της κυπριακής κυβέρνησης στην ανακοίνωση για την είσοδο της Meridiam, κινείτο σε κλίμα διάχυτου ενθουσιασμού: Χαιρέτιζε «με ικανοποίηση» τη συμφωνία, χαρακτήριζε τη συμμετοχή του γαλλικού ομίλου εξέλιξη που προσδίδει «τεράστια νέα δυναμική» στο έργο και, κυρίως, έλεγε ότι αποδεικνύει την «κοινή πολιτική βούληση Λευκωσίας και Αθήνας» για προώθηση της ηλεκτρικής διασύνδεσης. Μόλις στις 19 Αυγούστου, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Κωνσταντίνος Λετυμιώτης, παρουσίαζε μια εντελώς διαφορετική εικόνα από εκείνη που, πάντα με βάση κυβερνητικές πηγές, ανεδείκνυε η «Κ». Μιλώντας στον τηλεοπτικό σταθμό OPEN, σημείωνε ότι η γαλλική συμμετοχή βάζει το καλώδιο σε «αποφασιστική τροχιά προς την υλοποίησή του», διότι ενίσχυε την τεχνική, τη γεωπολιτική και διπλωματική διάσταση της ηλεκτρικής διασύνδεσης. Υπογράμμισε ότι δεν πρόκειται για έργο που αφορά αποκλειστικά την Ελλάδα και την Κύπρο και τόνισε ότι αυτό αποτελεί έργο κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, τοποθετημένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ψηλά στις προτεραιότητες της. Επιπλέον, επιβεβαίωσε δημοσιεύματα περί επικοινωνιών Χριστοδουλίδη, Μπιστοτάκη, Μακρόν, τόσο πριν την ανακοίνωση της γαλλικής συμμετοχής όσο και μετά. «Στόχος», είπε, «ο συντονισμός σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο» για ένα έργο που αποτελεί προτεραιότητα για Ελλάδα και Κύπρο. Να θυμίσω ότι, σύμφωνα με κορυφαίο κυβερνητικό στέλεχος που είχε μιλήσει στην «Κ», η Λευκωσία δεν είχε προηγουμένη ενημέρωση για το ελληνογαλλικό deal και, όπως υποστήριξε, ως τετελεσμένο πληροφορήθηκε τη συμφωνία η Κύπρος.

Δύο οι κυβερνήσεις

Η αντίδραση της κυβέρνησης σ’ ένα δημοσίευμα το οποίο –στηριζόμενο σε πληροφορίες στελεχών της– ανεδείκνυε εικόνα διγλωσσίας, αντίθετη με τις εντυπώσεις που η ρητορική της καλλιεργεί, θέτοντας υπό αμφισβήτηση ακόμα και τα περιεπικοινωνίας και στενούς συντονισμού, έμελλε να είναι το ίδιο παράδοξη με την ίδια την εικόνα που εμφανίζει. Δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να ανασκευάσει, να αποστασιοποιηθεί, να διαψεύσει ή έστω να εξηγήσει το παραμικρό.

εγκαταλείπει ένα έργο που μέχρι χθες χαρακτήριζε στρατηγικό. Και το ερώτημα είναι: πόσα μέτωπα μπορεί να ανοίξει, πόσες συγκρούσεις μπορεί να έχει και ποιο πολιτικό κόστος είναι πρόθυμος να σηκώσει ένας Πρόεδρος που κοιτάζει ήδη προς το 2028; Η απάντηση σ’ αυτό το ερώτημα, αποτελεί συνάμα και την εξήγηση στην παράδοση σιωπής απέναντι στο δημοσίευμα της «Κ». Και δεν είναι άλλη από την εξής: το πολιτικό του συμφέρον δεν υπαγορεύει, ούτε να προχωρήσει αποφασιστικά ούτε να το «κόψει». Τη δεδομένη στιγμή, δεν τον εξυπηρετεί να το πιστώθει, ούτε να το χρεωθεί.

Εάν η γαλλική παρουσία δημιουργεί «τεράστια δυναμική», βάζει το καλώδιο σε «αποφασιστική τροχιά προς υλοποίηση» και ενισχύει την τεχνική, τη γεωπολιτική και διπλωματική διάστασή του, αλλά ταυτόχρονα δεν διαφοροποιεί στο ελάχιστο τα δεδομένα για τη Λευκωσία, χρήζει εξήγησης. Αν όχι πολιτικής, σίγουρα επιστημονικής.

Το καλώδιο περνά μέσα από το πολιτικό κόστος

Τι γίνεται όταν ένα δημοφιλές στρατηγικό εγχείρημα συγκρούεται με εγχώρια οικονομικά συμφέροντα και τις προκλήσεις που δημιουργεί το 2028;

Το δημοσίευμα παρέμεινε ασχολίαστο. Όσα κατέγραψε αφέθηκαν να αιωρούνται. Δεν διαψεύστηκαν. Δεν διορθώθηκαν. Τίποτα που να λέει οι πληροφορίες σας δεν αποδίδουν την επίσημη θέση της Λευκωσίας. Και αυτό έχει την πολιτική σημασία του. Εκτός κι αν δεχθούμε ότι έχουμε δύο κυβερνήσεις. Η δημόσια κυβέρνηση λέει: η είσοδος των Γάλλων είναι σημαντική, το έργο αποκτά γεωπολιτική και διπλωματική δυναμική, συντονιζόμαστε με Αθήνα και Παρίσι, προχωρούμε προς την υλοποίηση. Η κυβέρνηση που μιλά μέσω κυβερνητικών πηγών λέει: τίποτε ουσιαστικό δεν άλλαξε για εμάς.

Διότι, εάν η γαλλική είσοδος δημιουργεί «τεράστια δυναμική», αποτελεί εξέλιξη που βάζει το καλώδιο σε «αποφασιστική τροχιά υλοποίησής του» και ενισχύει την τεχνική, γεωπολιτική και διπλωματική του διάσταση, αλλά ταυτόχρονα δεν διαφοροποιεί «στο ελάχιστο» την επιφυλακτικότητα της Λευκωσίας και δεν μεταβάλλει τα δεδομένα της, είναι κάτι που χρήζει μιας κάποιας, αν όχι πολιτικής, σίγουρα επιστημονικής εξήγησης. Στην πολιτική, βέβαια, ακόμα και η σιωπή είναι στάση.

Το πρόβλημα είναι τα «αβγά»

Το GSI είναι λογικά ένα έργο που οποιοσδήποτε Πρόεδρος θα ήθελε να πιστώθει. Η ίδια η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, στη συνέντευξή της στην «Κ» τον περασμένο Απρίλιο, το κατέταξε ανάμεσα στα οκτώ «Ενεργειακά Δίκτυα Υψηλής Στρατηγικής Σημασίας» της Ευρωπαϊκής Ένω-

σης. Συνδέει την Κύπρο με την Ελλάδα και την ευρωπαϊκή αγορά, ενισχύει τον άξονα με το Ισραήλ. Έχει ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, γεωπολιτικό αποτύπωμα και ένα εξαιρετικό εύληπτο πολιτικό αφήγημα: φθηνότερο ηλεκτρικό ρεύμα για τον Κύπριο πολίτη. Επιπλέον, το GSI έχει απέναντί του την Τουρκία. Που σε επίπεδο κοινής γνώμης δεν είναι καθόλου ασήμαντο. Θέλει να δει το έργο να υλοποιείται κόντρα στις τουρκικές αντιδράσεις. Ως εκ τούτου, ο ισχυρισμός ότι στην πραγματικότητα ο Χριστοδουλίδης είναι εναντίον του καλώδιου, δεν στέκει. Το πιθανότερο είναι ότι θα ήταν ευτυχής να το δει να ολοκληρώνεται. Άρα; Η διγλωσσία δημιουργείται από την παροιμιώδη προεδρική αναποφασιστικότητα; Δεν θα έλεγα ότι τα χαρακτηριστικά του project και οι εμπλεκόμενοι φορείς της αφήνουν περιθώρια. Τι μας μένει; Ο παράγοντας «πολιτικό κόστος». Το οποίο φαίνεται ότι στο GSI είναι αρκετό και μπορεί να προκύψει από διαφορετικές κατευθύνσεις.

Τρεις λογαριασμοί πολιτικού κόστους

Το GSI βάζει μπροστά στον Νίκο Χριστοδουλίδη τρεις διαφορετικούς λογαριασμούς πολιτικού κόστους ταυτόχρονα. Το δυσκολότερο για τον ίδιο είναι ότι οποιαδήποτε ξεκάθαρη κίνηση κινδυνεύει να φέρει τουλάχιστον έναν από αυτούς στο τραπέζι.

Ο πρώτος λογαριασμός βρίσκεται στην Αθήνα. Αφορά στη σχέση

Ελλάδας-Κύπρου, με όλο το συναισθηματικό φορτίο που απέκτησε και τη συνοδεύει στο πέρασμα των χρόνων. Πριν από έναν χρόνο το GSI κατάφερε το παράδοξο: ένα έργο που σχεδιάστηκε για να ενώσει την Κύπρο με την Ελλάδα εξελίχθηκε σε αιτία σοβαρής έντασης ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις. Οι δημόσιες προκλήσεις του ΑΔΜΗΕ, οι εντάσεις γύρω από τις οικονομικές υποχρεώσεις της Λευκωσίας, η αθηναϊκή διστακτικότητα για βαθμετρήσεις, καθώς οι έρευνες νοτίως της Κάσου είχαν ήδη διακοπεί μετά την τουρκική αντίδραση, οι διαφορετικές εκτιμήσεις και η αντιπαλότητα επιδιώξεων εντός της κυπριακής κυβέρνησης, βγήκαν από τα γραφεία των τεχνοκρατών, μπήκαν στα κυβερνητικά γραφεία και εξελίχθηκαν σε έντονη δημόσια αντιπαράθεση Αθηνών-Λευκωσίας. Και για μερικά εικοσπετράωρα η κατάσταση είχε ξεφύγει από τα όρια μιας διαφωνίας για ένα ενεργειακό project. Είχε ακουμπήσει τις ίδιες τις σχέσεις Αθηνών και Λευκωσίας.

Το επεισόδιο τελικά μαζεύτηκε. Χριστοδουλίδης και Μπιστοτάκης επανέφεραν το ζήτημα στο πολιτικό επίπεδο και επαναδιατύπωσαν το ακλόνητο της σχέσης. Το προηγούμενο όμως παραμένει. Και ο Χριστοδουλίδης γνωρίζει πλέον πολύ καλά πόσο γρήγορα μια... διαφορετική προσέγγιση και διάσταση απόψεων μεταξύ Λευκωσίας και Αθηνάς, μπορεί να εξελιχθεί σε κάτι πολύ μεγαλύτερο και πολύ πιο ευαίσθητο.

Ο δεύτερος λογαριασμός βρίσκε-

ται στο εσωτερικό. Η ηλεκτρική διασύνδεση ανατρέπει ουσιαστικά το υφιστάμενο ενεργειακό σύστημα. Μια αγορά δισεκατομμυρίων. Συμβατικές μονάδες παραγωγής, καύσιμα, επενδύσεις σε ΑΠΕ και αποθήκευση, ιδιώτες παραγωγούς, οικονομική αξία υφιστάμενων και μελλοντικών επενδύσεων. Δεν χρειάζεται να καταφύγει κανείς σε θεωρίες συνωμοσίας για να αναγνωρίσει ότι γύρω από το ενεργειακό μέλλον της Κύπρου υπάρχουν μεγάλα και αντικρουόμενα οικονομικά συμφέροντα. Άλλωστε δεν αποτελεί φήμη, αλλά διασταυρωμένο γεγονός από διαφορετικές πηγές, ότι συζητήση που πραγματοποιήθηκε στο ΚΕΒΕ και αφορούσε το GSI, πήρε διαστάσεις καβγά μεταξύ επιχειρηματιών και κυβερνητικών παραγόντων εξαιτίας ασυμφωνίας θέσεων για τη χρησιμότητα, τα οφέλη και τις ζημιές από το καλώδιο. Και αποχαλινώθηκε στην επιμονή και τη δεδηλωμένη στοχοπροσώληση στην υλοποίηση του έργου που εκφράστηκε από κυβερνητικούς παράγοντες, οπότε και εκστομίστηκε με φωνή στεντόρεια η φράση «αν προχωρήσει, να μας ξεχάσει». Μήνυμα με προορισμό το Προεδρικό και αποδέκτη τον Πρόεδρο.

Όχι, δεν ισχυρίζομαι ότι συγκεκριμένοι επιχειρηματικοί παράγοντες καθορίζουν την πολιτική του Προέδρου. Αυτή η γραμμή παραμένει κόκκινη και απαράβατη από πλευράς μου. Υπάρχει όμως μια πολιτική πραγματικότητα που δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε. Το 2028 πλησιάζει. Οι προεδρικές εκλογές στην Κύπρο κερδίζονται μέσα από ένα πλέγμα πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών συμπαχιών. Κάθε σύγκρουση δημιουργεί αντιπάλους. Και η χαρτογράφηση ποιοι επηρεάζονται από την ανατροπή του υφιστάμενου ενεργειακού μοντέλου και πόσο σημαντικοί είναι μέσα στο οικονομικό και πολιτικό οικοσύστημα, μιλά από μόνη της. Ένας Πρόεδρος που σκέφτεται την επανεκλογή, έχει κάθε λόγο να υπολογίζει προσεκτικά ποια μέτωπα αγγίζει – τη δεδομένη στιγμή– να ανοίξει και ποια όχι.

Ο τρίτος λογαριασμός βρίσκεται στην κοινωνία. Η Κύπρος εξακολουθεί να πληρώνει ακριβά την ενεργειακή της απομόνωση. Το κόστος των συμβατικών καυσίμων και των δικαιωμάτων εκπομπών περνά στον καταναλωτή, ενώ μόνο για την περίοδο 2020-2024 η δαπάνη αγοράς δικαιωμάτων εκπομπών πλησίασε το ένα δισεκατομμύριο ευρώ. Μέσα σε αυτή την πραγματικότητα, η πολιτική εξήγηση μιας απόφασης εγκατάλειψης του GSI δεν θα ήταν καθόλου απλή. Διότι κάποιος θα έπρεπε να εξηγήσει στον πολίτη γιατί η Κύπρος αποφάσισε να μη συμμετάσχει σε ένα έργο το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση χαρακτηρίζει κορυφαίας στρατηγικής σημασίας, στο οποίο έχουν ήδη επενδυθεί εκατοντάδες εκατομμύρια ευρωπαϊκών πόρων, το οποίο στηρίζουν η Ελλάδα και η Γαλλία και σταθεροποιεί τον άξονα με τη Ισραήλ.

Δεν λέω, μπορεί να υπάρχουν πειστικές απαντήσεις. Δεν είναι αυτό που εξετάζω. Λέω ότι μια υπεύθυνη κυβέρνηση οφείλει να απαντήσει κάθε ερώτημα που υπάρχει, πριν δεσμεύσει το κράτος και τους πολίτες. Και την τελική απόφαση πρέπει κάποιος να την πει. Και αυτός ο κάποιος θα είναι ο Νίκος Χριστοδουλίδης.

“

Το ιδανικό για τον Νίκο Χριστοδουλίδη είναι να συντηρείται μια κατάσταση «ήξεις αφήξεις», ώστε να μη χρειαστεί να σπάσει αβγά. Όχι τουλάχιστον, πριν από το 2028.

Η χρησιμότητα της ασάφειας

Η πραγματική πολιτική εξίσωση του καλώδιου, αυτή είναι: Ο Πρόεδρος δεν έχει απέναντί του μία δύσκολη επιλογή. Έχει τρεις διαφορετικούς λογαριασμούς και καμία επιλογή που να του επιτρέπει να μην πληρώσει κανέναν. Και εάν –υποθετικά μιλώντας πάντα– ενδιαφέρεται για επανεκλογή, η βασικότερη επιδίωξη είναι να μην χρειαστεί να το πράξει μέχρι τότε. Εάν προχωρήσει αποφασιστικά, ανοίγει μέτωπα στο εσωτερικό. Εάν γυρίσει την πλάτη, η πιθανότητα πρόκλησης κρίσης στις σχέσεις με την Αθήνα, πολύ μεγάλη. Ταυτόχρονα, θα χρειαστεί να εξηγήσει στην κοινωνία γιατί

εγκαταλείπει ένα έργο που μέχρι χθες χαρακτήριζε στρατηγικό. Και το ερώτημα είναι: πόσα μέτωπα μπορεί να ανοίξει, πόσες συγκρούσεις μπορεί να έχει και ποιο πολιτικό κόστος είναι πρόθυμος να σηκώσει ένας Πρόεδρος που κοιτάζει ήδη προς το 2028; Η απάντηση σ’ αυτό το ερώτημα, αποτελεί συνάμα και την εξήγηση στην παράδοση σιωπής απέναντι στο δημοσίευμα της «Κ». Και δεν είναι άλλη από την εξής: το πολιτικό του συμφέρον δεν υπαγορεύει, ούτε να προχωρήσει αποφασιστικά ούτε να το «κόψει». Τη δεδομένη στιγμή, δεν τον εξυπηρετεί να το πιστώθει, ούτε να το χρεωθεί.

Η ανάγνωση αυτή, οδηγεί σε κάτι ενδιαφέρον: Το φαινομενικό μπουρδούκλωμα Χριστοδουλίδη με το καλώδιο, μπορεί να μην μεταφράζεται σε αναποφασιστικότητα. Ή σε απουσία πολιτικής. Μπορεί να είναι η πολιτική. Συνειδητή στρατηγική. Η λύση στην πολιτική εξίσωση που έχει μπροστά του, παράγει κόστος. Με την Αθήνα, με ισχυρές εσωτερικές ισορροπίες και με την κοινή γνώμη. Και ο Χριστοδουλίδης δεν είναι διατεθειμένος να πληρώσει. Τουλάχιστον, όχι ακόμα. Σίγουρα, όχι μέχρι το 2028. Η διγλωσσία, η ασάφεια, η απουσία εξηγήσεων, αφήνει και τις δύο πόρτες ανοικτές. Αντί ξε-

κάθαρης τοποθέτησης, τρενάρισμα της ασάφειας. Με την ελπίδα, η ώρα του ξεκαθαρίσματος να μην έλθει πριν από το 2028. Η είσοδος της Meridiam είναι από αυτή την άποψη σχεδόν ιδανική εξέλιξη για τον Χριστοδουλίδη. Δεν εξαφανίζει τα προβλήματα του GSI. Μεταφέρει όμως μέρος του βάρους αλλού. Ένας μεγάλος γαλλικός επενδυτικός όμιλος απέκτησε το 66% του φορέα του έργου. Η γαλλική παρουσία ενισχύεται περαιτέρω από τη Nexans, η οποία κατασκευάζει το καλώδιο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξακολουθεί να το χαρακτηρίζει έργο κορυφαίας στρατηγικής ση-

μασίας. Η Αθήνα διατηρεί την πολιτική ευθύνη της προώθησής του και οι θαλάσσιες έρευνες, το δυσκολότερο ίσως γεωπολιτικό τεστ, αφορούν πρωτίστως περιοχές ελληνικής αρμοδιότητας. Με άλλα λόγια, περισσότεροι παίκτες αναλαμβάνουν μεγαλύτερο μέρος του επιχειρηματικού, πολιτικού και γεωπολιτικού βάρους. Και η Λευκωσία μπορεί να περιμένει να δει εάν οι άλλοι θα καταστήσουν την απόφασή της ευκολότερη. Να ξεκαθαρίσει περισσότερο η οικονομική εξίσωση. Να υπάρξει μεγαλύτερη ευρωπαϊκή και γαλλική κάλυψη. Να επαναρχίσουν οι θαλάσσιες έρευνες. Να φανεί

μέχρι πού είναι διατεθειμένη να φτάσει η Τουρκία και, κυρίως, πώς είναι διατεθειμένη να αντιδράσει η Αθήνα. Ή αντιστροφή, να αποδειχθεί ότι δεν βγαίνουν οι αριθμοί. Ότι η γεωπολιτική κατάσταση δεν επιτρέπει την πόντιση. Ότι οι Βρυξέλλες ή οι επενδυτές δεν μπόρεσαν να κλείσουν την εξίσωση. Να μειωθεί, με άλλα λόγια, όσο γίνεται το κόστος της τελικής απόφασης που θα πρέπει να λάβει ο Νίκος Χριστοδουλίδης. Πριν χρειαστεί να πει «ναι» ή «όχι». Να μη χρειαστεί να σπάσει αβγά. Κυρίως να μη χρειαστεί να το πράξει πριν από τις προεδρικές του 2028.

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Η πλέον πρόσφατη ρωσική «υβριδική επίθεση» κατά της Γερμανίας τείνει να καταστεί πυξίδα και να καθορίσει το εύρος των επικείμενων νέων ευρωπαϊκών κυρώσεων κατά της Μόσχας. Αποτέλεσε μείζον θέμα συζήτησης μεταξύ ΝΑΤΟ και Ε.Ε., την περασμένη Τετάρτη και οδηγεί σε συσπείρωση τα κράτη-μέλη και τις Βρυξέλλες, που επιδεικνύουν με κάθε τρόπο την αλληλεγγύη τους προς το Βερολίνο.

Η υβριδική επίθεση εκδηλώθηκε στις 4 Αυγούστου στο αεροδρόμιο της Λειψίας, όταν εντοπίστηκε μη επανδρωμένο αεροσκάφος το οποίο έφερε εκρηκτικό μηχανισμό, δίπλα από ουκρανικά μεταγωγικά αεροσκάφη Antonov. Το Βερολίνο προέβη σε εκτεταμένες έρευνες και 28 μέρες αργότερα, την 1η Σεπτεμβρίου, κατέληξε σε ασφαλές συμπέρασμα, το οποίο δημοσιοποίησε με απόλυτη σοβαρότητα και χωρίς αμφιταλαντεύσεις. Απόδωσε την «υβριδική επίθεση» στη Μόσχα και ο ΥΠΕΞ της Γερμανίας Γιόχαν Βάντεφουλ, ανακοίνωσε τα εξής πρωτοφανή μέτρα κατά του καθεστώτος Πούτιν:

- Κλείσιμο του Γενικού Προξενείου της Ρωσίας στη Βόννη, το οποίο αναμένεται να «βάλει λουκέτο» στις 18 Σεπτεμβρίου.
- Ανάλυση πρωτοβουλίας από το Βερολίνο στην Ε.Ε. για νέες κυρώσεις κατά Ρώσων που συνδέονται με υβριδικές επιχειρήσεις.
- Μεγαλύτερη πίεση στον ρωσικό σκιάδι στοτόλο.
- Αυστηρότερα μέτρα εισόδου για Ρώσους πολίτες στη Γερμανία.
- Τερματισμό της συμφωνίας με το Russian House στο Βερολίνο, το οποίο σύμφωνα με τον Guardian είναι ένα μεγάλο πολιτιστικό και επιστημονικό ίδρυμα, που φέρεται να στεγάζει Ρώσους κατασκόπους και να έχει αποτελέσει ορμητήριο για μια σειρά υβριδικών επιθέσεων που πραγματοποιήθηκαν στη Γερμανία.

Μέσα λοιπόν σε λιγότερο από ένα μήνα, η Γερμανία ξετύλιξε όλο το κουβάρι της υβριδικής επίθεσης στη Λειψία, έλαβε πρωτόγνωρα μέτρα σε βάρος της Μόσχας και πρωτοστατεί πλέον για ένα νέο ισχυρό πακέτο ευρωπαϊκών κυρώσεων, το οποίο σύμφωνα με πληροφορίες θα επιφέρει, μεταξύ άλλων, πλήγμα σε 1.600 ρωσικές επιχειρήσεις.

Αυτό που έχει επίσης σημασία είναι ότι το Βερολίνο επέδειξε σταθερότητα και σοβαρότητα στην έρευνα και στη διαχείριση της υβριδικής επίθεσης που δέχθηκε, αποφεύγοντας φαινόμενα αμφιταλαντεύσεων, τύπου «ίσως είναι, ίσως και να μην είναι», όπως αυτά δηλαδή που χαρακτηρίσαν το σκάνδαλο βίντεογκέϊτ στην Κύπρο. Στο πλαίσιο του οποίου, η Λευκωσία έκανε μιν λόγο για πιθανή «υβριδική επίθεση», αλλά 8 και πλέον μήνες μετά τη δημοσιοποίηση του επίμαχου βίντεο, η εν λόγω «υβριδική επίθεση» δεν έχει ακόμη τεκμηριωθεί. Και βρίσκεται «στα αζήτητα», αφήνοντας εκτεθειμένη την κυπριακή κυβέρνηση που αναλώνεται στο «μάδημα της μαργαρίτας».

Άλλωστε, μια μιν αναδρομή όσων έλαβαν χώρα τον περασμένο Ιανουάριο, υπενθυμίζει σε όλους ότι η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη άφηνε αρχικά να διαρρεύσει ότι πίσω από την επίθεση θα μπορούσε να ήταν η Τουρκία. Εν συνεχεία φωτογράφησε μέσω διαρροών τη Μόσχα, αλλά ουδέποτε τεκμηρίωσε τους ισχυρισμούς αυτούς και συνεπώς ουδέποτε επεδίωξε την επιβολή κυρώσεων κατά του καθεστώτος Πούτιν, είτε αυτόνομα ως Κυπριακή Δημοκρατία είτε στο πλαίσιο της Ε.Ε. Κάτι που έκανε η Γερμανία, την περασμένη Τρίτη 1η Σεπτεμβρίου και στα δύο πεδία. Τόσο με το εθνικό-κρατικό της καπέλο, όσο και μέσω της ιδιότητας του κράτους-μέλους της Ε.Ε., 28 μόλις μέρες από την «υβριδική επίθεση» που δέχθηκε.

Στην περίπτωση της Κύπρου, τα περί «υβριδικής επίθεσης» υιοθετήθηκαν και στην ανακοίνωση του πορίσματος του ανεξάρτητου ποινικού ανακριτή Ανδρέα Πασχαλίδη, για το βίντεογκέϊτ (20 Ιουλίου), με ανάλογη απουσία τεκμηρίωσης όπως αυτήν

Μέσα σε 28 μέρες το Βερολίνο τεκμηρίωσε «υβριδική επίθεση» από τη Μόσχα, ενώ 8 ολόκληρους μήνες μετά το βίντεογκέϊτ, η Λευκωσία μαδάει τη μαργαρίτα και φωτογραφίζει Ρωσία ή Τουρκία. Στη φωτογραφία το Russian House στο Βερολίνο, του οποίου η λειτουργία τερματίστηκε.

Οι υβριδικές επιθέσεις «θέλουν τον Γερμανό τους»

Σε αντίθεση με τα έπεια πτερόεντα της Λευκωσίας για το βίντεογκέϊτ, το Βερολίνο τεκμηρίωσε εμπλοκή Ρωσίας και επέβαλε πρωτοφανείς κυρώσεις

που χαρακτήριζε τις διαρροές της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη, η οποία τείνει να δημιουργήσει την εντύπωση ότι ολόκληρη η κρατική μηχανή κινείται στον αστερισμό της εσωτερικής κατανάλωσης.

Άλλωστε, εάν η Λευκωσία γνώριζε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι δέχθηκε «υβριδική επίθεση» θα φρόντιζε να την τεκμηριώσει και να ζητήσει την επιβολή κυρώσε-

Η Ε.Ε. στηρίζει το Βερολίνο επιβεβαιώνοντας υβριδική επίθεση από τη Ρωσία, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου δεν άρθρωσε λέξη, αφήνοντας την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη αγκαλιά με το σκάνδαλο βίντεογκέϊτ.

ων, κάτι που δεν έπραξε 8 ολόκληρους μήνες μετά το σκάνδαλο βίντεογκέϊτ, στο πλαίσιο του οποίου η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη εμφανίστηκε να καθοδηγεί ξένους επιχειρηματίες και επενδυτές, παρέχοντας υποσχέσεις αρωγής, νοούμενου ότι θα καταβάλουν «προς την κυβέρνηση, προς τη χώρα» εισφορά «για σκοπούς εταιρικής κοινωνικής ευθύνης».

Όπως είχε επισημάνει από την πρώτη στιγμή η «Κ», στην περίπτωση της Κύπρου οι ιθύνοντες της ατεκμηρίωτης «υβριδικής επίθεσης», συστήθηκαν επίσημα, μπήκαν στο Προεδρικό, αν μη τι άλλο μέσω τηλεδιασκέψεων, και συνέτρωγαν με φίλους της κυβέρνησης, έχοντας μάλιστα συνάψει και οικονομική σχέση μαζί τους. Αντίθετα, σε όλες τις άλλες περιπτώσεις υβριδικών επιθέσεων που καταγράφηκαν σε πάρα πολλά κράτη-μέλη της Ε.Ε., οι δράστες ήταν «αθέατοι», όπως ακριβώς και στην περίπτωση του μη επανδρωμένου αεροσκάφους που κατευθύνθηκε στο αεροδρόμιο της Λειψίας στις 4 Αυγούστου, φέροντας εκρηκτικό μηχανισμό, ο οποίος τελικά δεν εξερράγη.

Αν και κανείς δεν μπορεί να

αποκλείσει το ενδεχόμενο και η Κύπρος να δέχθηκε «υβριδική επίθεση», το μελανό σημείο έγκειται στην επίκλησή της από το κυπριακό κράτος, χωρίς να υπάρχει «σοβαρή τεκμηρίωση». Δύο λέξεις που εξακολουθούν να αποσιτάζουν από τη διαχείριση που επέλεξε να κάνει η Λευκωσία στην περίπτωση του σκανδάλου βίντεογκέϊτ.

Σε κάθε πάντως περίπτωση, υπενθυμίζεται ότι η ισραηλινή εταιρεία Black Cube που δημιούργησε το επίμαχο βίντεο, υποστηρίζει ότι δεν συνεργάζεται με κράτη, αλλά μόνο με ιδιώτες. Επίσης, δεν πρέπει να μας διαφύγει ότι η απόφαση της ισραηλινής εταιρείας Black Cube να παραδώσει προς τις κυπριακές αρχές το σύνολο του βιντεογραφημένου υλικού –πέραν από τα 8 λεπτά που έχουν δημοσιοποιηθεί– συνέπεσε χρονικά με την παράδοση του Σιμόν Αϊκούτ, κατόπιν αιτήματός του, από τη Λευκωσία στις αρχές του Ισραήλ. Ο κ. Αϊκούτ είχε καταδικαστεί και εξέτιε ποινή φυλάκισης στην Κύπρο για επενδύσεις σε περιουσίες Ελλήνοκυπρίων, στα Κατεχόμενα.

Η υβριδική επίθεση στη Λειψία

Τη νύχτα της 4ης Αυγούστου, μη επανδρωμένο αεροσκάφος, το οποίο μετέφερε 600 γραμμάρια εκρηκτικών υλών, εντοπίστηκε στον χώρο ασφαλείας του αεροδρομίου της Λειψίας, κοντά σε ουκρανικά μεταγωγικά αεροσκάφη Antonov. Ο πυροκροτητής του εκρηκτικού μηχανισμού απέτυχε να λειτουργήσει, ενώ μετά από εκτεταμένες έρευνες, αρκετές μέρες αργότερα, εντοπίστηκαν και ίχνη στρατιωτικού εκρηκτικού εξαζογόνητο (hexogen) στην άκρη του αεροδρομίου, μαζί με ένα ακόμη drone.

Ο γ.γ. του ΝΑΤΟ Μαρκ Ρούτε δήλωσε ότι το Βερολίνο παρουσίασε σαφή στοιχεία που καταδεικνύουν ρωσική εμπλοκή στην υβριδική επίθεση, ενώ την 1η Σεπτεμβρίου, ο ΥΠΕΞ της Γερμανίας Γιόχαν Βάντεφουλ παρουσίασε το πακέτο εθνικών κυρώσεων που αποφάσισε να επιβάλει η γερμανική κυβέρνηση κατά της Μόσχας. Ο κ. Βάντεφουλ είπε ότι το Βε-

ρολίνο θα απαντήσει με αναλογικό τρόπο και εξίσου αποφασιστική δράση, σημειώνοντας ότι «δεν βρισκόμαστε σε πόλεμο, αλλά αποτελούμε καθημερινό στόχο υβριδικού πολέμου». Ο ΥΠΕΞ της Γερμανίας, επικαλούμενος το αποτέλεσμα της έρευνας των αρχών ασφαλείας της χώρας, είπε ότι «η επικίνδυνη συμπεριφορά της Ρωσικής Ομοσπονδίας αποτελεί μέρος προσπάθειών αποσταθεροποίησης, παραπληροφόρησης, απειλών, σαμποτάζ και επιθετικότητας». Το Βερολίνο, όπως είπε ο Γερμανός ΥΠΕΞ, λυπάται για την άθλια κατάσταση των σχέσεων του με τη Μόσχα.

Η Ε.Ε. στηρίζει Βερολίνο, δεν είπε λέξη για τη Λευκωσία

«Χορωδία ευρωπαϊκών στήριξης» της κυβέρνησης Φρίντιχ Μερτς, για την υβριδική επίθεση που δέχθηκε από τη Μόσχα στο αεροδρόμιο της Λειψίας, στήθηκε αμέσως μετά τη συνέντευξη Τύπου της 1ης Σεπτεμβρίου και των κυρώσεων που εξήγγειλε σε βάρος της Ρωσίας ο ΥΠΕΞ της Γερμανίας Γιόχαν Βάντεφουλ. Σε αντίθεση με την περίπτωση της Λευκωσίας και του βίντεογκέϊτ, για το οποίο η ευρωπαϊκή οικογένεια δεν άρθρωσε λέξη, αφήνοντας την κυπριακή κυβέρνηση αγκαλιά με ένα σκάνδαλο τεραστίων διστάσεων ενώ ασκούσε την Προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε., οι Βρυξέλλες ως επίσης κι ένας μεγάλος αριθμός κρατών-μελών και τρίτων χωρών, έσπευσαν να στηρίξουν τις θέσεις του Βερολίνου.

Ο γ.γ. του ΝΑΤΟ Μαρκ Ρούτε δήλωσε ότι η Γερμανία παρουσίασε σαφή στοιχεία για τον ρόλο της Μόσχας στην υβριδική επίθεση και χαιρέτισε τα μέτρα που ανακοινώθηκαν ως απάντηση από το Βερολίνο, ενώ η πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν «εξέφρασε πλήρη αλληλεγγύη» προς τη Γερμανία για την υβριδική επίθεση που δέχθηκε.

Ο πρόεδρος της Γαλλίας Εμανουέλ Μακρόν υποστήριξε τόσο την απόφαση της Γερμανίας να επιβάλει κυρώσεις, όσο και το νέο δρομολογούμενο πακέτο ευ-

ρωπαϊκών κυρώσεων, σημειώνοντας χαρακτηριστικά ότι «αυτές οι υβριδικές επιθέσεις πολλαπλασιάζονται στην Ευρώπη» και ότι «δεν μπορούν να μείνουν αναπάντητες». Ο πρόεδρος της Γαλλίας ανέφερε ακόμη ότι «μπροστά σε αυτή την κλιμάκωση, πρέπει να είμαστε ενωμένοι, αποφασισμένοι και να ενισχύσουμε την υποστήριξη μας προς την Ουκρανία. Η Γαλλία θα συνεχίσει να διαδραματίζει πλήρως τον ρόλο της», διευκύνσε ο Εμανουέλ Μακρόν.

Στην ίδια γραμμή κινήθηκε και η πρωθυπουργός της Ιταλίας Τζόρτζια Μελόνι, η οποία υπογράμμισε ότι «η ασφάλεια των συμμάχων μας είναι η ασφάλεια όλων μας. Οι προσπάθειες εκφοβισμού μας ή δημιουργίας ρήγματος μεταξύ των συμμάχων δεν θα επιτύχουν: οι υβριδικές ενέργειες εναντίον οποιουδήποτε από εμάς αποτελούν ζήτημα ανησυχίας για όλους μας και θα αντιμετωπιστούν με ενιαία απάντηση», τόνισε η Ιταλίδα πρωθυπουργός.

Στο ζήτημα παρενέβη και ο πρωθυπουργός του Καναδά Μαρκ Κάρνει, επισημαίνοντας ότι «η επίθεση σε ένα ουκρανικό μεταγωγικό αεροσκάφος σε γερμανικό έδαφος ήταν μια κατάφωρη προσπάθεια της Ρωσίας να αποδυναμώσει την αποφασιστικότητά μας και τη συλλογική μας άμυνα και θα αποτύχει». Το Βερολίνο, όπως είπε ο Γερμανός ΥΠΕΞ, λυπάται για την άθλια κατάσταση των σχέσεων του με τη Μόσχα.

Ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν τοποθετήθηκε επί του ζητήματος που προέκυψε με τη Γερμανία, αποδίδοντας προεκλογικούς σκοπούς στις κυρώσεις που επιβλήθηκαν από το Βερολίνο, τις οποίες χαρακτήρισε «ένα ακόμη λάθος».

Σημειώνεται ότι η κυβέρνηση Μερτς κατέστησε σαφές ότι δεν προτίθεται να εμπλέξει άμεσα το ΝΑΤΟ ενεργοποιώντας το άρθρο 4 της Συμμαχίας. Ωστόσο, σύμφωνα με τον ΥΠΕΞ Γιόχαν Βάντεφουλ, οι εταίροι της Γερμανίας στο ΝΑΤΟ και στην Ευρώπη ενημερώθηκαν για την έρευνα και συμφώνησαν με τις δρομολογούμενες συνέπειες.

Υπενθυμίζεται ότι η Λευκωσία δεν παρείχε ανάλογη τεκμηρίωση στους εταίρους της στην Ε.Ε. για την «υβριδική επίθεση» που εικάζει ότι δέχθηκε στο πλαίσιο του βίντεογκέϊτ, δεν εξασφάλισε τη στήριξη τους και δεν επεχείρησε να επιβάλει μονομερείς κυρώσεις με την κρατική της ιδιότητα, ούτε απαίτησε την επιβολή κυρώσεων κατά της Μόσχας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στην περίπτωση πάντως της Γερμανίας, η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη εξέφρασε αλληλεγγύη, διά του ΥΠΕΞ Κωνσταντίνου Κόμμου, ο οποίος δήλωσε ότι «οι απειλές κατά των κρίσιμων υποδομών μας αφορούν όλους. Η ευρωπαϊκή ενότητα, η ανθεκτικότητα και ο στενός συντονισμός είναι απαραίτητα για την αντιμετώπιση των απειλών και τη διασφάλιση της κοινής μας ασφαλείας», τόνισε ο κ. Κόμπος.

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

Με βασικό κριτήριο την ενότητα του κόμματος δηλώνει ότι θα λάβει την απόφασή της για το αν θα διεκδικήσει το χρίσμα του ΔΗΣΥ για το '28, η πρόεδρος του Συναγερμού Αννίτα Δημητρίου. Σε συνέντευξη στην «Κ» αναφέρει, πως το γεγονός ότι τα μέλη του κόμματος θα αποφασίσουν τον υποψήφιο της Παράταξης για τις προεδρικές εκλογές είναι το πιο δημοκρατικό και το πιο δίκαιο, όμως, επισημαίνει, δεν αποκλείεται μέσα από τον διάλογο να προκύψει μια κοινή υποψηφιότητα. Ερωτηθείσα αν ανησυχεί ότι η εσωκομματική διαδικασία μπορεί να οδηγήσει σε νέο κύκλο εσωστρέφειας, απαντά ότι κοινός στόχος πρέπει να είναι η ενότητα που θα δώσει προοπτική στον ΔΗΣΥ, τονίζοντας ότι όποιος και να είναι ο υποψήφιος, θα υποστηριχθεί από όλους. Η κ. Δημητρίου τοποθετείται επίσης για Κυπριακό, GSI, ακρίβεια και συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση.

—Ο ΔΗΣΥ εισέρχεται σε μια νέα εσωκομματική διαδικασία με στόχο την ανάδειξη του υποψηφίου του κόμματος για τις προεδρικές εκλογές του 2028. Ποιο είναι το χρονοδιάγραμμα;

—Ο ΔΗΣΥ θα κινηθεί συλλογικά και θεσμικά σύμφωνα με ό,τι προβλέπεται στο καταστατικό. Το θέμα θα απασχολήσει τα συλλογικά όργανα του κόμματος και αναλόγως εξελίξεων θα ληφθούν οι σχετικές αποφάσεις.

—Θα είναι εκλογές δύο γύρων, αν τελικά γίνουν;

—Θα είναι εκλογές ενός γύρου. Όπως ισχύει σε όλες τις εσωκομματικές εκλογές.

—Εσείς θα διεκδικήσετε τελικά το χρίσμα για το 2028;

—Θα λάβω την απόφασή μου, όταν έρθει η ώρα.

—Ποιο κριτήριο θα καθορίσει την τελική σας απόφαση;

—Βασικό κριτήριο είναι η ενότητα του κόμματος. Για να πετύχουμε τον στόχο μας. Να δώσουμε τη μάχη με μεγάλη προοπτική επιτυχίας. Με μια ολοκληρωμένη πρόταση διακυβέρνησης που θα υπηρετεί το εθνικό συμφέρον και το καλό του τόπου. Αυτό αποδεικνύεται από την ιστορία μας. Πάνω από τον Συναγερμό είναι το καλό της πατρίδας μας.

—Πότε θα λάβετε την απόφασή σας;

—Όταν έλθει η ώρα. Όταν ενεργοποιηθούν οι ενδοκομματικές διαδικασίες.

—Υπάρχει περίπτωση να κάνετε δεύτερες σκέψεις και να αφήσετε χώρο σε άλλους;

—Δεν προβαίνω σήμερα ούτε σε ανακοινώσεις, ούτε σε αποκλεισμούς. Όλα θα γίνουν θεσμικά,

Κοινός στόχος πρέπει να είναι η ενότητα που θα δώσει προοπτική στον ΔΗΣΥ. Οποιος και να είναι ο υποψήφιος, θα υποστηριχθεί από όλους.

ANNITA ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, πρόεδρος ΔΗΣΥ

Θα λάβω την απόφασή μου για το '28 με γνώμονα την ενότητα

Είναι δημοκρατικό και δίκαιο να αποφασίσουν τα μέλη του κόμματος. Δεν αποκλείεται, όμως, μέσα από τον διάλογο να προκύψει μια κοινή υποψηφιότητα

καθαρά και στον σωστό χρόνο.

—Θεωρείτε ότι ως η πρόεδρος του κόμματος έχετε προτεραιότητα, όπως δηλώνουν κομματικά στελέχη;

—Αυτό δεν θα το κρίνω εγώ. Το καταστατικό προβλέπει τη διαδικασία. Η δική μου πρόσθετη υποχρέωση είναι να εγγυηθώ ότι η διαδικασία θα είναι δίκαιη, αδιάβλητη και ισότιμη για όλους.

—Σας ανησυχεί ότι αν χάσετε στην εσωκομματική διαδικασία ενδεομένως να τεθεί θέμα ότι πρέπει να παραιτηθείτε από πρόεδρος του ΔΗΣΥ, με το επιχείρημα ότι δεν έχετε την εμπιστοσύνη της βάσης του κόμματος;

—Δεν θεωρώ ότι τα δύο συνδέονται. Άλλο η επιλογή υποψηφίου για τις Προεδρικές και άλλο η προεδρία του κόμματος. Και για τα δύο ψηφίζουν όλα τα μέλη. Δώσαμε δηλαδή, με δική μου εισήγηση, μια πρόσθετη επιλογή στα μέλη και

Θα επιδιωχθεί συνεννόηση με ΔΗΚΟ και ΔΗΠΑ, όχι μόνο για τις Προεδρικές, αλλά και για τα σοβαρά θέματα που απασχολούν τον τόπο. Ιδίως στη Βουλή είναι απαραίτητο. Θα επιδιωχθούν επαφές και με άλλες πολιτικές δυνάμεις.

όχι για να αναιρεί το ένα το άλλο.

—Πώς πιστεύετε ότι θα γίνει η πολιτική αντιπαράθεση; Πώς θα διαφοροποιηθεί ο ένας από τον άλλο;

—Με πλήρη σεβασμό και συναγωνιστικότητα ο καθένας να καταθέσει τη δική του πρόταση πολιτικής και διακυβέρνησης. Οι βασικές αρχές και θέσεις της παράταξης δεν διαφοροποιούνται.

—Υπάρχει ανησυχία ότι αυτή η διαδικασία μπορεί να φέρει ένα νέο κύκλο εσωστρέφειας και το κόμμα να οδηγηθεί πάλι δίχασμένο σε προεδρικές εκλογές;

—Κοινός στόχος πρέπει να είναι η ενότητα που θα δώσει προοπτική στον ΔΗΣΥ. Άλλωστε, όποιος και να είναι ο υποψήφιος, θα υποστηριχθεί από όλους. Στον ΔΗΣΥ δεν μας φοβίζει η δημοκρατία. Είμαστε περήφανοι για τις διαδικασίες μας.

—Θα αναλάβετε κάποια πρωτοβουλία να συναντηθείτε με τον κ. Νεοφύτου και τον κ. Παμπορίδη για να συζητήσετε αυτά τα θέματα;

—Συναντιόμαστε, συζητάμε και θα συνεχίσουμε να είμαστε σε επαφή.

—Είναι στόχος να τα βρείτε μεταξύ σας και να αποφευχθεί η εσωκομματική διαδικασία;

Το γεγονός ότι θα αποφασίσουν όλα τα μέλη του κόμματος είναι το

πιο δημοκρατικό και το πιο δίκαιο. Δεν αποκλείεται, όμως, μέσα από τον διάλογο να προκύψει μια κοινή υποψηφιότητα.

—Ασπάζεστε τη θέση ότι ο ΔΗΣΥ έχει ευθύνη για την κατάντη των Ιδεών Γκάλι και του Κραν Μοντανά;

—Ο καθένας μπορεί να κάνει τη δική του ανάγνωση. Σε κάθε περίπτωση, όμως, δεν πρέπει να αφήνονται απέξω η αδιαλλαξία και οι ευθύνες της Τουρκίας. Προσωπικά θέλω να βλέπω μπροστά. Πώς να πετύχουμε σήμερα την άρση του αδιεξόδου και την επανέαρξη ουσιαστικών διαπραγματεύσεων. Η απελευθέρωση και η επανένωση της πατρίδας μας είναι η κορυφαία προτεραιότητά μας. Και για μας είναι αυτονόητο ότι ο Δημοκρατικός Συναγερμός, η παράταξη που δημιουργήθηκε για την επίλυση του Κυπριακού, θα συνεχίσει να διεκδικεί και να καταβάλλει όλες του τις δυνάμεις στον ύψιστο αυτό αγώνα,

ο οποίος όμως δεν υπηρετείται με πολιτικές απομόνωσης. Δεν υπηρετείται με αφορισμούς. Δεν υπηρετείται με το να απορρίπτουμε εκ προοιμίου κάθε προσπάθεια πριν ακόμη αρχίσει. Δεν υπηρετείται με επικοινωνιακές τακτικές. Αντίθετα, υπηρετείται μέσα από επίμονη διαπραγμάτευση, αξιοποίηση κάθε διεθνούς ερείσματος και διεύρυνση των συμμαχιών μας. Εκεί κερδίζονται οι μάχες της εξωτερικής πολιτικής. Εκεί αποκτούν δυναμική τα δίκαια της Κυπριακής Δημοκρατίας.

—Δύο δημοσκοπήσεις που έγιναν πρόσφατα από το κόμμα προκάλεσαν αντιδράσεις και τέθηκε το ερώτημα γιατί δεν φωνάζατε και τους άλλους ενδιαφερόμενους για να γίνει μια συνεννόηση.

—Δημοσκοπήσεις γίνονταν, γίνονται και θα γίνονται. Αυτό κάνουμε πάντα. Για να έχουμε μπροστά μας επιστημονικές αναλύσεις για όλα τα ζητήματα. Δεν μπορούμε να προχωρούμε στα τυφλά. Είναι για εσωτερική χρήση και δεν πρέπει να διαρρέουν. Κακώς διέρρευσε.

—Δεσθόκατε κριτική πάντως ότι, ενώ ήταν στην Κύπρο ο κ. Γκουτέρες για το Κυπριακό, η έγνοια σας ήταν οι δημοσκοπήσεις.

—Η δημοσκοπήσιη ζητήθηκε πολύ πριν ανακοινωθεί ότι θα έλθει στην Κύπρο ο κ. Γκουτέρες. Για μας είναι αυτονόητη η υπευθυνότητα στο Κυπριακό. Δεν χρειαζόμαστε διαπιστευτήρια.

—Στο πολιτικό ρεπορτάζ υπάρχει η πληροφορία ότι ο Αβέρωφ Νεοφύτου μεσολάβησε για να σας στηρίξει η Άμεση Δημοκρατία για να επανεκλεγείτε πρόεδρος της Βουλής και ότι μεταξύ σας υπήρξε κάποιου είδους συνεννόηση ή και συμφωνία σχετικά με το 2028. Μπορείτε να ξεκαθαρίσετε τι ισχύει;

—Βεβαίως με βοήθησε και τον ευχαριστώ. Δεν παραγνωρίζω τίποτα. Δεν έγινε καμία συμφωνία. Πιστεύω ότι όλοι θέλουμε την ενότητα της παράταξης. Και οφείλουμε να δουλέψουμε γι' αυτό. Και μπορούμε να το διασφαλίσουμε μέσα από σωστές και δίκαιες διαδικασίες. Αυτό το εγγυώμαι.

—Θα επιδιώξετε επαφές με ΔΗΚΟ και ΔΗΠΑ προκειμένου να διερευνηθούν οι πιθανότητες συνεργασίας στις προεδρικές εκλογές ή δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο όσο αυτά τα κόμματα είναι στην κυβέρνηση;

—Φυσικά και θα επιδιωχθεί συνεννόηση με ΔΗΚΟ και ΔΗΠΑ, όχι μόνο για τις προεδρικές εκλογές, αλλά και για τα σοβαρά θέματα που απασχολούν τον τόπο. Ιδίως στη Βουλή είναι απαραίτητο. Είναι κόμματα με τα οποία συγκλίνουν οι θέσεις μας. Θα επιδιωχθούν βεβαίως επαφές και με άλλες πολιτικές δυνάμεις.

Διγλωσσία, αναβλητικότητα, αντιφάσεις και ατολμία από κυβέρνηση για GSI

—Στο Κυπριακό ο ΔΗΣΥ σημειώνει ότι δεν υπάρχει πραγματική πρόοδος. Τι διαφορετικό θα κάνατε αν ήσασταν Πρόεδρος της Δημοκρατίας για να προχωρήσει η διαδικασία;

—Στηρίζουμε την προσπάθεια για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων από εκεί που έμειναν στο Κραν Μοντανά. Ο γενικός γραμματέας ήταν σαφής για το πώς θα φτάσουμε σε αυτό το σημείο. Είναι θετικό ότι οι ηγέτες αποφάσισαν συχνότερες επαφές, όμως πρέπει να γίνουν περισσότερα, δεν αρκούν μόνο οι μεταξύ τους επαφές. Για λόγους στρατηγικής, θέλει μεγάλη προσοχή η λέξη δημόσια. Στη διαπραγμάτευση, δεν μπορούμε να ανοίγουμε τα χαρτιά μας.

—Θα προχωρούσατε στο άνοιγμα ενός οδοφράγματος;

—Πάλι είναι θέμα διαπραγματευτικής τακτικής.

—Αναφορικά με το έργο GSI ο ΔΗΣΥ καλεί την κυβέρνηση να ξεκαθαρίσει τη θέση της, όπως η κυβέρνηση έχει δηλώσει ότι αναμένει τη μελέτη από την ΕτεΠ για το κόστος του έργου για να λάβει τις τελικές της αποφάσεις.

—Υπάρχει διγλωσσία και αναβλητικότητα και αυτό είναι αναντί-

λεκτο. Η Ελλάδα όμως μάς δείχνει τον δρόμο. Η είσοδος ισχυρού γαλλικού επενδυτικού ομίλου στο έργο και η κατάθεση από τον ΑΔΜΗΕ του αιτήματος έγκρισης επένδυσης για τη διασύνδεση Κύπρου-Ισραήλ είναι τεράστιας σημασίας. Επιβεβαιώνουν και ενισχύουν τη στρατηγική και γεωπολιτική αξία του GSI. Ενώ Ελλάδα, Ισραήλ, Γαλλία, Ε.Ε. και ΗΠΑ αναγνωρίζουν την καθοριστική σημασία του έργου, η κυβέρνηση παραμένει εγκλωβισμένη στις εσωτερικές της αντιφάσεις και την ατολμία. Εννοείται ότι το έργο πρέπει να υλοποιηθεί με τους καλύτερους όρους για την Κύπρο και τους καταναλωτές. Να είμαστε ενεργοί πρωταγωνιστές και όχι παθητικοί παρατηρητές των εξελίξεων. Και θα πρέπει επιτέλους το έργο να κινηθεί στους ρυθμούς που επιβάλλει η στρατηγική του σημασία.

—Η ακρίβεια εξακολουθεί να ταλαιπωρεί νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Το κόστος της ενέργειας φαίνεται να είναι η μεγάλη πρόκληση. Τι μπορεί να γίνει για να αισθανθεί ουσιαστική βελτίωση ο πολίτης;

—Η κρίση ήλθε από το εξωτερικό, όμως η διαχείριση εναπόκειται στο κράτος. Δυστυχώς, το προηγούμενο διάστημα τέθηκαν

Ακόμη δεν έχει έλθει τίποτα ενώπιόν μας για τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση. Είναι καθοριστικό η κυβέρνηση να κάνει την απαραίτητη και σωστή προεργασία και να φέρει το νομοσχέδιο το συντομότερο δυνατό.

λανθασμένες προτεραιότητες από την κυβέρνηση με αστόχευτες δαπάνες, όπως οι οριζόντιες αυξήσεις και οι προσλήψεις. Λέμε λοιπόν ότι δεν αρκούν αποσπασματικές κινήσεις. Απαιτείται ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για αντιμετώπιση της ακρίβειας με στοχευμένα μέτρα στήριξης των συμπολιτών μας που πληττονται περισσότερο, όπως είναι οι χαμηλοσυνταξιούχοι, οι οικογένειες με παιδιά, οι φοιτητές, τα άτομα με αναπηρίες και οι μονογονεϊκές οικογένειες. Η παράταση της μείωσης του φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, όμως δεν αρκεί από μόνη της. Πρέπει να δοθεί έμφαση στην αποθήκευση ενέργειας, στην εγκατάσταση φωτοβολταϊ-

κών σε εύαλωτα νοικοκυριά και μικρές επιχειρήσεις και στην αναβάθμιση του δικτύου της ΑΗΚ, για περισσότερη απορρόφηση πράσινης ενέργειας. Οπωσδήποτε παράλληλα πρέπει να προχωρήσει το έργο στο Βασικό και ο GSI για να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός, στο πλαίσιο και της νέας ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρισμού. Ειδικότερα για τα καύσιμα, απαιτούνται επενδύσεις στην ηλεκτροκίνηση, καθώς και μέτρα απόσυρσης παλαιών οχημάτων. Να ενισχυθούν οι δημόσιες μεταφορές με έμφαση στα σχολικά λεωφορεία. Ας μην ξεχνάμε ότι το 2028 οι οδικές μεταφορές εντάσσονται στο ευρωπαϊκό σύστημα εμπορίας ρύπων και το κόστος θα είναι μεγαλύτερο για νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Το σίγουρο πάντως είναι ότι μόνο μέσα από ένα συνολικό ενεργειακό σχεδιασμό θα μπορεί να μειωθεί σημαντικά το υψηλό κόστος, που πληρώνουν πολίτες και επιχειρήσεις.

—Πώς βλέπετε την κυβερνητική πρόταση για τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση, αναμένοντας και την κατάθεση του νομοσχεδίου; Είναι προς την ορθή κατεύθυνση;

—Πρόκειται για μια σημαντική μεταρρύθμιση που ακόμη δεν

έχει παρουσιαστεί στην τελική της μορφή. Αρχίσαμε έναν κύκλο επαφών με τους κοινωνικούς εταίρους και διαπιστώνουμε ότι ανησυχούν για σοβαρά κενά και αδυναμίες που υπάρχουν στην πρόταση της κυβέρνησης. Το σημαντικό είναι να παρέχονται αξιοπρεπείς συντάξεις, με σημαντικές αυξήσεις στις χαμηλές και μεσαίες συντάξεις και να διασφαλίζεται η βιωσιμότητα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, χωρίς αύξηση των εισφορών και του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης πέραν του 65ου έτους και χωρίς νέα βάρη στις επόμενες γενιές.

—Ποια είναι η θέση σας για το θέμα της αναλογιστικής μείωσης του 12%;

—Μπορεί να επανεξεταστεί, στο πλαίσιο πάντοτε της βιωσιμότητας του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

—Είναι εφικτό η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση να ψηφιστεί από τη Βουλή και να εφαρμοστεί από 01/01/2027;

—Ακόμη δεν έχει έλθει τίποτα ενώπιόν μας. Είμαστε έτοιμοι όμως, όπως πάντοτε, να συμβάλουμε εποικοδομητικά στη συζήτηση που θα γίνει στη Βουλή και

να εργαστούμε εντατικά. Είναι καθοριστικό η κυβέρνηση να κάνει την απαραίτητη και σωστή προεργασία και να φέρει το νομοσχέδιο το συντομότερο δυνατό.

—Η ευθυγράμμιση των χαμηλών συντάξεων με τον κατώτατο μισθό ήταν ένα από τα θέματα συνεννόησής σας με την Άμεση Δημοκρατία για να σας ψηφίσουν για την προεδρία της Βουλής. Είναι εφικτό κάτι τέτοιο στο πλαίσιο της προωθούμενης συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης;

—Ήταν μια πρόταση πολιτικής για τα επόμενα χρόνια. Δεν θα γίνουν όλα από το πρώτο έτος. Αποτελεί ωστόσο και στόχο μας η ενίσχυση της επάρκειας των χαμηλών και μεσαίων συντάξεων, ώστε οι συνταξιούχοι μας να μπορούν να ζουν με αξιοπρέπεια. Και δεν θεωρώ ότι υπάρχει κάποιος που να διαφωνεί με αυτή την προσέγγιση. Ταυτόχρονα, τονίσαμε και τότε και επαναλαμβάνουμε και σήμερα ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υποψήν οι εισφορές και τα χρόνια εργασίας. Απαιτείται μια ολιστική μεταρρύθμιση με χρονοδιαγράμματα ολοκληρώσεως των προνοιών και με στόχο τη δημιουργία επαρκών συντάξεων, διατηρώντας το βιοτικό επίπεδο κάθε ατόμου.

Της **ΡΑΦΑΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Αμείλικτα ερωτήματα, οργή και απόγνωση προκαλεί η τραγωδία στα κατεχόμενα. Την περασμένη Κυριακή 267 άνθρωποι ξεκίνησαν από το λιμάνι της Κερύνειας με κατεύθυνση το λιμάνι Τασουτσού που βρίσκεται στη Μερσίνα και δεν έφτασαν ποτέ στον προορισμό τους. Λίγο αργότερα αφότου ξεκίνησε το ταξίδι του, το μοιραίο καταμαράν «Filo Jet» ναυάγησε στα ανοικτά της Κερύνειας. Ο τραγικός απολογισμός του ναυαγίου μέχρι την Παρασκευή το βράδυ ήταν 12 νεκροί και 16 αγνοούμενοι.

Οι έρευνες για τον εντοπισμό των αγνοουμένων συνεχίζονται με την αγωνία των συγγενών τους να κορυφώνεται όσο περνούν οι μέρες. Εδώ και μια εβδομάδα οι οικογένειες των ανθρώπων που αγνοούνται, βρίσκονται νυχθημερόν έξω από την πύλη του λιμανιού αναμένοντας αγωνιωδώς νέα για τους δικούς τους ανθρώπους. Οι ιστορίες αλλά και οι μαρτυρίες που βλέπουν το φως της δημοσιότητας προκαλούν ανείπωτη οδύνη, θυμό και ερωτήματα για τις παραλείψεις και τα κενά που οδήγησαν στην τραγωδία. Η δημόσια κατακραυγή στα κατεχόμενα είναι τεράστια. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, στο εσωτερικό

Ο «υπουργός Μεταφορών», Ερχάν Αρίκλι, απομακρύνθηκε από τη θέση του, μετά από απόφαση του «πρωθυπουργού», Ουνάλ Ουστέλ. Η απομάκρυνση, ωστόσο, δεν έκλεισε τη συζήτηση. Ζητούν απόδοση ευθυνών τα τ/κ κόμματα.

κό του πλοίου άρχισε να εισέρχεται νερό, με τους επιβάτες να το αναφέρουν στο πλήρωμα, το οποίο, σύμφωνα με τις καταγγελίες, χαρακτήριζε το περιστατικό ως φυσιολογικό. Όπως αναφέρουν επιζώντες, οι επιβάτες κατέβαλλαν προσπάθειες μόνοι τους με όλες τις δυνάμεις να σωθούν. Παράλληλα, καταγγέλλουν πως οι πόρτες εξόδου ήταν κλειδωμένες κάνοντας λόγο για έλλειψη στα σωσίβια, ενώ καταγγέλλουν ακόμη ότι ο καπετάνιος ήταν ο πρώτος που εγκατέλειψε το πλοίο.

Κενά στα μέτρα ασφαλείας

Η τραγωδία ανέδειξε με τον πιο τραγικό τρόπο τα κενά στους εποπτικούς ελέγχους και την ίδια ώρα άνοιξε τη συζήτηση σχετικά με τις πολιτικές ευθύνες. Μεταξύ αυτών που ελέγχονται είναι, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ξεκίνησε το πλοίο το ταξίδι του, η άδεια του πλοίαρχου, τα πιστοποιητικά του πλοίου, οι ελλείψεις στην τεχνική επάρκεια, αλλά και η αντίδραση των υπευθύνων την ώρα της βύθισης του πλοίου.

Σοβαρά είναι και τα όσα ακούστηκαν την περασμένη Πέμπτη στο «επαρχιακό δικαστήριο» Κερύνειας, το οποίο διέταξε την

παράταση της «κράτησης» των εννέα υπόπτων για ακόμη οκτώ ημέρες. Σύμφωνα με τα στοιχεία που κατατέθηκαν, το λιμάνι του Τασουτσού ήταν την Κυριακή κλειστό λόγω θαλασσοταραχής και η απόφαση για τον απόπλου του πλοίου λήφθηκε με πρωτοβουλία του πλοίαρχου. Την ίδια ώρα, αναφέρθηκε πως το σκάφος παρουσίαζε ήδη βλάβες σε μηχανή και πηδάλιο και είχε ξαναβάλει νερά στο παρελθόν.

Ελειπαν δύο πιστοποιητικά

Δύο σημαντικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν στο «δικαστήριο» είναι πως στο πλοίο δεν υπήρχαν το Πιστοποιητικό Ασφάλειας Ραδιοεπικοινωνιών (Radio Safety Certificate) και το Πιστοποιητικό Ισοζυγίου/Ερματος (Ballast Certificate). Σύμφωνα με τον τουρκικό Τύπο, το «Filo Jet» διέθετε πιστοποιητικό κλάσης σε ισχύ έως τον Μάρτιο του 2029. Παράλληλα, το Reuters μετέδωσε πως, σύμφωνα με τις τουρκοκυπριακές αρχές, το πλοίο είχε έγκυρο πιστοποιητικό αξιοπλοΐας. Να πούμε πως, το πλοίο το οποίο είχε αρχικά την ονομασία Iris Jet, χρονολογείται από το 2000, ενώ το 2003 είχε και πάλι

Μεταξύ αυτών που ελέγχονται είναι, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ξεκίνησε το πλοίο το ταξίδι του, η άδεια του πλοίαρχου, τα πιστοποιητικά του πλοίου, οι ελλείψεις στην τεχνική επάρκεια, αλλά και η αντίδραση των υπευθύνων την ώρα της βύθισης του πλοίου.

ατύχημα όταν προσέκρουσε σε προβλήματα κατά τη διάρκεια χειρισμών σε λιμάνι. Παράλληλα, όπως αναφέρουν ξένα ΜΜΕ, απόφαση δικαστηρίου της Κωνσταντινούπολης που εκδόθηκε το 2024 διαπίστωσε 29 ελαττώματα και παραβιάσεις κανόνων που

εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια επιθεωρήσεων το 2018, παραμένοντας άγνωστο πόσα από αυτά έχουν διορθωθεί έως το 2026..

Το δίπλωμα είχε λήξει

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως, σύμφωνα με τους ισχυρι-

σμούς, το τουρκικό δίπλωμα του πλοίαρχου δεν βρισκόταν σε ισχύ καθώς διέκοψε την άσκηση του επαγγέλματος για περίοδο δέκα ετών. Σύμφωνα με όσα παρουσιάστηκαν στο «δικαστήριο», ο πλοίαρχος απέκτησε πιστοποιητικό πλοίαρχου από την Ονδούρα, έναντι περίπου 3.500 δολαρίων. Το πιστοποιητικό αυτό, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία, καταχωρίστηκε στη συνέχεια στην Ελλάδα και πέρασε από διαδικασία αναγνώρισης στα κατεχόμενα. Τους ισχυρισμούς αυτούς, πάντως, διέψευσε το «Τμήμα Λιμένων», το οποίο με ανακοίνωσή του σημείωσε πως αυτό ήταν σε ισχύ μέχρι το 2029.

Εννέα υπό «κράτηση»

Με την κατηγορία πρόκλησης θανάτου από αμέλεια τέθηκαν υπό «κράτηση» εννέα πρόσωπα. Τα πρόσωπα αυτά είναι ο διευθυντής της πλοιοκτιπρίας εταιρείας, ο πλοίαρχος, ο υποπλοίαρχος, δύο μηχανικοί και τέσσερα μέλη του πληρώματος. Σύμφωνα με όσα κατατέθηκαν, ο υποπλοίαρχος ανέφερε ότι το λιμάνι του Τασουτσού θα ήταν κλειστό μέχρι τις 15:00 και ότι ο ίδιος είχε συστήσει στον πλοίαρχο να μην

αποπλεύσουν. Παράλληλα, σημειώθηκε πως, πλοίαρχος και υποπλοίαρχος παραδέχθηκαν στις καταθέσεις τους ότι γνώριζαν εκ των προτέρων τις βλάβες. Με βάση και τις μαρτυρίες των επιζώντων πως το πλοίο έβαζε νερά, η «αστυνομία» ανέφερε ενώπιον του «δικαστηρίου» ότι το πλοίο απέπλευσε έχοντας ζημιά.

Πυρά από τα κόμματα

Το πολύνεκρο ναυάγιο του «Filo Jet» και οι αποκαλύψεις που έρχονται στο προσκήνιο για τις συνθήκες απόπλου, την κατάσταση του πλοίου και τις ευθύνες των αρμόδιων αρχών, δεν προκάλεσαν μόνο οργή στην κοινωνία. Πυροδότησαν και τον πολιτικό σεισμό στα κατεχόμενα, με τα κόμματα να εξαπολύουν τα πυρά τους εναντίον της «κυβέρνησης».

Τρεις ημέρες μετά την τραγωδία ο «υπουργός Μεταφορών», Ερχάν Αρίκλι, απομακρύνθηκε από τη θέση του, μετά από απόφαση του «πρωθυπουργού», Ουνάλ Ουστέλ. Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε νέα πολιτική κρίση, καθώς ο Αρίκλι ανακοίνωσε την αποχώρηση του κόμματος της Αναγέννησης του οποίου ηγείται, από την «κυβέρνηση». Ο Ουστέλ από την πλευρά του υποστήριξε ότι η απόφαση δεν στρέφεται εναντίον του και ότι ισχύει το τεκμήριο της αθωότητας.

Η απομάκρυνση, ωστόσο, ενός «υπουργού» δεν έκλεισε τη συζήτηση. Ο γενικός γραμματέας του Ρεπουμπλικανικού Τουρκικού Κόμματος (CTP), Μεχμέτ Καλέ Κισό, από το οποίο προέρχεται ο Τουφάν Ερχιουρμαν, υποστήριξε ότι θα αποτελούσε εύκολη λύση το να αποδοθεί η ευθύνη αποκλειστικά σε έναν «υπουργό», τονίζοντας πως πρόκειται για πρόβλημα του συστήματος και πως η πολιτική ευθύνη αφορά το σύνολο της «κυβέρνησης». Παράλληλα, χαρακτήρισε την τραγωδία αποτέλεσμα μιας πολύ σοβαρής αλυσίδας παραλείψεων.

Στο ίδιο μήκος κύματος, κινήθηκε και η πρόεδρος του Ρεπουμπλικανικού Τουρκικού Κόμματος (CTP), Σιλά Ουσάρ Ιντζίρλι, η οποία υποστήριξε ότι η «κυβέρνηση» δεν αποποιείται την ευθύνη της απολύοντας έναν «υπουργό». Την ίδια ώρα, ο πρόεδρος του Κόμματος Κοινωνικής Δημοκρατίας (TDP), Ζεχί Τσελέρ, ασκώντας σκληρή κριτική στην «κυβέρνηση» την κάλεσε σε συνολική παραίτηση.

Στη δική του τοποθέτηση ο πρώην Τουρκοκύπριος ηγέτης, Μουσταφά Ακιντζί, συνέδεσε το ναυάγιο με το Κυπριακό. «Αν είχαμε καταφέρει να καταλήξουμε σε μια λύση στην Κύπρο, στο πλαίσιο του δικαίου της Ε.Ε. και του διεθνούς δικαίου, θα είχε συμβεί αυτή η καταστροφή; Αν ήμασταν εντός της Ε.Ε., θα μπορούσε αυτό το πλοίο να πλεύσει;», ανέφερε χαρακτηριστικά.

Επτά ημέρες μετά το ναυάγιο οι οικογένειες των αγνοουμένων ακόμη περιμένουν να ακούσουν έστω κάτι για τα δικά τους πρόσωπα. Ένα ναυάγιο, που εκτός από τον τραγικό απολογισμό, έχει ανοίξει μια σειρά από κρίσιμα ερωτήματα και έχει αγγίξει ευαίσθητες πιτυχές.

Τι αντικρίσαμε στο λιμάνι της Κερύνειας στον απόηχο της τραγωδίας

Του **ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Στο πλαίσιο ενός ελληνοκυπριακού συγκυμμένου και αφηγήματος, όταν λέμε λιμάνι της Κερύνειας, αναφερόμαστε στο ειδυλλιακό και γραφικό, πεταλοειδές λιμάνάκι με τα ψαροκάικα και το κάστρο στο φόντο, που για δεκαετίες τυπωνόταν ως φωτογραφία στα σχολικά μας τετράδια. Λιμάνι ωστόσο η σημερινή κατεχόμενη πόλη της Κερύνειας έχει και άλλο, το οποίο κτιστηκε μια δεκαετία μετά την εισβολή και βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα ανατολικά του ψαρολιμανιού. Οι δραματικές σκηνές αρχαίας τραγωδίας με τους συγγενείς των αγνοουμένων από το βυθισμένο καταμαράν, που από τη μέρα του πολύνεκρου ναυαγίου, κάνουν τον γύρο του κόσμου, εκεί εκτυλίσσονται. Εκεί, λοιπόν, στην πύλη του τρόπου τινά «νέου» λιμανιού

της Κερύνειας βρεθήκαμε κι εμείς την Πέμπτη, λίγα εικοσιτετράωρα μετά το σοκαριστικό ναυάγιο. Μπαίνοντας στην πόλη της Κερύνειας και αντιμέτωποι με τη συνήθη κίνηση στους δρόμους της η αίσθηση ήταν οπωσδήποτε αμήχανη. Αμηχανία βεβαίως και μουδιασμένα, ανάμεικτα συναισθήματα, προσωπικά αισθάνομαι για να είμαι ειλικρινής, κάθε φορά σχεδόν που επισκέπτομαι τα κατεχόμενα, κι ως έχουν περάσει είκοσι και πλέον χρόνια από τότε που άνοιξαν τα σημεία διέλευσης. Αυτή τη φορά, ωστόσο, η αμηχανία ήταν διαφορετική, καθώς δεν είχε να κάνει με το παράδοχο της πατρίδας που ξέρω αλλά δεν ξέρω, αλλά με το ανατριχιαστικά δυσάρεστο γεγονός πηγιγένων ανθρώπων στη θάλασσα του νησιού μας από ναυάγιο.

Στον δρόμο για το λιμάνι περνάμε έξω από το δικαστήριο της

Η οδηγία, μας λένε οι Τουρκοκύπριοι συνάδελφοι, είναι ρητή: Από σεβασμό στον πόνο τους δεν πλησιάζουμε από μόνοι μας για δήλωση τους συγγενείς.

κατεχόμενης πόλης, ένα προπολεμικό, αποικιοκρατικό κτίριο που μεγάλο που δεν κατεβαίνουμε από το αυτοκίνητο, εισπράττουμε αμέσως την ένταση του χώρου. Εδώ διαδραματίζεται άλλωστε μία από τις πράξεις του δράματος των ημερών, με τον καπετάνιο του μοιραίου καταμαράν και δεκαπέντε ακόμα άτομα να βρίσκονται αντιμέτωπα από τις αρχές του ψευδοκράτους με κατηγορίες που, ανάμεσα σε άλλα,

σύμφωνα με το ρεπορτάζ, περιλαμβάνουν την «πρόκληση θανάτου από αμέλεια». Το μποτιλιάρισμα έξω από το εντυπωσιακό, κατά τα άλλα, κτιριακό συγκρότημα των δικαστηρίων, φαντάζει τώρα μεγαλύτερο.

Λίγη ώρα αργότερα, φτάνουμε στο λιμάνι. Μέσα σε συνθήκες ασφυκτικής ζέσης και υγρασίας, οι υπό μεγάλη δοκιμασία συγγενείς των αγνοουμένων προσώπων βρίσκονται συγκεντρωμένοι δίπλα από την πύλη, κάτω από τέντες που έχουν προφανώς στηθεί μετά την τραγωδία. Μεγάλοι ανεμιστήρες έχουν μπει σε λειτουργία, με πρόχειρα στημένα πολυπίρξα σε πλήρη λειτουργία, σε μια προσπάθεια να προσφέρουν ανάσες δροσιάς και ανακούφισης, σε ανθρώπους, που όπως μαθαίνουμε από συναδέλφους, ξημεροβραδιάζονται κυριολεκτικά στο σημείο, ενώ μερικά μέτρα

νοτιότερα, κάτω από άλλη τέντα, βρίσκονται οι δημοσιογράφοι. Η οδηγία, μας λένε οι Τουρκοκύπριοι συνάδελφοι, είναι ρητή: Από σεβασμό στον πόνο τους δεν πλησιάζουμε από μόνοι μας για δήλωση τους συγγενείς.

Κι ενώ πάνω από τα κεφάλια μας πετούν συνεχώς στρατιωτικά ελικόπτερα και αεροπλάνα, τα οποία συμμετέχουν στις αγωνιώδεις έρευνες εντοπισμού των αγνοουμένων προσώπων, από μπροστά μας περνούν οι δύο πιο τραγικές φιγούρες του ναυαγίου: Οι γονείς των δύο μικρών παιδιών που αγνοούνται, οι οποίοι τις τελευταίες μέρες λόγω των σπαταλικών τους δαλώσεων έγιναν θέμα σε ρεπορτάζ δημοσιογράφων από όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Υποβασταζόμενοι και με την απελπισία να έχει γραφτεί διάπλητη στο βλέμμα και στο πρόσωπό τους, οι άνθρωποι αυτοί έχουν

ζήσει τη φρίκη στον υπερθετικό βαθμό, αφού όπως έχουν επανειλημμένα πει μέσα στην απελπισία τους, φωνάζοντας, εκλιπαρώντας και κλαίγοντας απυλόχρονως, τα παιδιά τους γλίστρησαν στην κυριολεξία μέσα από τα χέρια τους...

Πολιτικοί και άλλοι επίσημοι πηγαίνει να οφείλουν το χέρι των συγγενών και για να δείξουν παρουσία, με ή χωρίς ιδιότελη σκοπό, ποιος ξέρει. Η τραγωδία σίγουρα παραείναι μεγάλη για μικροπρέπειες. Το όλο κλίμα θυμίζει βασικά πόλεμο σε συνθήκες ειρήνης. Αφού οι συνάδελφοι δημοσιογράφοι μάς κερνούν λαχμαριές και αίρανη, κάνοντας χρήση των λίγων ελληνικών λέξεων που γνωρίζουν, διερωτώμαι τι ποσοστό του πληθυσμού μας εκπροσωπεί η ανεκδιήγητη μισανθρωπιά που εκδηλώθηκε αυτές τις μέρες μέσω χαιρέκων ανάρτησεων στο διαδίκτυο.

Του ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΣΙΑΝΗ

Η οικονομική πορεία της Κύπρου δεν θα μπορούσε να συγκριθεί με την εικόνα του 2012 ή ακόμα και του 2011. Σήμερα το δημόσιο χρέος έχει υποχωρήσει, ο προϋπολογισμός καταγράφει πλεονάσματα και το κράτος διαθέτει σημαντικό ταμειακό απόθεμα. Η εποπτεία είναι αυστηρότερη και οι τράπεζες έχουν περισσότερα κεφάλαια και ρευστότητα. Πάνω από όλα, τόσο στις τράπεζες όσο και στον επόπτη τους, επικρατεί μια διαφορετική κουλτούρα. Οι άμυνες, επομένως, είναι ισχυρότερες και η διαχείρισή τους καλύτερη.

Δεν θα μπορούσε εύκολα κάποιος να επιχειρηματολογήσει πως διαμορφώνεται κίνδυνος εγγενώς από την πορεία της οικονομίας και τα θεμελιώδη νούμερα. Η ρωγμή, όμως, βρίσκεται στο εξωτερικό και δη στο συσσωρευμένο δημόσιο χρέος της παγκόσμιας οικονομίας. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, το παγκόσμιο δημόσιο χρέος αυξήθηκε στο 93,9% του ΑΕΠ το 2025. Προβλέπεται να φτάσει το 95,3% φέτος και να πιάσει το φράγμα του 100% το 2029.

Στις ΗΠΑ, το ΔΝΤ υπολογίζει το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης στο 7% με 8% του ΑΕΠ. Εκτιμά επίσης πως η πορεία του ακαθάριστου δημόσιου χρέους το οδηγεί στα 142% το 2031. Οι πρόσφατες πιέσεις στο ομόλογο, που τελικά δεν έπιασαν τόπο, ήταν ένα πρώτο σημάδι πως οι επενδυτές, με αρκετούς μήνες καθυστέρησης, άρχισαν να ακούν τους οικονομολόγους. Στα δικά μας, στο τέλος του 2025, η Ιταλία είχε χρέος 137,1% του ΑΕΠ, ενώ η Γαλλία, με πολύ περιορισμένες δημοσιονομικές επιλογές, πάνει το 115,6%. Ο μέσος όρος της Ε.Ε., ήδη αυξημένος από πέροι, έφτασε το 84,2% του ΑΕΠ και όλα δείχνουν πως το 2027 θα αυξηθεί. Πιο στενά, στην Ευρωζώνη, βρίσκεται ήδη πάνω του 90%, την ώρα που η Γερμανία τρέχει μεν με χαμηλό χρέος κοντά στο 65% του ΑΕΠ, αλλά δημιουργεί αμυχανία με ελλείμματα που δεν τη χαρακτηρίζουν. Η Κύπρος είναι ένα από μόλις τέσσερα κράτη-μέλη που αναμένεται πως θα κλείσουν το έτος με πλεόνασμα, με το συλλογικό έλλειμμα των κρατών-μελών να φτάνει το 3,5% του ΑΕΠ. Το πρόβλημα συνεκίζει να διευρύνεται, όπως φάνηκε και στις νομισματικές πιέσεις που δέχτηκε το γεν. Ναι μεν η Κύπρος πάει καλά, αλλά το δημόσιο χρέος αποτελεί τον αδύναμο κρίκο στη διασύνδεση της παγκόσμιας οικονομίας.

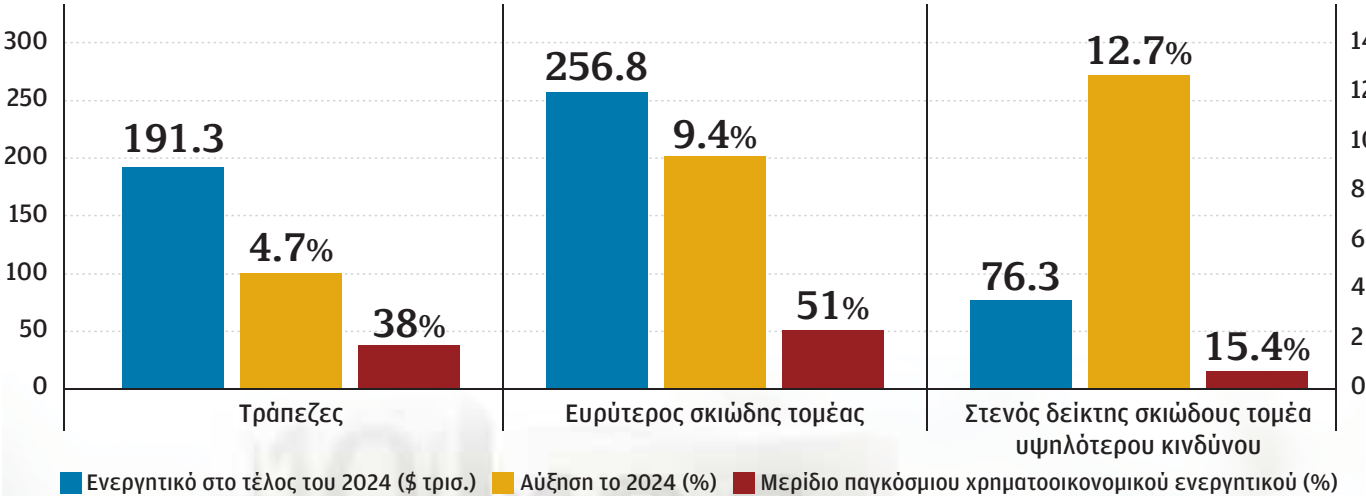
Τα κρατικά ομόλογα, όμως, είναι «ειδικής υφής» όντα. Καθορίζουν, σε μεγάλο βαθμό, την τιμή του χρήματος. Η απόδοσή τους χρησιμοποιείται ως βάση για να υπολογιστεί το κόστος δανεισμού των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, αλλά και η αξία ενεργητικών, επιχειρήσεων και ακινήτων. Δείχνουν το κόστος δανεισμού χωρίς ρίσκο.

Τα κρατικά ομόλογα χρησιμοποιούνται επίσης ως εξασφάλιση σε πολλές χρηματοδοτικές συναλλαγές και αποτελούν βασικό περιουσιακό στοιχείο τραπεζών, ασφαλιστικών εταιρειών και συνταξιοδοτικών ταμείων. Όταν, όμως, ανεβαίνουν οι αποδόσεις τους, πέφτει αυτόματα και η τιμή τους, αφού τα δύο αντικατοπτρίζουν το ένα το άλλο. Επομένως, η μείωση της τιμής τους επιφέρει αύξηση των αποδόσεων, οι οποίες επιβάλλουν ακριβότερο δανεισμό (υψηλότερο επιτόκιο) αλλά και μείωση στην τιμολόγηση των εξασφαλίσεων.

Αν η πτώση των τιμών είναι απότομη, επενδυτές που έχουν δανειστεί για να αγοράσουν ομόλογα μπορεί να κληθούν να προσφέρουν πρόσθετες εξασφαλίσεις κτυπώντας margin calls. Αν οι πωλήσεις, για να βρεθούν οι εξασφαλίσεις, είναι πολλές, αρχίζει να αυξάνεται η πίεση στη ρευστότητα.

Αυτός ο μηχανισμός δεδηλωμένα ανησυχεί το ΔΝΤ, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSB), την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS) γενικότερα, αλλά και το ΔΝΤ, οι οποίοι ανοικτά εκδίδουν αναλύσεις και εκθέσεις για το πώς μπορεί να εξελιχθεί: Μια κατά τα άλλα απλή αύξηση των αποδόσεων,

Ενεργητικά ανά τομέα

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η Κύπρος μπροστά στο χρέος (των άλλων)

Οι αποδόσεις ανεβαίνουν, η ρευστότητα πιέζεται και οι διαυλοι μεταφοράς των πιέσεων είναι ανοιχτοί, την ώρα που η Κύπρος διατηρεί ανθεκτικότητα

μπορεί να πυροδοτήσει κρίση ρευστότητας.

Ο κίνδυνος δεν είναι θεωρητικός. Η απόδοση του 30ετούς αμερικανικού ομολόγου έφτασε στα 5,23% και του 10ετούς 4,69%. Τέτοια επιτόκια δεν είναι από μόνα τους καταστροφικά, αλλά δείχνουν ότι οι επενδυτές έχουν ήδη αρχίσει να απαιτούν μεγαλύτερη προστασία από την αβεβαιότητα, αλλά και από τον πληθωρισμό ζητώντας υψηλότερες αποδόσεις. Η πολιτική αστάθεια διεθνώς, σαφώς και δεν βοηθά.

Μια άλλη σημαντική διάσταση, που προβληματίζει ιδιαίτερα τους αναλυτές (αλλά και κάποιους από τους μεγαλύτερους επενδυ-

Οι τράπεζες μόλις που πέτυχαν τη μισή, στο 4,7%. Ο πιο στενός δείκτης του FSB, ο οποίος καλύπτει δραστηριότητες με «τραπεζικού τύπου» κινδύνους (π.χ. μόχλευση και ανισορροπίες ληκτότητας), αυξήθηκε κατά 12,7% στα 76,3 τρις. δολάρια.

Η συνολική ακαθάριστη έκθεση των hedge funds διπλασιάστηκε από τις αρχές του 2023 έως τον Σεπτέμβριο του 2025, φτάνοντας τα 4 τρις. δολάρια. Ο δανεισμός τους μέσω τερπος (βραχυπρόθεσμων δανείων με ενέχυρο τίτλους) έφτασε τα 3 τρις. δολάρια. Την ίδια ώρα, η συγκέντρωση μεγαλύτερων σε μικρό αριθμό funds, με τα πρώτα 50 να συγκεντρώνουν το 90% της συνολικής έκθεσης. Έτσι, αν «πειραχτεί» από τις εξελίξεις έστω και 1 ή 2 από αυτά, καλά κάνει η παγκόσμια αγορά να παρακολουθήσει στενά τις εξελίξεις.

Η ιδιαιτητική πίστωση προσθέτει ακόμη ένα επίπεδο αδιαφάνειας. Πρόκειται για δάνεια που χορηγούν επενδυτικά ταμεία και άλλοι μη τραπεζικοί φορείς, απευθείας σε επιχειρήσεις. Η αγορά υπολογίζεται σε 1,5-2 τρις. δολάρια. Εκεί, το πρόβλημα δεν σχετίζεται τόσο με το μέγεθος των εκθέσεων, όσο με την αδιαφάνεια, καθώς δεν εποπτεύονται σαν τράπεζες. Έτσι, συνθήκες πληροφόρησης σε σχέση με τις αποτιμήσεις, τη μόχλευση, τη ρευστότητα και τη συγκέντρωση του κινδύνου, δεν είναι διαθέσιμη.

Πολλά από αυτά τα δάνεια δεν μπορούν να αποτιμώνται συχνά, και σίγουρα όχι καθημερινά, όπως συμβαίνει με ένα ομόλογο στο χρηματιστήριο. Έτσι, αν υποχωρήσει το ομόλογο (η αξία της εξασφάλισής του), η επιδείνωση της οικονομικής θέσης του δανειολήπτη δεν θα φανεί στους λογαριασμούς μέχρι να γίνει αποτίμηση του δανείου. Σε μια στιγμή πιέσεων, όμως, θα χρειαστεί άμεσα χρήματα για να καλύψει υποχρεώσεις, την ώρα όμως που οι επενδυτές θα ζητούν επιστροφή των χρημάτων τους και οι δανειστές θα απαιτούν εξασφαλίσεις.

Περιορισμοί στις εξαγορές μεριδίων μπορούν να επιβραδύνουν

τις εκροές, κάτι που ήδη είδαμε να συμβαίνει κατά φάσεις τους τελευταίους μήνες. Δεν μπορούν, όμως, να εξαφανίζουν τη ζημιά. Οι πιστωτικές γραμμές των τραπεζών προς τα funds και οι κοινοί δανειολήπτες που έχουν μεταξύ τους, μεταφέρουν την πίεση και στους παραδοσιακούς, εποπτευόμενους ισολογισμούς. Οι ζημιές μπορεί να αναγνωρίζονται σε βάθος χρόνου, αλλά η ρευστότητα δέχεται πιέσεις βραχυπρόθεσμα.

Αυτή είναι ακριβώς η ανισορροπία που μετατρέπει την πίεση σε αναταραχή.

Η μετάδοση

Αυτό το περιβάλλον, κάποια στιγμή θα πρέπει να «στρώσει» καθώς δεν βρίσκεται σε ισορροπία. Είτε αυτό γίνει ομαλά, είτε μέσω ενός «πεισοδίου», η Κύπρος θα κληθεί να απορροφήσει τον κραδασμό.

Μπαινει σε αυτό το περιβάλλον από ισχυρότερη αφετηρία από ό,τι έγινε με την κρίση του 2008, η οποία έφτασε κοντά μας το 2011. Παραμένει, όμως, μικρή και ανοικτή οικονομία, με αναπόφευκτα υψηλή έκθεση στην εξωτερική ζήτηση. Οι υπηρεσίες πληροφορικής, επικοινωνιών και πνευματικής ιδιοκτησίας έχουν αποκτήσει μεγαλύτερο βάρος, περιορίζοντας την εξάρτηση από τον τουρισμό και τη ναυτιλία.

Αυτή η διαφοροποίηση είναι θετική. Υπάρχει, όμως, ένας προφανής κοινός παρονομαστής: οι περισσότεροι από αυτούς τους τομείς εξαρτώνται από πελάτες, επενδυτές και αποφάσεις που βρίσκονται εκτός Κύπρου. Σε μια διεθνή επιβράδυνση, οι εξαγωγές υπηρεσιών, οι επενδύσεις, τα ακίνητα και ο τουρισμός μπορούν να επηρεαστούν ταυτόχρονα.

Το καθαρό εξωτερικό χρέος είναι περίπου 8,5% του ΑΕΠ, την ώρα που το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος κινείται στα 616% (ένα ποσό που από μόνο του δεν προκαλεί προβλήματα). Η απόκλιση των δύο, όμως, δίνει μια, έστω γενική, εικόνα για το βάθος που έχει η διασύνδεση της οικονομίας μας με το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Μια στενότη-

τα στο δολάριο, νέες κυρώσεις ή νέο πλήγμα στη φήμη μας μέσα σε ένα περιβάλλον αγχωμένων εποπτών και νομοθετών διεθνώς, θα μπορούσαν δυνητικά να έχουν γρήγορες επιπτώσεις.

Σε ένα διεθνές επεισόδιο μαζικής μείωσης του ρίσκου όταν αυτό βγει απότομα από κάτω από το χαλί, η πρώτη επίδραση πιθανότατα δεν θα μοιάζει με κρίση. Μπορεί να αρχίσει ως επιβράδυνση των εισροών ΑΕΕ, μείωση στις αγορές ακινήτων, μούδιασμα στην εγκατάσταση εταιρειών και πίεση στην τουριστική ζήτηση.

Έτσι, φυσιολογικά θα μειωθούν σταδιακά οι ταμειακές ροές επιχειρήσεων και νοικοκυριών.

Σε μια κρίση, η στήριξη πρέπει να είναι προσωρινή, στοχευμένη και να κατευθύνεται στα εισοδήματα των ευάλωτων, όχι στη διατήρηση κάθε τιμής στο προηγούμενο της επίπεδο.

Και, στα δικά μας πολιτικά δεδομένα, η επιβράδυνση πιθανόν να μην προκαλέσει αντιδράσεις και συζητήσεις παρά μόνο όταν θα έχει ήδη αποκτήσει δυναμική.

Γι' αυτό η έγκαιρη πολιτική αντίδραση είναι σημαντικότερη από μια θεαματική αντίδραση αφού τον οικονομία θα έχει ήδη περάσει σε ύφεση. Σε κάθε περίπτωση, οι χρονιές-ρεκόρ στον τουρισμό και η συνεχιζόμενη, ως τώρα, εξωτερική ζήτηση ακινήτων δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μόνιμη κανονικότητα. Το ίδιο ισχύει και για τις εισροές ΑΕΕ.

Προετοιμασία

Πρώτη γραμμή άμυνας για την Κύπρο είναι η συνέχιση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, με ταυτόχρονη προστασία του ρευστού αποθέματος. Το κράτος πρέπει να διατηρεί χώρο για στοχευμέ-

νη παρέμβαση όταν πραγματικά χρειαστεί.

Το ταμειακό απόθεμα και το προφίλ ωρίμανσης του δημόσιου χρέους θα μπορούν να αγοράσουν χρόνο για την κυβέρνηση. Θα της επιτρέψουν να αποφύγει τον δανεισμό σε μια στιγμή που οι αγορές βρίσκονται υπό πίεση. Αυτό το πλεονέκτημα, όμως, εύκολα μπορεί να χαθεί αν προηγηθούν μόνιμες και αδικαιολόγητες δαπάνες, ιδιαίτερα στο πλαίσιο ενός προεκλογικού κύκλου.

Σχεδόν το 90% των κρατικών δαπανών είναι ήδη δεσμευμένο σε ανελαστικές δαπάνες. Όσο αυξάνονται οι μόνιμες και μη στοχευμένες παροχές, τόσο μειώνεται η δυνατότητα του κράτους να στηρίξει την οικονομία σε μια πραγματική ανάγκη. Έτσι δημιουργείται ο κίνδυνος να περικλοπτονται δαπάνες ή να αυξάνονται φόροι ακριβώς όταν η οικονομία επιβραδύνεται. Κοινώς, λιτότητα, ή για να αποφύγουμε τη βρώμικη λέξη, as την πούμε «προκυκλική πολιτική».

Εξίσου επικίνδυνη είναι η προσπάθεια να στηριχθούν γενικά οι τιμές. Τέτοιες παρεμβάσεις συχνά καθυστερούν τη διόρθωση της αγοράς, έχουν μεγάλο δημοσιονομικό αποτύπωμα και ωφελούν εκείνους που το χρειάζονται λιγότερο, με αποτέλεσμα το κοινωνικό τους αποτύπωμα να είναι ανεπαρκές. Σε μια κρίση, η στήριξη πρέπει να είναι προσωρινή, στοχευμένη και να κατευθύνεται στα εισοδήματα των ευάλωτων, όχι στη διατήρηση κάθε τιμής στο προηγούμενο της επίπεδο. Ήδη, καλά παραδείγματα έχουμε στην Κύπρο: Για παράδειγμα, οι παροχές για την κοινωνική προστασία έγιναν με τρόπο που ανέβασε τις τιμές φροντίδας – επειδή οι τιμές φροντίδας αυξάνονταν, κάτι που και ο τελευταίος πρωτοετής οικονομικών θα είχε προβλέψει.

Χρειάζεται επίσης καλύτερη εικόνα για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η Κύπρος δεν διαθέτει ακόμη επαρκώς λεπτομερή στοιχεία για το πού κατευθύνονται, πόσες θέσεις εργασίας δημιουργούν και πόσο συνδέονται με την εγχώρια οικονομία, οργανικά. Χωρίς αυτά τα δεδομένα, η σημερινή, παθητική πολιτική που περιορίζεται στην παρακολούθηση, δεν μπορεί να μετατραπεί σε θετική δράση.

Πολλές επενδύσεις στους τομείς της τεχνολογίας, και δη ICT, έχουν χαμηλό κόστος αποχώρησης και ο εφνοσηχασμός πως, «αφού αγόρασαν ακίνητα», δεν θα φύγουν, διαψεύδεται από μια μακρά λίστα από παλαιότερες κρίσεις, όπως αυτή της νοτιοανατολικής Ασίας στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Εταιρείες με χαμηλές αρχικές επενδύσεις και χωρίς τα χαρακτηριστικά της βαριάς βιομηχανίας, δεν παραμένουν σε έναν προορισμό επειδή η μετακίνησή τους είναι ακριβή, ή επειδή είναι «μπελάς». Εξάλλου, η ευκολία μετακίνησής τους, ήταν και μέρος της συνταγής που μας τους έφερε. Πραγματική ανθεκτικότητα δημιουργείται μόνο όταν οι επενδύσεις συνδέονται με εργαζομένους, προμηθευτές, αλλά και με έρευνα, τεχνολογία, συνεργασίες και επιχειρηματικές διασυνδέσεις με μελλοντική αξία. Γι' αυτό και είναι σημαντική η διατύπωση μιας στρατηγικής και επιτέλους κάποιας, έστω, πολιτικής για τις ΑΕΕ, πέρα από τη σημερινή, όπου η πολιτική ηγεσία θεωρεί τον εαυτό της σκόρερ από την κερκίδα.

Δεν υπάρχουν σήμερα στοιχεία ότι επικείται κρίση. Υπάρχει, όμως, ένας συνδυασμός υψηλού παγκόσμιου χρέους, αυξημένης μόχλευσης και ανοικτών διαύλων μετάδοσης. Η Κύπρος είναι πολύ ισχυρότερη από την περίοδο κατά την οποία η διεθνής κρίση του 2008 μεταδόθηκε στην οικονομία μας και οδήγησε τελικά στο 2013.

Η αποφυγή ενός νέου 2013, όμως, είναι πολύ χαμηλός πήχης. Μια μεγάλη επιβράδυνση μπορεί να πιέσει νοικοκυριά και επιχειρήσεις και να προκαλέσει σημαντικό κοινωνικό κόστος, ακόμη και χωρίς να εκκολλάει κάτι που να αναγνωρίσουμε ως «κρίση».

Η διεθνής αναταραχή μπορεί να αντιμετωπιστεί. Προϋπόθεση, όμως, είναι να γίνουν τα αυτονόητα και να παραμείνουμε μακριά από λαϊκισμούς.

«Perfect storm» για το Ξυνιστέρι

Ο βασιλιάς του κυπριακού αμπελώνα ασθενεί – Το 2026 θα είναι μια δύσκολη χρονιά

Του ΜΙΧΑΛΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Η πιο πολυφυτεμένη λευκή ποικιλία σταφυλιών στην Κύπρο, το Ξυνιστέρι, φέτος βάλλεται πανταχόθεν, με αποτέλεσμα οι τιμές πώλησής του αυτή την περίοδο, λίγο πριν από τον τρύγο, να έχουν εκτοξευθεί στα ύψη. Κανονικό χρηματιστήριο η συνθήκη που αφορά την πιο δημοφιλή γηγενή ποικιλία, με κάποιους οινοποιούς και παραγωγούς να χρησιμοποιούν ακόμα και τη λέξη «σφαγή» για να περιγράψουν τις αγορές.

Το Ξυνιστέρι μπορεί άνετα να χαρακτηριστεί ο βασιλιάς του κυπριακού αμπελώνα, τόσο γιατί καλύπτει έκταση που αναλογεί περίπου στο ένα τρίτο των αμπελιών στο νησί, αλλά κυρίως γιατί μας δίνει μερικά από τα πιο αξιόλογα ξηρά, ημίγλυκα και αφρώδη κυπριακά κρασιά, με ελαφρύ έως μέτριο σώμα, όπως επίσης και επιδόρπους οίνους (εννοώντας την κουμανταρία, όπου χρησιμοποιείται μόνο του ή σε συνδυασμό με το μαύρο), αλλά και τη ζιβανία. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Μαρία Θ. Μασούρα (DipWSET, σύμβουλος και εκπαιδεύτρια Οίνου), ένα τυπικό Ξυνιστέρι θυμίζει την άνοιξη στην Κύπρο. «Είναι γεμάτο με αρώματα εσπεριδοειδών, λευκών λουλουδιών, λεμονοανθών, πυρηνόκαρπων φρούτων όπως ροδάκινα και βερικόκα, ενώ ενίοτε δίνει και λίγη αλμύρα, αν το αμπέλι για παράδειγμα βρίσκεται στον Κάθηκα».

Πρόκειται ουσιαστικά για τη μία από τις δύο κύριες οινοποιήσιμες κυπριακές ποικιλίες, αφού σχεδόν το 1/3 των αμπελώνων στην Κύπρο αφορούν στο Ξυνιστέρι, με την πρωτιά να ανήκει φυσικά στο Μαύρο (Αμπελίσμο) με ένα ποσοστό κοντά στο 40%. Όλες οι ξένες ποικιλίες, αλλά και οι υπόλοιπες κυπριακές, ακολουθούν σε μεγάλη απόσταση. Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι, με τόσο μεγάλη παραγωγή της ποικιλίας Ξυνιστέρι κάθε χρόνο, και στις έξι περιοχές στην Κύπρο (σε διαφορετικά κλίματα και υψόμετρα), από τα Κρασοχώρια Λεμεσού και την Πιτσιλιά, ως το Βουνί Παναγιάς - Αμπελίτης, τη Λαόνα - Ακάμας, τη Λευκωσία και τη Λάρνακα, το 2026 θα είναι μια δύσκολη χρονιά για το κυπριακό κρασί. Σύμφωνα με τις ενδείξεις και τους υπολογισμούς η παραγωγή για το Ξυνιστέρι θα είναι μειωμένη κατά 30 - 50%. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στον περονόσπορο (μύκητας) που έπληξε μεγάλο μέρος των οινοποιήσιμων αμπελιών στο νησί – αν και το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται σε Πάφο και Λεμεσό αφού εκεί είναι το 95% των φυτεύσεων – στις χαλαζοπτώσεις τόσο στις αρχές του καλοκαιριού όσο και στα τέλη Αυγούστου, αλλά και γενικότερα στην κλιματική αλλαγή.

«Θα γίνει σφαγή για το ποιος θα πιάσει τι»

Η ανάπτυξη της ασθένειας, εννοώντας τον περονόσπορο, ευνοήθηκε από τις κλιματικές συνθήκες τις χρονιάς, με τις αυξημένες βροχοπτώσεις και την υψηλή υγρασία κατά την άνοιξη και το καλοκαίρι. Για να μας κατατοπί-

σει σχετικά, εξηγώντας μας τι ακριβώς συμβαίνει, μιλήσαμε με έναν εκ των κορυφαίων οινολόγων στην Κύπρο, τον οινοποιό Σοφοκλή Βλασίδη, από το ομώνυμο οινοποιείο στο Κοιλάνι των Κρασοχωρίων Λεμεσού. Παρόλο που ως οινοποιείο δεν επηρεάστηκαν και τόσο από τον περονόσπορο, παρά μόνο κατά ένα 10-15%, εντούτοις μάς αναφέρει ότι γενικότερα διανύουμε μια χρονιά δύσκολη και υπερβολική, αφού πέραν του περονόσπορου είναι μια κακή χρονιά και σε θέμα ανθοφορίας. «Είναι δεδομένο ότι φέτος θα είναι χαμηλή η παραγωγή στο Ξυνιστέρι. Υπολογίζω πως η μείωση θα είναι στο 50%, οπότε θα έλεγα πως θα γίνει σφαγή, θα γίνει πόλεμος, για το ποιος θα πιάσει τι».

Συνομιλώντας με έναν άλλον οινολόγο, από την περιοχή Λαόνα-Ακάμας, μάς ανέφερε πως στο δικό τους οινοποιείο έγινε μια σοβαρή προσπάθεια για την αντιμετώπιση του περονόσπορου, αλλά προβλέπεται πως και αυτοί θα έχουν μειωμένη παραγωγή, συν ότι και η ποσότητα που θα παράλβουν από άλλους παραγωγούς θα είναι μάλλον μειωμένη. Σε σχέση με την τιμή, «γνωρίζουμε ότι τιμή των σταφυλιών έχει αυξηθεί ήδη, όχι κατ' ανάγκη συγκριτικά με πέρσι, αφού η άνοδος ξεκίνησε πριν από δύο με τρία χρόνια». Σε κάποιες περιπτώσεις διπλασιάστηκε κιόλας, αναφέρει χαρακτηριστικά. Για το θέμα των τιμών, ο κύριος Βλασίδης εξηγεί ότι η φυσιολογική τιμή για το Ξυνιστέρι κυμαίνεται από 300 μέχρι 500 ευρώ ανά τόνο, και πως φέτος, αυτή τη στιγμή που γράφεται το άρθρο, υπολογίζεται στα 800 ευρώ ανά τόνο. «Και είμα-

στε σε ένα πρώιμο στάδιο. Το αμέσως επόμενο διάστημα που πραγματικά θα κτυπούμε τιμές, σίγουρα θα πάει μέχρι και 1.000 ευρώ τον τόνο». Ο Γιάννης Κυριακίδης, οινολόγος και ιδιοκτήτης του οινοποιείου Βουνί Παναγιάς, στην περιοχή Βουνί Παναγιάς - Αμπελίτης, χρησιμοποιεί τη λέξη «χρηματιστήριο» για να περιγράψει την κατάσταση με το φετινό σαφάρι τιμών και τη συνθήκη όπου αρκετά οινοποιεία και αρκετοί συνάδελφοί του βρίσκονται σε μια διαδικασία να καλύψουν τις ανάγκες τους, είτε γιατί είναι μειωμένη η δική τους σοδεία είτε γιατί έχει καταστραφεί εντελώς.

Η τέλεια καταιγίδα για το Ξυνιστέρι

Ποιον βαραίνει τελικά η ευθύνη για τη μη έγκαιρη αντιμετώπισή του περονόσπορου, που έχει ως αποτέλεσμα τη μειωμένη παραγωγή και την τεράστια άνοδο στις τιμές των σταφυλιών γενικά και ειδικά για το Ξυνιστέρι; Από το ρεπορτάζ προκύπτει ένα debate, κατά πόσο θα μπορούσαν ή όχι οι παραγωγοί να δράσουν είτε προληπτικά είτε θεραπευτικά, έτσι ώστε να αντιμετωπίσουν την ασθένεια αυτή που φέτος έχει πλήξει τα κυπριακά αμπέλια περισσότερο από κάθε άλλη χρονιά. «Αν υπάρχει κράτος δεν πρέπει να πάσει κανένας ούτε ένα σεντ για τον περονόσπορο», αναφέρει χαρακτηριστικά ένας παραγωγός, ο οποίος κάθε χρόνο πουλά το σταφύλι του σε κάποια από τα πιο γνωστά κυπριακά οινοποιεία, εξηγώντας πως από τα Χριστούγεννα κιόλας μάς προειδοποιούσαν πως θα έχουμε ήπιες θερμοκρασίες και υγρή άνοιξη, οπότε θα έπρεπε να είχαμε ψεκάσει προληπτικά. «Εγώ το Ξυνιστέρι το ψέκασα πέντε φορές, και ακόμα και σήμερα το ενοχλεί ο περονόσπορος. Είναι μεν δυσκολοκατάβλητος, αλλά σίγουρα αντιμετωπίζεται».

Ο Βαρνάβας Νεοπολέμου, αμπελουργός στο οινοποιείο Ans Αμπέλς, στην επαρχία Λευκωσίας, αναφέρει χαρακτηριστικά πως, έστω κι αν βρέχει πολύ σε κάποιες περιπτώσεις, όπως έγινε φέτος, κάτι που δυσκολεύει τη διέλευση των μηχανημάτων μέσα στα αμπέλια, «θα πρέπει να βρίσκουμε τρόπο να μπαίνουν μέσα, έστω και με τα πόδια, όπως γινόταν παλιά, για να ψεκά-

ζουμε», προσθέτοντας πως αν η ασθένεια πλήξει το αμπέλι στην άνθηση ή στην καρπώδεση, συνήθως τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου, τότε η καταστροφή είναι ολοκληρωτική. Παρόμοια άποψη για τις επιδοτήσεις εκφράζει και ο Σοφοκλής Βλασίδης, επισημαίνοντας πως «δεν πρόκειται για μια φυσική καταστροφή, που θα σου καταστρέψει τον καρπό σου και άρα δεν μπορείς να κάνεις κάτι. Γνωρίζαμε πως θα έβρεχε, άρα θα έπρεπε να είχαμε ψεκάσει προληπτικά αλλά και διορθωτικά. Στην Πάφο, για παράδειγμα, που γνωρίζουν ότι κάθε φορά έχουν πρόβλημα, ακόμα και σε καλές συνθήκες, έπρεπε να ψεκάσουν προληπτικά. Γιατί προστατεύουμε το αμπέλι από τη στάχτη (ωίδιο) που είναι και αυτό μύκητας, αλλά δεν ψεκάσαμε προληπτικά για τον περονόσπορο;».

Παρόλα αυτά, όλοι ανεξαιρέτως δίνουν ελαφρυντικά στους παραγωγούς, αναφέροντας ορισμένους απρόβλεπτους παράγοντες που ειδικά φέτος δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο το έργο τους. Οι όψιμες βροχές του Μαΐου και του Ιουνίου, για παράδειγμα, δυσκόλεψαν την κατάσταση, αφού ο περονόσπορος, ο οποίος είναι ένας μύκητας του οποίου τα μόρια διαχειμάζουν πάνω στο χώμα, με το που βρέχει και κτυπά η βροχή πάνω στο χώμα ανεβαίνει αυτόματα πάνω στο αμπέλι. Όπως αναφέρει ο κύριος Βλασίδης, «ενώ συνήθως ο περονόσπορος φαίνεται με σημάρια και στίγματα στα φύλλα, πριν επηρεάσει τελικά τον καρπό, το παράδοξο είναι ότι φέτος σε κάποια αμπέλια δεν συνέβηκε αυτό», κάτι που συνεπάγεται ότι η ασθένεια δεν προειδοποίησε έγκαιρα.

Μια άλλη παράμετρος που πρέπει να δούμε είναι η μεγάλη ευαισθησία των κυπριακών ποικιλιών στην ασθένεια, όπως είναι το Ξυνιστέρι και η Βασίλισσα. Ίσως και το γεγονός ότι μάλλον οι πολύ ψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού δεν «σπάζουν» τελικά τον περονόσπορο, και αυτό είναι ένα συμπέρασμα το οποίο μοιράζεται μαζί μας ένας συγκεκριμένος παραγωγός-γεωπόνος, παρατηρώντας τόσο τη φετινή χρονιά όσο και το 2023 όπου αντιμετωπίσαμε παρόμοια προβλήματα. Στις δυσκολίες της φετινής χρονιάς στέκεται και ο Γιάννης Κυριακίδης από το Βουνί Παναγιάς, σημειώνοντας πως «από τον χειμώνα μέχρι πριν τον τρύγο ήταν πολύ 'ευνοϊκές' συνθήκες. Ήταν λες και δημιούργησε πανδημία ο περονόσπορος. Και επειδή οι συνθήκες είναι τόσο ευνοϊκές, είναι πολύ δύσκολο να το σταματήσεις. Είναι σαν τη φωτιά, που αν ξεκινήσει και εξαπλωθεί, πολύ δύσκολα αντιμετωπίζεται. Και αυτό ισχύει είτε δουλεύεις με βιολογικά ψεκάσματα, όπως εμείς, είτε με συμβατικά. Η κλιματική κρίση φέρνει ασάθεια, δημιουργεί φαινόμενα που δεν συμβαίνουν παλιά ή που δεν συνέβαιναν τόσο συχνά ή σε αυτό τον βαθμό. Χρειάζεται γνώση, κατάρτιση και προαρμοστικότητα για να μπορούμε να αντιμετωπίζουμε τέτοιες καταστάσεις».

Όπως κι αν ήταν η χρονιά φέτος, τόσο με τον περονόσπορο, όσο και με το χαλάζι, αλλά και τις γενικότερες δυσκολίες ως απόρροια της κλιματικής αλλαγής, είμαστε αισιόδοξοι πως θα πιούμε και φέτος ωραία κυπριακά κρασιά και συνεπώς ωραία «Ξυνιστέρια».

Η Κουμανταρία Άης Αμπέλς είναι ένα παλαιωμένο επιδόρπιο κρασί Π.Ο.Π., που παράγεται από τις ποικιλίες Ξυνιστέρι και Μαύρο. Το Alates είναι ένα λευκό ξηρό κρασί Π.Ο.Π. από 100% γηγενή ποικιλία Ξυνιστέρι, που παράγεται από το Οινοποιείο Βλασίδη.

Μήπως να ανοίξει το εύρος της συζήτησης για τις επιδοτήσεις;

Όπως κι αν ήταν η χρονιά φέτος, τόσο με τον περονόσπορο, όσο και με το χαλάζι, αλλά και τις γενικότερες δυσκολίες ως απόρροια της κλιματικής αλλαγής, είμαστε αισιόδοξοι πως θα πιούμε και φέτος ωραία κυπριακά κρασιά και συνεπώς ωραία «Ξυνιστέρια». Το υπουργείο Γεωργίας έχει ανακοινώσει πως θα δοθούν αποζημιώσεις που αφορούν σε αρκετές περιοχές και σε αρκετές από τις οινοποιήσιμες ποικιλίες, τόσο για τον περονόσπορο όσο και για το χαλάζι, η τιμή πώλησής του για το Ξυνιστέρι είναι

δεδομένο πως θα εκτοξευθεί, οι οινοποιοί θα κάνουν τα κουμάτια τους με την όποια ποσότητα θα λάβουν τελικά, ενώ είναι σχεδόν σίγουρο πως η τελική τιμή στο ράφι ή στο εστιατόριο δεν θα αλλάξει, αφού τη ζημία θα την επωμιστούν τα οινοποιεία. Με αυτό όμως ως δεδομένο, θα πρέπει μάλλον να ανοίξει μια άλλη συζήτηση για τις αποζημιώσεις που δίνονται.

Για παράδειγμα, εκτός από τον περονόσπορο, η φετινή ήταν μια κακή χρονιά και σε θέμα ανθοφορίας. «Το Shiraz δεν είχε

καθόλου ανθοφορία φέτος. Επιδοτούμε τον περονόσπορο, που μπορούμε να τον αντιμετωπίσουμε, αλλά όχι την κακή χρονιά», αναρωτιέται ο Σοφοκλής Βλασίδης, δίνοντας τροφή για σκέψη και συζήτηση. Και προσθέτει: «Η φετινή ήταν μια δύσκολη χρονιά για το κυπριακό κρασί. Με πολύ χαμηλή παραγωγή. Και αυτό κάνει τον παραγωγό του σταφυλιού να σκέφτεται αν αξίζει να παράγει και τον οινοποιό να σκέφτεται αν συμφέρει να ασχολείται με αυτό το επάγγελμα». Μήπως θα πρέπει να δούμε πιο ζεστά το

θέμα κυπριακό κρασί και να εκτιμήσουμε εμείς οι ίδιοι περισσότερο το προϊόν μας; «Παράγουμε σε έναν τόπο που δεν έχουμε φυλλοξήρα, έχουμε παλιά αμπέλια, έχουμε πολλές ντόπιες ποικιλίες και επίσης έχουμε μεγάλο υψόμετρο, αφού το μίνιμουμ υψόμετρο που υπάρχει αμπέλι οινοποιήσιμο στην Κύπρο είναι τα 300 μέτρα, φτάνοντας ως και τα 1.500 μέτρα». Ο Γιάννης Κυριακίδης μάς υπενθυμίζει όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουμε ως χώρα παραγωγής κρασιού.

“

Δύσκολη χρονιά

Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι, με τόσο μεγάλη παραγωγή της ποικιλίας Ξυνιστέρι κάθε χρόνο, και στις έξι περιοχές στην Κύπρο (σε διαφορετικά κλίματα και υψόμετρα), από τα Κρασοχώρια Λεμεσού και την Πιτσιλιά, ως το Βουνί Παναγιάς - Αμπελίτης, τη Λαόνα - Ακάμας, τη Λευκωσία και τη Λάρνακα, το 2026, λόγω της μείωσης στην παραγωγή, θα είναι μια δύσκολη χρονιά για το κυπριακό κρασί.

“

Ψηλές θερμοκρασίες

Μια άλλη παράμετρος που πρέπει να δούμε είναι η μεγάλη ευαισθησία των κυπριακών ποικιλιών στην ασθένεια, όπως είναι το Ξυνιστέρι και η Βασίλισσα. Ίσως και το γεγονός ότι μάλλον οι πολύ ψηλές θερμοκρασίες του καλοκαιριού δεν «σπάζουν» τελικά τον περονόσπορο.

PHOTO 12 / UNIVERSAL IMAGES GROUP / GETTY IMAGES

13 Σεπτεμβρίου 1922. Η Σμύρνη παραδίδεται στις φλόγες. Ήταν η τραγική κατάληξη της τριετούς Μικρασιατικής Εκστρατείας που οδήγησε στον βίαιο ξεριζωμό εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων. Εκατόν τέσσερα χρόνια αργότερα τα αίτια της εθνικής συμφοράς παραμένουν αντικείμενο πολιτικών και στρατιωτικών αναλύσεων.

Του **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Εκατόν τέσσερα χρόνια μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, τα μεγάλα ερωτήματα ως προς το «πώς» και το «γιατί» αυτής της εθνικής τραγωδίας συνεχίζουν να μας βασανίζουν. Δύο συγγραφείς, αμφότεροι, στρατιωτικοί ο απόστρατος αξιωματικός Ανδρέας Καστάνης (ομότιμος καθηγητής στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων) και ο εν ενεργεία αξιωματικός Αναστάσιος Πολύχρονος (διδάσκων στη ΣΣΕ) συνέγραψαν τον τόμο «Το λυκόφως της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Ανάλυση στρατιωτικών επιχειρήσεων» (εκδ. Γκοβόστη), όπου αναλύουν με λεπτομέρειες και κατατοπιστικούς χάρτες το πώς κατέληξε η Στρατιά Μικράς Ασίας στη θάλασσα του Αιγαίου έπειτα από τρία χρόνια εκστρατείας και σειράς νικών και θριάμβων στο πεδίο της μάχης.

Το πόνημα προσφέρεται τόσο για τον ειδικό όσο και τον μέσο ιστοριοδίφη και δη τους θιασώτες της στρατιωτικής ιστορίας.

«Σκοπίμως μείναμε έξω από την πολιτική ανάλυση», είπε ο κ. Πολύχρονος, όταν συνάντησα και τους δύο συγγραφείς στο κέντρο της Αθήνας. «Το συζητήσαμε πολύ από την αρχή με τον κ. Καστάνη, ότι αυτό που θέλαμε να κάνουμε είναι να ερευνήσουμε τι λάθη έκαναν οι στρατιωτικοί το 1922. Όλο αυτό είναι και μέρος μαθήματος στρατιωτικής ιστορίας που γίνεται στη Σχολή Ευελπίδων. Βλέπουμε τα λάθη και τα σωστά που έγιναν παλαιότερα ώστε είτε να μην τα ξανακάνουμε, είτε για να αποτελέσουν παραδείγματα προς μίμηση».

«Εμείς στο βιβλίο», λέει ο κ. Καστάνης, «πιάνουμε το αφήγημα από το επιχειρησιακό και το τακτικό επίπεδο. Θέλουμε να δώσουμε να καταλάβει ο κόσμος, π.χ., ποιος ήταν ο ελιγμός, τι στρατιωτικά λάθη έγιναν, αν ήταν σωστή η διάταξη κ.τ.λ.».

– **Ωστόσο, στέκεστε και στον ρόλο της διοίκησης, του στρατηγού Χατζηνανέστη, που τότε ήταν ο διοικητής της Στρατιάς Μικράς Ασίας.**

Καστάνης: Η στάση του θυμίζει, ως ένα σημείο, τον Παπάγο το 1940. Με ποια έννοια: ήταν και οι δύο πολύ μακριά από την πρώτη γραμμή. Η διαφορά, βεβαίως, είναι ότι ο Παπάγος το κατάλαβε εγκαίρως και μετέβη στα Γιάννενα. Πολύ σημαντικό! Το 1922, ένα από τα μεγάλα σφάλματα της διοίκησης είναι ότι παραμένει στη Σμύρνη, εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από την πρώτη γραμμή. Για τον στρατιώτη που μάχεται στο μέτωπο είναι ζωτικής σημασίας να νιώθει τον επικεφαλής κοντά του. Ο επικεφαλής οφείλει να έχει ψυχική επαφή με τους υφισταμένους του. Αυτό δρα αλυσιδωτά: ξεκινάει από τον διμοιρίτη, πάει στον λοχαγό, στον συνταγματάρχη κ.τ.λ. Όπως το βλέπω, εκείνη τη στιγμή ο διοικητής είναι όλη η Ελλάδα που αντιπροσωπεύει: τον πατέρα και τη μάνα, τα πάντα. Αν φύγει αυτός, διαλύεται το σύμπαν. Όπως και συνέβη. Εν τω μεταξύ, επει-

δή το δόγμα μας, όπως μας το έφεραν οι Γάλλοι, ήταν «εμπρός, πάντοτε εμπρός», αυτό σημαίνει ότι προχωρούμε μπροστά ανεξαρτήτως απωλειών. Και όντως, από το 1912 μέχρι το 1921 δεν ταχθήκαμε πουθενά αμυντικά. Για πρώτη φορά μετά τον Σαγγάριο, ο Ελληνικός Στρατός καλείται να παραταχθεί αμυντικά. Αν, επιπλέον, δεν έχεις και κάποια δράση, όπως ήταν όλο το 1921-22, πέφτει πάρα πολύ το ηθικό.

Πολύχρονος: Στο βιβλίο χρησιμοποιήσαμε στοιχεία από ημερολόγια στρατιωτών και αξιωματικών. Δεν θέλαμε να παραθέσουμε μονάχα την ξερή πολεμική έκθεση, αλλά και το ανθρώπινο μέρος της ιστορίας αυτής.

Καστάνης: Ναι, όπως επίσης, έχουμε αυτούσια αποσπάσματα από τα πρακτικά των ανακριτικών επιτροπών μετά την Καταστροφή. Εκεί τεράστια αξία αυτό το υλικό. Από εκεί προκύπτουν κρίσεις εις βάρος τριών στρατηγών: Τρικούπη, Δημαρά και Φράγκου.

– **Εννέα άλλο ζήτημα είναι τα κενά που υπήρχαν στη γραμμή των πρόσω. Σε ένα ανάλογης έκτασης μέτωπο στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πόσες μεραρχίες έπρεπε να είναι παραταγμένες στο μέτωπο ώστε να μην υπάρχουν κενά;**

Καστάνης: Είχαν τοποθετηθεί, κατά κανόνα, περί τις 172 μεραρχίες.

– **Εμείς πόσες είχαμε στη Μικρά Ασία;**

Καστάνης: Δώδεκα.

– **Μπορούσε να αποφευχθεί η καταστροφή;**

Καστάνης: Κατά την άποψή μου, ναι. Είχαν προτείνει μια λύση τόσο ο Βενιζέλος όσο και ο Μεταξάς: να επιστρέψουμε στη γραμμή των Σεβρών. Εκεί θα χρειαζόνταν για τη φύλαξη της τέσσερις μεραρχίες. Χώρια που θα είχαμε βάθος στην άμυνά μας με το Πολεμικό Ναυτικό, κάτι που είδαμε να συμβαίνει στο μέτωπο των Οχυρών το 1941, όπου το βάθος τους σε ορισμένες περιπτώσεις έφτασε στα 40 χλμ.: το Ναυτικό να μπορεί να υποστηρίξει τα πεζά τμήματα με κανονιοβολισμούς. Ο ανεφοδιασμός θα γι-

νόταν από τα πλοία, όχι με τον σιδηρόδρομο, 400 τόσα χιλιόμετρα. **Πολύχρονος:** Πιθανώς να είχε αποφευχθεί εάν πηγαίναμε πίσω, θα ήταν όμως δύσκολη εκείνη την εποχή η δικαιολόγηση και θα έπεφτε το ηθικό.

Καστάνης: Είναι πολλά τα ζητήματα. Π.χ., οι Τούρκοι επιτελείς του Κεμάλ είχαν όλοι βγάλει Σχολή Πολέμου. Από τους Έλληνες αξιωματικούς, βενιζελικούς και μη, σχεδόν κανένας. Αλλά θα σας πω και το εξής: as πούμε ότι η τουρκική επίθεση δεν γινόταν ποτέ. Πόσο ακόμη θα μπορούσαμε οικονομικά να συντηρούμε τον στρατό στη Μικρά Ασία; Τέσσερις μήνες, όπως παραδέχθηκε και ο Χατζηνανέστης.

Πολύχρονος: Εκτιμώ ότι ο Χατζηνανέστης, στους λίγους μήνες που είχε στη διάθεσή του, προσπάθησε να οργανώσει την τοποθεσία. Γενικώς είχαν ξεκινήσει να γίνονται αμυντικά έργα. Είχε όμως μόνο λίγους μήνες διοικητής και η έκταση του μετώπου ήταν τεράστια.

Καστάνης: Γίνονται δύο τρομακτικά λάθη επί διοίκησης Χατζηνανέστη. Το πρώτο: αποσπά από τη Στρατιά 11 τάγματα και τα στέλνει στην υποτιθέμενη επιχείρηση κατάληψης της Κωνσταντινούπολης, η οποία φυσικά δεν θα γίνει ποτέ και ούτε θα μπορούσε ποτέ να γίνει. Δεν προβλέφθηκε όχι μόνον η έγκαι-

ρη επάνοδός τους, αλλά και η ενίσχυση του μετώπου με όλο ή με μεγάλο μέρος του Δ΄ Σώματος Στρατού (Θράκης), κάτι το οποίο φοβόταν ο Κεμάλ. Το άλλο μέγα σφάλμα το είπαμε ήδη: ο Χατζηνανέστης δεν πήγε καθόλου στην πρώτη γραμμή. Ο προκάτοχός του, ο Παπούλας, ήταν μπροστά, πήγαινε με το αυτοκίνητο από δω κι από κει. Βέβαια, ούτε αυτό αρκούσε. Οι διαταγές του Χατζηνανέστη δεν κάλυπταν σε πραγματικό χρόνο τις επιχειρήσεις, λόγω αποστάσεως και διαβιβάσεων. Μέχρι να ληφθεί η απόφαση και να διακινηθούν οι νέες εντολές επιχειρήσεων, η τακτική κατάσταση είχε ήδη μεταβληθεί. Αυτό ήθελε σε ορισμένες περιπτώσεις συνολικό χρόνο δέκα ώρες. Αντιθέτως, ο Κεμάλ βρισκόταν πολύ προωθημένος και εξέδιδε διαταγές που αφορούσαν την τακτική κατάσταση της στιγμής. Θα έπρεπε να το κάνει αυτό με αεροπλάνο. Δεν το έκανε. Γιατί; Δεν ξέρουμε. Σε κάθε περίπτωση, ο Χατζηνανέστης, στέλνοντας 11 τάγματα στην Κωνσταντινούπολη είχε, αναπόφευκτα τον νου του και εκεί. Είχε, δηλαδή, αποσπάσει τη σκέψη του από το να έχει όλη την προσοχή στραμμένη στο μικρασιατικό μέτωπο. Το δεύτερο, οι πληροφορίες που λάμβανε πριν από την τουρκική επίθεση ήταν τελείως εσφαλμένες: ότι η κατάσταση των Τούρκων ήταν αξιοθρήνητη. Οι Τούρκοι αναδιοργανώνονταν και εξοπλιζονταν πυρετωδώς, είχαν συγκεντρώσει στρατό στα νοτιοανατολικά του Αφίον και εμείς δεν είχαμε ιδέα. Ενώ είχαμε αεροπλάνο να κάνουμε αναγνωρίσεις δεν έγιναν. Επιπροσθέτως, η τέχνη του πολέμου λέει πως όταν είναι να εξαπολύσεις επίθεση, πρέπει να είσαι 3 προς 1 με τον εχθρό. Σε εκείνη τη φάση η αναλογία γενικά των αντόπαλων στρατευμάτων ήταν 1 προς 1, αλλά στην περίπτωση της εκδήλωσης της κύριας προσπάθειας των Τούρκων (Αφίον Καραχισάρ) ήταν 6 προς 1. **Πολύχρονος:** Στην τελική φάση η αναλογία ήταν περίπου 1 προς 1. Τον Αύγουστο του 1922 εφάρμοσαν την αρχή του πολέμου, συγκέ-

ντρωση στην κύρια προσπάθεια, κι εμείς το αντιληφθήκαμε αργά. **Καστάνης:** Η μάχη, η αντίσταση από εμάς, κράτησε περίπου 28 ώρες. Μετά ήταν μόνον υποχώρηση – άτακτη υποχώρηση κυρίως.

– **Το ηθικό στις μονάδες δεν ήταν τραγικά χαμηλό ήδη από τον Αύγουστο του 1921 με την ατυχή εκστρατεία στην Αγκυρα;**

Πολύχρονος: Εννοείται. Το 1921 επιχειρήσαμε να πάμε στην Αγκυρα να καταστρέψουμε τον αντίπαλο. Ποια ήταν η στρατηγική; Να καταλάβουμε την Αγκυρα. Να πιάσεις τον Κεμάλ και να εξουδετερώσεις έτσι τον τουρκικό στρατό. Μα θα στεκόταν κάπου για να πιαστεί ο Κεμάλ; Έγινε όπως με τον Ναπολέοντα και τον Χίτλερ όταν επιτέθηκαν στη Ρωσία: η Ρωσία έχει τεράστιο στρατηγικό βάθος. Οι Γάλλοι πυρπολόησαν τη Μόσχα και γύρισαν πίσω άπραγοι. Οι Γερμανοί ούτε καν αυτό. Η Τουρκία έχει επίσης τεράστιο βάθος προς ανατολάς, που ήθελε πολύ μεγάλη προσοχή. Η αποτυχία του '21 και η κατοπινή απραξία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο ηθικό.

– **Γράφοντας το βιβλίο και κάνοντας την έρευνα, επιβεβαιώθηκαν οι αρχικοί φόβοι σας, οι εντυώσεις που είχατε ή ανακαλύψατε και άλλα;**

Πολύχρονος: Ανακαλύψαμε κι άλλα προβλήματα. Νομίζω ότι όπως είναι γραμμένο το βιβλίο και με τη βοήθεια των χαρτών, ο καθένας μπορεί να βγάλει τα συμπεράσματά του. Θέλω να πω, ίσως και εμείς κάπου να έχουμε κάνει λάθος – as το κρίνει ο αναγνώστης. Παραθέτουμε όλες τις απόψεις και αναλύσεις, λέμε ποια στηρίζουμε, αλλά αφήνουμε στον αναγνώστη το ελεύθερο να τις διαβάσει όλες και να καταλήξει στα δικά του συμπεράσματα. Αυτή είναι άλλωστε και η παιδαγωγική προς τους Ευέλπιδες. Στο μάθημα που γίνεται, να συμμετέχουν και αυτοί ενεργά, ώστε να αναπτυχθεί η κριτική σκέψη. Με τις γνώσεις που αποκτούν, να συμμετάσχουν στη συζήτηση μαζί μας. Και έχουμε δει να γίνονται ενδιαφέρουσες συζητήσεις μαζί τους. Έχουν τη δική τους άποψη. Αυτό προσπαθήσαμε να κάνουμε και σε αυτό το βιβλίο. Να ανοίξουμε τη συζήτηση και αυτοί που θα διαβάσουν, μεταξύ αυτών και νεότεροι συνάδελφοι, να μπορούν να συμμετάσχουν.

Καστάνης: Τα λέμε αυτά κατόπιν εορτής, σύμφωνα, αλλά δεν γίνεται και να μην υπάρξει κριτική. Και βεβαίως, με τα «αν» Ιστορία δεν γράφεται. Εμείς πανόμαστε από τα γεγονότα, τα ταξινομούμε και τα ερμηνεύουμε, με βάση και τις αρχές του πολέμου. Ο οδηγός μας είναι αυτός και εμείς τα βάζουμε σε ένα πλαίσιο. Πώς εφαρμόστηκαν οι αρχές του πολέμου στην προκειμένη περίπτωση; Μπορούμε να πούμε ότι ένα γενικό συμπέρασμα είναι ότι δεν ακολουθήσαμε τις βασικές αρχές του πολέμου τον Αύγουστο του '22. Παράδειγμα προς αποφυγήν για το μέλλον είναι αυτό έτσι όπως το κάναμε.

Ο στρατηγός Χατζηνανέστης

Το 1922, ένα από τα μεγάλα σφάλματα της διοίκησης είναι ότι παραμένει στη Σμύρνη, εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από την πρώτη γραμμή. Για τον στρατιώτη που μάχεται στο μέτωπο είναι ζωτικής σημασίας να νιώθει τον επικεφαλής κοντά του.

Ανδρέας Καστάνης

Αξιωματικός ε.α., ομότιμος καθηγητής στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

Η εκστρατεία στην Αγκυρα

Το 1921 επιχειρήσαμε να πάμε στην Αγκυρα να καταστρέψουμε τον αντίπαλο. Ποια ήταν η στρατηγική; Να καταλάβουμε την Αγκυρα. Να πιάσεις τον Κεμάλ και να εξουδετερώσεις έτσι τον τουρκικό στρατό. Μα θα στεκόταν κάπου για να πιαστεί ο Κεμάλ;

Αναστάσιος Πολύχρονος

Εν ενεργεία αξιωματικός, διδάσκων στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

Το βιβλίο των Ανδρέα Καστάνη και Αναστασίου Πολύχρονου «Το λυκόφως της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Ανάλυση στρατιωτικών επιχειρήσεων» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Γκοβόστη.

Άνθρωποι και ανθρωπάκια

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

«Ψόφο». Αυτή ήταν μια λέξη που γράφτηκε ως «σχόλιο» κάτω από την είδηση του ναυαγίου στην Κερύνεια. Και επειδή δεν γράφτηκε από έναν μόνο άνθρωπο, ούτε ήταν η μοναδική εκδήλωση χαιρεκακίας για το συγκεκριμένο ναυάγιο, ίσως είναι καιρός να σταματήσουμε να αντιμετωπίζουμε τέτοια φαινόμενα ως τις γραφικές εκρήξεις κάποιων ακραίων στα ΜΚΔ και να αρχίσουμε να προβληματιζόμαστε επί της ουσίας. Διότι όταν σε μια κοινωνία, και δη τόσο μικρή όσο η δική μας, υπάρχουν άνθρωποι που εύχονται δημόσια τον θάνατο άλλων ανθρώπων επειδή είναι Τούρκοι ή Τουρκοκύπριοι, τότε δεν έχουμε απλώς μερικά αποκρουστικά σχόλια στο Facebook, αλλά μια σοβαρή παθολογία για την οποία, όποιος φέρει σώας τας φρένας, οφείλει να θέσει ορισμένα χρήσιμα ερωτήματα.

Όπως το εξής: Αυτός/ήν που γράφει «ψόφο» ποιος τον/την έμαθε να σκέφτεται έτσι; Τι παιδεία πήρε; Τι Ιστορία διδάχθηκε; Τι άκουσε επί δεκαετίες από την πολιτική ηγεσία αυτού του τόπου, από την Εκκλησία, από την οικογένεια; Και τελικά τι είδους κοινωνία δημιουργήσαμε, όταν ένας πολίτης της θεωρεί αποδεκτό να πανηγυρίζει για τον θάνατο αθώων ανθρώπων λόγω της εθνικότητάς τους; Η Ιστορία μπορεί μεν να εξηγεί το μίσος, αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι το δικαιολογεί. Και για να προλάβω μερικούς, αναμφίβολα η εισβολή, οι νεκροί, οι αγνοούμενοι, οι πρόσφυγες και οι περιουσίες που χάθηκαν αποτελούν την πραγματικότητα αυτού του τόπου και κανένας δεν ζητά να ξεχαστούν ή να σχετικοποιηθούν. Το ζήτημα όμως είναι τι κάνουμε με αυτή τη μνήμη. Τη μετατρέπουμε σε γνώση και επίγνωση ή τη χρησιμοποιούμε για να συντηρούμε το μίσος και να το παραδίδουμε στην επόμενη γενιά; Ακόμα ένα χρήσιμο ερώτημα. Διότι, τι ακριβώς υπερασπίζεται κάποιος όταν εύχεται «ψόφο» σε έναν άγνωστο άνθρωπο που πνίγεται; Την πατρίδα; Και με ποιον τρόπο δικαιώνει το δικό μας τραύμα ο θάνατος ενός αθώου Τούρκου ή Τουρκοκύπριου μισό αιώνα αργότερα; Με κανέναν. Αυτό δεν είναι πατριωτισμός. Είναι απανθρωπιά μεταμφιεσμένη σε πατριωτισμό. Είναι αδιανόητο το Σάββατο να συγλο-νιζόμαστε για έναν άνθρωπο που χάθηκε στη θάλασσα του Κάβο Γκρέκο και την Κυριακή να χαιρεκακούμε για ανθρώπους που χάνονται στη θάλασσα της Κερύνειας. Ο τρόπος του ανθρώπου που δεν μπορεί να αναπνεύσει είναι ο ίδιος. Αυτό που αλλάζει είναι η εθνικότητα. Και αν αυτή αρκεί για να ενεργοποιήσει ή να απενεργοποιήσει την ανθρωπιά μας, τότε κάτι έχει πάει πολύ στραβά. Άρα, μήπως ήρθε η ώρα να αναρωτηθούμε κατά πόσο αυτόν τον μισό αιώνα που πέρασε μιλήσαμε πολύ για το εθνικό μας πρόβλημα και λιγότερο για το τι ανθρώπους θέλουμε να δημιουργήσει αυτή η τραυματισμένη κοινωνία; Μήπως ακούσαμε αμέτορτα κηρύγματα περί πίστεως, θηκής και έθνους και αποτύχαμε να εμπεδώσουμε την πιο στοιχειώδη χριστιανική αρχή: ότι η ανθρωπινή ζωή δεν αποκτά διαφορετική αξία ανάλογα με την εθνικότητα; Και μήπως ανεχθήκαμε μια πολιτική κουλτούρα που επένδυε στον φόβο, στον διαχωρισμό και στη συντήρηση της πληγής ανοικτής, διότι αυτό συνέφερε τις βλέψεις των ψευδοπατριωτών;

Κάπου πρέπει επιτέλους να αναζητηθούν οι συνέπειες όλων αυτών. Και πόσο μάλλον όταν μία από αυτές εμφανίστηκε ήδη κάτω από την εν λόγω είδηση, σε μία λέξη: «ψόφο».

Δεν αρκεί—επαναλαμβάνω—να χαρακτηρίσουμε όσους γράφουν τέτοια σχόλια «ανεγκέφαλους» και να θεωρήσουμε ότι εμείς δεν έχουμε καμία σχέση μαζί τους. Διότι αυτοί διαμορφώθηκαν στην κοινωνία στην οποία ανήκουμε όλοι, και έχουμε χρέος να αναρωτηθούμε σε τι αυτή απέτυχε. Διότι, όταν η εθνικότητα καθορίζει ποιον θεωρούμε άξιο της συμπόνιας μας, τότε το πρόβλημα δεν βρίσκεται στην Ιστορία αλλά στον τρόπο που επιλέξαμε να τη διδάξουμε, να τη διαχειριστούμε και να την πολιτικοποιήσουμε. Το «ψόφο» λοιπόν δεν αφορά μόνο εκείνον/ήν που το έγραψε. Αφορά και όλους όσους είχαν την ευθύνη να τον/την μάθουν να σκέφτεται διαφορετικά. Διότι ο ρόλος της παιδείας, της θρησκείας και της πολιτικής είναι να φτιάχνουν ανθρώπους. Όχι ανθρωπάκια.

elenixenou11@gmail.com

Αντρας πετάει χαρταετό κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ Χαρταετού St Annes στο Lytham St Annes της Βρετανίας. Το φεστιβάλ δια-ρρέει από τις 4 Σεπτεμβρίου έως τις 6 Σεπτεμβρίου, προσελκύοντας λάτρεις του χαρταετού από όλο τον κόσμο.

Μετά τον Πρόεδρο, επιταχύνει και ο ΥΠΕΞ

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Ας θυμηθούμε τα γεγονότα με τη σειρά τους, διότι η μνήμη στη χώρα μας τείνει να γίνει εξαιρετικά βραχυπρόθεσμη. Μόνο καλό κάνει να

θυμόμαστε μέσα-μέσα, από πού ξεκινάμε, ποια ήταν η αφετηρία, διότι μόνο αν θυμάσαι την αφετηρία, μπορεί να θυμηθείς που ήθελες να πας. Μετά το πλήγμα drone της 2ας Μαρτίου 2026 στη Βάση Ακρωτηρίου, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, επέλεξε με δημόσιες τοποθετήσεις του να ανακινήσει το καθεστώς των Βάσεων, με τρόπο που υπονοούσε ότι έβαζε στο τραπέζι το ζήτημα της «κυριαρχίας» τους. Μάλιστα δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει τον βαρύ-γδουπο όρο «αποικιακό κατάλοιπο» (colonial remnant), μια φράση που δεν επλήχθηκε τυχαία, πατούσε συνειδητά πάνω σε ένα διαχρονικό, συλλογικό κυπριακό συναίσθημα και στα παλαιότερα κοινωνικά και πολιτικά αντανάκλαστικά μιας κοινωνίας που δικαίως νιώθει το βάρος της ιστορίας.

Η στόχευση ήταν σαφής, κι αυτό δεν απορρέει από μια παγιωμένη εντύπωση που αποδίδει στον Πρόεδρο αυξημένες δεξιότητες στα επικοινωνιακά τεχνάσματα, αλλά επειδή ακριβώς το επικοινωνιακό κρεσέντο δεν σταμάτησε εκεί. Ερωτήσεις ευθέως εάν επιθυμεί την αποχώρηση των Βάσεων από το νησί, ο Πρόεδρος οχυρώθηκε πίσω από τη γνωστή διπλωματική κοινοτοπία: απάντησε πως «δεν πρόκειται να διαπραγματευτεί δημόσια», αφήνοντας να δημιουργηθούν εντυπώσεις ότι... αυτό θα διαπραγματευτεί, αλλά πίσω από κλειστές πόρτες. Γνωρίζοντας, βεβαίως, τι δεν υπήρχε η δυνατότητα να ανοίξει ένα τέτοιο ζήτημα. Αλλά για να μην μας αφήσει καμιά αμφιβολία ότι πρόκειται για πολιτική της εντυπωσιοθηρίας, κατέληξε με τη γεμάτη νόημα πλην εντελώς αόριστη αναφορά: «Πρέπει να έχουμε μια ανοιχτή και ειλικρινή συζήτηση με τη βρετανική κυβέρνηση για να συζητήσουμε το καθε-

στώς και το μέλλον των Βρετανικών Βάσεων». Έχουμε μια σαφή προσέ-γηση σχετικά με το μέλλον τους».

Η «σαφής» αυτή προσέγγιση πα-ρέμεινε, φυσικά, επτασφράγιστο μυστικό για τον κυπριακό λαό και το πολιτικό σύστημα. Το μήνυμα στάλθηκε υποτίθεται προς το Λονδίνο, αλλά ο πραγματικός «δέκτης» βρισκόταν εντός των τειχών. Ήταν ένα πυροτεχνήμα σχεδιασμένο για να παραγάγει εσωτερικό εντυπωσι-ασμό και να φιλοτεχνήσει το προφίλ ενός ηγέτη που «τα βάζει» με τους Βρετανούς. Που έχει σαφή προσέ-γηση για «το μέλλον τους», το οποίο εξαρτάται, ήθελε να πει, από εμάς.

Μόνο που στη σκληρή διπλωμα-τία, τα πυροτεχνήματα αφήνουν πί-σω τους μόνο καπνό. Η απάντηση της πραγματικότητας ήταν άμεση και ξεκάθαρη. Το Λονδίνο δεν αιφ-νιδιάστηκε, δεν συγκινήθηκε και, κυρίως, δεν συνήψε κανέναν διά-λογο που να βάζει στο τραπέζι το θέμα της κυριαρχίας των Sovereign Base Areas, όπως αυτή κατοχυρώ-θηκε από τις Συνθήκες Έγκαθιδρυ-σης του 1960. Για το Φόρεϊν Όφισ, η κυριαρχία των Βάσεων αποτελεί κόκκινη γραμμή, ειδικά σε μια πε-ρίοδο που η γεωστρατηγική τους αξία για τη Δύση και τις επικειρή-σεις στη Μέση Ανατολή βρίσκεται στο ζενίθ. Η Λευκωσία δεν είναι σε θέση, ούτε νομικά ούτε στρατιωτι-κά ούτε πολιτικά, να ανοίξει ζήτημα κυριαρχίας. Και για να μην θεωρη-θεί αυτό μομφή για την παρούσα κυβέρνηση, διευκρινίζουμε ότι η Λευκωσία δεν είναι και δεν ήταν ποτέ σε θέση, παρά τους κρότους λάμπης κατά καιρούς. Κι όμως, κα-κώς και επικινδύνως υπονοήθηκε τότε πως αυτός ήταν ο στόχος.

Υπάρχει μια θεμελιώδης διαφο-ρά, ξέρετε, ανάμεσα στα επκοινω-νιακά τεχνάσματα και τη σοβαρή, μεθοδική δουλειά. Η ιστορία απο-δεικνύει ότι αποτέλεσμα παράγεται μόνο όταν εργάζεται αθόρυβα, ρεα-λιστικά και με συγκεκριμένα δεδο-μένα. Τρανό παράδειγμα αποτελεί η Συμφωνία Αναστασιάνη το 2014, η οποία τέθηκε σε πλήρη εφαρμο-

γή το 2022. Εκείνη η διακυβέρνη-ση—παρά τα χίλια μύρια που τη βαραινούν—χωρίς να αναλώνεται σε ανέξοδες ρητορείες περί «αποικιακών καταλοίπων», κάθισε στο τραπέζι με συγκεκριμένο πλάνο και πέτυχε μια κολοσσιαία, χειροπαστή συμφωνία. Απελευθέρωσε ένα τε-ράστιο ποσοστό εδάφους των Βά-σεων, επιτρέποντας την οικιστική, πολεοδομική και εμπορική ανάπτυ-ξη προς όφελος χιλιάδων Κυπρίων πολιτών. Εκεί υπήρχε αποτέλεσμα. Υπήρχε στρατηγική που μεταφρά-στηκε σε πράξη.

Και κάπως έτσι, φτάνουμε στο σήμερα για να δούμε πού καταλή-γουν οι «σαφείς προσεγγίσεις». Ο υπουργός Εξωτερικών, Κωνσταντί-νος Κόμπος, εξέρχεται από το βρε-τανικό υπουργείο Εξωτερικών για να ανακοινώσει το ευτυχές νέον, ότι δηλαδή περί τα τέλη του τρέχοντος έτους, αναμένει την «οριστικοποί-ηση ενός στρατηγικού διαλόγου». Συμπληρώνει μάλιστα πως η Λευκω-σία «αναμένει την οριστικοποίηση μιας ημερομηνίας» για την έναρξη ενός θεσμοθετημένου διαλόγου για τις Βάσεις, κάτι που σε ορισμένους ακούστηκε ως «η μπάλα βρίσκεται τώρα στο γήπεδο του Λονδίνου». Κι αφού έτσι ακούστηκε στ' αυτά τους, το έγραψαν κιόλας.

Μόνο που, as μη γελιομάστε και as μην κρυβόμαστε πίσω από δι-πλωματικές διατυπώσεις: Η εξέλι-ξη δεν σημαίνει ότι «η μπάλα βρί-σκεται στο γήπεδο του Λονδίνου», όπως επικριρείται να παρουσιαστεί. Μάλλον σημαίνει, με τον πιο απτό τρόπο, ότι τη χάσαμε την μπάλα. Η αναμονή για έναν «δομημένο διά-λογο», το να περιμένει η Λευκωσία στο ακουστικό τότε θα δενθεί το Λονδίνο να ορίσει μια ημερομηνία για να συζητηθούν οι «νέες παρά-μετροι», δείχνει ποιος πραγματικά ελέγχει το παιχνίδι, την ατζέντα και τον χρόνο.

Ασφαλώς και ο διάλογος για την καθημερινότητα των πολιτών, τις δικαιοδοσίες της αστυνομίας των Βάσεων, τα εργασιακά και τα περι-βαλλοντικά θέματα είναι χρήσιμος

και απαραίτητος. Είναι τα αυτονόη-τα ζητήματα που κάθε κράτος οφεί-λει να διαχειρίζεται. Όμως, δεν είναι αυτό που περίπου υποσχέθη-κε το Προεδρικό όταν νόμιζε ότι άνοιγε δημόσια θέμα κυριαρχίας. Η προσπάθεια να βαφτιστεί σήμε-ρα μια απλή, διαδικαστική εκκρε-μότητα ως δήθεν «μεγάλη πολιτική αναβάθμιση» εκθέτει την αξιοπιστία της χώρας.

Η εξωτερική πολιτική μιας ημι-κατεχόμενης πατρίδας δεν μπορεί να ασκείται με όρους εσωτερικής εντύπωσης ή να θυσιάζεται στον βωμό των πρόσκαιρων πολιτικών κερδών. Η μεγαλοποίηση των στό-χων εγκλωβίζει τελικά την ίδια την κυπριακή διπλωματία, αναγκάζο-ντάς την να παρουσιάζει απλές τε-χνικές συναντήσεις ως ιστορικές μάχες για να καλύψει την ψαλίδα μεταξύ προσδοκιών και πραγματι-κότητας που καλλιέργησε ο Πρόε-δρος της χώρας. Όταν υψώνεις τον πήχη στα ουράνια και η πραγματι-κότητα σε προσγειώνει στην ανα-μονή μιας ημερομηνίας από έναν ξένο υφυπουργό, το μόνο που κα-ταφέρνεις είναι να υπογραμμίζεις τη δική σου αδυναμία.

Αξίζει, θεωρώ, να μεταφέρου-με αυτούσιο ένα απόσπασμα από την ανακοίνωση του ΚΥΠΕ: Επε-σήμανε πως στη συνάντηση επα-νήλθαν θέματα που είχαν τεθεί και κατά τις προηγούμενες επαφές των δύο πλευρών, ενώ παρουσιάστηκαν και νέες παράμετροι. Η Λευκωσία, όπως σημείωσε, επιδιώκει πλέον τη δημιουργία ενός θεσμοθετημέ-νου, δομημένου διαλόγου, με στόχο την επίλυση σειράς προβλημάτων που συνδέονται με τις Βρετανικές Βάσεις. «Αυτό τέθηκε από πλευράς μας και αναμένουμε την οριστικο-ποίηση μιας ημερομηνίας για έναρ-ξη ακριβώς ενός τέτοιου διαλόγου», δήλωσε. Ήρθε η ώρα να σοβαρευ-τούμε. Για να μη θεωρηθεί ότι εκτός από την μπάλα έχουμε χάσει κάθε επαφή και με το γήπεδο.

photiouth@kathimerini.com.cy

Βερολίνο πολλά, Λευκωσία μηδέν

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Το Βερολίνο δέχθηκε υβρι-δική επίθεση από τη Ρωσία και εξασφάλισε στήριξη από την Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ, που διαμίνυσαν ότι η Γερ-μανία παρουσίασε «σαφή» στοιχεία για τον ρόλο της Μόσχας στην υβριδική επίθεση, η οποία έλαβε χώρα στο αεροδρόμιο της Λειψίας στις 4 Αυγούστου. Μόλις 28 μέρες αργό-τερα, την 1η Σεπτεμβρίου, το Βερολίνο, με σοβαρότητα, έδωσε στη δημοσιότητα το αποτέλεσμα της έρευνας, δρομολογώ-ντας με τη συμμετοχή των Βρυξέλλων ένα ισχυρό νέο πακέτο ευρωπαϊκών κυρώσε-ων κατά της Ρωσίας, αλλά και γνωστοποι-ώντας πρωτοφανή εθνικά μέτρα κατά του καθεστώτος Πούτιν. Στο πλαίσιο αυτό, το Βερολίνο αποφάσισε, μεταξύ άλλων, να κλείσει το προξενείο της Ρωσίας στη Βόννη, να κλείσει το «Russian House», ένα μεγάλο πολιτιστικό και επιστημονικό ίδρυμα στη γερμανική πρωτεύουσα, ενώ καθιστά πλέον δυσκολότερη την είσοδο Ρώσων πολιτών στη Γερμανία.

Κι όλα αυτά αποφασίστηκαν ως απο-τέλεσμα της τεκμηρίωσης από τις αρχές ασφαλείας της Γερμανίας, ότι πίσω από την υβριδική επίθεση στο αεροδρόμιο της Λειψίας, με drone που μετέφερε εκρη-κτικό μηχανισμό, βρισκόταν η Μόσχα. Κι έτσι, το Βερολίνο δεν δίστασε να δα-κτυλοδειξεί τον Πούτιν, εξασφαλίζοντας την αλληλεγγύη σύσσωμης της Ε.Ε. και των συμμάχων της, υπό το φως της «σο-βαρής τεκμηρίωσης» της υβριδικής επί-θεσης, του υποκινητή της και των «σα-φών» στοιχείων που παρουσιάστηκαν, όπως φρόντισαν να πουν αξιωματούχοι της Ε.Ε. και ο γ.γ. του ΝΑΤΟ Μαρκ Ρούτε.

Αφού είδαμε πώς αντιμετώπισε η Γερ-μανία την υβριδική επίθεση που δέχθη-κε στο αεροδρόμιο της Λειψίας, από τη Ρωσία, as έρθουμε και στη δική μας, την «demi υβριδική επίθεση», αυτήν που μπορεί να δέχθηκε ή και μπορεί και να μη δέχθηκε το κυπριακό κράτος, τον περασμένο Ιανουάριο, με το σκάνδαλο βίντεογκέιτ. Πέρασαν οκτώ ολόκληροι μήνες και η Λευκωσία είναι οχυρωμένη

πίσω από την εντός εισαγωγικών «υβρι-δική επίθεση», χωρίς να έχει τεκμηριώ-σει αυτό που το Βερολίνο κατάφερε να κάνει μόλις μέσα σε 28 μέρες. Έχοντας μπροστά του ένα πολύ πιο δύσκολο έρ-γο από αυτό της Λευκωσίας, διότι στην περίπτωση του αεροδρομίου της Λειψί-ας, όπως και σε κάθε άλλη περίπτωση υβριδικής επίθεσης σε άλλα κράτη-μέλη της Ε.Ε., οι δράστες ήταν αθέατοι. Αντί-θετα, στην περίπτωση της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη, οι δράστες ήταν γνω-στοί, συστήθηκαν επισήμως, έκαναν τηλεδιασκέψεις με το Προεδρικό και συνέτρωγαν με φίλους του Προέδρου μας. Οπότε, το «έργο» του κυπριακού κράτους θα έπρεπε να ήταν πολύ ευκο-λότερο, προκειμένου να τεκμηριωθεί με σοβαρότητα και με «σαφή» στοιχεία, η «υβριδική επίθεση».

Όμως, η κυπριακή κυβέρνηση δεν τα κατάφερε. Μέσω αστειών διαρροών, φω-τογράφησε πρώτα την Τουρκία και μετά τη Ρωσία, αλλά κανείς δεν την άκουσε. Όχι μόνο το ΝΑΤΟ, του οποίου, αν και

δεν είμαστε μέλη, έχει κάθε λόγο να κα-τακεραυνώσει τη Μόσχα. Αλλά, ούτε η φυσική μας οικογένεια, η Ε.Ε., η οποία δεν άρθρωσε λέξη, τήρησε αποστάσεις και άφησε την κυβέρνηση Χριστοδουλί-δη, εν μέσω της άσκησης της Προεδρίας του Συμβουλίου, αγκαλιά με το σκάνδα-λο βίντεογκέιτ, να διαχέει ατεκμηρίωτα σενάρια περί «υβριδικών επιθέσεων».

Τα σενάρια αυτά της κυπριακής κυ-βέρνησης κοινοποιήθηκαν προφανώς από τις αρχές ασφαλείας του κυπριακού κράτους και προς τον ανεξάρτητο ποι-νικό ανακριτή κ. Ανδρέα Πασχαλίδη, ο οποίος στις 20 Ιουλίου μάς γνωστοποι-ησε ότι το επίμαχο βίντεο «είχε όλα τα χαρακτηριστικά συγκεκριμένης καμπά-νας από συγκεκριμένη χώρα, η οποία ξεκίνησε το 2021 με στόχο να πλήξει, μεταξύ άλλων, κράτη-μέλη της Ευρω-παϊκής Ένωσης (σ.σ. φωτογραφίζοντας τη Ρωσία), χωρίς να αποκλείεται άλλη χώρα εχθρική προς την Κύπρο» (σ.σ. δείχνοντας προς την κατεύθυνση της Τουρκίας).

Δηλαδή, με πολύ απλά λόγια: Η Κύ-προς μπορεί να δέχθηκε ή και μπορεί να μη δέχθηκε «υβριδική επίθεση». Κι αν δέχθηκε «υβριδική επίθεση», αυτή μπορεί να εκδηλώθηκε από τη Ρωσία ή από την Τουρκία.

Κι έτσι φτάσαμε Σεπτέμβριο, οκτώ μή-νες μετά την «demi υβριδική επίθεση», από τη Ρωσία ή την Τουρκία, που δεχθή-καμε ή που δεν δεχθήκαμε. Και τεκμη-ρίωση δεν υπάρχει από την κυπριακή κυβέρνηση. Και δεν ξέρω αν ντρέπεται κανείς γιατί η Γερμανία ήταν σε θέση να δημοσιοποιήσει «σαφή» στοιχεία, μέσα σε 28 μέρες, χωρίς περιστροφές και αμφιτα-λαντεύσεις. Εάν πάντως κάποιος κρατάει σκορ, το αποτέλεσμα είναι «Βερολίνο πολ-λά-Λευκωσία μηδέν». Και αυτό δεν είναι το αποτέλεσμα ενός ποδοσφαιρικού αγώ-να, αλλά τα γκολ του δεικtn σοβαρότη-τας των κυβέρνρησων Μερτς σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη α-σοβαρότητας της δικής μας κυβέρνησης.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Η αξία των «συμβολαίων ασφάλειας»

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Η **Ελλάδα** αναζητάει, εδώ και δεκαετίες, στην παγκόσμια «ασφαλιστική αγορά» ένα «συμβόλαιο» προστασίας έναντι της Τουρκίας. Είναι πολύ περίεργο το πώς μια τόσο υπερήφανη χώρα, η οποία συγκινείται από το «Η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες», πάσχει ακόμη από το σύνδρομο της εξάρτησης.

Το βασικό «συμβόλαιο» που θεωρούσαμε ότι μπορούσαμε να εξασφαλίσουμε αφορούσε τις ΗΠΑ. Αγοράζαμε αμερικανικό πολεμικό υλικό και επιδιώκαμε την παροχή στρατιωτικών διευκολύνσεων και βάσεων με την προσδοκία ότι στα δύσκολα με την Τουρκία η Ουάσιγκτον θα ήταν εκεί. Πράγματι, οι ΗΠΑ παρενέβησαν σε ορισμένες κρίσιμες στιγμές, κρατώντας πάντοτε ίσες αποστάσεις, λειτουργώντας σαν πυροσβέστες σε μια κρίσιμη γωνιά της Δυτικής Συμμαχίας. Απογοητευόμασταν και ενίοτε θυμώναμε, όπως συνηθίζουμε, γιατί θεωρούσαμε ότι είχαμε δίκιο και οι ΗΠΑ έπρεπε να σταθούν στο πλευρό μας. Είχαμε, όμως, τη βεβαιότητα ότι, τουλάχιστον, το στιβαρό χέρι της Αμερικής θα παρενέβαινε σε μια κρίση για να συγκρατήσει την Αγκυρα. Αυτές οι ημιβεβαιότητες έχουν πεθάνει στην εποχή μας, καθώς κανείς δεν ξέρει τι ακριβώς είναι η Δυτική Συμμαχία, ποιος θα σηκώσει το τηλέφωνο στον Λευκό Οίκο και τι θα απαντήσει.

Ψωνίσαμε και γαλλικό «συμβόλαιο ασφάλειας» ήδη από την εποχή του Ζισκάρ. Είναι συνήθως ακριβό, γιατί συνοδεύεται από μεγάλο όγκο εξοπλιστικών παραγγελιών. Συνοδεύεται, βεβαίως, και από φραστικές δεσμεύσεις ή στρατηγικές χειρονομίες, όπως ήταν η παρουσία του προέδρου Μακρόν και πολεμικών σκαφών στην Κύπρο. Το γαλλικό «συμβόλαιο» σίγουρα δεν έχει τη δυναμική ισχύ του αμερικανικού και

δεν έχει δοκιμαστεί ποτέ στην πράξη, ακόμη. Το πρόβλημα σε αυτή την περίπτωση είναι ότι ο ηγέτης πίσω από το «συμβόλαιο» θα είναι ένας βετεράνος, συνταξιούχος πολιτικός σε λίγους μήνες.

Τελευταία γίνεται πολύς λόγος για το ισραηλινό «συμβόλαιο». Αυτό σίγουρα θα μπορούσε να έχει νόημα εάν μεταφραζόταν σε απτές κινήσεις υποστήριξης της Ελλάδας σε μια κρίση. Δεν είναι φθηνό, αλλά προσφέρει πολλά σε συνέργειες και την εκπαίδευση των δικών μας υπηρεσιών και Ενόπλων Δυνάμεων σε έναν άλλο τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας. Ερχεται, όμως, με μια προειδο-

Καλό είναι να «ψωνίζουμε» υποστήριξη από παντού, αρκεί να θυμόμαστε ότι στη γειτονιά μας, αλλά και στον κόσμο γενικότερα, κανείς δεν πολεμάει τον πόλεμο κάποιου άλλου.

ποίηση πίσω από κλειστές πόρτες, που λέει ρητά ότι «στη γειτονιά μας, αλλά και στον κόσμο γενικότερα, κανείς δεν πολεμάει τον πόλεμο κάποιου άλλου».

Στον κόσμο που ζούμε, καμία χώρα δεν ασφαλίζει κάποιαν άλλη, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Είδαμε, άλλωστε, τι πέρασε η Ουκρανία όταν άλλαξε η ηγεσία στην Ουάσιγκτον. Καλό είναι να διατηρούμε τις σχέσεις που έχουμε και να «ψωνίζουμε» υποστήριξη από παντού. Αρκεί να μην έχουμε ψευδαισθήσεις και να θυμόμαστε ότι, αν δεν είμαστε αρκετά στιβαροί και ισχυροί από μόνοι μας, τα «ασφαλιστικά συμβόλαια προστασίας» μικρή αξία έχουν. Ασε που μαθαίνεις αν αξίζουν ή όχι μόνον όταν χρειαστεί, κτύπη ξύλο, να τα εξαργυρώσεις.

Ας τα βγάλουν πέρα...

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Ο **κ. Ντόναλντ Τραμπ** δεν είναι ο μόνος πρόεδρος των ΗΠΑ που συχνά υπήρξε σκληρότατος προς τους συμμάχους του στο ΝΑΤΟ. Ο πλέον βάνασος ενδεχομένως, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπήρξε ο Ντουάιτ Αϊζενχάουερ, που άσκησε τρομακτικές πιέσεις στη Βρετανία και στη Γαλλία κατά τον Πόλεμο του Σουέζ, το 1956, απειλώντας με επιβολή εξουθενωτικών οικονομικών μέτρων. Από την εποχή εκείνη άρχισε η διάλυση των δύο μεγαλύτερων αποικιακών δυνάμεων του πλανήτη. Την προστασία και ασφάλεια πολλών ανεξαρτητοποιηθεισών αποικιών ανέλαβαν έκτοτε σταδιακά οι ΗΠΑ.

Θεωρήθηκε εσφαλμένα ότι η διαδικασία αυτή είχε ολοκληρωθεί. Αυτά έως την 31η Αυγούστου, όταν στο Οβάλ Γραφείο ένας δημοσιογράφος έρωτσε τον κ. Τραμπ εάν προτίθεται να αναθεωρήσει τη θέση των ΗΠΑ έναντι των νήσων Φώκλαντ. Η απάντηση του Αμερικανού ήταν χαρακτηριστική του ύφους του. «Πάντα αναθεωρώ κάθε μας θέση, και τα Φώκλαντ είναι μία από αυτές τις περιπτώσεις». Για να προσθέσει στη συνέχεια ότι «η Βρετανία έχει κάποια προβλήματα, αλλά θα επιλυθούν».

Το ουσιάδες είναι πως όλα αυτά δεν ήταν συμπτωματικά και αυθόρμητα. Διότι ήδη από τον Απρίλιο υπήρχαν βάσιμες πληροφορίες ότι το αμερικανικό Πεντάγωνο υπέβαλε προτάσεις που περιελάμβαναν τα Φώκλαντ ως πλεονέκτημα των ΗΠΑ για άσκηση πίεσως στη Βρετανία.

Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου δεν αντέδρασε. Ο κ. Αντ Μπέρναμ έκρινε σκόπιμο, μάλλον ορθώς, να μην αρχίσει την πρωθυπουργική σταδιοδρομία του

συγκρουόμενος με τον θυμώδη και απρόβλεπτο ηγέτη του Ελευθέρου Κόσμου. Απλώς ο λόρδος Ρόμπερτς της Μπελγκράβια και μέλος της Βουλής των Λόρδων χαρακτηρισσε την «αναθεώρηση» του προέδρου Τραμπ ως «ακτιική ενόσνται». Και μάλλον ανιστόρητο.

Όταν, το 1765, η Βρετανία διέκδικησε και κατέλαβε τα Δυτικά Φώκλαντ, τα νησιά ήταν ακατοίκητα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν υπήρχαν καν ως ανεξάρτητη πολιτική οντότητα και η Αργεντινή ανακήρυξε την ανεξαρτησία της μόλις το 1822. Το 1982 η Αργεντινή κατέλαβε τα νησιά, η εισβολή καταδικάστηκε από τις ΗΠΑ, η Βρετανία κήρυξε τον πόλεμο και νίκησε. Στο δημοψήφισμα του 2013, 99,8% των κατοίκων επέλεξαν τη βρετανική υπηκοότητα.

Εάν κάτι διαφοροποιεί τον κ. Τραμπ από τους προκατόχους του, είναι ότι ανήγαγε τη συναλλακτική αρχή του εμπορίου σε φιλοσοφία των σχέσεων με τους συμμάχους του. Με άλλα λόγια, θα σας προστατεύσουμε και θα συνεργαστούμε, αλλά θα πρέπει να πληρώσετε και να υποστηρίξετε τους στόχους της Αμερικής.

Πολιτικές αντιστοιχίες με προηγούμενους προέδρους δύσκολα θα βρεθούν. Υπάρχει ο σαιέππρικός «Βασιλιάς Ληρ». Είμαι βασιλιάς και συνεπώς η πραγματικότητα πρέπει να συμμορφωθεί με την ιδέα που έχω εγώ. Υπάρχει και ο κάπτεν Αχαμπ στο μυθιστόρημα του Μέλβιλ «Μόμπι Ντικ», όπου ένας άνδρας μεγάλος και ισχυρός προσδίδει στη δυσαρέσκεια του κοσμολογική σημασία. Πρόκειται για τρέλα του μεγαλείου στον ύψιστο βαθμό, θα έλεγε κανείς. Αλλά αυτός είναι ο κ. Τραμπ και με αυτόν as προσπαθήσουν να τα βγάλουν πέρα οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι του.

Ενα **φράντασμα** πλανιέται πάνω από την Ευρώπη. Είναι το φάντασμα της μεσαιás τάξης. Σε αντίθεση με το φάντασμα του κομμουνισμού, στο οποίο έδωσε σάρκα και οστά ο Μαρξ, αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να το προσδιορίσεις. Το προλεταριάτο του γηραιού σοφού έφτανε να πάρει τα μέσα παραγωγής στα χέρια του για να απαλλάξει την κοινωνία από τις ανισότητες και τις αδικίες που έφερνε η συσσωρευση του πλούτου στα χέρια μιας φυλής που λάτρευε το κέρδος και ονομάζονταν καπιταλιστές. Το φάντασμα ταλαιπώρησε την ανθρωπότητα για περίπου έναν αιώνα, άφησε πίσω του μερικές δεκάδες εκατομμύρια νεκρούς, όμως αυτό δεν το εμπόδιζε να διατηρεί ακόμη και σήμερα ομάδες πιστών που προσδοκούν την ανάστασή του. Η Ελλάδα μόνον το πλήρωσε με έναν αιματηρό εμφύλιο, ο οποίος κόντευε να τη στερήσει από τα οφέλη που θα μπορούσε να αποκομίσει από το γεγονός ότι στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο βρέθηκε στην πλευρά των νικητών. Αυτά όμως είναι Ιστορία. Σε αντίθεση με τα μεσαία στρώματα, τα οποία, τουλάχιστον στις προηγμένες κοινωνίες της Δύσης, αποτελούν την ραχοκοκαλιά του παρόντος. Είναι δύσκολο να τα προσδιορίσεις διότι, σε αντίθεση με το προλεταριάτο του Μαρξ, είναι ένα ετερόκλητο σύνολο, στο οποίο συμμετέχουν άνθρωποι τόσο διαφορετικοί μεταξύ τους όσο διαφέρει ένας πατέρας από κάποιον ο οποίος διαθέτει ταβέρνα σ' ένα νησί και ζει από τον τουρι-

σμό, ή ένας αγρότης από έναν δημόσιο υπάλληλο ή έναν στρατιωτικό. Μάταιος κόπος να προσπαθήσεις να εντοπίσεις τα μεσαία στρώματα μόνον από την οικονομική τους κατάσταση. Οι διαφορές από τον ένα στον άλλο είναι πολύ μεγάλες, τόσο που μπορείς να πεις ότι ανήκουν σε διαφορετικές «τάξεις», όμως σε αντίθεση με τις «τάξεις» του Μαρξ, που είναι καταδικασμένες να υπερρετούν τη μοίρα τους, την «πάλη των τάξεων», όσοι ανήκουν στα μεσαία στρώματα συνδέονται μεταξύ τους με μια αλληλεγγύη που τους ξεχωρίζει είτε από τους άπορους είτε από τον υπερπλούτο.

Παράδειγμα. Τα μεσαία στρώματα έχουν ανάγκη από την αστυνομία για την προστασία τους. Ο υπερπλούτος δεν τη χρειάζεται διότι διαθέτει ιδιωτική προστασία, οι δε άποροι διότι δεν έχουν να χάσουν τίποτε. Θα μπορούσε κανείς να ορίσει ως μεσαία στρώματα τη μερίδα εκείνη του πληθυσμού η οποία έχει αποκτήσει ένα επίπεδο ευημερίας, έχει κάποια ιδιοκτησία, όμως έχει συνείδηση ότι βρίσκεται στο μέσον της αλυσίδας που συνδέει την κορυφή του Ολύμπου με τη γη, όπως περιγράφει τη διελκυστίνδα ο Όμηρος στο Θ' της Ιλιάδας. Η Ελλάδα είναι μια ακριβή χώρα για τα μεσαία στρώματα. Οι επειδή δεν μπορούν να πάνε διακοπές, όπως ισχυρίζονται όσοι ψάχνουν λαγοκέφαλους κάτω από το κρεβάτι τους, αλλά επειδή βρίσκονται συνεχώς αντιμέτωποι με τα όριά τους. Από την παιδεία ως την υγεία και κυρί-

ως τη φορολογία, της οποίας σπικάνουν το μεγαλύτερο βάρος. Στις δημοκρατίες οι φόροι είναι ένα συμβόλαιο που υπογράφει ο πολίτης με το κράτος. Αν το κράτος δεν ανταποδίδει στον πολίτη αυτά για τα οποία πληρώνει, τότε κατ' ανάγκη και εκείνος θα προσπαθήσει να μην πληρώσει. Εξ ου και η πεποίθηση ότι τα μεσαία στρώματα, ειδικά οι ελεύθεροι επαγγελματίες, είναι εξορισμού φοροφυγάδες και πρέπει αυτοί να αποδείξουν το αντίθετο.

Η αριστεροδεξιά κυβέρνηση των ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ περιφρόνησε τα μεσαία στρώματα, και το πλήρωσε με την εξάερωσή της. Πριν από δαύτους, ο Γ. Παπανδρέου είχε δηλώσει στους Ευρωπαίους εταίρους πως έχει να κάνει με έναν λαό φοροφυγάδων. Το μυαλούδάκι του δεν του επέτρεπε να σκεφτεί ότι αυτός ο λαός τον ψήφισε. Είναι μια λεπτομέρεια που δεν πρέπει να την ξεχνάμε. Η μεσαία τάξη γέννησε τις σύγχρονες δημοκρατίες. Χωρίς αυτήν δεν υπάρχουν. Και αυτή κρίνει το αποτέλεσμα των εκλογών. Στη Γαλλία και τη Γερμανία, η άνοδος της Ακροδεξιάς και της αντικοινοβουλευτικής Ακροδεξιάς της AfD οφείλεται στη δυσαρέσκεια των μεσαιών στρωμάτων. Οι πρώην πολίτες της Ανατολικής Γερμανίας ζουν καλύτερα μετά την απελευθέρωσή τους, όμως δεν παύουν να αισθάνονται περιφρονημένοι από τους πρώην Δυτικούς συμπολίτες τους.

Τα μεσαία στρώματα δεν κάνουν επαναστάσεις – το 1789 είναι μακριά. Κρίνουν όμως τις εκλογές. Η

Ν.Δ. του Κυριάκου Μητσοτάκη κέρδισε δύο απανωτές εκλογές, επειδή έπεισε τα μεσαία στρώματα πως θα ταλυτρώσει από τις δοκιμασίες που είχαν υποστεί τα περασμένα χρόνια. Σε αυτό, και όχι στον γάμο των ομόφυλων ζευγαριών, οφείλει την κυριαρχία του στο περίφημο κέντρο του πολιτικού φάσματος. Οφείλουμε να του αναγνωρίσουμε ότι αντιμετώπισε με επιτυχία μια πανδημία και ότι τώρα παλεύει με μian ακρίβεια η οποία προέρχεται από παράγοντες τους οποίους δεν μπορεί να ελέγξει. Όμως, as μη γελιόμαστε. Τα μεσαία στρώματα, μωδιασμένα ακόμη από τη δεκαετή κρίση, ακόμη περιμένουν τη φροντίδα που τους υποσχέθηκε η σημερινή κυβέρνηση. Και, βέβαια, δεν υπάρχουν τείχη που αποκλείουν την Ελλάδα από την υπόλοιπη Ευρώπη. Η μετατόπιση προς τη Δεξιά δεν είναι τίποτε μαγικό. Οφείλεται στη δυσαρέσκεια και στους φόβους των μεσαιών στρωμάτων, και κυρίως στο αίσθημα της εγκατάλειψης. Σε εμάς δε, επειδή δοκιμάσαμε την παταγώδη αποτυχία της Αριστεράς, η μετατόπιση δείχνει αναπόφευκτη. Θα μου πείτε, αυτήν τη στιγμή κανείς δεν μοιάζει να μπορεί να ανταγωνιστεί τον Μητσοτάκη. Αυτό δεν σημαίνει ότι και αύριο ή μεθαύριο δεν θα εμφανιστεί κάποιος ο οποίος θα μπορέσει να πιάσει τον σφυγμό των μεσαιών στρωμάτων όπως τον έπιασε ο Μητσοτάκης το 2019. Και για να μην παρεξηγηώμεθα, δεν εννοώ τα φθαρμένα μηχανήματα της πολιτικής όπως ο κ. Σαμαράς.

Ενα **μαγευτικό** ηλιοβασίλεμα (απαραίτητη διευκρίνιση: η λεζάντα γράφτηκε με την πολύτιμη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης).

Ενα παρωχημένο καλούπι για τη νέα γενιά

Των **ΕΜΕΛΙΝΑΣ ΧΑΤΖΑΚΟΥ** και **ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΧΑΤΖΗ**

Είναι **δύσκολο** να ετοιμάσεις ένα επιτυχημένο σχολικό εγχειρίδιο. Είναι ελάχιστα τα εγχειρίδια που δεν έχουν προκαλέσει δυσφορία σε μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς. Το ότι θα υπήρχαν αντιδράσεις, λοιπόν, για το νέο βιβλίο Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Γ' Γυμνασίου ήταν αναμενόμενο. Οι αντιδράσεις επικεντρώθηκαν, δικαιολογημένα, στα έμφυλα στερεότυπα. Το βιβλίο ορίζει τον γάμο ως «νόμιμη και μόνιμη ένωση δύο ανθρώπων διαφορετικού φύλου, με σκοπό την οικογένεια, τη γέννηση παιδιών». Η διατύπωση αυτή είναι παρωχημένη καθώς αποκλείει από τον ορισμό του γάμου ζευγάρια που δεν μπορούν ή δεν επιθυμούν να αποκτήσουν παιδιά. Στην ίδια ενότητα, η οικογένεια παρουσιάζεται πρωτίστως ως μηχανισμός βιολογικής και κοινωνικής αναπαραγωγής. Οι άλλες μορφές συμβίωσης, ακόμη και οι θεσμοθετημένες πλέον από την ελληνική πολιτεία, παρουσιάζονται ως παρεκκλίσεις. Αποκαλυπτικός είναι ο όρος «οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας» για την οικογένεια στην οποία εργάζονται και οι δύο γονείς. Αυτό που χρειάζεται, ειδικά ονομασία είναι προφανώς η εργασία των μητέρων, όχι του πατέρα. Το βιβλίο αναγνωρίζει ότι οι κοινωνικοί ρόλοι εσωτερικοποιούνται μέσω της κοινωνικοποίησης, αλλά αντί να εξετάσει κριτικά τον μηχανισμό παραγωγής τους, τους αναπαράγει νομιμοποιώντας τους.

Το περισσότερο συζητημένο

απόσπασμα αφορά τη βία κατά των γυναικών. Τα κορίτσια καλούνται να λαμβάνουν υπόψη ότι οι άνδρες έχουν μεγαλύτερο όγκο και δύναμη, να αποφεύγουν τις «κακοτοπιές» και να υπακούουν αντιδράσεις, να μην εχθρεύονται ορισμένα αρνητικά χαρακτηριστικά. Σε ένα σχολικό κεφάλαιο για την έμφυλη βία το βάρος μεταφέρεται στη συμπεριφορά του πιθανού θύματος. Η βία δεν εξηγείται ως σχέση εξουσίας. Δεν συνδέεται επαρκώς με την κοινωνική θέση των φύλων, τον έλεγχο, την εξάρτηση, την κανονικοποίηση της επιθετικότητας ή την ευθύνη του δράστη. Αντί γι' αυτά, το βιβλίο συμβουλεύει τις γυναίκες να διακρίνουν εγκαίρως τον «δύστροπο», τον «νάρκισσο» ή εκείνον που έχει έλλειμμα ενσυναίσθησης. Η βία μετατρέπεται έτσι από κοινωνικό και θεσμικό πρόβλημα σε ζήτημα ορθής γυναικείας επιλογής.

Ο συγγραφέας απαντώντας στην κριτική δήλωσε ότι οι διατυπώσεις του στηρίζονται στην «κοινή λογική». Η απάντηση, όμως, επιβεβαιώνει το βαθύτερο πρόβλημα. Η κοινωνική επιστήμη δεν μπορεί να περιορίζεται στην κοινή λογική, ακριβώς επειδή η κοινή λογική περιέχει τις προκαταλήψεις και αναπαράγει τις ιεραρχίες της κοινωνίας που καλείται να μελετήσει.

Στην εισαγωγή διακηρύσσεται ότι το μάθημα πρέπει να αναπτύσσει την κριτική ικανότητα και η διδασκαλία οφείλει να θέτει ερωτήματα αντί να επιβάλλει λύσεις. Στην

πράξη, όμως, η γλώσσα είναι διαρκώς κανονιστική. Ο μαθητής πληροφωρείται τι πρέπει να πιστεύει, ποια συμπεριφορά είναι κοινωνικά επιθυμητή, ποια οικογένεια είναι φυσιολογική. Η κοινωνικοποίηση παρουσιάζεται ως προσαρμογή σε αξίες και κανόνες που επιβάλλει η κοινωνία. Η επιθυμητή συμπεριφορά είναι αυτή που επιτρέπει στο άτομο να ενταχθεί ομαλά και να συμβάλει στην κοινωνική συνοχή. Το σχολείο εμφανίζεται όχι τόσο ως ο χώρος όπου οι μαθητές μαθαίνουν να ελέγχουν κριτικά τα πάντα, αλλά ως μηχανισμός μετάδοσης αποδεκτών αρχών και ρόλων. Ο καλός πολίτης είναι πειθαρχημένος, κομφορμιστής, οικογενειάρχης, προσανατολισμένος στην αυτοβελτίωση. Η φράση «αν το θέλω, το μπορώ» συνοψίζει αυτή τη φιλοσοφία. Η φτώχεια, η αποτυχία, η βία και ο αποκλεισμός εμφανίζονται ως συνέπειες αδυναμίας χαρακτήρα ή λανθασμένων επιλογών.

Το βιβλίο φέρει τη σφραγίδα του υπουργείου Παιδείας και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής και παρουσιάζεται ως επιστημονικά ελεγμένο εκπαιδευτικό υλικό. Η σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι αποκαλυπτική. Στην Ολλανδία, για παράδειγμα, η ανανέωση του αντίστοιχου μαθήματος κοινωνικής και πολιτικής εκπαίδευσης δεν ξεκίνησε με την ανάθεση ενός βιβλίου σε έναν συγγραφέα. Συγκροτήθηκε επιτροπή ανανέωσης του γνωστι-

κού αντικείμενου, η οποία παρέδωσε πέντε σχέδια προγραμμάτων το 2024. Οι επιλογές συνοδεύθηκαν από ξεχωριστά επεξηγηματικά κείμενα, με αναφορές στις επιστημονικές και παιδαγωγικές προκλήσεις του μαθήματος. Χρειαζόμαστε μια διαφορετική αντίληψη για τη συγγραφή σχολικών εγχειριδίων. Η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή δεν πρέπει να διδάσκει στους δεκαεπτάχρονους ποια είναι η σωστή οικογένεια, ο σωστός άνδρας, η σωστή γυναίκα και ο σωστός πολίτης – ακόμη και αν το μοντέλο είναι προοδευτικό. Πρέπει να τους δίνει έννοιες, εργαλεία και επιχειρήματα, ώστε να μπορούν να εξετάζουν κριτικά πώς κατασκευάζονται αυτοί οι ορισμοί, ποιος ωφελείται από αυτούς και πώς μπορούν να αλλάξουν.

Ενα δημοκρατικό σχολείο δεν παράγει πολίτες που αποστηθίζουν έτοιμες «σωστές απαντήσεις». Παράγει ελεύθερους πολίτες που μπορούν να θέσουν τις σημαντικές ερωτήσεις.

Η κ. Εμελίνα Χατζάκου είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στην Πολιτική Θεωρία από το Πανεπιστήμιο του Αμστερνταμ, συνεχίζει τις σπουδές της στη Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης και είναι επιστημονική συνεργάτης του Εργαστηρίου Πολιτικής & Θεωρικής Θεωρίας και Ιστορίας των Ιδεών του ΕΚΠΑ. Ο κ. Αριστείδης Χατζής είναι καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου και Θεωρίας Θεσμών στο ΕΚΠΑ και διευθυντής του Εργαστηρίου.

Μισούμε ή απλώς αδιαφορούμε;

Του ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

Το σπαρακτικό κλάμα με αναφιλητά της Ayten Bicer, της νεαρής μητέρας από την Τουρκία, που έχασε τα δύο της παιδιά κυριολεκτικά μέσα από τα χέρια της, στο τραγικό ναυάγιο ανοικτά της Κερύνειας την περασμένη εβδομάδα, ήταν το πιο άβολο, οδυνηρό και δύσκολο βίντεο που έχω κληθεί να δημοσιεύσω στη δημοσιογραφική μου πορεία. Ήταν πολύ σκληρές οι εικόνες. Απάνθρωπο αυτό που βίωσε η συγκεκριμένη γυναίκα. Και ήταν κοντά μας αυτό που συνέβαινε... Ατιολογημένα, πρόκειται για ένα βίντεο που ειδησεογραφικά έκανε τον γύρο του κόσμου. Προσωπικά, δίστασα τελικά να το δημοσιεύσω ολόκληρο.

Νομίζω πως μιλάμε για τον μεγαλύτερο πόνο και τη μεγαλύτερη αγωνία που μπορεί να νιώσει ποτέ άνθρωπος. Να σου

Ισως το μοναδικό γεγονός που μου προσέφερε μια αίσθηση ελπίδας μέσα στον ζόφο αυτής της ιστορίας είναι η ειδησεογραφική κάλυψη που έλαβε χώρα από τα ελληνοπυπριακά Μέσα.

γλιστράει το ίδιο σου το παιδί, καθώς το κρατάς σφιχτά, μέσα από τα ίδια σου τα χέρια! Να χάνεται στην απέραντη θάλασσα και να μην το ξαναδείς μπροστά σου. Και να μην είναι ένα αλλά δύο τα παιδιά που έχεις χάσει ταυτόχρονα. Δεν νομίζω να ξεχάσω ποτέ τον θρήνο και το μοιρολόι της Ayten Bicer.

Κι όμως, ακόμα και κάτω από το συγκεκριμένο βίντεο υπήρξαν βαθιά αρρωστημένοι άνθρωποι που εξέφρασαν χαιρεκακία. Που θυμήθηκαν τους αγνοούμενους του 1974 και θεώρησαν λογικό να τους αντιπαραβάλουν με τους αγνοούμενους του ναυαγίου του Filojet. Που στο πρόσωπο των παιδιών της Ayten είδαν τον Τούρκο κατακτητή και εκφράστηκαν με τον χειρότερο δυνατό τρόπο που μπορούσαν. Πάτος! Ένας ασύλληπτος και ανατριχιαστικός, ανεκδιήγητος θάλασος πάτος. Ένα ερώτημα συνεπώς που καθίσταται βασανιστικό είναι το τι ποσοστό της κοινωνίας μας έκανε παρόμοιες σκέψεις. Θέλω να πιστεύω, μικρό. Θέλω να πιστεύω πως μιλάμε για μια μικρή πλυν όμως φωνασκούσα μειοψηφία, που μπροστά από την άνεση και την ασφάλεια της οθόνης βγάζει τα χειρότερα της

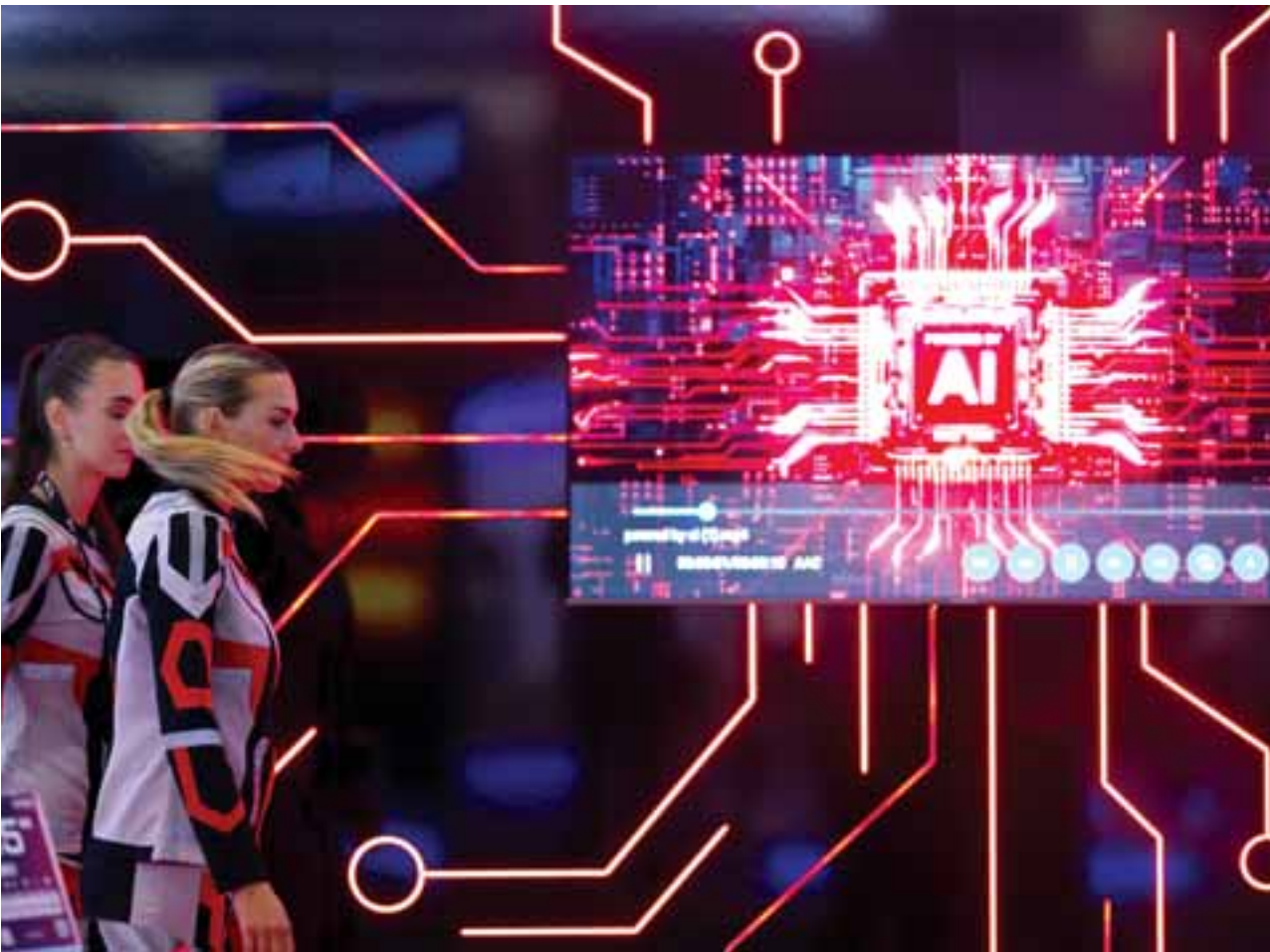
ένστικτα. Θέλω να πιστεύω πως οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι που εκφράστηκαν με αυτόν τον κατάπιυστο τρόπο διαδικτυακά, αν τελικά συναντούσαν μπροστά τους τους τραγικούς γονείς του ναυαγίου, δεν θα το έπρατταν. Θέλω να πιστεύω!

Ίσως βέβαια, όπως συμφωνήσαμε με συνάδελφο, τελικά η πλειοψηφία της κοινότητάς μας απλώς αδιαφορεί για τους ανθρώπους στην άλλη πλευρά. «Και τι μας νοιάζει εμάς για τους Τούρκους», είναι ένα σχόλιο που διάβασα επανειλημμένα αυτές τις μέρες κάτω από ειδήσεις για το ναυάγιο και που έτυχε κιόλας, δυστυχώς, να ακούσω και από κοντά.

Με άλλα λόγια, ίσως η δικοτόμηση να έχει εδραιωθεί τόσο πολύ σε επίπεδο συνειδήσεων που ακόμα και μια τόσο δυσάρεστη είδηση, όπως αυτή της χειρότερης θαλάσσιας τραγωδίας στη σύγχρονη ιστορία της Κύπρου, να ακούγεται λες και είναι κάτι που συνέβη στην Υεμένη, στο Νεπάλ ή στο Σουδάν. Μάλλον, περί αυτού πρόκειται, βασικά. Κάτι αντίστοιχο άλλωστε, είχε παρατηρηθεί και με τον φονικό πολύνεκρο σεισμό στην Τουρκία, τον Φεβρουάριο του 2023, κατά τη διάρκεια του οποίου είχαν σκοτωθεί 39 άτομα από την Αιμόκωστο, η πλειοψηφία Τουρκοκύπριοι μαθητές και μαθήτριες. Ούτε τότε θυμάμαι να μας ένοιαζε ιδιαίτερα στην απ' εδώ πλευρά. Θα μπορούσε ενδεχομένως να ειπωθεί πως υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος, μέσω της ένδειξης αλληλεγγύης που διατυπώθηκε από μερίδα του πληθυσμού. Αυτό όμως θα έπρεπε να ήταν το αυτονόητο, όχι κάτι που να μας δίνει αισιοδοξία. Ίσως το μοναδικό γεγονός που μου προσέφερε μια αίσθηση ελπίδας μέσα στον ζόφο αυτής της ιστορίας είναι η ειδησεογραφική κάλυψη που έλαβε χώρα από τα ελληνοπυπριακά Μέσα. Ένιωσα πως ήταν από τις ελάχιστες φορές που προσεγγίσαμε το ζήτημα επιτέλους από την ανθρωπιστική του πλευρά και μόνο και όχι ως κάτι που αφορά αντιπάλους μας που βρίσκονται σε απέναντι στρατόπεδο.

Είναι τόσο οπισθοδρομική και σκοτεινή σε αυτά τα ζητήματα εποχή που ζούμε –παγκοσμίας, όχι μόνο στη δική μας πατρίδα– που ρεαλιστική ευχή μας ίσως να μην πρέπει να είναι κατά πόσο θα πετύχουμε ή όχι πολιτική διευθέτηση για συνύπαρξη στο ίδιο κράτος με τους Τουρκοκύπριους, αλλά πώς να μη βιώσουμε ξανά πόλεμο, επεισόδια και συγκρούσεις. Ζητείται χαρισματική ηγεσία που να εμπνεύσει.

demetriadesp@sppmedia.com

Λογότυπο τεχνητής νοημοσύνης κατά την ημέρα έναρξης της εμπορικής έκθεσης IFA στο Βερολίνο της Γερμανίας. Η IFA, η μεγαλύτερη εμπορική έκθεση στον κόσμο για ηλεκτρονικά είδη ευρείας κατανάλωσης και οικιακές συσκευές, διαρκεί από τις 4 έως τις 8 Σεπτεμβρίου 2026.

Στο ναδίρ με αιτία

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Ο εκπρόσωπος Τύπου του γ.γ του ΟΗΕ, Στεφάν Ντουζαρίκ, δήλωσε ότι η απεσταλμένη του γ.γ. για το Κυπριακό Μαρία Άνχελα Ολγκίν αναμένεται να συναντηθεί με τον γ.γ. Αντόνιο Γκουτέρες στη Νέα Υόρκη. Αναφερόμενος στην προοπτική νέας πενταμερής συνάντησης, ο κ. Ντουζαρίκ επανέλαβε τη θέση του ΟΗΕ ότι μια τέτοια συνάντηση θα πρέπει προηγουμένως να έχει προετοιμαστεί επαρκώς. «Όπως έχουμε πάντα πει, οποιαδήποτε συνάντηση 5+1 πρέπει να προετοιμάζεται κατάλληλα. Και αυτό προϋποθέτει σοβαρές συζητήσεις» (ΚΥΠΕ, 2/9). Τις «σοβαρές συζητήσεις» τις εξήγησε στη Λευκωσία στις 29/7 ο ίδιος ο γ.γ.: ΜΟΕ, μεθοδολογία, ουσία. Άρα, «μια συνάντηση 5+1» προϋποθέτει προεργασία, κάτι που δεν υφίσταται, και γι' αυτό τον λόγο, ο γ.γ. θα πραγματοποιήσει σύντομες συναντήσεις με τον κάθε ηγέτη ξεχωριστά στη Νέα Υόρκη. Η Μ.Α. Ολγκίν εξηγεί τις προϋποθέσεις: «Χωρίς πρόοδο στο θέμα των ΜΟΕ είναι πολύ δύσκολο να συγκληθεί διευρυμένη σύνοδος για το Κυπριακό. Προσπαθώ να πείσω για μεγαλύτερη πρόοδο στο θέμα των ΜΟΕ» («Καθημερινή 27/7»).

Η κλασική διαχείριση του Κυπριακού οδηγείται από αδιέξοδο σε αδιέξοδο. Μένει ως μόνο

πραγματικό πεδίο για αναζήτηση ουσιαστικής προόδου, η διασύνδεση ανάμεσα στα Ευρωτουρκικά και το Κυπριακό. Η διασύνδεση ξεκίνησε με μια απλή φράση: «Το Κυπριακό επηρεάζει τις σχέσεις ΕΟΚ-Τουρκίας» (Α. Παπανδρέου, Σύνοδος Κορυφής της Κέρκυρας, 1994). Ύστερα πήρε την καλύτερη στιγμή της – ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., με ή χωρίς λύση, εισιτήριο στην Τουρκία για έναρξη ενταξιακών συνομιλιών και προσφυγή Ελλάδας-Τουρκίας στο ΔΔ της Χάγης για Αιγαίο, (Κ. Σημίτης, Σύνοδος Κορυφής στο Ελσίνκι, 1999).

Τι γίνεται το ίδιο ζήτημα σήμερα, 32 χρόνια μετά την Κέρκυρα και 27 χρόνια μετά το Ελσίνκι; Ο Ν. Χριστοδουλίδης ομιλεί: «Πετύχαμε τη σαφή διασύνδεση των ευρωτουρκικών σχέσεων με το Κυπριακό» (15/8/26). Ο ίδιος: «Ήταν μια τεράστια προσπάθεια, δώσαμε μάχες τον Απρίλιο του 2024 για να συμπεριληφθεί αυτή η διασύνδεση στα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Γίνεται ρητή αναφορά για μια προσέγγιση που θα εξελίσσεται με σταδιακό, αναλογικό και αναστρέψιμο τρόπο. Επομένως, η Τουρκία δεν πρόκειται να πάρει κάτι χωρίς ανταλλάγματα, ούτε υπάρχει περίπτωση να λάβει κάτι και μετά να μην κάνει όσα πρέπει στο Κυπριακό. Εξάλλου, για να υπάρξει οποιαδήποτε παραχώρηση προς την

Άγκυρα, πρέπει να προηγηθεί αιτή πρόδοος στο Κυπριακό».

Επί του ιδίου θέματος ο Τ. Ερντογάν δηλώνει ότι «εξακολουθούμε να σκεφτόμαστε την ένταξη στην Ε.Ε. Αν μας δεχθούν, καλώς, αν όχι, πάλι καλώς. Για εμάς η Ε.Ε. δεν είναι προτεραιότητα, αλλά το λέμε συνεχώς στην Ε.Ε.: Θα χάσετε εσείς, όχι η Τουρκία» (Αλ Τζαζίρα, 17/8). Ας υποθέσουμε ότι είναι ακριβής η φράση Τ. Ερντογάν «για την Τουρκία, η Ε.Ε. δεν είναι προτεραιότητα», άρα η Άγκυρα κάνει ένα βήμα πίσω, και πιστεύει «εσείς (η Ε.Ε.) θα χάσετε, όχι η Τουρκία». Ο Ν. Χριστοδουλίδης εκτιμά ότι «πετύχαμε τη σαφή διασύνδεση των ευρωτουρκικών σχέσεων με το Κυπριακό». Πώς όμως απαντά στο ενδεχόμενο η Τουρκία να έχει πάει, ή να σκέφτεται να πάει, σε δεύτερο πλάνο; Έχει κάποια εναλλακτική λύση και ποια;

Η τουρκική διπλωματία δεν συννηθίζει να μπλοφάρει – λέει ανοικτά αυτό που θεωρεί ως πολιτική της άποψη. Στην περίπτωση αυτή, ο Τ. Ερντογάν μίλησε με γλώσσα του τύπου «μια στο καρφί μια στο πέταλο», («αν όχι, πάλι καλώς», αλλά και «εξακολουθούμε να σκεφτόμαστε την ένταξη στην Ε.Ε.»). Κατά συνέπεια, ο δρόμος έχει ακόμα διπλή ουσία: ούτε πρώτα το Κυπριακό, ούτε πρώτα τα Ευρωτουρκικά, ταυτόχρονα και τα δύο, με βάση κείμενα, όχι διακηρύξεις προθέ-

σεων. Ενδεχομένως η δήλωση Ερντογάν να σημαίνει «κάτι παραπάνω», ή όσα παραθέτει ο Ν. Χριστοδουλίδης, «κάτι ακόμα». Τίποτε όμως δεν θα επιτευχθεί, αν δεν μπει το νερό στο αυλάκι: Κυπριακό, «Συγκλίσεις 2017», συν Πλαίσιο από 6 Σημεία του γ.γ.». Ευρωτουρκική Σχέση, με ένα κείμενο στρατηγικής για το τι περιλαμβάνει και πώς ξεκλειδώνει το κυριότερο σημείο της, ο εκσυγχρονισμός της Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας που είναι σε ισχύ από την 1/1/96.

Ο Ν. Χριστοδουλίδης λέει «πετύχαμε τη σαφή διασύνδεση», αλλά κανένας δεν γνωρίζει τι ακριβώς εννοεί. Εδώ και τριάντα χρόνια δεν έχει πείσει κανέναν παίκτη στη διεθνή σκηνή ότι μιλά σοβαρά, όλα είναι όπως επί Αναστασιάδου. Η Κύπρος σπαταλά διπλωματικό κεφάλαιο σε θέματα που κανένας δεν κατανοεί, όπως λ.χ. η παρεμπόδιση των ξένων διπλωματών να συναντήσουν στη νεκρή ζώνη τον Μ. Ντανά. Ήρθε ο γ.γ. των Η.Ε. και μας είπε πολύ καθαρά και δημόσια: «όλα στάσιμα, ΜΟΕ, ουσία, μεθοδολογία». Ο Στεφάν Ντουζαρίκ πρόσθεσε το πιο απογοητευτικό κομμάτι σε σχέση με τις εκτιμήσεις του γ.γ.: «Τα Η.Ε. συνεχίζουν να συνεργάζονται τόσο με την ε/κ ηγεσία, όσο και με την τ/κ ηγεσία, για το μέλλον»...

www.larkoslarkou.org.cy

Η Κύπρος που φοβάται να μεγαλώσει

Του ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Τελείωσε το καλοκαίρι, τελείωσαν και οι βουλευτικές και μπιάνουμε αίσιως στη χρονιά των προεκλογικών διεργασιών για τις προεδρικές εκλογές. Υπό φυσιολογικές συνθήκες αυτή η περίοδος θα χαρακτηριζόταν από ελπίδα και πάθος. Την ελπίδα ότι κάποια αλλαγή θα σκιαγραφήσει μια νέα, καλύτερη σελίδα για τη χώρα, αλλά και το πάθος που πρέπει να συνοδεύει κάθε πολιτικό αγώνα. Όμως, δεν έχουμε τίποτα από αυτά στην Κύπρο σήμερα.

Αυτά που διαθέτουμε άπλετα είναι τον φόβο, την απορία, την ανησυχία. Και μια σειρά από μνηστήρες της εξουσίας που παρατάσσουν ως όπλο αποκλειστικά (σχεδόν) τη δημοφιλία και την κοινωνικότατά τους, οι οποίοι αποφεύγουν σαν ο διάβολος το λιβάδι να μας πουν τι θα κάνουν με την εξουσία εάν την κατακτήσουν. Περιγράφουν μόνο τα προβλήματα και προτείνουν θεάρεστες λύσεις που δεν ενοχλούν κανένα και δεν αλλάζουν απολύτως τίποτα. Είτε αυτοί

είναι ο νυν Πρόεδρος, είτε όσοι φιλοδοξούν να τον αμφισβητήσουν. Με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Η έλλειψη ηγεσίας στη χώρα και τα κόμματα είναι εμφανής στον κάθε πολίτη. Έγνοια του κάθε μας ηγέτη είναι περισσότερο να μην ενοχλήσει παρά να δρομολογήσει και να καθοδηγήσει. Να καταγγείλει αντί να αλλάξει πράγματα. Με τον κόσμο να διερωτάται πώς φτάσαμε ως εδώ και να αμφισβητεί τις επιλογές που ο ίδιος έκανε. Το θέμα μας όμως δεν είναι το αβγό ή η κότα των ευθυνών, αλλά να κοιτάσουμε τη ρίζα του προβλήματος.

Δεν έχω καμία αμφιβολία πλέον ότι η Κύπρος έχει αναπτύξει έναν συλλογικό φόβο απέναντι στην ενυπνικήωση. Φοβάται να συγκρουστεί. Φοβάται να πει την αλήθεια όταν αυτή είναι άβολη. Φοβάται να αναλάβει το πολιτικό και κοινωνικό κόστος μιας δύσκολης απόφασης. Προτιμά να παραμένει σε μια άνετη, μισοτελειωμένη εφηβεία: να παραπονιέται, να καταγγέλλει, να διαχειρίζεται, αλλά σχεδόν ποτέ να μεγαλώνει πραγματικά.

Αυτός ο φόβος εξηγεί πολλά από όσα ζούμε τα τελευταία χρόνια. Εξηγεί γιατί ακόμη και με μαζούτι για να παράγουμε ενέργεια. Γιατί παρόλο που ξοδεύουμε τα περισσότερα χρήματα στην Ευρώπη ανά μαθητή, έχουμε στην παιδεία τα χειρότερα αποτελέσματα. Γιατί δεν καταφέραμε να μην είναι το ΓεΣΥ μια νέα οικονομική μαύρη τρύπα. Γιατί διηγώμαστε με δημόσιο με υπαλλήλους που είναι όλοι άριστοι, αντί να ψηφιοποιούμε το κράτος. Γιατί δεν φροντίζουμε, τώρα που έχουμε χρήματα, να θεσπίσουμε μια πιο υγιή και ανθεκτική οικονομία και να αντιμετωπίσουμε σοβαρά κοινωνικά ζητήματα. Εξηγεί, ακόμη, γιατί η νέα γενιά των ηγετών μας αισθάνεται παντελώς άβολα όταν βρίσκεται μπροστά στις γιγαντιαίες προκλήσεις του εθνικού μας θέματος.

Πολίτες και πολιτικοί έχουμε εθιστεί σε αυτή τη βαθύτατη κουλτούρα χαμηλών προσδοκιών και στο προσωπικό και στο συλλογικό επίπεδο. Ισχύει μεν ότι οι ψηφοφόροι αντιμετωπίζουν τα τελευταία χρόνια τις εκλογές ως μέσο περιο-

σσότερο επαγγελματικής αποκατάστασης πολιτικών αντί ανάδειξης ηγεσίας, αλλά ισχύει εξίσου ότι οραματικές ηγεσίες δεν υπάρχουν.

Δεν ισχυρίζομαι ότι η Κύπρος δεν έχει κάνει βήματα. Έχει κάνει. Υπάρχουν στιγμές ωριμότητας, υπάρχουν τομές, υπάρχουν άνθρωποι μέσα και έξω από την πολιτική που προσπαθούν. Το πρόβλημα είναι ότι αυτές οι στιγμές παραμένουν εξαιρέσεις. Δεν έχουν γίνει ακόμη κανόνες. Δεν έχουν γίνει ο τρόπος με τον οποίο η χώρα αντιμετωπίζει τα δύσκολα. Και τα δύσκολα σε έναν κόσμο που αλλάζει, δεν αντιμετωπίζονται με ασπίρες ή ριχνοντας το βάρος στον επόμενο.

Η ενυπνικήωση δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε άνετη διαδικασία. Απαιτεί να παραδεχτείς αδυναμίες, να συγκρουστείς με συμφέροντα, να αποδεχτείς ότι ορισμένες επιλογές έχουν κόστος. Απαιτεί, πάνω απ' όλα, πολιτικές ηγεσίες που να τολμούν να πουν την αλήθεια και μια κοινωνία που να είναι έτοιμη να την ακούσει. Η αλήθεια είναι ότι στις βου-

λευτικές ο κόσμος έδωσε την ευκαιρία στο σύστημα. Το πολιτικό μας προσωπικό, όμως, είτε άφησε την ευκαιρία να περάσει, είτε αποδείχθηκε ανήμπορο να τη διαχειριστεί. Το ερώτημα που τίθεται σήμερα είναι αν έφτασε η ώρα για μια Κύπρο υψηλότερων προσδοκιών και μεγαλύτερων απαιτήσεων, ή αν έχουμε δρόμο ακόμη για να πιάσουμε πάτο και να υποχρεωθούμε από μια νέα καταστροφή να αλλάξουμε τα πράγματα. Μακάρι η κοινωνία να επιβάλει τον πρώτο δρόμο, αυτόν μιας ειρηνικής επανάστασης που τόσο χρειαζόμαστε. Γιατί η Κύπρος έχει τις δυνατότητες. Έχει ανθρώπους, έχει γεωστρατηγική θέση, έχει ιστορικό βάθος και έχει αποδείξει σε κρίσιμες στιγμές ότι μπορεί να σταθεί όρθια. Αυτό που της λείπει δεν είναι τα μέσα. Είναι η απόφαση να σταματήσει να φοβάται την ενυπνικήωση. Γιατί όσο φοβάται να μεγαλώσει, τόσο θα συνεχίζει να μένει πίσω από τον εαυτό της. Και αυτό είναι το πιο ακριβό τιμήμα από όλα.

michalis@michalis.com

Η Λύση και ο π. Αντώνιος Καλογήρου

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

«**Τι χρειάν** έχομεν μαρτύρων;...» «Σοι δε αρκέσει η μαρτυρία... του παππού Παναή από την Λύση...» Ο μακαριστός πατήρ Αντώνιος Καλογήρου, αναχώρησε για τας αιωνίους μονάς, αφήνοντας πίσω του «μνήμη αγαθή»... με τη συνείδηση των πιστών να τον κατατάσσει ήδη στον παράδεισο. Μικρό παιδάκι στη Λύση, έβλεπα με δέος τον θεολόγο Αντώνη Καλογήρου και θυμούμαι ακόμη τα θαυμαστά λόγια των παππούδων μου, Παναγή, Βασίλη και Τρυφωνούς, για τον σοβαρό, τον σεμνό και σπουδαίο θεολόγο, ο οποίος επισκεπτόταν συχνά-πυκνά το χωριό, πριν από το 1974. Από τα καλά λόγια, δεν απουσίαζε η πρεσβυτέρα Ορθοδοξία, η οποία ήταν το «αγκωνάρι» της θαυμαστής οικογένειας. Αλλά και μετά την εισβολή, σε κάθε συνάντηψη που είχαμε με τον μακαριστό θεολόγο και αργότερα πρωτοπρεσβύτερο, πάντα ρωτούσε για τους παππούδες και αργότερα, όταν κοιμήθηκαν, μακαρίστηκαν, ρωτούσε για τον πατέρα μου, πατήρ Γεώργιο και εξιστορούσε με πολλή αγάπη και νοσταλγία ιστορίες από τη Λύση. Και κάθε φορά έλαμπε το πρόσωπό του και μακάριζε τους παππούδες.

Ο μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος πατήρ Αντώνιος, έγραψε στο 100ό τεύχος του περιοδικού «Ορθόδοξη Μαρτυρία», το 2013, για τις εμπειρίες του από τη Λύση και τον παππού Παναή: «“Τais των δακρύων σου roais, της ερήμου το άγονον εγεώργησας”. Αυτά τα λόγια έρχονται στον νου μου αυτές τις μέρες που ο μ. Παναγής Χατζήϊωνάς μπήκε πια στην αιωνιότητα. Ζώντας μέσα στον κόσμο ως ερημίτης, κατανόησε πως η Εκκλησία του Χριστού είναι πάνω απ όλα ασκητική και σαν τέτοια αγωνίστηκε να τη βιώσει. Αισθάνθηκε ως απέραντη έρημο την κοινωνία και επίμονα επεδίωξε τούτη η έρημος «να εξανθήσει και να υλοκαρήσει ως κρίνον». Τον θυμάμαι στην περίοδο 1970-1974, όταν επισκεπτόμουν κάθε βδομάδα την κοινότητα της Λύσης για ομιλίες. Έλαμπε κυριολεκτικά από ικανοποίηση, γιατί φρόντιζε για την ευπρέπεια «του οίκου του Κυρίου», της εκκλησίας της Παναγίας της Λύσης. Αθόρυβα αλλά σταθερά, χωρίς συμφέρον και ανταλλάγματα φρόντιζε τον ναό, όπως και τον εαυτό του αγωνιζόταν να τον καταστήσει ναό του Αγίου Πνεύματος, μέσα στον οποίο να καλλιεργείται μια πράγματι οσία ψυχή. Καμιά ευκαιρία πνευματική δεν έμεινε από τον γέρο Παναή αναξιοποίητη. Παρακολουθούσε ανελλιπώς τις ομιλίες που γίνονταν στο Θρησκευτικό Ορθόδοξο Ίδρυ-

μα της Λύσης. Τον θυμούμαι να παρακολουθεί και να συμμετέχει με το βλέμμα, με το ύφος του, με την καρδιά του στα όσα λέγονταν. Θυμάμαι ακόμα με πόσο ζήλο και ειλικρινές ενδιαφέρον μετείχε στη συζήτηση, ή υποβάλλοντας απορίες, ή συμπληρώνοντας το θέμα με δικές του σκέψεις και απόψεις, πάντα καλοπροαίρετα, όχι για να κάμει τον δάσκαλο –γιατί ή ταπεινοφροσύνη ήταν η αρετή που ιδιαίτερα τον κοσμούσε– αλλά για να προσφέρει, να βοηθήσει στην όλη συζήτηση. Οι θέσεις του ήταν πάντα αποδεχτές, γιατί ήταν ξεκαθαρισμένες. Τούτο οφείλεται και στη μελέτη της Αγίας Γραφής, των λειτουργικών και άλλων θρησκευτικών βιβλίων από τα οποία αντλούσε την κατά Θεόν σοφία, αλλά και στις προσωπικές εμπειρίες της εκκλησιαστικής του ζωής. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τη σεμνή συμπεριφορά του, που φανέρωνε ζωή με οσιακά στοιχεία. Από τότε μπορούσε κανείς να διακρίνει την ασκητική του βιωτή και τις προσπάθειές του τις ακαταπόντες να διακονήσει ορθά το ιδανικό της αγιότητας, όπως αυτό βιώνεται στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Ας είναι αιωνία η μνήμη του».

Ο μακαριστός πατήρ Αντώνιος αποτελούσε ένα «ισχυρό στύλο» της Εκκλησίας της Κύπρου, κουβαλούσε την παράδοση των «παλιών» παπάδων, οι οποίοι δεν γνώριζαν ούτε κόπο, ούτε μόχθο, ούτε ξεκούραση και υπηρετούσαν με θυσιαστικό πνεύμα και μεγάλη ταπεινωση την Εκκλησία και τους πιστούς. Το «άστρο» του μακαριστού πατρός Αντωνίου, λάμπει από την πρώτη στιγμή που αναχώρησε για τον ουρανό και οι μαρτυρίες για τη ζωή του, είτε ως λειτουργός του υψίστου, είτε ως καθηγητής στα σχολεία, είναι ατέλειωτες. Από ιεράρχες, παπάδες, αλλά και αναριθμητούς πιστούς, κυρίως μέσα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Είναι συγκινητικές οι αναφορές από μαθητές, οι οποίοι αποκάλυψαν τη στήριξη που έλαβαν τόσο οι ίδιοι, όσοι και οι γονείς τους. «Η αγκαλιά του χωρούσε όλους... το χαμόγελο και η αισιοδοξία του, σε έβγαλαν από τον πάτο... ήταν πυλώνας δύναμης...». Ανθρώπινα, η αναχώρηση του πατρός Αντωνίου προκαλεί θλίψη και πόνο, αλλά η βεβαιότητα, η συνείδηση των πιστών ότι βρίσκεται στην αγκαλιά του Θεού και συλλειτουργεί με τους άλλους αγίους, σίγουρα αποτελεί ισχυρή αιτία παρηγοριάς και χαράς. Και σίγουρα θα πρεσβεύει υπέρ ημών, με μεγαλύτερη δύναμη και με μεγαλύτερη παρηγοσία... Τis Θεός μέγας, ως ο Θεός ημών...

kaparispan@yahoo.gr

Δεν μιλάμε πια

Του ΘΟΔΩΡΗ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόσφατα διάβασα μια καταπληκτική νέα μελέτη που δημοσιεύτηκε τον περασμένο Μάρτιο. Σε αυτήν, ερευνήτες συγκέντρωσαν δεδομένα από 22 άλλες έρευνες που έγιναν τα τελευταία 14 χρόνια σε πολλές χώρες. Σε όλες τις έρευνες οι επιστήμονες είχαν δώσει στους συμμετέχοντες και στις συμμετέχουσες συσκευές τις οποίες κουβαλούσαν μαζί τους όλη μέρα και κατέγραφαν όλες τις συννομιλίες τους. Ο λόγος; Για να καταγράψουν πόσο μιλούν, στ' αλήθεια, οι άνθρωποι στην καθημερινή τους ζωή.

Η ανάλυση των δεδομένων από τους πάνω από 2.000 ανθρώπους που συμμετείχαν έβγαλε ότι κατά μέσον όρο σήμερα λέμε δυνατό, με τη φωνούλα μας, 12.792 λέξεις την ημέρα. Μοιάζουν πολλές (υπολογίστε περίπου 18 άρθρα στον αυτό που διαβάζετε αυτή τη στιγμή), αλλά περιλαμβάνουν τα πάντα. Από το «καλημέρα, τα παγωμένα νεράκια που τα έχετε;» στο περίπτερο μέχρι τη βαθυστόχαστη πολύωρη κουβέντα για το πραγματικό νόημα του Pluribus με ένα φίλο, κι από το «όχι ρε, τι έκανε το άτομο» στο τρίποντο buzzer beater των αντιπάλων μέχρι τα βρισίδια στο φανάρι και τα ατέλειωτα τηλεφωνήματα με τα νέα για τον Κωστή και τη Λένα που χώρισαν. Ως εύρημα, το βρήκα πολύ ενδιαφέρον. Αλλά το πιο ενδιαφέρον ήταν άλλο.

Μια παρόμοια έρευνα με

παρόμοια μέθοδο είχε γίνει, λέει, και πριν από σχεδόν 20 χρόνια. Και τότε οι επιστήμονες είχαν βγάλει τον αντίστοιχο μέσο όρο. Και ήταν μεγαλύτερος. Πολύ μεγαλύτερος. Οι άνθρωποι τότε έλεγαν σχεδόν 16.000 λέξεις την ημέρα. Συνολικά, λέει, μιλάμε 28% λιγότερο, λέμε 120.000 λιγότερες λέξεις τον χρόνο (όσο ένα μεγάλο μυθιστόρημα) και, όπως έδειξαν τα δεδομένα, αυ-

Συμμετέχοντες και συμμετέχουσες ηλικίας κάτω των 25 «χάνουν» 451 λέξεις στον καθημερινό τους λόγο χρόνο με τον χρόνο – 44% περισσότερες από ό,τι οι μεγαλύτεροι.

τή είναι μια πορεία σταδιακή. Υπολόγισαν ότι χρόνο με τον χρόνο, οι άνθρωποι λένε κατά μέσον όρο 338 λέξεις λιγότερες την ημέρα. Τόσες χάνουμε από τον καθημερινό μας λόγο. Φέτος λέμε πέντε παραγράφους λιγότερες κάθε μέρα από ό,τι λέγαμε πέρυσι. Του χρόνου θα λέμε ακόμα λιγότερες.

Είμαι σίγουρος ότι ήδη έχουμε αρχίσει να μαντεύετε ερμηνείες και αίτια πίσω από το φαινόμενο και επιτρέψτε μου, πρώτον, να σας πω ότι ναι, μάλλον αυτό που νομίζετε φτάνει και, δεύτερον, να σας

δώσω άλλο ένα υποστηρικτικό στοιχείο: η ηλικιακή ομάδα που «χάνει» περισσότερες λέξεις από οποιαδήποτε άλλη είναι, φυσικά, οι νέοι. Βρέθηκε πως συμμετέχοντες και συμμετέχουσες ηλικίας κάτω των 25 «χάνουν» 451 λέξεις στον καθημερινό τους λόγο χρόνο με τον χρόνο – 44% περισσότερες από ό,τι οι μεγαλύτεροι. Προφανώς οι συσκευές φταίνε, το ότι κάνουμε ολόένα και περισσότερα πράγματα χωρίς να μιλάμε στους άλλους, το ότι περνάμε ολόένα και περισσότερο χρόνο κοιτάζοντας οθόνες αντί για πρόσωπα ανθρώπων.

Το ένστικτο του καθενός και της καθεμιάς μας όποτε διαβάζουμε τέτοια ευρήματα, βεβαίως, είναι να μετατραπούμε ακαριαία στους γέρους του Μάπετ Σόου και να αρχίσουμε την γκρίνια για το πόσο χειρότερα γίνονται τα πράγματα και για το ότι τα παλιά τα χρόνια όλα ήταν καλύτερα και ο κόσμος μιλούσε και επικοινωνούσαμε και κοιμόμασταν στα μπαλκόνια με ανοιχτά παράθυρα. Εδώ είναι το σημείο του άρθρου όπου, φυσιολογικά, ο αρθρογράφος, οπλισμένος με τα data των ερευνών, θα ξιφουλκούσε κατά της τεχνολογίας, των олиγαρχών, του καπιταλισμού και όλων των άλλων δεινών που μαστίζουν τον κόσμο.

Αλλά εγώ είμαι σε δύσκολη θέση. Γιατί για μένα η έρευνα δείχνει κάτι άλλο. Οχι μόνο ότι διαβρώνεται ένα κυρίαρ-

χο συστατικό της ανθρώπινης επικοινωνίας, ένα απαραίτητο συνδετικό υλικό κάθε κοινωνίας, αλλά και ότι, σταδιακά, γίνεστε σαν εμένα.

Γιατί εγώ από πάντα προτιμούσα τον γραπτό λόγο από τον προφορικό. Τον θεωρώ και ανώτερο, πιο βαθύ, πιο στέρεο, προερχόμενο από ουσιαστικότερη σκέψη.

Όταν η τεχνολογία μου έδωσε τη δυνατότητα να υποκαταστήσω το τηλέφωνο ή τη διά ζώσης συνάντηση με ένα e-mail ή μερικά μηνύματα, όχι απλώς δεν ένιωσα ότι χάνω κάτι, αλλά, ίσα ίσα, ένιωσα ευτυχισμένος.

Οπότε πώς να συμμετάσχω στον χορό της καταστροφολογίας; Δυσκολεύομαι, μολονότι αντιλαμβάνομαι και αυτά που γράφουν οι ερευνητές. Η συνομιλία και η ανθρώπινη σύνδεση είναι σημαντικά πράγματα. Όταν σταματάμε να μιλάμε μεταξύ μας, κοιτάζοντας ο ένας τη μούρη του άλλου, κιντοποιώντας τον εγκέφαλο να σκεφτεί, να ανταποκριθεί, να μεταφράσει σκέψεις σε ρέοντα, ζωντανά, impromptu λόγο, χάνουμε με πολλούς τρόπους, έμμεσα και άμεσα. Οι πολλαπλές πιέσεις που έχουν εμφανιστεί στις σύγχρονες κοινωνίες, η πόλωση, ο διχασμός, η μιζέρια, η απαισιοδοξία για το μέλλον, όλα σίγουρα σχετίζονται σε κάποιο βαθμό με το ότι λέμε ολόένα και λιγότερες λέξεις μεταξύ μας. Ακόμα κι εγώ το αντιλαμβάνομαι αυτό.

Ους ο Θεός συνέζευξεν, κατακλυσμός μη χωριζέτω.

Η Ευρώπη της ανθεκτικότητας (II)

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ*

Η έννοια της ανθεκτικότητας (resilience), της υπαρκτικής αντοχής, παίζει πλέον τον βασικό ρόλο στην πολιτική επιβίωσης όχι μόνο της Ένωσης αλλά και του Δυτικού δημοκρατικού κόσμου. Η ποιότητα της δημοκρατίας υποβαθμίζεται τόσο εκτός όσο και εντός της Δύσης. Η τυραννική διακυβέρνηση προτείνεται ανοικτά ως ιδανικό πολίτευμα και η αστική φιλελεύθερη δημοκρατία θεωρείται ως ξεπερασμένη, ως απατηλό και επικίνδυνο όνειρο. Αυτό είναι το μήνυμα που στέλνουν τόσο η εκλογή Τραμπ στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και η αναμενόμενη πλέον εκλογική επικράτηση της Λεπέν στις επερχόμενες γαλλικές προεδρικές εκλογές, την άνοιξη του 2027.

Όπως τραγούδησε και ο Ζωρζ Μουστακί στη «Μεσόγειο», το 1971, «τον Παρθενώνα κρύβουν σύννεφα βαριά». Δεν είναι τυχαία η σύνδεση του Παρθενώνα με τη μοίρα της Δύσης, τη Δημοκρατία και την ελευθερία. Απόδειξη ότι ο συμβολικός αυτός δεσμός δεν είναι απλώς λόγια, αλλά πράξη αν όχι ιεροτελεστία. Το βήμα της Πνύκας επισφραγίζει τη δημοκρατική παράδοση των ιστορικών ομιλιών. Εκεί ξεκίνησε

ο τότε Γάλλος υπουργός πολιτισμού του Ντε Γκωλ, σημαντικός άνθρωπος των γραμμάτων και των τεχνών, Αντρέ Μαλρό, το 1959.

Έλεγε ο Μαλρό εκείνη τη μαγική νύχτα του Μάη, τη βραδιά της πρώτης φωτογράφησης της Ακρόπολης: «Για άλλη μια φορά, ο ελληνικός ουρανός αποκάλυπτε πάνω από τα κεφάλια μας τους αστερισμούς που παρατηρούσε ο φύλακας του Άργους καθώς ανέμενε το σήμα της πτώσης της Τροίας, ο Σοφοκλής όταν ετοιμαζόταν να ράψει την “Αντιγόνη” και ο Περικλής, όταν τα εργοτάξια του Παρθενώνα είχαν σιγήσει. Αλλά για πρώτη φορά, ιδού, αναδύεται από αυτή τη χιλιετή νύχτα το σύμβολο της Δύσης. Σύντομα, όλα αυτά θα είναι καθημερινότητα, ενώ η νύχτα αυτή που διήρκεσε χιλιετίες δεν θα ξαναζωντανέψει ποτέ. Μπροστά στο μεγάλο σου που ξεπήδησε από τη νύχτα της γης, χαιρέτησε, λαέ της Αθήνας, την αξέχαστη φωνή που, από τότε που υψώθηκε εδώ, στοιχειώνει τη μνήμη των ανθρώπων». Αυτή τη φωνή, που ξαναζωντανέψε ο Μαλρό το 1959, θέλησε ο Μπαράκ Ομπάμα να μετατρέψει σε Θεσμό, τις ομιλίες των Ηγετών της Δύσης από το βήμα της Πνύκας.

Προς το τέλος της δεύτερης θητείας του, κατά την αποχαιρετιστήρια επί-

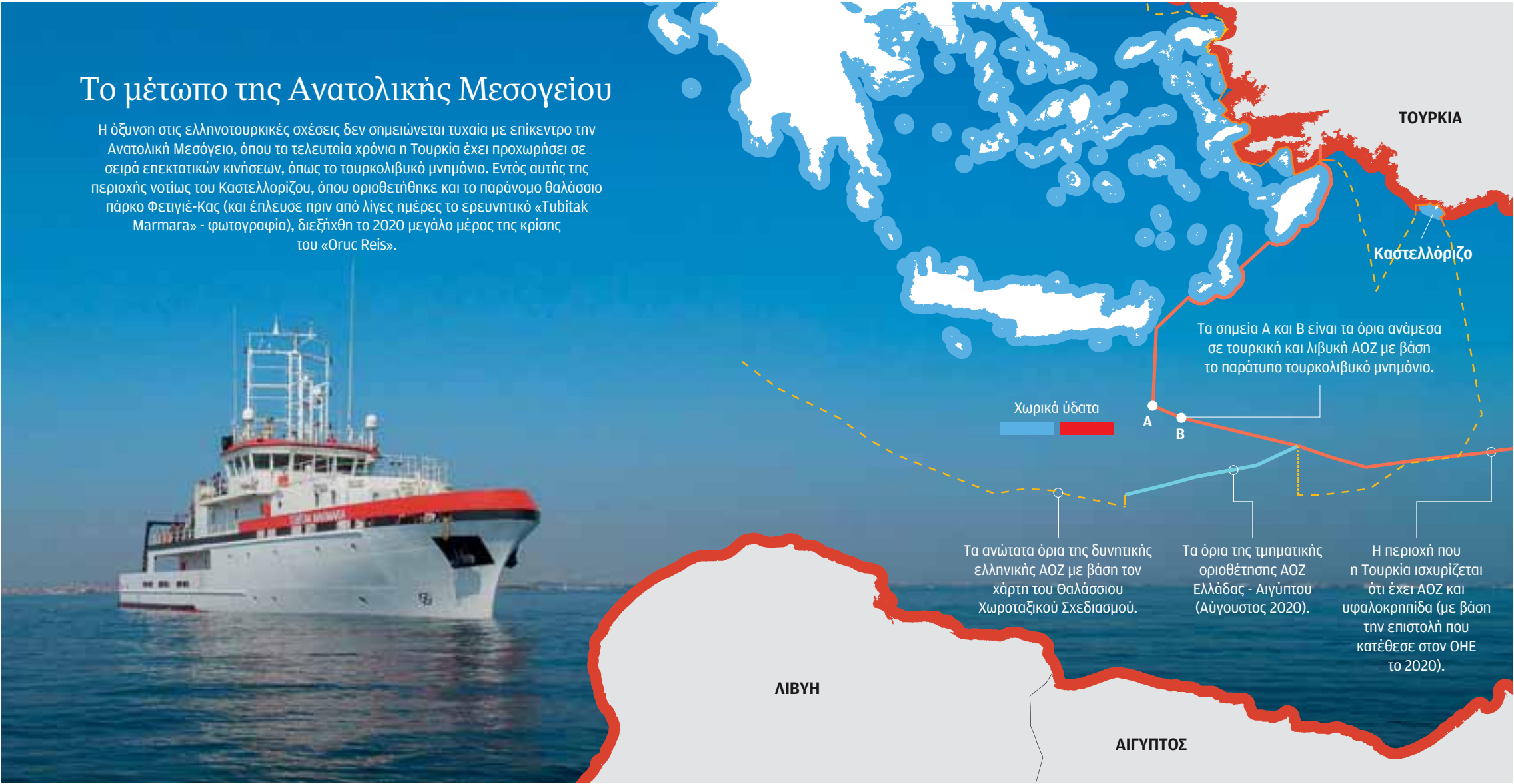
σκεψή του στην Αθήνα, το 2016, ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ είχε εκφράσει την έντονη επιθυμία να μιλήσει στην Πνύκα. Όμως, παρά τον αρχικό σχεδιασμό, η ομιλία στην Πνύκα ακυρώθηκε για λόγους ασφάλειας. Αντ' αυτού, ο Ομπάμα πραγματοποιήσε την εμβληματική ομιλία του για τη δημοκρατία στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), κάνοντας ωστόσο εκτενείς αναφορές στην κληρονομιά της αρχαίας Αθήνας. Έναν χρόνο αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 2017, ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν απηύθυνε από την Πνύκα έναν εμβληματικό λόγο, που θεωρήθηκε ως μανιφέστο για τη νέα Ευρώπη. Ο Μακρόν πρότεινε ριζικές μεταρρυθμίσεις στην Ευρωζώνη, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής κυριαρχίας και την οχύρωση των δημοκρατικών ιδεωδών απέναντι στον λαϊκισμό. Ο Γάλλος πρόεδρος οραματίστηκε στην Πνύκα μια νέα Ευρώπη, όπως ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης οραματίστηκε μια νέα Ελλάδα, στις 8 Οκτωβρίου 1838, στον ιστορικό λόγο του προς τους Γυμνασιόπαιδες των Αθηνών, στην Πνύκα, καλώντας τη νέα γενιά σε ομόνοια και μόρφωση και συνδέοντας την ελευθερία του 1821 με το ένδοξο αρχαίο παρελθόν.

Ποιος μπορεί να φαντασθεί τον Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος άλλωστε δεν τη ζήτησε ποτέ, ή τη Μαρίν Λεπέν στον χώρο της Πνύκας; Για αυτούς η Δημοκρατία είναι κούφια λόγια, αδυναμία και μειονέκτημα. Η φωνή της Δημοκρατίας είναι η φωνή των δημοκρατικών ηγετών, από τον Θεμιστοκλή, τον Περικλή και τον Δημοσθένη έως τον Κολοκοτρώνη, τον Ομπάμα και τον Μακρόν. Αυτή η φωνή σιγεί. Σ' αυτή την ασφυκτική ατμόσφαιρα «του φόβου και των πικρών καιρών», η ανάδειξη της έννοιας της «ανθεκτικότητας» δεν μπορεί να είναι απλώς έργο Ευρωπαίων γραφειοκρατών. Η ανθεκτικότητα, η υπαρκτική αντοχή, η αντίσταση έχουν ένα πολύ βαθύτερο φιλοσοφικό νόημα, που ο Ζακ Ντεριντά αποδίδει εξαιρετικά στην ανάλυσή του της έννοιας του «επιζήν» («Επιζήν. Ημερολόγιο καταστρώματος», 1979). Το να ζεις δεν σημαίνει απλώς να ζεις, αλλά να ζεις με τον πιο έντονο δυνατό τρόπο, έχοντας πλήρη συνείδηση ότι κάθε στιγμή είναι μοναδική, πρόσκαιρη και ήδη προορισμένη να γίνει σύμβολο.

Στην τελευταία του συνέντευξη (2004), «Μαθαίνοντας επιτέλους να ζούμε», ο Ντεριντά συνδέει την επιβίωση με μια πολιτική και ηθική στάση απέναντι σε ό,τι αφήνουμε πίσω μας.

Παρά την ασθένεια και τον επικείμενο δικό του θάνατο, ο Ντεριντά επιμένει στο γεγονός ότι η επιβίωση είναι μια χαρούμενη και άνευ όρων αποδοχή της ζωής. Ζωή σημαίνει να γνωρίζεις ότι δεν δημιούργησες τον εαυτό σου. Επιζούμε χάρη στα κείμενα, τις γλώσσες και τους πολιτισμούς όσων προηγήθηκαν, και ζούμε για να μεταδώσουμε αυτή την κληρονομιά σε όσους θα έρθουν μετά από εμάς. Η επιβίωση είναι μια απόλυτη ανοικτότητα προς το μέλλον: «Το να επιβιώνεις δεν σημαίνει απλώς να συνεχίζεις να ζεις, σημαίνει να ζεις πιο έντονα, πιο ζωντανά, πιο δυνατά. Είναι η ζωή περισσότερο από τη ζωή». Η επιβίωση είναι η ίδια η προϋπόθεση της υπαρξης: δεν ζούμε ποτέ στο καθαρό παρόν, ζούμε πάντα στην πτυχή της μνήμης και της υπόσχεσης. Ποια μνήμη ενσαρκώνουν σήμερα ο Τραμπ ή η Λεπέν, ποια υπόσχεση; Είναι σήμερα οι λαοί της Ευρώπης και της Δύσης οι κληρονόμοι του δημοκρατικού λόγου, όπως θα 'λεγε και ο Πλάτωνας, ή έχουν ήδη αποφασίσει ότι ο δημοκρατικός θησαυρός έχει αποδειχθεί άθρακας;

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Στη φαρέτρα και τα 12 μίλια

Το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων περιλαμβάνεται, για πρώτη φορά, στο αυστηρό διάβημα της Αθήνας που επιδόθηκε προς το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών για τα εκτός διεθνούς δικαίου θαλάσσια πάρκα

Των **Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ, ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Σε ετοιμότητα για μια σειρά σεναρίων κλιμάκωσης από την Αγκυρα βρίσκεται η Αθήνα μετά την επιλογή της τουρκικής πλευράς, στον απόηχο της συμφωνίας για την «Ασπίδα του Αχιλλέα», να επαναφέρει στο προσκήνιο τόσο το ζήτημα της αποστρατιωτικοποίησης των νησιών, όσο και τη θεωρία των γκρίζων ζωνών στο Αιγαίο. Παρότι στο Μέγαρο Μαξίμου κυριαρχεί η εκτίμηση ότι ο Ταγίπ Ερντογάν για λόγους που αφορούν την Τουρκία «επιδίδει την ένταση και όχι την κρίση», η κυβέρνηση κάνει τους δικούς της σχεδιασμούς στη διπλωματική σκακιέρα και στο πεδίο, ενώ, στη φαρέτρα της βρίσκεται και η επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 μίλια νοτίως της Κρήτης. Μάλιστα, ρητή αναφορά στο δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων περιλαμβάνεται, για πρώτη φορά, και στο αυστηρό διάβημα που επιδόθηκε την περασμένη εβδομάδα από την πρεσβεία στην Αγκυρα προς το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών για τα εκτός διεθνούς δικαίου θαλάσσια πάρκα. Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, στην ελληνική ρηματική διακρίνωση αναφέρεται συγκεκριμένα «με τρόπο τυπικό και ρητό» προς την τουρκική πλευρά «ότι δεν θίγεται το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη των νησιών της στα 12 ν.μ., όπως προβλέπεται από το Δίκαιο της Θάλασσας». Η επιλογή αυτή έγινε, πέραν της έννοιας του σαφούς «μηνύματος» προς την Αγκυρα, καθώς η Αθήνα θέλει να «κατοχυρώσει» εγγράφως όλα τα επιχειρήματά της, για το ενδεχόμενο κάποια στιγμή στο μέλλον οι ελληνοτουρκικές διαφορές να ακθούν στο Διεθνές Δικαστήριο.

Σε κάθε περίπτωση, στην Αθήνα ήδη προετοιμάζονται για τρεις βασικές αφορμές έντασης στα ελληνοτουρκικά τις αμέσως επόμενες εβδομάδες:

- Η πρώτη αφορά την επικείμενη κατάθεση των Προεδρικών Διαταγμάτων από την Ελλάδα που θα καθορίζουν τις χρήσεις των θαλάσσιων περιοχών σε συνέχεια του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΘΧΣ). Η Αγκυρα γνωρίζει αυτήν την εκκρεμότητα και μέρος των ανακοινώσεων των προηγούμενων εβδομάδων

περί θαλάσσιων πάρκων συνδέεται και με αυτό, ενώ μπορεί να επιχειρήσει να τα «αμφισβητήσει» εμπράκτως.

- Η δεύτερη αφορμή μπορεί να δοθεί όταν η τουρκική κυβέρνηση καταθέσει –όπως έχει προαναγγείλει– το νομοσχέδιο της «Γαλάζιας Πατρίδας» στην τουρκική Εθνοσυνέλευση. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, την Αθήνα προβληματίζει μέσω διατάξεων του νομοσχεδίου η Τουρκία να θέσει περιορισμούς σε δραστηριότητες –ναυσιπλοΐα, έρευνες, αλιεία– εκτός των χωρικών της υδάτων.
- Και η τρίτη, και σοβαρότερη, πιθανότητα κρίσης είναι η στάση που θα ακολουθήσει η Αγκυρα όταν ξεκινήσει το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδας - Κύπρου (Great Sea Interconnector - GSI), παρά το γεγονός ότι πλέον έχει άμεση και βαθύτερη εμπλοκή και η Γαλλία μέσω του πλειοψηφικού μετόχου, της Meridiam.

Οι προκλήσεις στο πεδίο

Παρότι, όπως προαναφέρθηκε, η Αθήνα εκτιμά ότι η Αγκυρα επιδίδει την ένταση και όχι την

κρίση, προετοιμασία υφίσταται και για το ενδεχόμενο προκλήσεων στο πεδίο.

Ποια είναι τα σχετικά πιθανά σενάρια:

- Το πρώτο είναι η επανάληψη ενός σεναρίου παρόμοιου με εκείνου του θέρους του 2020, όταν το ερευνητικό πλοίο «Ορούτς Ρέις» άρχισε έρευνες στην περιοχή νοτίως του Καστελλορίζου και ανατολικά της Ρόδου και της Καρπάθου, την οποία με επιστολή από το 2020 η Τουρκία έχει συμπεριλάβει ως ευρισκόμενη εντός των ορίων της υφαλοκρηπίδας της.
- Δεύτερη πιθανή εστία έντασης στο πεδίο είναι η εργαιοποίηση των τουρκικών αλιευτικών στόλων. Το ενδεχόμενο, δηλαδή, τα τουρκικά αλιευτικά να δραστηριοποιηθούν εντός ελληνικής ΑΟΖ, αυτή τη φορά μέσα στο Αιγαίο, ακόμη και σε περιοχές που με βάση τον ΘΧΣ θα έχουν χαρακτηριστεί προστατευόμενες.
- Το τρίτο σενάριο συνδέεται με την πιθανότητα η τουρκική αεροπορία να επανέλθει στην πρακτική των υπερπτήσεων, αυτή τη φορά με τη χρήση μη επανδρωμένων αεροκρημάτων (UAV). Η πρακτική των παραβιάσεων

έχει ήδη επανέλθει, με αποτέλεσμα η Πολεμική Αεροπορία (Π.Α.) να προχωρεί σε καθημερινές ανακαιτίσεις. Έχει, μάλιστα, έλθει στην επιφάνεια μια συζήτηση περί του αν η Π.Α. πρέπει κάποια στιγμή να καταρρίψει κάποιο UAV (αφού προηγηθεί σχετική ρητή προειδοποίηση προς την Τουρκία) που θα πετάξει πάνω από κάποιο νησί ή θα παραβιάσει τον εναέριο χώρο στα 6 ν.μ. (και όχι στα 10 ν.μ. που διαθέτει η Ελλάδα) προκειμένου η Τουρκία να μην αξιοποιήσει τη συγκεκριμένη –κατά την Αγκυρα– αμφισβητούμενη έκτασή της.

- Το τέταρτο σενάριο είναι κάπως πιο απόμακρο και συνδέεται με την παράδοση των ισραηλινών συστημάτων. Όχι μόνο των τριών που θα συνθέτουν την «Ασπίδα του Αχιλλέα», αλλά και του πυραυλικού πυροβολικού για πλήγματα ακριβείας σε βάθος χιλιόμετρων, τύπου PULS. Εντός του 2027 μπορεί να γίνουν κάποιες παραδόσεις. Και στα δυνητικά σενάρια περιλαμβάνεται και ένα τύπου S-300, όταν, δηλαδή, το 1999 η Κύπρος αναγκάστηκε λόγω των απειλών της Τουρκίας να μην αναπτύξει το συγκεκριμένο ρωσικό πυραυλικό σύστημα

στο νησί και να το παραχωρήσει στην Ελλάδα, η οποία και το μετέφερε στην Κρήτη.

Πάντως, όπως αναδείχθηκε και από την πρόσφατη επίσκεψη του διευθυντή της τουρκικής ΜΙΤ Ιμπραχίμ Καλίν στην Αθήνα και τη συνάντησή του όχι μόνο με τον ομόλογό του της ΕΥΠ Θέμη Δεμίρη, αλλά και με τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη στο Μέγαρο Μαξίμου, οι διαυλοί επικοινωνίας παραμένουν ανοικτοί. Επί τούτου αναμένεται να φανεί αν σε αυτή την ατμόσφαιρα έντασης, ο κ. Μητσοτάκης μπορεί να συναντηθεί με τον πρόεδρο της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στα τέλη του μηνός, ενδεχόμενο που στην παρούσα φάση θεωρείται απομακρυσμένο.

Η παράμετρος του Ισραήλ

Σύμφωνα με άριστα πληροφορημένες πηγές, προφανώς μέρος της έξαρσης της τουρκικής επιθετικότητας σε ρητορικό επίπεδο αλλά και με πράξεις στο πεδίο (όπως οι έρευνες του «Tubitak Marmara» στα νότια του Καστελλορίζου) οφείλεται στην ολοένα και στενότερη συνεργασία Ελλάδας και Ισραήλ, ιδιαίτερα καθώς τα συστήματα της «Ασπίδας του Αχιλλέα» διαθέτουν ραντάρ τα οποία μπορεί να εντοπίσουν οποιαδήποτε κίνηση των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων. Πέρα από αυτή τη διάσταση υπάρχει όμως και εκείνη βάσει της οποίας κινείται η ελληνική διπλωματία τα τελευταία 10 και πλέον χρόνια: Η Τουρκία, όπως λέγεται, αντιλαμβάνεται τη γεωπολιτική της ισχύ ως ευρύτερη εκείνης μιας απλά περιφερειακής δύναμης και ως εκ τούτου στην Αγκυρα θεωρούν ότι μπορούν να επιβάλουν τις θέσεις τους στους μικρότερους –και όπως το αντιλαμβάνονται– αδύναμους γείτονές τους. Δεδομένου, μάλιστα, ότι η πιθανότητα σύγκρουσης με το Ισραήλ στο έδαφος της Συρίας είναι ένα ενδεχόμενο που αναλύεται ως εξαιρετικά πιθανό, ενόψει και των ισραηλινών εκλογών στις 27 Οκτωβρίου, όλα αυτά τα επιμέρους στοιχεία αποκτούν μεγαλύτερη σημασία στην Αγκυρα.

Τα ραντάρ της «Ασπίδας»

Πηγές αναφέρουν ότι μέρος της τουρκικής έντασης οφείλεται στη συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ, καθώς τα συστήματα της «Ασπίδας του Αχιλλέα» διαθέτουν ραντάρ τα οποία μπορεί να εντοπίσουν οποιαδήποτε κίνηση των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων.

Το περιεχόμενο του ελληνικού διαβήματος

Πέραν της σαφούς προειδοποίησης ότι η Ελλάδα δεν προτίθεται να παραιτηθεί ή να υποχωρήσει από το αναφαίρετο δικαίωμά της να επεκτείνει τα χωρικά ύδατα στα 12 ν.μ., όπως προβλέπεται από το Δίκαιο της Θάλασσας, στο διάβημα του υπουργείου Εξωτερικών περιλαμβάνονται κάποιες ακόμη κρίσιμες επισημάνσεις. Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, η Ελλάδα απέρριψε κατηγορηματικά «ως αβάσιμους, αυθαίρετους και στερούμενους νομικής βάσης τους επαναλαμβανόμενους τουρκικούς ισχυρισμούς που αμφισβητούν την ελληνική κυριαρχία επί νησιών, νησίδων και

βραχονησίδων», υπογραμμίζοντας ότι «το καθεστώς τους έχει καθοριστεί σαφώς και οριστικώς, από τα σχετικά διεθνή συμβατικά κείμενα». Ως προς τα θαλάσσια πάρκα, η Ελλάδα απέρριψε τις Προεδρικές Αποφάσεις της 15ης Αυγούστου «ως άκυρες και στερούμενες έννομης ισχύος, στον βαθμό που αφορούν περιοχές ανοικτής θάλασσας και ελληνικής υφαλοκρηπίδας». Επιπλέον, επισημαίνεται ότι «τα ελληνικά εθνικά θαλάσσια πάρκα στο Ιόνιο και στο Αιγαίο έχουν θεσπισθεί αποκλειστικά εντός ελληνικών χωρικών υδάτων και σε πλήρη συμμόρφωση με το Δίκαιο της Θάλασσας».

Αντιθέτως, η Τουρκία επέλεξε «να χαρακτηρίσει “εθνικά” θαλάσσια πάρκα περιοχές που εκτείνονται και εκτός της εθνικής δικαιοδοσίας της». Στο διάβημα τονίζεται, τέλος, ότι «τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας υφίστανται εξ αρχής και αυτοδικαίως» και ότι «οι τουρκικές αποφάσεις δεν μπορούν να θίγουν ούτε τα δικαιώματα αυτά ούτε τις ελευθερίες της ανοικτής θάλασσας. Η μονομερής εγκαθίδρυση εθνικών θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών στην ανοικτή θάλασσα είναι, εξάλλου, παράνομη, σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας».

ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΚΑΝΕΝΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΔΕΝ ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΑΛΥΤΟ

ΚΛΑΣΙΚΕΣ
ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ
ΤΟΥ ΘΡΥΛΙΚΟΥ

ΣΕΡΛΟΚ ΧΟΛΜΣ

ΕΡΧΟΝΤΑΙ
ΣΤΗΝ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»
ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ ΤΣΕΠΗΣ
ΚΑΙ AUDIOBOOK,
ΓΙΑ ΝΑ ΤΑ ΑΚΟΥΤΕ
ΟΠΟΥ ΚΙ ΑΝ
ΒΡΙΣΚΕΣΤΕ

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ
13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΤΟ ΜΠΛΕ ΠΕΤΡΑΔΙ
ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

ΤΙΣ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ

Η ΚΟΡΔΕΛΑ ΜΕ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΣ
ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ
ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΣΤΗ ΒΟΗΜΙΑ

«Θα παρακολουθούμε στενά»

Η Αγκυρα διαμηνύει ότι τα «ραντάρ» της θα είναι στραμμένα στην ανάπτυξη της «Ασπίδας του Αχιλλέα»

Του ανταποκριτή μας
στην ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΜΑΝΩΛΗ ΚΩΣΤΙΔΗ

«Από εδώ και πέρα, οι κανόνες εμπλοκής και απεμπλοκής θα επικαιροποιούνται συχνά», υποστηρίζει μιλώντας στην «Κ» έμπειρη τουρκική πηγή για να περιγράψει την εικόνα που επικρατεί στην Αγκυρα σε σχέση με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και μετά τις δηλώσεις του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Ο πρόεδρος της Τουρκίας ζήτησε από την Αθήνα να σταματήσει τη στρατιωτικοποίηση των ελληνικών νησιών. Ο κ. Ερντογάν υπενθύμισε πως η χώρα του βρίσκεται πολύ κοντά στα ελληνικά νησιά, ζητώντας από την Ελλάδα να διδαχθεί από την Ιστορία, κάτι που θεωρήθηκε ως προειδοποίηση προς την ελληνική κυβέρνηση, αλλά και εντολή προς όλες τις αρμόδιες τουρκικές αρχές.

Πολιτικοί αναλυτές ανέφεραν ακόμη ότι οι δηλώσεις του κ. Ερντογάν τούς υπενθύμισαν εποχές πριν από την υπογραφή της Διακήρυξης των Αθηνών. Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι πως και τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης ταυτόχρονα άρχισαν να «ασχολούνται» με το Καστελλόριζο, για το πόσο κοντά βρίσκεται στις ακτές της Τουρκίας, αλλά και με τη στρατιωτικοποίηση των νησιών που και αυτό θυμίζει παλαιότερες εποχές.

Διαδοχικές αντιδράσεις

Οι δηλώσεις του κ. Ερντογάν ήρθαν έπειτα από πολλά διαδοχικά βήματα τα οποία έχει κάνει η Αγκυρα τις τελευταίες 45 ημέρες. Η τουρκική πλευρά, με αφορμή και τη θέσπιση των δύο θαλάσσιων πάγκων και τα Ειδικά Χωροταξικά για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και τον Τουρισμό και τη Βιομηχανία, ήδη είχε εκδώσει ανακοινώσεις με τις οποίες εξέφραζε την αντίδρασή της, προβάλλοντας τους ισχυρισμούς για τις «γκρίζες ζώνες» στο Αιγαίο. Η Αγκυρα είχε επίσης αντιδράσει και στη μεταφορά των αντιαεροπορικών συστημάτων Patriot στην Κάρπαθο, δίχως όμως να

προχωρήσει σε κάποια πιο έντονη κίνηση καθώς υπήρχε η απειλή από το Ιράν, ενώ η μεταφορά τους στην Κρήτη «έδωσε τέλος στο ζήτημα».

Το προεδρικό διάταγμα για τα τουρκικά θαλάσσια πάρκα που εκδόθηκε στις 16 Αυγούστου, πάρκα τα οποία περικλείουν το Καστελλόριζο και αποκλείουν περιοχές στο Βόρειο Αιγαίο, αλλά και η δήλωση του κ. Ερντογάν, ερμηνεύονται από Τούρκους αναλυτές ως απόπειρα να σταματήσει οποιαδήποτε προσπάθεια αμφισβήτησης της υφαλοκρηπίδας, για την οποία η Τουρκία

θεωρεί πως έχει καθορίσει τα όριά της, και επιπλέον να εμποδιστεί η παρουσία ισραηλινών οπλικών συστημάτων στα ελληνικά νησιά.

Στην τουρκική πλευρά δεν διακρίνεται κάποια ένδειξη πως θα αποδεχθούν την πόντιση καλωδίου της ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου - Ελλάδας αν δεν υπάρξει οποιοσδήποτε συντονισμός όλων των πλευρών. Η επίσημη διαρροή στο πρακτορείο «Ανατολή» για την παρουσία του διοικητή των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών (MIT) Ιμπραήμ Καλίν στην Αθήνα και για τις συναντήσεις

του αναφέρει πως είχε συνομιλίες για «περιφερειακά ζητήματα».

Αναλυτές, όμως, και από τις δύο χώρες υπενθυμίζουν πως ο κ. Καλίν στην προηγούμενη θητεία του ως διπλωματικός σύμβουλος του Τούρκου προέδρου είχε συμβάλει στις συνεννοήσεις και στην αποφυγή κρίσεων σε πολλά ζητήματα των ελληνοτουρκικών διαφορών και δεν αποκλείουν να παίξει ανάλογο ρόλο το επόμενο διάστημα.

Αυτό που θεωρείται όμως «κόκκινη γραμμή» για την Τουρκία είναι οι σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ και η «στρατιωτι-

κή συμμαχία» όπως την ερμηνεύουν στη γειτονική χώρα. Το ενδεχόμενο εγκατάστασης ισραηλινών ραντάρ και οπλικών συστημάτων στα ελληνικά νησιά είναι ζήτημα που δεν θα μπορούσε να αφήσει αδιάφορη τη γειτονική χώρα, καθώς οι σχέσεις με το Ισραήλ βρίσκονται στο «ναδίρ» και σύμφωνα με τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης στα επιτελεία επικρατεί η άποψη πως υπάρχει προσπάθεια «περικύκλωσης» της Τουρκίας από τον Εβρο μέχρι και το Τελ Αβίβ.

Η δήλωση του κ. Ερντογάν ερμηνεύεται παράλληλα ως προσπάθεια της Τουρκίας να πιέσει την Αθήνα έτσι ώστε να εξαιρέσει τα νησιά από την εγκατάσταση συστημάτων της «Ασπίδας του Αχιλλέα».

Το διάστημα των τριών ετών κατά το οποίο θα ολοκληρωθεί η εγκατάσταση του συστήματος θεωρείται κρίσιμο, καθώς η τουρκική πλευρά θα προσπαθήσει να παρακολουθεί στενά τις παραλαβές και τις εγκαταστάσεις των συγκεκριμένων οπλικών συστημάτων στην ελληνική επικράτεια. Όλοι οι συνομιλητές μας από τη γειτονική χώρα συμφωνούν πως η τουρκική πλευρά θα πιέσει με κάθε μέσο για να εμποδίσει την ανάπτυξη του συστήματος κοντά στα σύνορά της.

Οι εκλογές

Σε ό,τι αφορά το επόμενο διάστημα, στην Αγκυρα περιμένουν τις επικείμενες εκλογές του Ισραήλ και σε περίπτωση ήττας του Μπέντζαμιν Νετανιάχου ελπίζουν πως μπορούν να αλλάξουν κάποια δεδομένα: υπενθυμίζουν δε πως ο Τούρκος πρόεδρος επιμένει στις διπλωματικές προσπάθειες με την Ελλάδα, καθώς τονίζουν ότι αυτός στις ίδιες δηλώσεις ανέφερε: «Λέμε ότι θέλουμε να προχωρήσουμε με την Ελλάδα με βάση την καλή γειτονία» και πως η χώρα του «θα συνεχίσει να εργάζεται για την ειρήνη, την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην περιοχή».

Τέλος, η προεκλογική περίοδος στην Ελλάδα, όπως και η επόμενη ημέρα, είναι από τους παράγοντες που «απασχολούν» έντονα τους αξιωματούχους στη γειτονική χώρα.

«Βλέπουν» περικύκλωση

Σύμφωνα με τα μέσα ενημέρωσης της γειτονικής χώρας, στα επιτελεία επικρατεί η άποψη πως υπάρχει προσπάθεια περικύκλωσης της Τουρκίας από τον Εβρο μέχρι και το Τελ Αβίβ.

ΑΠΟΨΗ

Σε φάση νέας έντασης, με διαφορετικούς όρους

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι εκ φύσεως ανταγωνιστικές για ιστορικούς, γεωγραφικούς και γεωπολιτικούς λόγους. Ειδικότερα, από το 1974 μέχρι σήμερα έχουν υπάρξει διάφορες περιόδοι διακυμάνσεων, έντασης, σχετικής ηρεμίας, διαλόγου, ακοινωνσιότητας, διάθεσης για εξεύρεση λύσης και αδιαλλαγίας, συνεργασίας και αντιπαλότητας. Για την Ελλάδα, η Τουρκία αποτελεί ζωτικού χαρακτήρα απειλή ασφαλείας, ενώ για την Τουρκία, η Ελλάδα θεωρείται εμπόδιο στην απρόσκοπτη πρόσβασή της κυρίως στο Αιγαίο και δευτερευόντως στην Ανατολική Μεσόγειο και βέβαια στην υλοποίηση του αναθεωρητισμού της. Η από κοινού συμμετοχή στο ΝΑΤΟ έχει μεν αποσοβήσει μια στρατιωτική σύγκρουση, αλλά δεν έχει μετριάσει την αντιπαλότητα και τις βαθύτερες αιτίες αυτής. Αλλωστε, παραδοσιακά η Τουρκία, ακόμη περισσότερο την τελευταία δεκαετία, επιζητεί την αναγνώριση της ιδιαιτερότητάς της και την ανάλογη μεταχείρισή της, με μικρότερους βαθμούς δέσμευσης από οποιαδήποτε άλλη χώρα της Συμμαχίας. Αυτήν τη συνθήκη την ανταλλάσσει με τη μόνιμη διάθεσή της να συμβάλλει σημαντικά σχεδόν σε όλες τις νατοϊκές αποστολές.

Σήμερα, η Τουρκία προσαρμόζει το αφήγημά της στα νέα δεδομένα. Προσδιορίζει την Ελλάδα ως ενεργούμενο του Ισραήλ, το οποίο έχει δαιμονοποιηθεί ήδη από το 2009, αξιοποιεί τον μονοδιάστατο προσανατολισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ζητήματα ασφαλείας στην ανατολική της πτέρυγα και τον ρωσικό κίνδυνο, εκμεταλλεύεται την απευθείας πρόσβαση του Ερντογάν στον Τραμπ, αλλά ταυτόχρονα ανησυχεί για την εμπέδωση των δεσμών Ελλάδας - Ισραήλ, ειδικότερα δε στον στρατιωτικό τομέα, όπως επίσης και για τις ενέργειες της Ελλάδας των τελευταίων ετών, εφόσον αναπτύσσονται και προωθούνται στην πράξη οι θέσεις μας. Να διευκρινίσουμε ότι η Αγκυρα προβάλλει την ενδυνάμωσή της στον τομέα της άμυνας ως αναγκαία συνθήκη για την ασφάλεια της Ευρώπης και την αναβάθμιση του ρόλου του ΝΑΤΟ στην ευρύτερη περιοχή (παρότι δεν είναι αφοσιωμένη σε αυτό), ωστόσο, όταν η Ελλάδα ενισχύεται στους αντίστοιχους τομείς, κατηγορείται ότι το κάνει με επιθετικές βλέψεις απέναντι στην Τουρκία και πως έτσι δημιουργεί τις προϋποθέσεις είτε για την πρόκληση σύγκρουσης είτε για την επικράτηση συνθηκών αστάθειας στην ευρύτερη περι-

οχή. Αυτό το οξύμωρο οφείλει η ελληνική πλευρά να αναδεικνύει στη δημόσια σφαίρα, αλλά και στις κατ' ιδίαν συναντήσεις Ελλήνων αξιωματούχων με ξένους παράγοντες.

Ετσι κι αλλιώς, οφείλουμε να δώσουμε πολύ μεγαλύτερη έμφαση και να διαθέσουμε τους κατάλληλους πόρους στο κομμάτι της διεθνούς δημόσιας διπλωματίας, όπου η Τουρκία δρα ενιαία.

Οφείλουμε να δώσουμε πολύ μεγαλύτερη έμφαση και να διαθέσουμε τους κατάλληλους πόρους στο κομμάτι της διεθνούς δημόσιας διπλωματίας, όπου η Τουρκία δρα ενιαία.

ας, όπου η Τουρκία δρα ενιαία και μέσω ενός συντονιστικού κέντρου και θέτει στις υπηρεσίες της, στην κατεύθυνση προώθησης και εδραίωσης των θέσεων της στα κέντρα λήψης αποφάσεων, πρόσωπα με κύρος και προσβάσεις, όπως πρώην διπλωμάτες, αποστράτους, επιχειρηματίες και ακαδημαϊκούς.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά το ελληνικό βέτο στο πρόγραμμα SAFE, όπου η Αθήνα έθεσε ορθώς δύο προϋποθέσεις για τη συμμετοχή της Τουρκίας, υπήρξε για πολλούς μήνες μπαράζ αναλύσεων, άρθρων και συνεντεύξεων ανάδειξης της χρησιμότητας της Αγκυρας για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Ομοίως, η σύμπραξη της Τουρκίας με τη Σαουδική Αραβία και το Πακιστάν διαφημίζεται ως προσπάθεια αποκατάστασης της περιφερειακής τάξης, ενώ οι συνέργειες Ελλάδας - Κύπρου - Ισραήλ έχουν ήδη αντιστοιχιστεί ως προτεραιότητα της Αγκυρας ως επιχείρημα για να κρατήσουν την Αίγυπτο μακριά. Επιβεβαιώνεται, πάντως, με την επικείμενη τριμερή Καίρου - Αθηνών - Λευκωσίας ότι το πρώτο έχει ένα δικό του περιφερειακό αποτύπωμα και δεν επιθυμεί να ταυτιστεί με καμία πλευρά.

Για την Τουρκία, πάγια επιδίωξη αποτελεί η διεύρυνση των δικών της διαπραγματευτικών περιθωρίων ελιγμών, συρρικνώνοντας τα περιθώρια όλων των υπολοίπων, είτε επιχειρεί να δημιουργήσει σχέσεις εξάρτησης μαζί τους, όπως με τις δύο κυβερνήσεις της Λιβύης, τη Συρία και σε μικρότερο βαθμό τον Λίβανο, ει-

τε χρησιμοποιώντας ως δέλεαρ αμυντικές συμφωνίες και οριοθετήσεις θαλασσίων ζωνών και δη μεγαλύτερης έκτασης, επί παραδείγματι με την Αίγυπτο, ή πολύ περισσότερο αποστερώντας τους το δικαίωμα να κάνουν χρήση των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους, όπως με την Ελλάδα και την Κύπρο.

Πάντως, το πρόβλημα για την Τουρκία αναφορικά με τη σχέση Ελλάδας και Ισραήλ είναι πολυδιάστατο και δεν έχει βρει ακόμη το κατάλληλο αντίδοτο. Αυτή η σχέση προσφέρει στην Ελλάδα αποτελεσματικότερη εξισορρόπηση της τουρκικής ισχύος και επιρροής, δεν είναι εύκολο να διαρραγεί, δεν βρίσκει απήχηση η διαπόμπευσή της παρά μόνο σε κάποιους ισλαμικούς κύκλους, έχει προφανώς τη συγκατάθεση των ΗΠΑ (ήδη από την πρώτη θητεία Τραμπ) και, το κυριότερο, πρόκειται να εγκαταστήσει ισραηλινά οπλικά συστήματα σε μέρος της νησιωτικής Ελλάδας ενώ προωθεί σχέδια που παρακάμπτουν την Τουρκία, με τη συμμετοχή και της Κύπρου. Μάλιστα, τρόπον τινά, αντισταθμίζει και τη μερική εξουδετέρωση του ευρωπαϊκού χαρτιού από πλευράς της Αγκυρας, με τις

διμερείς συμπράξεις της στην άμυνα με σειρά κρατών.

Τα διαβήματα και οι διακινώσεις, όπως και οι NAVTEX και αντι-NAVTEX, μαρτυρούν το κλίμα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το οποίο βρίσκεται εκ νέου σε φάση διαχείρισης πιθανών κρίσεων και δη με σημαντικούς διαύλους επικοινωνίας ανενεργούς. Αυτήν τη φορά, το διεθνές περιβάλλον είναι αλλιώτικο και αλλόκοτο, οι αναθεωρητές και οι υβριδικές μέθοδοί τους ενθαρρύνονται κατά κάποιον τρόπο από την αποφευκτική στάση των ΗΠΑ έναντι των συμμάχων τους, τυχόν παρέμβαση της Ουάσινγκτον δεν είναι ευκαίρια, ενώ το Ισραήλ είναι περιθωριοποιημένο και απαιτούνται λεπτοί χειρισμοί ώστε να μην αποξενωθούμε από τους Αραβες και άλλους, ούτε βέβαια να εμπλακούμε σε δικά τους παιχνίδια/προβλήματα. Συνεπώς, τουλάχιστον μέχρι να ολοκληρωθούν τα αμυντικά προγράμματα θωράκισής μας, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή και εγρήγορση.

Ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων και Καθηγητής του Αμερικανικού Πανεπιστημίου Ελλάδος. Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παναδόπουλος το βιβλίο «Η νέα παγκόσμια τάξη. Το δικαίο της ισχύος».

Πύραυλος Spyder εκτοξεύεται κατά τη διάρκεια πρόβας για αεροπορική άσκηση, στο πεδίο βολής Ποκράν, στο Ρατζαστάν της Ινδίας, τον Φεβρουάριο. Το συγκεκριμένο αντιαεροπορικό σύστημα μαζι με τα Barak MX και David's Sling συμπεριλαμβάνονται στη συμφωνία Ελλάδας - Ισραήλ για την «Ασπίδα του Αχιλλέα».

Συνέντευξη στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ**

Η υπογραφή της συμφωνίας για την «Ασπίδα του Αχιλλέα» την περασμένη Δευτέρα, που αφορά στην προμήθεια αντιαεροπορικών και αντιπυραυλικών συστημάτων, ραντάρ, υλικοτεχνικού εξοπλισμού, εκπαίδευσης και υποστήριξης από το Ισραήλ, αποτελεί κρίσιμο κρίκο στην κοινή αρχιτεκτονική ασφαλείας που διαμορφώνουν Ελλάδα, Κύπρος και Ισραήλ στην Ανατολική Μεσόγειο και στην ηπειρωτική χώρα.

Λίγες ώρες μετά την υπογραφή της συμφωνίας, ύψους 3,035 δισ. ευρώ, ένας από τους βασικούς αρχιτέκτονές της, ο διευθυντής του Οργανισμού Αντιπυραυλικής Αμυνας του ισραηλινού υπουργείου Αμυνας Μοσέ Πατέλ, μίλησε αποκλειστικά στην «Κ» για τις τεχνικές λεπτομέρειες της σύμβασης, τους μήνες των διαπραγματεύσεων και τον σχεδιασμό της νέας αντιπυραυλικής ομπρέλας που θα στηθεί στην Ελλάδα.

— **Η πρόσφατη αμυντική συμφωνία («Ασπίδα του Αχιλλέα»)** περιλαμβάνει μια πολυεπίπεδη αντιαεροπορική άμυνα με ανακατασκευασμένα χαμηλής, μεσαίας και μεγάλης εμβέλειας, με τη συμμετοχή των συστημάτων Spyder, Barak MX και David's Sling. Ποια είναι τα κύρια στοιχεία αυτής της συμφωνίας;

— Μιλάμε για δυνατότητες πολλαπλών επιπέδων. Στο κατώτερο επίπεδο, έχουμε το οπλικό σύστημα Spyder, το οποίο προορίζεται να αναπτυχθεί στα νησιά που βρίσκονται λίγο πιο μακριά από την ηπειρωτική χώρα. Στη συνέχεια, έχουμε τα συστήματα Barak MX, τα οποία καλύπτουν περισσότερα νησιά που βρίσκονται πιο κοντά στην ηπειρωτική χώρα. Και τρίτον, έχουμε το David's Sling, το οποίο έχει ευρύτερη εμβέλεια και καλύπτει την ηπειρωτική χώρα καθώς και κάποια ακόμη νησιά γύρω από αυτήν.

Με αυτά έχετε πλήρη κάλυψη. Η συμφωνία περιλαμβάνει επίσης ραντάρ που κατασκευάζονται και αναπτύσσονται από την εταιρεία ELTA στο Ισραήλ, τα οποία θα αποτελούν μέρος της ικανότητας ανίχνευσης στόχων της αντιπυραυλικής άμυνας, καθώς και ένα σύστημα διοίκησης και ελέγχου που ουσιαστικά θα ελέγχει όλα τα συστήματα και όλα τα ραντάρ.

Και πρέπει να τονίσω ότι κάθε ένα από τα συστήματα που ανέφερα, συμπεριλαμβανομένων των Barak MX και David's Sling, διαθέτει το δικό του σύστημα διοίκησης και ελέγχου και τα δικά του ραντάρ. Μιλάμε, λοιπόν, για ραντάρ που αποτελούν μέρος αυτών των συστημάτων, καθώς και για εξωτερικά ραντάρ (MMR).

— **Με βάση τα πρόσφατα δεδομένα από τον πόλεμο με το Ιράν και με τη Χαμάς στη Γάζα, πόσο αποτελεσματικό αποδείχθηκε το πολυεπίπεδο σύστημα αντιαεροπορικής άμυνας;**

Μοσέ Πατέλ, διευθυντής του Οργανισμού Αντιπυραυλικής Αμυνας του Ισραήλ

Τα μυστικά της «Ασπίδας του Αχιλλέα»

Οι τεχνικές λεπτομέρειες της σύμβασης με το Ισραήλ, ο σχεδιασμός της νέας αντιπυραυλικής ομπρέλας που θα στηθεί στην Ελλάδα και οι δυνατότητές της

— Αυτά τα γεγονότα (σ.σ. πολεμικές επιχειρήσεις) ήταν μέρος της τελικής απόφασης που έλαβε η ελληνική κυβέρνηση. Μιλάμε για συστήματα που έχουν δοκιμαστεί στη μάχη και έχουν πράγματι επιδείξει τεράστια επιτυχία τα τελευταία τρία χρόνια, μέσω εκτεταμένων δραστηριοτήτων.

Πολλά από τα διδάγματα που αντλήθηκαν έχουν ενσωματωθεί στα συστήματα, οπότε ως το θέσουμε έτσι: Η ελληνική κυβέρνηση θα είναι σε θέση να παραλάβει συστήματα σε πολύ ώριμο στάδιο.

— **Σε κλίμακα από 1 έως 10, πόσους βαλλιστικούς ή συμβατικούς πυραύλους μπορεί να ανακατασκευάσει το πλήρως ολοκληρωμένο σύστημα («Ασπίδα του Αχιλλέα»);**

— Δεν μπορώ να αναφερθώ λεπτομερώς για τις επιδόσεις. Ωστόσο, αν εξετάσετε τα στοιχεία που έχουν δημοσιευθεί στο παρελθόν, θα διαπιστώσετε ότι μιλάμε για υψηλό ποσοστό επιτυχίας όσον αφορά τις επιδόσεις των συστημάτων μας.

— **Ποιο είναι το κόστος ανά ανακαίτιση, ειδικά όταν πρόκειται για σχετικά φθηνές απειλές, όπως drones ή απλές ρουκέτες;**

— Και πάλι δεν μου επιτρέπεται να αναφερθώ στις λεπτομέρειες των ακριβών αριθμών, καθώς υπήρχε η απαίτηση στη συμφωνία να μην αποκαλύψουμε το κόστος των εξαρτημάτων.

Μπορώ όμως να σας πω πώς διεξάγουμε διαρκείς αξιολογήσεις στο Ισραήλ όταν αντιμετωπίζουμε απειλές όπως αυτές. Δεν εξετάζουμε την τιμή του συστήματος ανακαίτισης σε σύγκριση με την τιμή της απειλής. Εξετάζουμε τη δυναμική ζημιά.

Είμαι βέβαιος πως έχετε ακούσει ότι ένα drone που μετέφερε περίπου δέκα κιλά εκρηκτικών δυστυχώς χτύπησε την τραπεζαρία των στρατιωτών του Γκολάνι (σ.σ. ταξιαρχία που επιχειρεί κυρί-

Η Ελλάδα δεν θα έχει πρόσβαση στον «πηγαιό κώδικα» που σχετίζεται με τις δυνατότητες διοίκησης και ελέγχου του συστήματος, αφού, όπως εξηγεί ο Μοσέ Πατέλ, δεν περιλαμβάνονται στην άδεια χρήσης της συμφωνίας. Ωστόσο, τονίζει, «είμαστε εκεί για να παρέχουμε υποστήριξη, συντήρηση και ό,τι άλλο χρειαστεί στο μέλλον».

ως στα σύνορα με Λίβανο και Συρία) και προκάλεσε μεγάλη ζημιά.

Και πάλι, πώς μπορεί κανείς να αποτιμήσει τις ανθρώπινες ζωές ή την περιουσία; Εννοώ, πώς συγκρίνεις την αξία της περιουσίας με το κόστος του ανακαίτιστος; Ο υπολογισμός, λοιπόν, πρέπει να είναι: «Τι θέλεις να προστατεύσεις?».

— **Τα drones έχουν αποδειχθεί πολύ αποτελεσματικά ως όπλα χαμηλού κόστους: Πόσο αποτελεσματικά είναι τα ισραηλινά ραντάρ κατά των drones; Και θα ήθελα να προσθέσω ότι το ελληνικό ανάγλυφο διαθέτει ποικιλομορφία νησιών και βουνών.**

— Μπορώ να σας πω ότι συζητούσαμε αυτή τη συμφωνία εδώ και σχεδόν τέσσερα χρόνια. Μπορώ επίσης να σας πω ότι Έλληνες αξιωματικοί της Πολεμικής Αεροπορίας και του τμήματος σχεδιασμού σας επισκέφθηκαν το Ισραήλ πολλές φορές, ενώ και εμείς επισκεφθήκαμε την Αθήνα.

Αυτό που κάναμε ήταν να προσπαθήσουμε, ανάλογα με το ανάγλυφο της εκάστοτε τοποθεσίας, να αποφασίσουμε πού θα τοποθε-

τηθούν τα ραντάρ, ώστε να έχουμε την καλύτερη δυνατή προστασία και κάλυψη. Διαθέτουμε εργαλεία σχεδιασμού που είναι πολύ εξελιγμένα. Μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τις επιδόσεις των ραντάρ και των ανακαίτιστικών.

Καταλήξαμε σε ένα συμπέρασμα και το παρουσιάσαμε στους συναδέλφους μας και έτσι πρόκειται να το υλοποιήσουμε (τον σχεδιασμό των τοποθεσιών). Το «εργαλείο σχεδιασμού» (planning tool) θα αποτελεί επίσης μέρος του πλήρους πακέτου που θα λάβει η Ελλάδα. Έτσι, η κυβέρνησή σας θα έχει την ευελιξία να λαμβάνει αποφάσεις και να διεξάγει και τη δική της ανάλυση.

— **Θα είναι τα ισραηλινά συστήματα διαλειτουργικά με άλλα οπικά συστήματα του NATO που ήδη χρησιμοποιεί η Ελλάδα, δηλαδή από τη Γαλλία, την Ιταλία και τις ΗΠΑ;**

— Αυτό που μπορώ να σας πω είναι ότι, από την πρώτη μέρα, όλα τα ισραηλινά συστήματα είναι πλήρως διαλειτουργικά και διαθέτουν δυνατότητα «Link 16». Επομένως, σε κάθε περίπτωση, έχουμε τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε τη σύνδεση.

Το μόνο ζήτημα αφορά το David's Sling. Σύμφωνα με την άδεια που έχουμε λάβει από την κυβέρνηση των ΗΠΑ, για να συνδεθεί το David's Sling με άλλα κράτη ή συστήματα του NATO, η κυβέρνηση πρέπει να διαθέτει ένα σχέδιο ενσωμάτωσης —ένα «σχέδιο σύνδεσης» (connection plan)— και πρέπει να λάβουμε έγκριση από την κυβέρνηση των ΗΠΑ για να το πράξουμε.

Όμως, για τα υπόλοιπα συστήματα, το Spyder και το Barak MX, η κατάσταση είναι διαφορετική. Διαθέτουμε τη δυνατότητα, τη γνώση και δεν χρειαζόμαστε έγκριση από τις ΗΠΑ.

— **Η Αθήνα έχει επίσης τονίσει τη σημασία της διατήρησης του ελέγχου επί της αρχιτεκτονικής**

που λογισμικού που χρησιμοποιείται για τη λειτουργία και την ανάπτυξη του δικτύου. Αρα, θα έχει η Ελλάδα πρόσβαση στον «πηγαιό κώδικα» (source code) που σχετίζεται με τις δυνατότητες διοίκησης και ελέγχου (command and control — C2);

— Όχι. Επειδή ο «πηγαιός κώδικας» δεν περιλαμβανόταν στην άδεια χρήσης της συμφωνίας. Ωστόσο, επαναλαμβάνω, είμαστε εκεί για να παρέχουμε υποστήριξη και συντήρηση, καθώς και κάθε είδους βοήθεια και ό,τι άλλο χρειαστεί στο μέλλον.

— **Επίσης, οι συμφωνηθέντες όροι προβλέπουν τη συμπαραγωγή εξαρτημάτων στην ελληνική επικράτεια, με ποσοστό εγχώριας βιομηχανικής συμμετοχής περίπου 25%. Ποια είναι τα κύρια στοιχεία ή εξαρτήματα των συστημάτων που θα αναπτυχθούν από τις ελληνικές εταιρείες;**

— Αυτό είναι κάτι στο οποίο οι βιομηχανίες μας έχουν αρχίσει να δουλεύουν σε συνεργασία με υποψήφιες ελληνικές εταιρείες. Σύμφωνα με την ελληνική απόφαση, δεν αναλύσαμε λεπτομερώς όσα έχουν συμφωνηθεί και υπογραφεί μέχρι στιγμής. Ίσως όμως στο μέλλον, όταν τα πράγματα οριστικοποιηθούν, να μπορέσουμε να αναφερθούμε στα επιμέρους.

— **Τον περασμένο Οκτώβριο, το Ισραήλ παρουσίασε το αντιαεροπορικό όπλο λέιζερ «Iron Beam», το οποίο αποτελεί κάτι καινοτόμο για τις ισραηλινές αμυντικές εταιρείες. Περιλαμβάνει η συγκεκριμένη συμφωνία και ένα σύστημα «λέιζερ» όπως αυτό ή θα αποτελέσει μέρος μελλοντικών διαπραγματεύσεων;**

— Σε αυτό το στάδιο, η ελληνική κυβέρνηση δεν μας ζήτησε να συζητήσουμε για τα λέιζερ. Όμως, φυσικά, το «Iron Beam» μπορεί να ενταχθεί στην αρχιτεκτονική του συστήματος όποτε υποβληθεί ένα τέτοιο αίτημα.

— **Καταλήγοντας, πότε αναμένεται να εγκατασταθεί και να τεθεί σε πλήρη λειτουργία η «Ασπίδα του Αχιλλέα»;**

— Αυτό είναι επίσης κάτι που προσπαθούμε να μη δημοσιοποιήσουμε, σύμφωνα με τους ελληνικούς κανονισμούς που συμφωνήσαμε. Έχουμε όμως ένα πολύ λεπτομερές σχέδιο που συμφωνήθηκε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και ενσωματώθηκε στη σύμβαση. Και δεν μιλάμε για δέκα χρόνια υλοποίησης και ενεργοποίησης, ως το θέσουμε έτσι.

— **Θα εκπαιδευθούν Έλληνες στρατιωτικοί στο Ισραήλ ώστε να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες των νέων συστημάτων;**

— Ναι, θα γίνει, και μέρος της σύμβασης περιλαμβάνει την παροχή εκπαιδευτικών δυνατοτήτων, καθώς και τη διεξαγωγή εκπαίδευσης στην Ελλάδα, εάν υπάρχει ανάγκη για κάτι τέτοιο.

«Ωριμα» συστήματα

Πολλά από τα διδάγματα που αντλήθηκαν (στον πόλεμο με το Ιράν και τη Χαμάς) έχουν ενσωματωθεί στα συστήματα, οπότε ως το θέσουμε έτσι: Η ελληνική κυβέρνηση θα είναι σε θέση να παραλάβει συστήματα σε πολύ ώριμο στάδιο.

Το «Iron Beam»

Η ελληνική κυβέρνηση δεν μας ζήτησε να συζητήσουμε για τα λέιζερ. Όμως, φυσικά, το «Iron Beam» μπορεί να ενταχθεί στην αρχιτεκτονική του συστήματος όποτε υποβληθεί ένα τέτοιο αίτημα.

Τέσσερα ορόσημα μετά τη ΔΕΘ

Πού εστιάζει το Μέγαρο Μαξίμου ενόψει της «κούρσας» προς τις κάλπες που εκκνεί αύριο

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η παρουσία του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στη Θεσσαλονίκη, στο πλαίσιο της 90ής Διεθνούς Εκθεσης ολοκληρώνεται σήμερα με τη συνέντευξη Τύπου. Με δεδομένο πως μετά την επιστροφή από την καλοκαιρινή ανάπαυλα και έως την έναρξη της ΔΕΘ τα πάντα περιστράφησαν γύρω από αυτήν, η πολιτική σεζόν ξεκινάει ουσιαστικά αύριο, με την κυβέρνηση να έχει «τικάρει» τέσσερα βασικά «κουτάκια» για το επόμενο διάστημα έως τις εκλογές.

1 Οι μετρήσεις

Η κρίσιμη τάση

Με δεδομένο πως πλέον μπαίνουν με οριστικά στην τελική ευθεία πριν από τις κάλπες, οι μετρήσεις που έρχονται είναι «οι πιο κρίσιμες της θητείας Μητσοτάκη», όπως σημειώνει αρμόδια πηγή, αφού θα αποτυπωθεί «όλη η τάση έως τις εκλογές».

Τα γκάλοπ που θα «τρέξουν» τις επόμενες μέρες είναι εκείνα που θα δείξουν «πού πάνε τα πράγματα» και θα διαμορφώσουν τη στρατηγική των επόμενων μηνών. Αρχικός στόχος, η «βελόνα» να ανέβει περίπου μία μονάδα, καθώς θεωρείται σημαντικό, σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές, να φανεί πως «υπάρχει σφυγμός» αλλά και διαθέσιμες δεξαμενές στην προσπάθεια να πλησιάσει η Ν.Δ. την αυτοδυναμία. Στην περίπτωση που στο Μαξίμου καταγράφουν ανοδικές τάσεις στις μετρήσεις αμέσως μετά τη ΔΕΘ, αυτό θα σημαίνει δύο πράγματα: αφενός πως η στόχευση των μέτρων ήταν σωστή και αφετέρου πως από τον Ιανουάριο, όταν τα μέτρα θα αρχίσουν να «φαίνονται» στην τέσπη των πολιτών, η πολιτική κεφαλαιοποίηση μπορεί να είναι πολύ μεγαλύτερη. Συνεπώς, με δεδομένο πως πλέον μπαίνουμε οριστικά στην τελική ευθεία πριν από τις κάλπες, οι μετρήσεις που έρχονται είναι «οι πιο κρίσιμες της θητείας Μητσοτάκη», όπως σημειώνει αρμόδια πηγή, αφού θα αποτυπωθεί «όλη η τάση έως τις εκλογές».

2 Τα ελληνoturκικά

Οι σχέσεις με την Αγκυρα μπορεί να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στο εσωτερικό, είτε θετικό είτε αρνητικό. Στο Μαξίμου έχουν τραμμένη διαρκώς την προσοχή τους τις κινήσεις της Τουρκίας και η απόφαση που έχει ληφθεί είναι ότι δεν πρόκειται να υπάρ-

ξει «καμία υποχωρητικότητα σε θέματα κεντρικής στρατηγικής, όπως η πόντιση του καλωδίου». Χαρακτηριστικό είναι πως η κυβέρνηση εδώ και αρκετό καιρό έχει αφήσει πιο πίσω τη ρητορική των «ήρεμων νερών». Η αποστογή του Παύλου Μαρινάκη εντός της εβδομάδας πως ο «τίτλος» που θα έβαζε στην ελληνική εξωτερική πολιτική δεν είναι «ήρεμα νερά» αλλά «υπερήφανη εξωτερική πολιτική» είναι ενδεικτική πως το Μαξίμου επανακαράσσει τη γραμμή του. Ο σχεδιασμός είναι το καλώδιο να προχωρήσει. Και αν υπάρξει αντίδραση από πλευράς Τουρκίας; Εκεί λαμβάνονται υπόψη όλα τα πιθανά ενδεχόμενα. Η κρίση με την Τουρκία είναι απευκταία αλλά, όπως τονίζουν αρμόδιες πηγές, «δεν πρόκειται να υπάρ-

ξει καμία έκπτωση σε αυτά που η Αθήνα θεωρεί ως έννομο δικαίωμά της». Παρότι κυβερνητικές πηγές ξεκαθαρίζουν τις εξωτερικές σχέσεις από το εσωτερικό πολιτικό παίγνιο, είναι δεδομένο πως το επηρεάζουν. Η αντιπαράθεση με την Τουρκία από τη μία μπορεί να ενισχύσει την κυβέρνηση και να συσπειρώσει ακροατήρια, από την άλλη, όμως, κανείς δεν μπορεί να προβλέψει μέχρι πού μπορεί να φτάσει η κλιμάκωση της Τουρκίας, δημιουργώντας ένα πεδίο γεμάτο νάρκες. Το πρόσφατο μήνυμα του Ταγίπ Ερντογάν προς την Ελλάδα να εγκαταλείψει τη στρατιωτικοποίηση των νησιών δείχνει πως έχουν μπει σε φάση έντασης, με άγνωστη αυτή τη στιγμή κατάσταση, παρά την επίσκεψη Καλίν στην Αθήνα.

3 Η κόντρα με τον Σαμαρά

Η εξέλιξη των ελληνoturκικών – αλλά όχι μόνον – έχει άμεσο αντίκτυπο με το πώς θα εξελιχθεί και η σχέση κυβέρνησης - Αντώνη Σαμαρά, που έχει μπει σε τροχιά μεγάλης έντασης. Ο πρώην πρωθυπουργός αναδεικνύει διαρκώς θέματα εξωτερικής πολιτικής, επιτιθέμενος σφοδρά στην κυβέρνηση. Στο Μαξίμου θεωρούν πως η «ενδοτικότητα» που τους καταλογίζει ο κ. Σαμαράς δεν έχει καμία εφαρμογή στο πεδίο, όπου η κυβέρνηση «πράττει όσα πρέπει». Σε κάθε περίπτωση, στο Μαξίμου παρακολουθούν στενά τις κινήσεις του πρώην πρωθυπου-

ρού, χωρίς να έχουν πρόθεση να πολώσουν την αντιπαράθεση μαζί του, καθώς θεωρούν πως αυτή είναι η στρατηγική που τον ευνοεί, τροφοδοτώντας έτσι το υπό δημιουργία κόμμα του. «Αυτή τη χάρη δεν θα του την κάνουμε», σημειώνουν αρμόδιες πηγές, προσθέτοντας όμως πως «δεν θα του κάνουμε και τη χάρη να αφήνουμε αναπάντητα τα όσα λέει». Η υπόθεση με τον ΕΟΠΥΥ, που όπως αποδείχθηκε το «αδιευκρίνιστο» φύλο υπήρχε και επί των ημερών Σαμαρά, αποτελεί για το Μαξίμου ένδειξη πως ο πρώην πρωθυπουργός λειτουργεί περισσότερο παρορμητικά από όσο θα έπρεπε και υποπίπτει σε λάθη. Την ίδια ώρα βλέπουν πως η επιθετική τακτική Σαμαρά φέρνει συσπείρωση στην κυβερνητική πλευρά. Ο Αδωνις Γεωργιάδης μπήκε για πρώτη φορά στον χορό της αντιπαράθεσης με τον άνθρωπο που τον έφερε στη Ν.Δ., ενώ ακολούθησαν οι Μάκης Βορίδης και Θάνος Πλεύρης. «Το μέτωπο έχει φτιαχτεί και είναι αρραγές», λέει κυβερνητική πηγή. Ο πρώην πρωθυπουργός, ωστόσο, δεν είναι «εύκολος αντίπαλος», προσθέτει η ίδια πηγή, καθώς ξέρει πολύ καλά και τον πόλεμο και τον ανταρτοπόλεμο.

4 Οι περιδοείες

Ο στόχος είναι μέχρι τον Δεκέμβριο κυβερνητικά στελέχη να έχουν επισκεφθεί κάθε σημείο της χώρας, με κυβερνητική πηγή να τονίζει στην «Κ» πως προτεραιότητα σε αυτή τη φάση θα δοθεί σε περιοχές όπου η Ν.Δ. «πιέζεται δημοσκοπικά». Η Μακεδονία ήδη σαρώθηκε την εβδομάδα πριν από τη ΔΕΘ και το επόμενο διάστημα αναμένεται να πέσει μεγάλο βάρος σε άλλες μεγάλες περιφέρειες, όπως η Πελοπόννησος. Οι πρώτες μετρήσεις, άλλωστε, δείχνουν ότι το υπό ίδρυση κόμμα του Αντώνη Σαμαρά δείχνει να πηγαίνει καλύτερα σε Πελοπόννησο και Μακεδονία. Συνεπώς, η επίσκεψη κυβερνητικών στελεχών στον Μοριά θεωρείται επιβεβλημένη, ενώ σε κάποιους νομούς της περιφέρειας αναμένεται να βρεθεί και ο πρωθυπουργός. Το Μαξίμου, μάλιστα, αναμένεται να βγάλει πρόγραμμα περιοδειών και βάσει μετρήσεων, καθώς το επόμενο διάστημα θα «τρέξουν» επιμέρους δημοσκοπήσεις, ώστε να υπάρχει σαφής εικόνα του τι γίνεται σε κάθε περιφέρεια.

Η τακτική στο μπρά ντε φερ

Στο Μαξίμου δεν έχουν πρόθεση να πολώσουν την αντιπαράθεση με τον Σαμαρά. «Αυτή τη χάρη δεν θα του την κάνουμε», τονίζουν, προσθέτοντας όμως πως «δεν θα του κάνουμε και τη χάρη να αφήνουμε αναπάντητα τα όσα λέει».

ΑΠΟΨΗ

«Ντοκιμαντέρ» vs anatar: δύο σκηνoθεσίες της πολιτικής

Του ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΜΒΑΚΑ

Το τελευταίο διάστημα γίναμε δέκτες προώθησης πολιτικών μηνυμάτων, τα οποία, τουλάχιστον για τα δεδομένα της εγχώριας πολιτικής επικοινωνίας, εμφανίζουν αξιοσημείωτη μορφολογική πρωτοτυπία. Από τη μία, η τριλογία των βίντεο για τη δημιουργία της Ελληνικής Αριστερής Συμπάραξης, με κεντρικό πρόσωπο τον Αλέξη Τσίπρα, η οποία χαρακτηρίστηκε «πολιτικό ντοκιμαντέρ». Από την άλλη, το βίντεο του Κυριάκου Μητσοτάκη για τον απολογισμό του Ταμείου Ανάκαμψης, φτιαγμένο με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης. Η χρονική τους σύμπτωση επιτρέπει τη σύγκριση δύο εντελώς διαφορετικών επικοινωνιακών στρατηγικών σε επίπεδο τεχνολογίας και περιεχομένου, που όμως δεν απέχουν και τόσο πολύ σε επίπεδο στοχοθεσίας.

Το «ντοκιμαντέρ» της ΕΛΑΣ προσαθεί με έντεχνο τρόπο να διαφύγει της λογικής της πολιτικής επικοινωνίας α λα TikTok –εκείνης στην οποία διέπρεψε στις εσωκομματικές εκλογές του

ΣΥΡΙΖΑ ο Στέφανος Κασσελάκης πριν από λίγα χρόνια–, χωρίς όμως να αρνείται εντελώς τις βασικές προδιαγραφές της σύγχρονης πολιτικής επικοινωνίας μέσω κοινωνικών δικτύων. Η τριλογία των σποτ αυτών υιοθετεί τον τρόπο κυκλοφορίας, τη σειράική προβολή, τη φαινομενικά ανεπιτήδευτη σκηνοθεσία της πλατφορμικής επικοινωνίας, αλλά αποφεύγει την αισθητική της ταχύτητας, της ειρωνείας και των αναφορών στην ιδιωτική σφαίρα του πολιτικού πρωταγωνιστή. Προτάσσει τον αργόσυρτο εξομολογητικό λόγο, πραγματικούς χώρους, μαρτυρίες νέων και πολιτικά ενεργών ανθρώπων. Το απολύτως προσωποκεντρικό νέο κόμμα εμφανίζει τον ηγέτη του να ακούει αντί να καθοδηγεί, απαντώντας εμμέσως πλην σαφώς στις εύλογες επισημάνσεις για τον καθαρά αρχηγικό χαρακτήρα του.

Η λογική του ντοκιμαντέρ έρχεται να διαμορφώσει μια εικόνα και αίσθηση πολιτικής αυθεντικότητας. Τα τρία βίντεο δεν επιδιώκουν σε καμία περίπτωση –μέσα στον ανοιχτά προπαγανδιστικό

χαρακτήρα τους– να διερευνήσουν τους πραγματικούς όρους δημιουργίας του νέου πολιτικού φορέα. Δεν αποτελούν έμμεση μορφή ενημέρωσης γύρω από μια πολιτική διεργασία. Μεταμφιέζουν τον ιλουστρασιόν κώδικα ενός συμβατικού πολιτικού

Ο μεν Τσίπρας επιχειρεί την προσωποποίηση της κοινωνικής δυσφορίας και αντίδρασης, ο δε Μητσοτάκης την προσωποποίηση της πολιτικής αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας.

σποτ στην πιο «πειραγμένη» και «πραγματική» αισθητική ενός ντοκουμέντου. Σε επίπεδο περιεχομένου, ελάχιστα πράγματα αλλάζουν από τα γνωστά σποτ: εξιδανικεύεται το προφίλ του ηγέτη, που παρουσιάζεται οικείος με τις αγωνίες της εκλογικής του βάσης και επιλεγμένες μαρτυρίες «απλών πολιτών» που επιβε-

βαινουν την ανάγκη ενός νέου (αρχηγικού) πολιτικού φορέα.

Το βίντεο του Μητσοτάκη ακολουθεί την αντίστροφη διαδρομή. Δεν διεκδικεί το ανεπιτήδευτο μέσω της «σκηνoθεσίας του πραγματικού», αλλά επιδεικνύει εξαρχής τον τεχνητό χαρακτήρα του. Ο πρωθυπουργός μετατρέπεται σε ψηφιακό χαρακτήρα, ενώ η πραγματική φωνή του συνοδεύει εικόνες δημιουργημένες με Τ.Ν. Αριθμοί, έργα και μεταρρυθμίσεις –ΑΕΠ, θέσεις εργασίας, ψηφιακές υπηρεσίες, νοσοκομεία, σχολεία, κτηματολόγιο– αποκτούν τη μορφή μιας κινούμενης τεχνολογικής παρουσίας. Δεν υπάρχουν μαρτυρίες ή κοινωνικές φωνές: υπάρχουν δείκτες, μεταρρυθμιστικό στόχοι και επιτεύγματα, η δυννητική εικόνα μιας σύγχρονης Ελλάδας. Το σποτ με κάποιο τρόπο αξιοποιεί τη λογική του Μαγκρίτ παρουσιάζοντας «μακέτες» πολιτικών έργων, λέγοντάς μας όμως ότι αυτά δεν είναι «μακέτες» (για να θυμηθούμε και το διάσημο σαρδάμ του Κώστα Σημίτη, ενός άλλου εκπροσώπου του εγχώριου εκσυγχρονισμού).

Η επιλογή της τεχνητής νοημοσύνης δεν αποτελεί απλώς αισθητικό τέχνασμα. Το μέσο ταυτίζεται με το μήνυμα. Ο Μητσοτάκης επιδιώκει να παρουσιαστεί ως ο πολιτικός της ψηφιοποίησης, της αποτελεσματικότητας και του μέλλοντος, ενσαρκώνοντας ο ίδιος τη νέα εποχή. Το avatar του πρωθυπουργού είναι κι ένας τρόπος παιχνιδίσματος με την εικόνα (image) του, ένας τρόπος να παρουσιαστεί όπως κάθε είδωλο (πολιτικό ή άλλο) που διαμεσολαβείται από τα μέσα, ταυτόχρονα άφθαρτο αλλά και οικείο, όπως ένα καρτούν.

Τα δύο αυτά πρόσφατα δείγματα πολιτικής επικοινωνίας αποτελούν τις διαφορετικές προσπάθειες συμβολικής νομιμοποίησης της πολιτικής ηγεσίας. Ο Τσίπρας μέσα από το «ντοκιμαντέρ» αντλεί νομιμοποίηση από τη μνήμη, την ανθρώπινη εμπειρία, τη συναισθηματική εγγύτητα με τους υποστηρικτές του. Ο Μητσοτάκης με τη χρήση ΑΙ έρχεται να νομιμοποιήσει την πολιτική επιρροή του μέσα από μετρήσιμες αποδόσεις, τεχνολογική επάρκεια και διαχειριστική

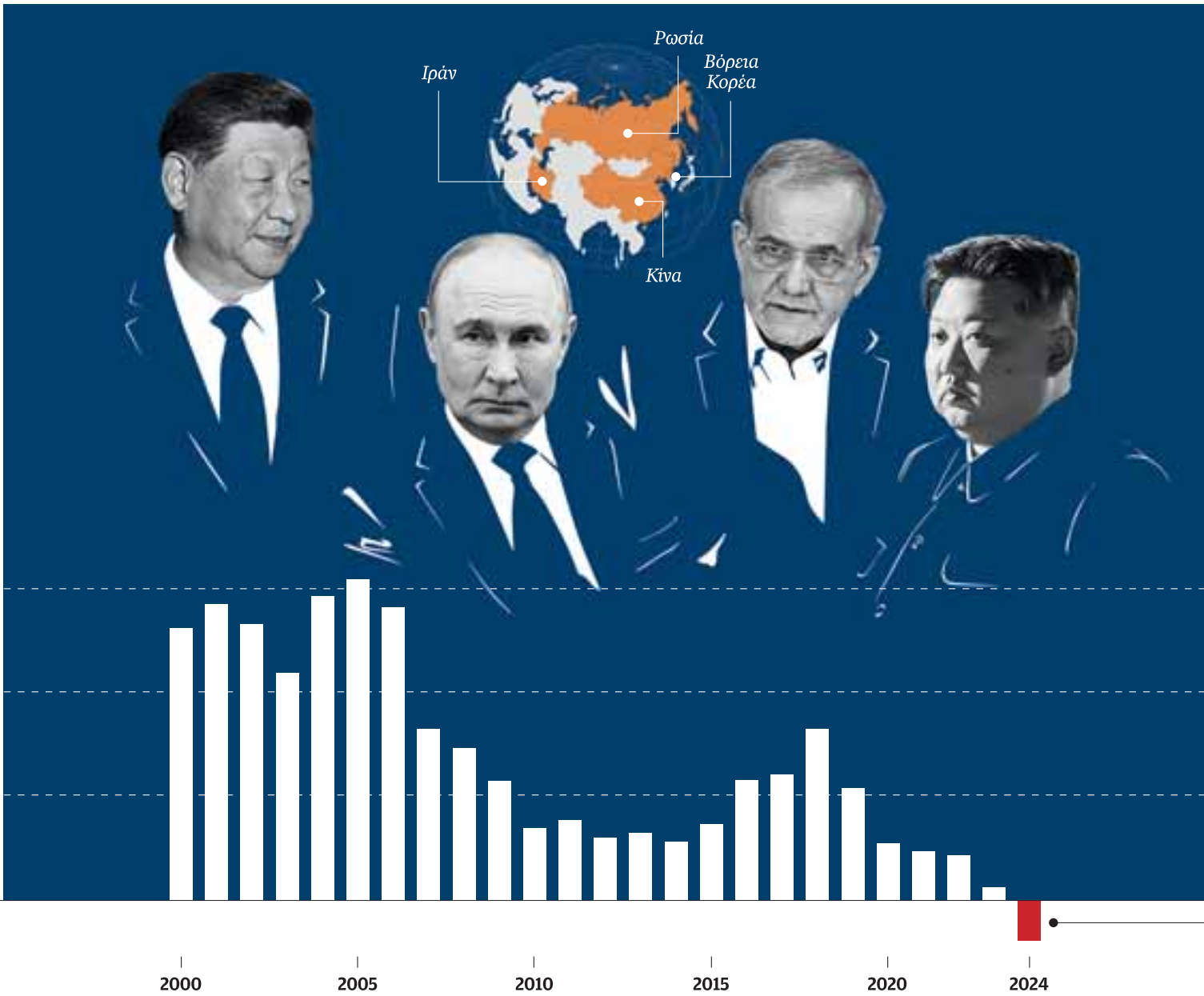
ικανότητα. Ο πρώτος επενδύει στην αναμόχλευση μιας τραυματικής εμπειρίας –της κρίσης αλλά και της πολιτικής ήττας– και επικαλείται ένα νέο συλλογικό υποκείμενο που φιλοδοξεί να την επεξεργαστεί με περισσότερο ρεαλιστικούς όρους. Ο δεύτερος εμφανίζεται ως ο επίμονος εκφραστής του εκσυγχρονισμού, επενδύοντας στη γενική αίσθηση και αισθητική της τεχνολογίας ως μετωνυμίας της νέας εποχής.

Παρά την αντίθεσή τους, τα δύο παραδείγματα έχουν κάτι κοινό: επιμένουν στην προσωποποίηση της πολιτικής. Ο μεν Τσίπρας επιχειρεί την προσωποποίηση της κοινωνικής δυσφορίας και αντίδρασης, ο δε Μητσοτάκης την προσωποποίηση της πολιτικής αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας. Η πρώτη λογική προσωποποίησης κλείνει το μάτι σε μια συλλογικότητα με ιδεολογικό παρελθόν: η δεύτερη, στο τεχνοκρατικό και τεχνολογικό μέλλον.

Ο κ. Βασίλης Βαμβάκας είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας της Επικοινωνίας στο ΑΠΘ.

Καθαρές ρωσικές μεταφορές όπλων σε Κίνα, Ιράν και Βόρεια Κορέα

Δείκτης SIPRI: μονάδα μέτρησης που έχει δημιουργηθεί από το Διεθνές Έρευντικό Ινστιτούτο της Στοκχόλμης (SIPRI) για τη μέτρηση του όγκου —και όχι της οικονομικής αξίας— των παγκόσμιων μεταφορών συμβατικών όπλων

Από αριστερά: Σι Τζινπίνγκ, Βλαντιμίρ Πούτιν, Μασούντ Πεζεσκιάν και Κιμ Γιονγκ Ουν. Η άτυπη σύμπραξη των τεσσάρων ηγετών ενισχύεται, με όχημα τη στρατιωτική συνεργασία, την ανταλλαγή τεχνολογίας και τη μεταφορά οπλικών συστημάτων.

Μετά την εισβολή στην Ουκρανία, η Ρωσία γίνεται εισαγωγέας όπλων από το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα

Ο νέος «Αξονας του Κακού»

Πώς η σύγκλιση Κίνας, Ρωσίας, Ιράν και Βόρειας Κορέας αμφισβητεί την αμερικανική ηγεμονία

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Τρίτη 29 Ιανουαρίου 2002. Λίγους μήνες μετά το σοκ της 11ης Σεπτεμβρίου, ο Τζορτζ Μπους ανακηρύσσει από το βήμα του Κογκρέσου ως υπ' αριθμόν ένα εχθρό της Αμερικής τον υποτιθέμενο «Αξονα του Κακού», βάζοντας στο ίδιο τσουβάλι το ισλαμικό Ιράν, το κοσμικό Ιράκ (δύο χώρες που αλληλοσφάζονταν επί οκτώ χρόνια) και την κομμουνιστική Βόρεια Κορέα. Ρωσία και Κίνα εμφανίζονται, στα μάτια των Αμερικανών νεοσυντηρητικών, πολύ αδύναμες για να απειλήσουν τα αμερικανικά συμφέροντα, ίσως και ευκαιριακοί σύμμαχοι στον «παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Αλλωστε οι δύο χώρες έχουν συγκροτήσει, από τις 15 Ιουνίου του 2001, τον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO), με τη συμμετοχή των πρώην σοβιετικών Δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας και δηλωμένους στόχους «τις αποσχιστικές τάσεις, την τρομοκρατία και τον θρησκευτικό φανατισμό», δηλαδή την Αλ Κάιντα, που απειλούσε και τις ίδιες, από την Τσετσενία μέχρι το Σινγιάγγκ.

Παρασκευή 17 Νοεμβρίου 2023. Η παγκόσμια τάξη πραγμάτων έχει αλλάξει ριζικά από την εποχή του υιού Μπους, καθώς διεξάγεται στο Χάλιφαζ του Καναδά το ετήσιο Διεθνές Φόρουμ Ασφαλείας, το αντίστοιχο της Διάσκεψης του Μονάχου στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Ο Αμερικανός πρόεδρος Τζο Μπάιντεν έχει αναγορεύσει την αναμέτρηση «Δημοκρατιών εναντίον απολυταρχικών καθεστώτων» σε βασικό τεκτονικό ρήγμα του σύγχρονου κόσμου. Πιστός σε αυτή την ψυχροπολεμική νοοτροπία, ο ιδρυτής του Φόρουμ, Πίτερ βαν Πράα, βρίσκει τον διάδοχο του «Αξονα του Κακού», λανσάροντας τον όρο CRINK — Κίνα, Ρωσία, Ιράν, Βόρεια Κορέα. Τρία χρόνια αργότερα, το ευφάνταστο γεωπολιτικό σκήμα μοιάζει να έχει εξελιχθεί σε αυτοεκπληρούμενη προφητεία.

Στις αρχές αυτής της εβδομάδας πραγματοποιήθηκε στο Κιργιστάν σύνοδος κορυφής του SCO. Στο τέταρτο του αιώ-

να που πέρασε από την ίδρυσή του, ο Οργανισμός επεκτάθηκε πέραν της ασφάλειας στο πεδίο της οικονομικής συνεργασίας και δέχθηκε στις γραμμές του την Ινδία, το Πακιστάν, το Ιράν και τη Λευκορωσία, ενώ αρκετές ακόμη χώρες ετοιμάζονται να ενταχθούν, περιλαμβανομένης της Τουρκίας, χώρα-μέλους του ΝΑΤΟ. Η αυξανόμενη βαρυτική έλξη που ασκεί ο Οργανισμός οφείλεται στη σοβαρή ενδυνάμωση των δύο αρχικών πυλώνων του. Η σημερινή Ρωσία δεν έχει σχέση με τον σωρό ερειπίων που άφησε πίσω του ο Γέλτσιν, ενώ η Κίνα αντιπροσωπεύει αυτή τη στιγμή το 30% της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής, ποσοστό που προβλέπεται να φτάσει στο απίστευτο 45% μέχρι το 2030, σύμφωνα με έκθεση του ΟΗΕ.

Τα νέα από τη μακρινή Μπισκέκ του Κιργιστάν αποτέλεσαν ψυχρολουσία για την Ουάσινγκτον. Τη στιγμή που η κυβέρνηση Τραμπ πάσχιζε, με τις τραγελαφικές ακροβασίες της ανάμεσα στον οικονομικό πόλεμο και στον πραγματικό, να αντιστρέψει την πορεία της σύγκρουσης με το Ιράν, ο πρόεδρος της Ισλαμικής Δημοκρατίας, Μασούντ Πεζεσκιάν, είχε συναντήσει με τον Βλαντιμίρ Πούτιν και τον Σι Τζινπίνγκ, οι οποίοι του προσέφεραν τη στήριξή τους. Και όχι μόνο στα λόγια.

Το μυστικό πρόγραμμα

Την περασμένη Τετάρτη, το κύριο θέμα των Financial Times ήταν αφιερωμένο σε μια σημαντική αποκάλυψη: η Μόσχα έχει δρομολογήσει το μυστικό πρόγραμμα C430L, μέσω του οποίου μεταφέρει στο Ιράν τεχνολογία για την παραγωγή υπερηχητικών πυραύλων, οι οποίοι θα έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να ξεφύγουν από τα εκθρικά συστήματα αεράμυνας και να πλήξουν πλοία και κερσαίες δυνάμεις των ΗΠΑ. Μέχρι πρότινος ο Πούτιν, παρά τη συμφωνία στρατηγικής συνεργασίας που υπέγραψε τον Ιανουάριο του 2025 με τον Πεζεσκιάν, δι-

σταζε να παραδώσει στο Ιράν προχωρημένα οπλικά συστήματα, όπως οι S-400 (με τους οποίους είχε εφοδιάσει Τουρκία και Εμιράτα), για να μη διαρρήξει τις σχέσεις του με τον Τραμπ. Ωστόσο οι δυσκολίες που συναντά στον πόλεμο με την Ουκρανία τον ώθησαν να διαβεί τον Ρουβίκωνα.

Οι Ιρανοί παρέδωσαν στον ρωσικό στρατό επανδρωμένα αεροσκάφη Shahed, μια σημαντική βοήθεια, καθώς τα drones έχουν εξελιχθεί σε πρωτεύουσα παράμετρο της σύγκρουσης. Από την πλευρά τους, οι Ρώσοι τροφοδότησαν το Ιράν με τελευταίας γενιάς, φορητά αντιαεροπορικά συστήματα Verba και δορυφορικά δεδομένα για την ακριβή στοχοποίηση αμερικανικών θέσεων, πληρώνοντας τους Αμερικανούς με το ίδιο νόμισμα για τη βοήθεια που προσφέρουν στους Ουκρανούς. Στο μεταξύ η Κίνα, πέραν της σωτήριας οικονομικής στήριξης που Ιράν στους έξι μήνες του πολέμου, του έδωσε πρόσβαση στο σύστημα δορυφορικής πλοήγησης BeiDou και σε υψηλής ανάλυσης δορυφόρους μέσω των οποίων στοχοποιήθηκαν με εντυπωσιακή επιτυχία αμερικανικές βάσεις στην περιοχή. Όσο για τη Βόρεια Κορέα, πέραν της καθοριστικής συμβολής των τουλάχιστον 12.000 στρατιωτών της στη μάχη του Κουρσκ για την απώθηση των Ουκρανών, πρόσφατα παρέδωσε στη Ρωσία μονάδα 120 βαλλιστικών πυραύλων, που συνοδεύονται από 90 Βορειοκορεάτες χειριστές.

Η τακτική σύγκλιση των τεσσάρων χωρών, που μοιράζονται την έντονη στρατιωτική και οικονομική πίεση της Ουάσινγκτον, δεν σηματοδοτεί, ωστόσο, στρατιωτικοπολιτικό «Αξονα», τύπου ΝΑΤΟ.

Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για ευρύτερες συμπράξεις, όπως ο SCO και οι BRICS — χώρες όπως η Ινδία και το Πακιστάν δεν θα είχαν καμία διάθεση να συμμετάσχουν σε συμμαχίες στραμμένες εναντίον των ΗΠΑ και γενικά της Δύσης. Το γεγονός όμως ότι διαισθάνονται στενές οικονομικές και πολιτικές σχέσεις με τη Ρω-

σία και το Ιράν, αφηφώντας τις απειλές των Αμερικανών για δευτερογενείς κυρώσεις, μαρτυρά ότι ο κόσμος της μονομερούς αμερικανικής ηγεμονίας έχει παρέλθει οριστικά.

Οι επιπτώσεις είναι ορατές και στα δύο βασικά μέτωπα των γεωπολιτικών συγκρούσεων. «Ο τελευταίος γύρος των αμερικανικών πληγμάτων εναντίον του Ιράν καθιστά ολοένα και περισσότερο καθαρό τι συμβαίνει με τη διαχείριση του πολέμου από τον κ. Τραμπ: έχει ξεμείνει από επιλογές», έγραφε την Πέμπτη η Ερिका Γκριν στους New York Times.

Στο ίδιο μήκος κύματος, ο Μάθιου Μπάρτλετ, αξιωματούχος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ στην πρώτη κυβέρνηση Τραμπ, διαπίστωνε: «Είναι απολύτως σοκαριστικό πώς οι ΗΠΑ εκτίθενται για έλλειψη οποιουδήποτε σχεδίου δράσης, οποιασδήποτε ιδέας για το πώς θα μπορούσαν να νικήσουν ή να βγουν από αυτόν τον πόλεμο».

Προς τα πού γέρνει η πλάστιγγα;

Στο Ουκρανικό, παρακολουθώντας κανείς αρκετά δυτικά Μέσα μπορεί να σχηματίσει την εντύπωση ότι η πορεία του πολέμου έχει μεταστραφεί υπέρ της Ουκρανίας κι ότι ο Πούτιν βρίσκεται σε αδιέξοδο. Αυτή την εικόνα ενίσχυσαν και δημοσιεύματα για πρόσφατο ταξίδι του διευθυντή της CIA, Τζον Ράτκλιφ, στη Μόσχα, όπου φέρεται να προειδοποίησε τους ομολόγους του ότι, αν δεν σταματήσει άμεσα ο πόλεμος, οι εξελίξεις τόσο στο στρατιωτικό όσο και στο οικονομικό επίπεδο θα είναι καταστροφικές για τη Ρωσία. Πρόκειται, πιθανότατα, για ονειροφαντασία όσων τα γράφουν ή όσων τους τα διοχέτευσαν.

Είναι αλήθεια ότι χάρη στα drones, τον μόνο τομέα όπου έχουν ισοδυναμία με τους Ρώσους, οι Ουκρανοί κατάφεραν να επιβραδύνουν πάρα πολύ την προώθηση των εισβολών στο πεδίο της μάχης. Η σύγκρουση έχει μετατραπεί σε πόλεμο φθοράς, ο οποίος έχει μεγάλο κόστος και για τους δύο,

αλλά εντέλει ευνοεί την πλευρά με τα μεγαλύτερα αποθέματα. Η Ρωσία υπερτερεί σε πληθυσμό με αναλογία 4,5:1 και σε στρατιώτες στη γραμμή του μετώπου σε αναλογία 2:1, ενώ η Ουκρανία αντιμετωπίζει τεράστιο πρόβλημα λόγω απωλειών, λιποταξιών και αρνήσεων στράτευσης.

Ο προσωπάρχης του Ζελένσκι, Κίριλο Μπουρντάνοφ, δήλωσε πρόσφατα ότι χρειάζεται να προσθέτει στον στρατό της 30.000 στρατιώτες τον μήνα (τον μήνα!) για να αντιμετωπίσει τα κενά. Δυτικά και ουκρανικά Μέσα εκτιμούν ότι υπάρχει κίνδυνος να βρεθεί μέχρι τα τέλη του χρόνου ο ρωσικός στρατός στα περίχωρα του Κραματόρσκ και του Σλοβιάνσκ, των δύο τελευταίων μεγάλων πόλεων του Ντονμπάς υπό ουκρανικό έλεγχο.

Δεν αποκλείεται η επίσκεψη Ράτκλιφ να είχε στόχο να βολιδοσκοπήσει τους Ρώσους για το ενδεχόμενο επανέναρξης των διαπραγματεύσεων και να αποκλιμακώσει τις επικίνδυνες εντάσεις με μερίδα των Ευρωπαίων, ιδίως μετά τις —αστάρικτες, προς το παρόν— καταγγελίες της Γερμανίας για προσπάθεια ανατίναξης ουκρανικών μεταγωγικών στο αεροδρόμιο της Λειψίας.

Πάντως ο Τραμπ δάλωσε στο Αξίος ότι δεν υφίσταται κίνδυνος ρωσικής επίθεσης στην Ευρώπη και έβαλε τον υπουργό Οικονομικών Σκοτ Μπέσεντ να υποδεχθεί τον Ρώσο ομόλογό του Αντον Σιουάνοφ στην υπουργική σύνοδο του G20 στη Βόρεια Καρολίνα (εξοργίζοντας τους Γερμανούς). Νωρίτερα, είχε υποβαθμίσει δραματικά τις κοινές ασκήσεις με τη Νότια Κορέα και είχε κηρύξει οικονομικό πόλεμο με τον Καναδά, τον οποίο εννοεί να μετατρέψει σε 51η πολιτεία των ΗΠΑ. Εν ολίγοις, ο «Αξονας του Κακού» δεν βρίσκεται στις καλύτερες μέρες του, καθώς η Αμερική του Τραμπ διαμνύει ότι δεν θέλει συμμάχους, αλλά μόνο δορυφόρους. Καναδός ο «νονός» του CRINK, Πίτερ βαν Πράα, δικαιώνει το γνωστό κλισέ: Πρόσεξε καλά τι εύχεσαι, γιατί μπορεί να βγει αληθινό.

Το αποτύπωμα των CRINK

(Κίνα, Ρωσία, Ιράν, Βόρεια Κορέα)

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

1,7 δισ.

21%

του συνολικού πληθυσμού

ΑΕΠ

21,3 τρις. δολάρια

25%

του παγκόσμιου ΑΕΠ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

472

δισ. δολάρια

18%

των παγκόσμιων δαπανών

ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΚΕΦΑΛΕΣ

4.959

51%

των παγκόσμιων αποθεμάτων

Η εκδίκηση των «κατσαρίδων»

Τα κενά στο εκπαιδευτικό σύστημα, η ανεργία των νέων και ένας «κατά λάθος» ηγέτης δίνουν υπόσταση στο πιο μαζικό κίνημα που έχει εκδηλωθεί τα τελευταία χρόνια στην Ινδία. Ποιοι είναι και τι ζητούν

Υποστηρικτές του «κόμματος της κατσαρίδας» (CJP) συμμετέχουν σε διαδήλωση στο Νέο Δελχί, στα τέλη Ιουλίου. Λίγες ημέρες αργότερα, η οργή των νεαρών διαδηλωτών αποτυπώθηκε στις κάλπες, οδηγώντας στη δεινή ήττα της κυβερνητικής παράταξης BJP του πρωθυπουργού Ναρέντρα Μόντι σε ένα παραδοσιακό προπύργιο της στην πολιτεία Μπικάρ.

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Ενας ανώτατος δικαστής στην Ινδία αποκάλυψε τους άνεργους νέους της χώρας «κατσαρίδες» και παράστα που ζουν εις βάρος της κοινωνίας. «Τι θα γίνει αν όλες οι κατσαρίδες ενωθούν;», απάντησε στο Χ ο Αμπκίζετ Ντίπκε, φοιτητής στο αμερικανικό Boston University, οικειοποιούμενος τη βρισιά και φορώντας την σαν παράσημο. Η ανάρτησή του έγινε viral. Μέσα σε λίγους μήνες ο Ντίπκε, που έγινε διεθνώς το πρόσωπο του «κινήματος της κατσαρίδας», πέτυχε την ικανοποίηση του κεντρικού αιτήματος, που ήταν η παραίτηση του υπουργού Παιδείας. Οι διαμαρτυρόμενοι νέοι εξασφάλισαν την υποστήριξη της ινδικής αντιπολίτευσης, ενώ η απήκυσή τους αποτυπώθηκε ήδη εκλογικά στη δεινή ήττα της κυβερνητικής παράταξης BJP του πρωθυπουργού Ναρέντρα Μόντι σε ένα παραδοσιακό προπύργιο της στην πολιτεία Μπικάρ. Για πρώτη φορά απειλείται ανοικτά η μέχρι πρότινος αδιαμφισβήτητη κυριαρχία του Μόντι και οι πολιτικοί αναλυτές προσπαθούν να ερμηνέυσουν τη δυναμική του κινήματος.

Διαβλητές εξετάσεις

Ο **δρ Σουμπίρ Σίνχα** είναι διευθυντής του Κέντρου Νοτιοανατολικής Ασίας στο Πανεπιστήμιο SOAS στο Λονδίνο και εξηγεί στην «Κ» τις απαρχές της κρίσης: «Στην Ινδία η εισαγωγή στα πανεπιστήμια γίνεται μέσω εξαιρετικά ανταγωνιστικών εξετάσεων, όπως και οι πολλές προσλήψεις, ειδικά στον δημόσιο τομέα, τα τελευταία 10-12 χρόνια. Αν και η τρέχουσα κοινωνική ένταση αφορά μια συγκεκριμένη εξέταση για την εισαγωγή στην Ιατρική, έχουν υπάρξει πολλές απάτες, διαρροές θεμάτων, καθυστερήσεις στα αποτελέσματα. Οποιοσδήποτε θα μπορούσε να έχει κακάρει το εθνικό σχολικό συμβούλιο και να αλλάξει τους βαθμούς. Την ίδια στιγμή έχουμε πολύ υψηλή ανεργία, ειδικά στους νέους έως 30 ετών. Αυτό σημαίνει, λοιπόν, ότι αν η αξιοπιστία του εξεταστικού συστήματος έχει αρχίσει να καταρρέει, τότε πρέπει πραγματικά να σκεφτεί κανείς ποιο είναι το μέλλον της νεολαίας. Και αν ο μοναδικός μηχανισμός για πολλούς ανθρώπους, ειδικά για τους οικονομικά ασθενεστερούς, είναι η παιδεία για να ακολουθήσουν ένα καλό επάγγελμα ως μέσον κοινωνικής κινητικότητας, τότε τι λέει

γι' αυτά τα παιδιά η αμφισβήτηση του εξεταστικού συστήματος;».

Το ενδιαφέρον στοιχείο είναι πως, παρά το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσής τους, οι απόφοιτοι πανεπιστημίων έχουν μεγαλύτερες δυσκολίες να βρουν δουλειά. Στις ηλικίες 15-25 το ποσοστό είναι 40% και στην ομάδα 25-29 περίπου 20%. Παρότι η ινδική οικονομία έχει δημιουργήσει εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας, οι μισές εξ αυτών είναι στον αγροτικό τομέα, δεν μπορούν δηλαδή να οδηγήσουν σε κοινωνική κινητικότητα. Την αγανάκτηση γι' αυτήν την κατάσταση κατάφερε να εκφράσει ο Ντίπκε. Ντυμένος πάντα με τζιν και μπλουζάκι, ο γενειοφόρος νεαρός επέμεινε ότι οι κινητοποιήσεις πρέπει να είναι ειρηνικές, ακόμη κι όταν το κίνημα βρέθηκε αντιμέτωπο με τη βίαιη καταστολή. Γεννημένος στη δυτική Ινδία σε μια οικογένεια Ντάλιτ, μία από τις ιστορικά ασθενέστερες και περιθωριοποιημένες κοινωνικές τάξεις, ο 30χρονος συνληίζει να μιλάει για την ταπεινή καταγωγή του. Όταν στις αρχές Ιουνίου επέστρεψε στη χώρα του από τη Βοστώνη, όπου έκανε μεταπτυχιακό στις δημόσιες σχέσεις, κρατούσε ένα αντίτυπο της αυτοβιογραφίας του Μπ. Ρ. Αμπεντκάρ, ήρωα της εργατικής τάξης και αρχιτέκτονα του ινδικού συντάγματος. Η σελίδα του «κόμματος της κατσαρίδας» (CJP) στο Instagram αριθμεί πλέον πάνω από 26,5 εκατ. ακολούθους.

Συστημικό έλλειμμα

Η **Αντβάτα Κάλα**, Ινδή συγγραφέας και σεναριογράφος, θεωρεί βασικές και απλουστευτικές τις αναλύσεις για την ισχύ του κινήματος. «Οι διαμαρτυρίες απέκτησαν μεγαλύτερη δυναμική επειδή άγγιξαν μια βαθιά ανησυχία σχετικά με τη δικαιοσύνη και την αξιοκρατία. Το αδιάβλητο των εξετάσεων αποτελεί ζήτημα ζωτικής σημασίας για εκατομμύρια νέους Ινδούς που αφιερώνουν χρόνια προετοιμασίας σε αυτή τη φορά. Σημειώθηκαν κινητοποιήσεις σε όλη τη χώρα, μικρές πόλεις, μεγάλες πόλεις, και

κάτι που χαρακτηρίζει αποκλειστικά μια συγκεκριμένη κυβέρνηση».

Κατά τη γνώμη της, η απήκηση του κινήματος προήλθε «ακριβώς από το γεγονός ότι παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό υπερκομματικό. Το αντιπολιτευτικό Κόμμα του Κογκρέσου είχε επιχειρήσει να κινητοποιήσει τους φοιτητές για το ίδιο ζήτημα χωρίς επιτυχία. Μόνο επειδή οι διαμαρτυρίες διατήρησαν τον χαρακτήρα μιας πρωτοβουλίας των ιδίων των πολιτών απέκτησαν νομιμοποίηση και μαζικότητα. Τα πολιτικά κόμματα προσέφεραν τη στήριξη τους εκ των υστέρων, αφού προηγουμένως είχαν επιχειρήσει να ηγηθούν του κινήματος». Ο Ραούλ Γκάντι, επικεφαλής του Κόμματος του Κογκρέσου, συμμετείχε στις καθιστικές διαμαρτυρίες έξω από το σπίτι του Μόντι και μάλιστα συνελήφθη για λίγες ώρες.

Χιονοστιβάδα

Για τον Σίνχα ένα στοιχείο που διαφοροποιεί τις πρόσφατες διαμαρτυρίες από τις προηγούμενες είναι πως συμμετείχαν σε αυτές άνθρωποι που δεν είχαν ακτιβιστική δράση στο παρελθόν, π.χ. γονείς της μεσαίας τάξης. «Είναι ένα ζήτημα (σ.σ.: η παιδεία) που αγγίζει όλα τα στρώματα της κοινωνίας. Επομένως, αυτό δεν είναι ένα ζήτημα ινδουιστών - μουσουλμάνων, όπως προσπαθεί να το παρουσιάσει ο Μόντι προκειμένου να καταπνίξει κάθε είδους αντιπολίτευση. Αυτό δεν λειτουργεί σε αυτή τη φορά. Σημειώθηκαν κινητοποιήσεις σε όλη τη χώρα, μικρές πόλεις, μεγάλες πόλεις, και

Ο **Αμπκίζετ Ντίπκε** έγινε διεθνώς το πρόσωπο του «κινήματος της κατσαρίδας». Το κύμα διαμαρτυρίας που ενέπνευσε μια ανάρτησή του στο Χ οδήγησε σε παραίτηση τον υπουργό Παιδείας της Ινδίας.

σταδιακά έλαβαν τη μορφή χιονοστιβάδας με ένα σύνολο αιτημάτων που ξεπερνούν κατά πολύ το αρχικό: δικαίωμα στην υγεία, στην εκπαίδευση, ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον, ποσόστωση εδρών για γυναίκες στο κοινοβούλιο».

Η διαρροή των θεμάτων ήταν η αφορμή, ποια ήταν η αιτία όμως για την κοινωνική έκρηξη; «Η απογοήτευση για την αποτυχία των θεσμών και όχι συνολικά η απόρριψη της κεντρικής κυβέρνησης. Οι κινητοποιήσεις αυτές δεν είχαν ιδεολογικό, αλλά πρακτικό χαρακτήρα. Η συγκεκριμένη γενιά έχει πολύ μικρότερη ανοχή στις δυσλειτουργίες του κράτους. Επιπλέον, πρόκειται για μια γενιά που ουσιαστικά έχει γνωρίσει μόνο τη διακυβέρνηση Μόντι και, ως εκ τούτου, έχει διαφορετικές προσδοκίες και διαφορετικό τρόπο αντίδρασης απέναντι στις κυβερνητικές αποτυχίες», εκτιμά η Κάλα.

Στελέχη της αντιπολίτευσης, ακόμη και η ηγεσία του κομμουνιστικού κόμματος, στάθηκαν δίπλα στους διαδηλωτές, όπως και χριστιανοί ιερείς, ινδουιστές, ακόμη και διάσημοι παίκτες του κρίκετ, οι οποίοι κανονικά θεωρούνται σύμμαχοι του Μόντι. Ο Σίνχα λέει στην «Κ» πως «στον Μόντι αρέσει να τον φοβούνται και να τον σέβονται. Η γελοιοποίησή του ακόμη και με σεξουαλικά αστεία δείχνει ότι πρόκειται για διαφορετική από τις προηγούμενες διαμαρτυρίες. Στα σόσιαλ μίντια εμφανίζονται, π.χ., γυναίκες να προσφέρουν σερβιέτες στον Μόντι και στους υπουργούς του για να μην έχουν "διαρροή" (σ.σ.: θεμάτωνα) κατά την περίοδό τους... Είναι αξιοσημείωτο ότι ο φόβος που είχε ενσταλάξει η προστασία του ως θεού-βασιλιά έχει πραγματικά καταρρεύσει γι' αυτή τη γενιά». Ερωτηθείς ο Ντίπκε για τις προσπάθειες Μόντι να κερδίσει τη νεολαία μέσω αναρτήσεων στο Instagram, σχολίασε: «Κάνει εξαιρετική δουλειά σε αυτόν τον ρόλο. Ίσως θα έπρεπε να παραιθεί και να γίνει ινφλουένσερ».

Θα μπορούσε ο νεαρός να εξελιχθεί σε ηγετική φυσιογνωμία που θα συσπειρώσει τη δυσареσκεία; «Ενα από τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του κινήματος είναι ότι δεν περιστρέφεται γύρω από έναν και μόνο πολιτικό ηγέτη. Αν και πρόσωπα όπως ο Ντίπκε έχουν αναδειχθεί σε σημαντικές φωνές του κινήματος, η μετάβαση από την ηγεσία μιας διαμαρτυρίας στην εθνική πολιτική ηγεσία αποτελεί μια εντελώς διαφορετική

κή πρόκληση. Προς το παρόν, δεν βλέπω κάποιον ηγέτη της αντιπολίτευσης που να εκφράζει φυσικά αυτό το κίνημα ή να διαθέτει ευρεία εθνική απήκηση σε διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές ομάδες. Ενδεκτικά, αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε εξέλιξη ένας νέος γύρος φοιτητικών διαμαρτυριών σε άλλη ινδική πολιτεία, όπου η κυβέρνηση δεν ανήκει στο BJP», λέει η Κάλα στην «Κ».

Αντιπολιτευτικό κενό

Η **Ινδή** συγγραφέας πιστεύει πως «ο Μόντι εξακολουθεί να εισπράττει σημαντική προσωπική αξιοπιστία μεταξύ πολλών νέων Ινδών. Μια διαμαρτυρία που επικεντρώνεται στη διαφθορά του εξεταστικού συστήματος δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οι νέοι ψηφοφόροι έχουν απομακρυνθεί πολιτικά από τον ίδιο. Αν μν τι άλλο, οι διαμαρτυρίες αυτές αναδεικνύουν μία ακόμη σημαντική τάση. Λόγω μιας αντιπολίτευσης που πολλοί πολίτες δεν θεωρούν ικανή να αμφισβητήσει αποτελεσματικά την κυβέρνηση, τα κινήματα πολιτών που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα ζητήματα είναι πιθανό να αποτελέσουν ολοένα και περισσότερο το βασικό όχημα πολιτικής έκφρασης. Αντί η κοινωνική δυσανεμία να διοχετεύεται μέσω των πολιτικών κομμάτων, εκφράζεται όλο και περισσότερο μέσα από ανεξάρτητες πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών».

Στον αντίποδα ο Σίνχα, ακαδημαϊκός του SOAS, θεωρεί σημαντική εξέλιξη την υπαναχώρηση του πρωθυπουργού όπως εκφράστηκε με την παραίτηση του υπουργού Παιδείας. Αλλωστε, ο Μόντι δεν είχε εξ αρχής πολλές επιλογές. «Η μία ήταν να μην κάνει τίποτα. Αυτό έκανε αρχικά, αλλά δεν λειτουργήσε. Θα μπορούσε να καταφύγει σε σκληρή καταστολή από τις κρατικές δυνάμεις. Αυτό έχει ήδη συμβεί με δακρυγόνα και ρόπαλα με καρφί. Πολλοί γνωστοί δικηγόροι ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Νέο Δελχί αναμένεται να καταφύγουν στη δικαιοσύνη. Οπότε ούτε η σκληρή κρατική καταστολή απέδωσε. Υπάρχουν πολλά βίντεο με ιδιωτικές πολιτοφυλάκες, αυτόκλητους τιμωρούς της Ακροδεξιάς που ζυλοκοπούν διαδηλωτές». Ο Σίνχα προβλέπει πως μετά την αρχική εκτόνωση ο Μόντι θα επιχειρήσει να διασπάσει τους διαδηλωτές «στρέφοντας τη μία πλευρά εναντίον της άλλης».

Η κοινωνία των πολιτών

«Αντί η κοινωνική δυσανεμία να διοχετεύεται μέσω των πολιτικών κομμάτων, εκφράζεται όλο και περισσότερο μέσα από ανεξάρτητες πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών», επισημαίνει η συγγραφέας και σεναριογράφος Αντβάτα Κάλα.

Ο Μόντι και οι νέοι

«Ο φόβος που είχε ενσταλάξει η προστασία του ως θεού-βασιλιά έχει πραγματικά καταρρεύσει για αυτή τη γενιά», λέει για τον πρωθυπουργό της Ινδίας Ναρέντρα Μόντι ο διευθυντής του Κέντρου Νοτιοανατολικής Ασίας στο SOAS του Λονδίνου δρ Σουμπίρ Σίνχα.

Της **ΛΙΝΑΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ**

Όταν η κόρη της ήταν γύρω στα 4-5, η Αγγελική Μαρίνου είχε παρατηρήσει κάτι περίεργο. Ακόμη και όταν φορούσε ορτσάκι, παρέμενε κάπως εκτεθειμένη. «Στην παιδική χαρά, για παράδειγμα, όταν έπαιζε, έβλεπα ότι φαινόταν το εσώρουχό της από κάτω. Δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί. Είχα σκεφτεί πολλές φορές ότι ίσως έπρεπε να φοράει κολάν από μέσα για να είναι πιο καλυμμένη και ασφαλής».

Ενα άλλο κοριτσάκι, η Αναστασία, στα 7 της, ζητούσε επίμονα από τους γονείς της να της αγοράσουν κροπ τοπ – κοντό μπλουζάκι, μπουστάκι. Εκείνοι της το είχαν υποσχεθεί, αλλά όταν στο μαγαζί άρχισε να δοκιμάζει ρούχα, ο πατέρας της το μετάνιωσε. «Με συγχωρείς», είπε στο παιδί, «αλλά αυτό δεν μπορώ να σου το πάρω, δεν είναι για την ηλικία σου». Η Αναστασία άρχισε να κλαίει και να οδύρεται. «Τις επόμενες μέρες δοκίμαζε να μαζέψει τα T-shirt που φορούσε για να φαίνεσαι η κοιλιά της», λέει ο πατέρας της.

Συνδέονται τα δύο περιστατικά; Και με ποιον τρόπο; Η απάντηση ίσως βρίσκεται σε κάτι που ενώ είναι μπροστά στα μάτια μας, περνάει απαρατήρητο: στα ίδια τα ρούχα που δημιουργεί η αγορά για τα κορίτσια. Η Κατ (@hackonwackwithdnkat), μητέρα δύο παιδιών και δημιουργός περιεχομένου στις ΗΠΑ, ξεκίνησε μια μέρα να παρατηρεί τα παιδικά ρούχα που διατίθενται σε μεγάλες αλυσίδες. Συνέκρινε σορτς της ίδιας μάρκας για παιδιά 18 μηνών, διαπιστώνοντας ότι το αγορίστικο είναι σχεδόν πάντα μακρύτερο και έχει ίσια γραμμή, το κοριτσίστικο είναι κοντύτερο και ανασπκνώνεται στα πλάγια (η λεγόμενη γραμμή dolphin hem), το αγορίστικο έχει μεγαλύτερη κάλυψη στον καβάλο (μολονότι πολλά παιδιά 18 μηνών φορούν ακόμη πανά, άρα δεν προκύπτει κάποιος προφανής λειτουργικός λόγος για τη διαφορά) και ότι το αγορίστικο κόστιζε 3,98 δολάρια και το κοριτσίστικο 4,98 δολάρια, μολονότι είχε λιγότερο ύφασμα (ο.σ. αυτό σημαίνει pink tax, δηλαδή η τάση προϊόντα που απευθύνονται στις γυναίκες να κοστίζουν περισσότερο από αντίστοιχα ανδρικά). Το βίντεο έχει πάνω από 57 εκατ. προβολές, 2,4 εκατ. likes και 35.000 σχόλια.

Ανιση κατανομή

Το μεμονωμένο παράδειγμα αντανακλά ένα ευρύτερο μοτίβο. Μελέτη που δημοσιεύθηκε το 2023 στο International Journal of Fashion Design, Technology and Education ανέλυσε 901 παιδικά παντελόνια του εμπορίου και διαπίστωσε ότι η λειτουργικότητα κατανέμεται άνισα. Στα αγορίστικα εμφανίζονταν συχνότερα μακρύτερες εσωτερικές ραφές, κανονικές τσέπες, ενισχυμένα γόνατα και υφάσματα εύκολης φροντίδας. Στα κοριτσίστικα ήταν συχνότερα τα στενά μπατζάκια, η χαμηλή μέση, οι κοντές εσωτερικές ραφές, οι ψεύτικες τσέπες και τα υφάσματα που απαιτούσαν πλύσιμο στο χέρι.

Το πάθος της Αναστασίας για το κροπ τοπ, επομένως, δεν ήρθε από το πουθενά: έχει προηγηθεί μια μακρά εξοικείωση των κοριτσιών με τα κοντύτερα, στενότερα και λιγότερο λειτουργικά ρούχα. Από τη σκοπιά της παραγωγής, οι διαφορές αυτές αποδίδονται πρωτίστως στις τάσεις της μόδας. «Η δουλειά μας είναι να παρακολουθούμε τι κυκλοφορεί διεθνώς και να το προσαρμόζουμε στα δικά μας δεδομένα», τονίζει στην «Κ» ο Νεκτάριος Μάρουσιτς, ιδιοκτήτης της ελληνικής βιοτεχνίας παιδικών ρούχων NEK Kidswear. Όπως αναγνωρίζει, μετά την ηλικία των 5-6 ετών τα κοριτσίστικα σορτς σχεδιάζονται συνήθως κοντύτερα, ενώ τα κροπ τοπ έχουν περάσει ακόμη και στις συλλογές για παιδιά άνω των 6 ετών. Στα κοριτσίστικα ρούχα, επίσης, οι τσέπες δεν είναι τόσο συχνές ή λειτουργικές όσο στα αγορίστικα, ενώ ακόμη και οι φόρμες έχουν κάποιο διακοσμητικό. «Είναι φανερό ποιο είναι το αγορίστικο και ποιο το κοριτσίστικο».

Ποιος, όμως, διαμορφώνει τη

ζήτηση; Κατά τον ίδιο, πρόκειται για συνδυασμό των επιθυμιών των οικογενειών και όσων προτείνει η αγορά, με τη μόδα να έχει ελαφρώς μεγαλύτερο βάρος. Από τα 8-10 χρόνια, λέει, τα κορίτσια εμφανίζονται στα καταστήματα ήδη ενημερωμένα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ζητούν συγκεκριμένα σχέδια. Παράλληλα, οι ίδιες οι επιχειρήσεις αντλούν ιδέες από όσα βλέπουν να φορούν τα παιδιά στον περίγυρό τους.

Το «παρατηρητήριο»

Η Αγγελική Μαρίνου, πθοποιός, αποφάσισε να δημιουργήσει τη σελίδα στο Facebook «Παρατηρητήριο έμφυλων στερεοτύπων για γονείς και όχι μόνο» όταν μια μέρα άνοιξε το συρτάρι του γιου της και είδε μια σχεδόν ομοιόμορφη συλλογή από μπλε, γκρι και καφέ.

«Γιατί το κάνω αυτό στο παιδί μου;», σκέφτηκε. Στη συνέχεια πρόσεξε τα μηνύματα. Στα αγορίστικα ρούχα κυριαρχούσαν προτροπές όπως «τόλμψε», «παίξε» και «εξερευνήσε», ενώ στα κοριτσίστικα λέξεις όπως «smile», «love», «cute» κ.λπ. Τέλος, είδε τις διαφορές στο ράψιμο, στα υφάσματα, στη λειτουργικότητα. «Είναι σαν να μην επιτρέπουμε στα κορίτσια να εκφραστούν», λέει στην «Κ». «Όταν τους φοράμε κοντή φούστα και κοντά μπλουζάκια, είναι προφανές ότι θα προσέχουν μην χτυπήσουν, μην φανεί

Το δωμάτιο μιας έφηβης συχνά θυμίζει πεδίο μάχης, καθώς οι ενδυματολογικοί προβληματισμοί προκαλούν ιδιότυπα άγχη. Τα κορίτσια βομβαρδίζονται καθημερινά -κυρίως μέσω των σόσιαλ μίντια- από συγκριμένα «πρότυπα θηλυκότητας» που κυριαρχούν στη μόδα και μοιράια επικειρούν να τα ακολουθήσουν.

Στερεότυπα στα «μέτρα» των κοριτσιών

Η Αναστασία στα 7 της ζητούσε επίμονα κροπ τοπ. Δεν είναι περίεργο. Εδώ και χρόνια η βιομηχανία της παιδικής μόδας «προτείνει» κοντύτερα, στενότερα και λιγότερο λειτουργικά ρούχα για τα κορίτσια. Τι μπορούν να κάνουν οι γονείς;

Η Αμερικανίδα δημιουργός περιεχομένου Κατ, μητέρα δύο παιδιών, συγκρίνει σορτς για αγόρια (επάνω) και κορίτσια (κάτω) από μεγάλη αλυσίδα, διαπιστώνοντας διαφορές στο μέγεθος και στη γραμμή. Το βίντεο έχει πάνω από 57 εκατ. προβολές.

κάτι. Ακόμη κι εμείς όταν φοράμε τέτοια ρούχα δεν κάνουμε τις ίδιες κινήσεις με όταν φοράμε κάτι άνετο».

Όπως λέει, το κροπ τοπ είναι «μάστιγα», αλλά με έναν τρόπο επιβάλλεται στα κορίτσια. «Θυμάμαι η κολλητή μου με είχε πάρει με αληθινή στενοχωρία από το κατάστημα όπου έψαχνε ρούχα για τη 13χρονη κόρη της. “Μόνο αυτά έχετε, αλήθεια;”, ρωτούσε τις πωλήτριες. Δεν υπήρχε καμία επιλογή». Πριν από λίγες μέρες, η Αγγελική έδωσε στην κόρη της, 9 ετών σήμερα, να φορέσει μια φόρμα γυμναστικής. «Ήταν από αυτές που έχουν το λογότυπο στο πίσω μέρος. Βλέπω με έκπληξη ότι τη φοράει ανάποδα, με τα γράμματα μπροστά. Όταν της είπα ότι αυτό πάει πίσω, μου είπε αυθόρμητα “δεν κατάλαβα, θα διαβάσουν οι άλλοι τι γράφει στον ποπό μου;”».

Μέσω της σελίδας είχε μάθει ότι πριν από λίγα χρόνια ένα σχολείο της Αθήνας είχε απαγορεύσει στα κορίτσια να φορούν μπλούζες με πουλίες που αλλάζουν φορά. «Ο λόγος ότι τα αγόρια έσπευδαν να πάνουν το στήθος των κοριτσιών για να “παίζουν” με τις πουλίες».

Οι τάσεις από τόσο μικρή ηλικία υπαγορεύουν τη συνέχεια. «Όταν φοράς στα κορίτσια τόσο εφαρμοστά, στενά, άβολα ρούχα, δεν είναι περίεργο αν δεν τρέχουν, δεν σκαρφαλώνουν, δεν αθλούνται. Δεν είναι στο DNA τους να κάθονται ακίνητα ή να

ασχολούνται με την εμφάνισή τους, είναι γιατί τους “φοράμε” τον ρόλο».

Οι αντιλήψεις «ποτίζουν» τις ραφές

«Τα αγόρια μαθαίνουν συχνότερα να αντλούν αξία από όσα κάνουν και καταφέρνουν, από τα σωματικά ή νοητικά τους επιτεύγματα. Τα κορίτσια, αντιθέτως, μαθαίνουν να αξιολογούν τον εαυτό τους μέσα από τις σχέσεις τους, από το πόσο αρεστά και επιθυμητά γίνονται και από το αν προσελκύουν το ανδρικό βλέμμα», αναφέρει στην «Κ» η αναπτυξιακή ψυχολόγος Μαρία Σγούρου. Οι αντιλήψεις αυτές περνούν και στα παιδικά ρούχα. «Το κορίτσι δεν αφήνεται πάντοτε να είναι απλώς παιδί. Από πολύ νωρίς προβάλλονται πάνω του ενήλικες προσδοκίες για την εμφάνιση και τη συμπεριφορά του». Ακόμη και η φράση ότι «τα κορίτσια ωριμάζουν γρηγορότερα» μπορεί, κατά την ίδια, να συγκαλύπτει το γεγονός ότι εκπαιδεύονται νωρίτερα να αναλαμβάνουν ευθύνες και να προσαρμόζονται στις προσδοκίες των ενήλικων. Το υποδόσκειν μοτίβο είναι η σεξουαλικοποίηση του νεαρού σώματος. «Τα πατριαρχικά στερεότυπα δεν περιορίζονται στους ρόλους και στη συμπεριφορά των φύλων, αλλά επεκτείνονται και στον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται το γυναικείο σώμα. Το κυρίαρχο πρότυπο θέλει τις γυναίκες αδύνατες, χωρίς τριχοφυΐα, με λεπτή φωνή, σχεδόν απαλλαγμένες από τις φυσικές λειτουργίες και τις ανάγκες του σώματός τους. Τις επιβραβεύει, δηλαδή, όσο διατηρούν χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στη νεότητα ή ακόμη και στην παιδικότητα, και τις τιμωρεί όταν μεγαλώνουν και εμφανίζουν τα σημάδια της ωριμότητας. Πίσω από αυτό βρίσκεται η αντίληψη ότι μεγαλύτερη αξία έχει το νεαρό, επιθυμητό και ευκολότερα χειραγωγήσιμο σώμα. Μια ώριμη γυναίκα, αντιθέτως, έχει συνήθως μεγαλύτερη αυτογνωσία και αυτονομία, άρα είναι δυσκολότερο να ελεγχθεί – και αυτή η δύναμη μπορεί να γίνεται αντιληπτή ως απειλή».

Η επιθυμία των παιδιών να ακολουθήσουν τη μόδα, βεβαίως, δεν είναι ανεξήγητη. «Έχουν ισχυρή ανάγκη να ανήκουν στην ομάδα και είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στα κοινωνικά μηνύματα. Όταν βλέπουν διαρκώς ένα συγκεκριμένο πρότυπο θηλυκότητας στη μόδα και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είναι αναμενόμενο να θέλουν να το ακολουθήσουν», λέει η κ. Σγούρου. «Δυστυχώς, όμως, οι μόδες στην εποχή μας έχουν γίνει σεξουαλικοποιημένες για να ικανοποιούν το αντικειμενικό πρότυπο για τη γυναίκα. Τα φαινόμενα καλλιεργούνται. Δεν είναι τυχαία η ευρύτερη επιχείρηση εκμετάλλευσης της ανθρωπίνης σάρκας». Το πρότυπο προβάλλεται με τόσο μεγάλη ένταση, που οι αντιστάσεις κάμπτονται. «Ένας γονάς το '70 δεν θα μπορούσε να διανοηθεί τέτοιες ενδυματολογικές συμπεριφορές από παιδιά 10 ετών».

Απλά κριτήρια

Η απάντηση, ωστόσο, δεν είναι η απαγόρευση, ούτε η ντροπή. «Αν πούμε σε ένα κορίτσι ότι πρέπει να καλύψει το σώμα του επειδή είναι προκλητικό, στέλνουμε το ίδιο μήνυμα από την ανάποδη, ότι το σώμα του είναι πρωτίστως σεξουαλικό και πρέπει να κρυφτεί». Αντί για μια αυτόματη σύγκρουση, η κ. Σγούρου προτείνει στους γονείς να ρωτούν: «Γιατί είναι σημαντικό για σένα αυτό το ρούχο; Επειδή αισθάνεσαι άνετα, επειδή σου αρέσει ή επειδή θέλεις να μοιάζεις με τα υπόλοιπα παιδιά;». Και συγχρόνως να στρέφουν την επιλογή σε απλά λειτουργικά κριτήρια: μπορεί το παιδί να τρέξει, να σκύψει και να παίξει άνετα; Το προστατεύει το ρούχο χωρίς να του διδάσκει ότι το σώμα του είναι κάτι που πρέπει να κρύβει;

Όπως γράφουν άλλοι γονείς στις μητέρες ινφλουένσερ όπως η Κατ, έχουν αρχίσει να αγοράζουν αγορίστικα σορτς για τις κόρες τους. Ο κ. Μάρουσιτς, πάντως, που έχει γνώση της κολεξιόν του καλοκαιριού του '27, λέει ότι έρχονται στη μόδα οι βερμούδες και για τα κορίτσια.

Το ανάποδο μήνυμα
«Αν πούμε σε ένα κορίτσι ότι πρέπει να καλύψει το σώμα του επειδή είναι προκλητικό, στέλνουμε το ίδιο μήνυμα από την ανάποδη, ότι το σώμα του είναι πρωτίστως σεξουαλικό και πρέπει να κρυφτεί», επισημαίνει η αναπτυξιακή ψυχολόγος Μαρία Σγούρου.

Η χρηματιστηριακή αξία των ομάδων*

Ολυμπιακός:	€184,3 εκατ.
Παναθηναϊκός:	€126,75 εκατ.
ΠΑΟΚ:	€90,8 εκατ.
ΑΕΚ:	€86,2 εκατ.
Αρης:	€41,5 εκατ.
ΟΦΗ:	€18 εκατ.
Λεβαδειακός:	€16,3 εκατ.
Παναιτωλικός:	€13,45 εκατ.
Αστέρας Τρ.:	€12,65 εκατ.
Βόλος:	€12,43 εκατ.
Ατρόμπος:	€12,3 εκατ.
Καλαμάτα:	€11,85 εκατ.
Ηρακλής:	€11 εκατ.
Κηφισιά:	€10,58 εκατ.
Σύνολο:	€648,11 εκατ.

* Σύμφωνα με στοιχεία από το transfermarkt

Συνολικό ποσό **αγορών** ομάδων εκτός big-5
€400.000

Συνολικό ποσό **πωλήσεων** ομάδων εκτός big-5
€4,3 εκατ.

Ολυμπιακός

Ηρθαν **17** — Εφυγαν **21**

Οι πιο ακριβές μεταγραφές
Γκουστάβο Πουέρτα
€16 εκατ.

Νταβίντ Κάρμο
€9 εκατ.
Αρμάντο Γκονζάλες
€8,6 εκατ.

Οι πιο ακριβές πωλήσεις
Κων. Τζολάκης
€23,3 εκατ.

Αντρέ Λουίζ
€15,5 εκατ.
Χρήστος Μουζακίτης
€15 εκατ.

Γκουστάβο Πουέρτα

Παναθηναϊκός

Ηρθαν **13** — Εφυγαν **20**

Οι πιο ακριβές μεταγραφές
Αζεντίν Ουναϊ
€15 εκατ.

Ιμράν Λούζα
€7 εκατ.
ΡΙΚ φαν Ντρόνγκελεν
€5 εκατ.

Η πιο ακριβή πώληση
Ανταμ Τσέριν
€3 εκατ.

Κάρολ Σβιντέρσκι
€1 εκατ.

Αζεντίν Ουναϊ

ΑΕΚ

Ηρθαν **8** — Εφυγαν **16**

Οι πιο ακριβές μεταγραφές
Λόβρο Μάγερ
€6 εκατ.

Κάαν Κάιρινεν
€4 εκατ.
Ολεξάντρ Ζουμπκόφ
€4 εκατ.

Η πιο ακριβή πώληση
Ορμπελίν Πινέδα
€8 εκατ.

Λόβρο Μάγερ

ΠΑΟΚ

Ηρθαν **8** — Εφυγαν **14**

Οι πιο ακριβές μεταγραφές
Ογκνιεν Ούγκρεσιτς
€6,5 εκατ.

Δημήτρης Γιαννούλης
€4,25 εκατ.

Η πιο ακριβή πώληση
Γιάννης Κωνσταντέλιας
€26 εκατ.

Ογκνιεν Ούγκρεσιτς

Αρης

Ηρθαν **16** — Εφυγαν **15**

Οι πιο ακριβές μεταγραφές
ΡΙκάρντο Βέλιο
€3,5 εκατ.

Ομάρ Ρίτσαρντς
€2 εκατ.

Η πιο ακριβή πώληση
Κλέιτον Ντιαντί
€4,6 εκατ.

Παναιτωλικός

Ηρθαν **10** — Εφυγαν **16**

ΟΦΗ

Ηρθαν **8** — Εφυγαν **12**

Βόλος

Ηρθαν **10** — Εφυγαν **14**

Ηρακλής

Ηρθαν **23** — Εφυγαν **25**

Κηφισιά

Ηρθαν **14** — Εφυγαν **22**

Ατρόμπος

Ηρθαν **6** — Εφυγαν **10**

Καλαμάτα

Ηρθαν **20** — Εφυγαν **19**

Αστέρας

Ηρθαν **14** — Εφυγαν **15**

Λεβαδειακός

Ηρθαν **11** — Εφυγαν **13**

Ακριβό μου πρωτάθλημα

Τα ποσά που δαπανήθηκαν το καλοκαίρι για την ενίσχυση των ομάδων της Super League 1 ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Μόνο οι big-4 διέθεσαν άνω των 100 εκατ. ευρώ. Και η μεταγραφική περίοδος δεν έχει λήξει...

Του **ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ**

Η πιο ακριβή Super League 1 είναι εδώ. Βαθιά το χέρι στην τσέπη, πραγματοποιώντας τις πιο ακριβές μεταγραφές στην ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου, έβαλαν οι ιδιοκτήτες των ομάδων του big-4, με τον Παναθηναϊκό και τον Ολυμπιακό να ξεπερνούν κάθε προηγούμενο για να κάνουν δικούς τους τον Αζεντίν Ουναϊ και τον Γκουστάβο Πουέρτα αντιστοίχως, καθώς μόνον αυτές οι δύο κινήσεις ξεπερνούν τα 30 εκατ. ευρώ.

Σίγουρα δεν γίναμε Premier League —άλλωστε ουδείς στην Ευρώπη μπορεί—, παρ' όλα αυτά η ψαλίδα από άλλα μεγάλα πρωταθλήματα μειώθηκε, αφού αυτό το καλοκαίρι κυρίως οι big-4 έκαναν κινήσεις που απαιτούσαν να δαπανηθούν αρκετά εκατομμύρια ευρώ, κερδίζοντας μάλιστα στις «μάχες» για τη διεκδίκηση παικτών ομάδες που προέρχονταν από πιο ακριβές και λαμπερές λίγκες, όπως η ιταλική και η πορτογαλική.

Ο Ολυμπιακός και ο Παναθηναϊκός ήταν αυτοί που έσυραν τον «χορό», ενώ ακολουθήσαν η ΑΕΚ και ο ΠΑΟΚ, με τον πάχυν —όσον αφορά την ποιότητα των παικτών που αποκτήθηκαν— να ανεβαίνει σημαντικά.

Αυτό βεβαίως απαιτouse και θυσιές, καθώς τρία από τα μεγαλύτερα ταλέντα του ελληνικού ποδοσφαίρου άλλαξαν ποδοσφαιρική στέγη, με τον Γιάννη Κωνσταντέλια να πηγαίνει από τον «Δικέφαλο του Βορρά» στην Ντόρτμουντ έναντι 26 εκατ. ευρώ, ενώ ο Χρήστος Μουζακίτης ακολούθησε ένα μήνα μετά τον Κωνσταντή Τζολάκη στη Χαλ, με τον Ολυμπιακό να βάζει στα ταμεία του άλλα 15 εκατ. ευρώ, εκτός από τα 23,3 εκατ. που είχε εισπράξει για τον διεθνή τερματοφύλακα.

Από την άλλη, βεβαίως, οι «ερυθρόλευκοι» πραγματοποίησαν την πιο ακριβή μεταγραφική στην ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου, φέρνοντας τον Γκουστάβο Πουέρτα, πληρώνοντας τη ρήτρα των 16 εκατ. ευρώ στη Σανταντέρ.

Πράσινη αντεπίθεση

Διόπλατα ανοίξε το ταμείο του και ο Παναθηναϊκός, καθώς στην προσπάθειά του να επιστρέψει στην κορυφή δαπάνησε για μεταγραφές περισσότερα από 50 εκατ., παίζοντας σκληρό πόκερ με την Τζιρόνα μέχρι το χαρτί να «κάτσει» στα 14+1 εκατ. για να ντυθεί ξανά στα πράσινα ο Αζεντίν Ουναϊ, έχοντας μάλιστα προ-

ηγούμενως βγάλει από τα ταμεία άλλα 7 εκατ. ευρώ για τον Ιμράν Λούζα, ενώ, σε αντίθεση με τους ανταγωνιστές του, πούλησε σε πολύ πιο χαμηλές τιμές.

Ο ΠΑΟΚ επένδυσε τα χρήματά από τον Κωνσταντέλια στο next big thing του σερβικού ποδοσφαίρου Ογκνιεν Ούγκρεσιτς, ενώ έφερε πίσω στην Ελλάδα τον Δημήτρη Γιαννούλη.

Όσον αφορά την πρωταθλήτρια ΑΕΚ, αν και έχασε τον MVP της, Ορμπελίν Πινέδα, δεν έμεινε με σταυρωμένα τα χέρια. Δαπάνησε σχεδόν 15 εκατ. για τους Λόβρο Μάγερ, Κάαν Κάιρινεν και Ολεξάντρ Ζουμπκόφ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι με έναν πρόχειρο απολογισμό οι big-4 ξόδεψαν ποσά-ρεκόρ, πολύ πάνω από 100 εκατ. ευρώ, για να ενισχύσουν τα ρόστερ τους, χρήματα που δεν είχαν δοθεί ποτέ τα προηγούμενα χρόνια σε μια μεταγραφική περίοδο.

Υψηλά κινητρα

Πού όμως μπορεί να οφείλεται η αλλαγή πλεύσης, κυρίως στις μεγάλες ομάδες που αποτελούν τη «βιτρίνα», καθώς πίσω από αυτήν δεν υπάρχουν ουσιαστικές αλλαγές σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αφού οι περισσότερες από

τις ομάδες πήραν ελεύθερους ή δανεικούς παίκτες;

Από τη μία είναι σίγουρα το πείσμα και η δίψα για επιτυχίες. Η πρωταθλήτρια ΑΕΚ θέλει να υπερασπιστεί τον περυσινό τίτλο της, χωρίς παράλληλα να γίνει σάκος του μποξ στο απαιτητικό Champions League. Ο Ολυμπιακός ονειρεύεται και καλή πορεία στο Europa και επιστροφή στην κορυφή της SL1, ο Παναθηναϊκός κυνηγάει το πρωτάθλημα ύστερα από 16 χρόνια, κάνοντας όνειρα και για το Conference League, ενώ ο ΠΑΟΚ, που στην επέτειο των 100 χρόνων δεν πανηγύρισε τίτλο, θα ήθελε να το πράξει φέτος, σβήνοντας τον αποκλεισμό από την Ευρώπη. Ετσι, μπορούμε να πούμε πως ο ανταγωνισμός αυτή τη φορά λειτούργησε θετικά για τις ομάδες που ανέβασαν τον πήχυ.

Το μέλλον των τηλεοπτικών

Οι κινήσεις αυτές των ΠΑΕ δεν έχουν μόνο αγωνιστικό αντίκτυπο, αλλά και οικονομικό, όσον αφορά τις μελλοντικές συμφωνίες, κυρίως για τα τηλεοπτικά δικαιώματα. Αυτή τη στιγμή το προϊόν της Λίγκας κοστολογεί-

ται στα 70 εκατ. ευρώ, με το big-4 να έχει τη μερίδα του λέοντος και συμβόλαια που κυμαίνονται μεταξύ 10 και 15 εκατ. ευρώ, ενώ τα έσοδα για τις πιο μικρές ομάδες δεν ξεπερνούν το 1,7 εκατ. ευρώ για κάθε μία.

Για τη σεζόν 2026-27 το τηλεοπτικό σκηνικό της Super League 1 παρουσιάζει σημαντικές αλλαγές και ανακατατάξεις, καθώς η είσοδος της εταιρείας διαχείρισης Percapita (που εκπροσωπεί 12 από τις 14 ομάδες) και η ανεξάρτητη πορεία του Παναθηναϊκού έχουν αναδιαμορφώσει τον χάρτη. Ετσι, στην Cosmote TV είναι οι ΑΕΚ, Ολυμπιακός, ΟΦΗ, Αστέρας, Βόλος, Ατρόμπος, στη Nova οι: ΠΑΟΚ, Αρης, Ηρακλής, Παναιτωλικός, Λεβαδειακός και στον Σπορ FM TV / ΣΚΑΪ οι Παναθηναϊκός και Ηρακλής.

Από την πλευρά του, πάντως, ο νέος πρόεδρος του συνεταιρισμού, Γιάννης Αλαφούζος, εκτιμά ότι η αξία του τηλεοπτικού «προϊόντος» της Super League 1 μπορεί να φτάσει ακόμα και στα 120 εκατ. ευρώ, ενώ στόχος του είναι η επιστροφή στην κεντρική διαχείριση, κάτι που έχει τις δυσκολίες του από τη στιγμή που οι περισσότερες ομάδες έχουν συμβόλαιο για άλλα δύο ή τρία χρόνια.

Οι μεγάλες πωλήσεις

Ο ΠΑΟΚ έβαλε στο ταμείο του 26 εκατ. από την πώληση Κωνσταντέλια στην Ντόρτμουντ και ο Ολυμπιακός πάνω από 38 εκατ. για τη μετακίνηση των Τζολάκη και Μουζακίτη στη Χαλ.

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΔΗ**

Νέα... μόδα; Καινούργια τακτική; Νέα τάξη πραγμάτων στον τομέα της ενημέρωσης; Ο λόγος για την απόφαση κάποιων ομάδων να μην προβαίνουν πλέον σε ενημέρωση, ούτε για θέματα τραυματισμών των ποδοσφαιριστών τους. Λες και αν υποφέρει από τράβηγμα ή θλάση κάποιος, αν κρατηθεί κρυφά, αν ο εκπρόσωπος τύπου κατά τη διάρκεια της εβδομάδας δεν το... αποκάλυψι, θα αλλάξουν τα δεδομένα και θα μπορέσει ο συγκεκριμένος ποδοσφαιριστής να αγωνιστεί. Αστεία και τα περί... προστασίας των αγωνιστικών δεδομένων από τον αντίπαλο. Από τις σχέσεις παι-

κτών ακόμη και μεταξύ διαφορετικών ομάδων, κοινών μανάτζερ, φίλων, παλιών συμπαίκτων και μελών προπονητικών επιτελείων, δύσκολα μένει κάτι κρυφό...

Το πώς και γιατί φθάσαμε στο νέο αυτό «φρούτο» δεν χρειάζεται καν να το ψάξει κανείς. Γιατί απλώς δεν εκπλήσσει, ούτε ξενίζει. Μιλάμε άλλωστε για έναν τομέα, αυτόν της ενημέρωσης, με αρκετά κενά και παραλείψεις. Ομάδες χωρίς τακτική και σε μόνιμη βάση ενημέρωσης προς τα ΜΜΕ και κατ' επέκταση στους φιλάθλους τους. Αποφάσεις διοικήσεων ή και προπονητών κάποιων ομάδων, από τις οποίες εξαρτάται και κατά περιόδους αλλάζει, είτε η θέση είτε η άρνηση να προβαίνουν σε ενημέρωση. Οι πλείστες ομάδες δεν ανακοινώνουν καν την

Σεβαστή όμως θα πρέπει να γίνεται και η προσπάθεια των ΜΜΕ να κάνουν τη δουλειά τους.

αποστολή πριν από κάθε παιχνίδι. Δημοσιοποιείται το φύλλο αγώνα, διαπιστώνεις μία ή περισσότερες απουσίες, όχι από τις αναμενόμενες και συνήθως παίρνεις την απόφαση για ενοχλήσεις της τελευταίας προπόνησης. Τα τελευταία χρόνια... κρυφές μένουν ακόμη και απουσίες για αγώνες ευρωπαϊκών διοργανώσεων. Αλυσμόντη το περιστατικό της εξακρίβωσης από πλευράς των αθλητικών συντακτών, σημαντικής απουσίας ποδοσφαιριστή, όταν η αποστολή είχε επιβιβαστεί στο αεροπλάνο για αγώνα εκτός Κύπρου! Ενδεικτικό και φετινό παράδειγμα, μία μέρα πριν από αγώνα στα προκριματικά ευρωπαϊκής διοργάνωσης. Ρωτούσαν οι δημοσιογράφοι αν είναι στη σχετική λίστα συγκεκριμένος ποδοσφαιριστής, λόγω

προβλήματος τραυματισμού που αντιμετώπιζε και έπαιρναν απόφαση τύπου Πυθίας...

Κατανοητή, αποδεκτή και σεβαστή η προσπάθεια της κάθε ομάδας να διαφυλάξει τα συμφέροντά της, στον βαθμό και με τον τρόπο που η κάθε διοίκηση θεωρεί σωστό. Σεβαστή και αντίστροφα όμως θα πρέπει να γίνεται και η προσπάθεια των ΜΜΕ να κάνουν τη δουλειά τους. Αν παρουσιάστηκαν από τη δική μας πλευρά λάθη, παραλείψεις ή σκοπιμότητες, η λύση δεν είναι ο αποκλεισμός όλων... Και να μην ξεχνάμε, πως όταν προκύπτει η θέση ή και η ανάγκη των ομάδων να επικοινωνήσουν και να προωθήσουν τη θέση, το παράπονο ή το πρόβλημά τους, στην ολότητα των ΜΜΕ απευθύνονται...

ΑΠΟΨΗ

Περί (σωστής) ενημέρωσης...

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
0,3%

Χ.Α.
0,8%

Dow Jones

-0,26%

Nasdaq

0,28%

Nikkei

-2,09%

Dax

-1,97%

FTSE 100

0,06%

Πετρέλαιο

9,11%

€/ \$

0,24%

ΤΡΙΑ DEALS ΣΤΟ «ΑΚΟΥΣΤΙΚΟ»

Οι εξαγορές που βρίσκονται ενώπιον των ΕΠΟΠΤΩΝ

Τρεις σημαντικές συναλλαγές βρίσκονται ενώπιον των εποπτικών αρχών, με τις εξελίξεις να αναμένονται το επόμενο διάστημα. Πρόκειται για την απόκτηση της Ancoxia από τους Κλεάνθους και Παναγιώτου, τη συναλλαγή CDB–Τράπεζας Κύπρου και το deal ECM Partners–payabl., που αναμένεται τον Οκτώβριο. **Σελ. 3**

Οι πρώτες επενδύσεις αποδίδουν

Φέρνουν κεφάλαια, ανάπτυξη, εταιρείες και ενισχύουν την οικονομική δραστηριότητα λέει το 33East Fund I

Το 33East Fund I, με συνολικές δεσμεύσεις ύψους €35 εκατ., εξελίσσεται σε σημαντικό επενδυτικό μοχλό για την κυπριακή startup αγορά, με στόχο να ενισχύσει εταιρείες υψηλής ανάπτυξης και παράλληλα να δημιουργήσει ισχυρότερους δεσμούς μεταξύ της Κύπρου και του διε-

θνούς επιχειρηματικού οικοσυστήματος. Το ταμείο έχει πραγματοποιήσει επενδύσεις ύψους €7,5 εκατ. σε 12 εταιρείες, φτάνοντας στο ανώτατο όριο του αρχικού στόχου των 7–12 επενδύσεων. Πέρα από τη χρηματοδότηση των εταιρειών, ιδιαίτερη σημασία έχει το ευρύτερο οικονομικό

αποτύπωμα των επενδύσεων. Σε αρκετές περιπτώσεις, εταιρείες με δραστηριότητα στο εξωτερικό δημιούργησαν παρουσία στην Κύπρο ως άμεσο αποτέλεσμα της επένδυσης του ταμείου. Με αυτό τον τρόπο, το 33East λειτουργεί ως γέφυρα για τη μεταφορά κεφαλαίων, τεχνογνωσίας και

επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Κύπρο. Οι επενδύσεις επικεντρώνονται σε τομείς με υψηλές προοπτικές ανάπτυξης, όπως η εφαρμοσμένη τεχνητή νοημοσύνη, η φυσική τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική, η υγεία και ευεξία και η ενέργεια. Με περίπου το ένα τέταρτο των

διαθέσιμων προς επένδυση κεφαλαίων να έχει ήδη τοποθετηθεί, το ταμείο βρίσκεται σε πλήρη φάση υλοποίησης του επενδυτικού του σχεδιασμού, διατηρώντας σημαντικό μέρος των κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των επόμενων γύρων των εταιρειών του χαρτοφυλακίου. **Σελ. 4**

Τα Cohiba γίνονται «καπνός»

Το άλλοτε πανίσχυρο κουβανέζικο πούρο δοκιμάζεται από την εκτίναξη των τιμών, την κρίση παραγωγής και την αποδυνάμωση της Habanos. Η εμπλοκή του Τσεν Ζι και οι διεθνείς κυρώσεις δημιούργησαν νέα αβεβαιότητα, ενώ οι καταναλωτές στρέφονται πλέον στα ποιοτικά και οικονομικότερα πούρα του «Νέου Κόσμου», απειλώντας την ιστορική κυριαρχία της Κούβας. **Σελ. 9**

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Νέο deal
Anytime – Gan Direct

Ο ασφαλιστικός χάρτης της Κύπρου αλλάζει ξανά, με την Anytime να αποκτά το χαρτοφυλάκιο αυτοκινήτου και περιουσίας της Gan Direct. Η συναλλαγή προστίθεται σε σειρά σημαντικών deals, με πρωταγωνιστές τράπεζες, αλλά και ασφαλιστικές εταιρείες. **Σελ. 5**

ΚΟΙΤΟΥΝ ΠΑΦΟ

Η «πρωτεύουσα» των ξένων αγοραστών

Οι ξένοι αγοραστές ενισχύουν την παρουσία τους στην κυπριακή αγορά ακινήτων, σύμφωνα με έρευνα της Delfi Partners. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών παραμένουν πλειοψηφία. Η Πάφος αναδεικνύεται σε κορυφαίο προορισμό, ενώ κάθε επαρχία παρουσιάζει διαφορετική δυναμική. **Σελ. 3**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΜΠΙΛ ΣΑΠΟΡΙΤΟ / THE NEW YORK TIMES

Οι παράλογοι δασμοί του Τραμπ στο αλουμίνιο

Ο κατάλογος των канаδικών εισαγωγών που υπόκεινται πλέον σε δασμούς 50% στις ΗΠΑ περιλαμβάνει κάλυβα, φούκια, μελάνι, δέρματα ζώων, λουριά σκύλων, βαλίτσες, κόντρα πλακέ, πλεκτά καπέλα, πιλωτές αποβάθρες, έπιπλα, ούισκι, μέλι και, φυσικά, μπαστούνια του χόκεϊ. Αλλά οι δασμοί στο αλουμίνιο δείχνουν με τον πιο έντονο τρόπο τον παράλογο χαρακτήρα του εμπορικού πολέμου του προέδρου Τραμπ με τον βόρειο γείτονα. Ο Καναδάς έστειλε στις ΗΠΑ προίοντα αλουμινίου αξίας σχεδόν 10 δισ. δολ. πέρυσι. Το μέταλλο χρησιμοποιείται στις κατασκευές, στα αυτοκίνητα, στα έπιπλα, στα κουτιά αναψυκτικών και σε αμέτρητα άλλα πράγματα. Ο Τραμπ έχει κάθε υποχρέωση να επιβάλει τους εμπορικούς νόμους και να αποτρέψει άλλα έθνη από το

να μας εκμεταλλεύονται αθέμιτα. Αλλά η канаδική βιομηχανία αλουμινίου δεν έχει εξαπατήσει τις ΗΠΑ. Η Αμερική χρειάζεται το αλουμίνιο για να διατηρεί σε λειτουργία τα εργοστάσια αυτοκινήτων της και να διατηρεί χαμηλές τις τιμές των τροφίμων και των ποτών, και ο Καναδάς είναι ο καλύτερος στην παραγωγή του. Σε αντίθεση με τον κάλυβα, το αλουμίνιο παράγεται από αλουμίνη, ένα παράγωγο του βωξίτη, η οποία υποβάλλεται σε επεξεργασία με ηλεκτρικό ρεύμα. Με το κόστος της ενέργειας να αγγίζει το 40% της συνολικής παραγωγής, το канаδικό αλουμίνιο δεν είναι απλώς ένα μέταλλο, αλλά ηλεκτρική ενέργεια σε στερεά μορφή.

Με το άφθονο χιόνι, τις λίμνες και τα ποτάμια του, ο Καναδάς διαθέτει τεράστιους υδρο-

ηλεκτρικούς πόρους, συχνά σε αραιοκατοικημένες περιοχές. Ως αποτέλεσμα, η χώρα διαθέτει άφθονη αξιόπιστη και φθηνή ηλεκτρική ενέργεια, γεγονός που της δίνει πλεονέκτημα έναντι των ΗΠΑ στην τήξη αλουμίνιου. Σήμερα, λειτουργούν οκτώ χυτήρια στο Κεμπέκ και ένα στη Βρετανική Κολομβία, τα οποία παράγουν περίπου 3,64 εκατ. τόνους μετάλλου ετησίως. Οι ΗΠΑ προμηθεύονται περίπου το 60% έως 70% του εισαγόμενου αλουμινίου από τον Καναδά.

Η προσπάθεια των ΗΠΑ να αναπτύξουν μια αυτόνομη και ανταγωνιστική βιομηχανία αλουμινίου προσέκρουσε διαχρονικά στο υψηλό ενεργειακό κόστος. Σχεδόν 30 αμερικανικά χυτήρια έκλεισαν από το 1980, καθώς η παραγωγή αλουμινίου απαιτεί σταθερή και φθηνή ηλεκτρι-

κή ενέργεια, έναν τομέα στον οποίο ο Καναδάς διαθέτει φυσικό πλεονέκτημα. Η ίδια η Alcoa μετέφερε το βάρος των δραστηριοτήτων της στον Καναδά, διατηρώντας μόλις δύο ενεργές μονάδες στις ΗΠΑ. Μία από αυτές, στη Μασένα της Νέας Υόρκης, επιβιώνει χάρη σε κρατικές επιδοτήσεις και κίνητρα εκατομμυρίων δολαρίων. Χωρίς αυτές τις ενισχύσεις, η εγχώρια παραγωγή είναι αδύνατον να ανταγωνιστεί τις εισαγωγές, καθιστώντας τους αμερικανικούς δασμούς καταστροφικούς για εγχώριους κλάδους όπως η αυτοκινητοβιομηχανία, η οποία επιβαρύνθηκε με δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια.

Παρά τις εξαγγελίες του Ντόναλντ Τραμπ για αναβίωση της εγχώριας μεταποίησης και τη στήριξη μιας νέας επένδυσης

4 δισ. δολ. στην Οκλαχόμα με αρωβικά κεφάλαια, οι θέσεις εργασίας στον τομέα μειώνονται. Το γηρασμένο αμερικανικό ηλεκτρικό δίκτυο, οι ανερχόμενες τιμές ρεύματος, η επιβράδυνση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η αβεβαιότητα όσον αφορά την πολιτική των δασμών καθιστούν τις πολυτελείς επενδύσεις εξαιρετικά παρακινδυνευμένες. Η επικράτηση του φθηνότερου канаδικού αλουμινίου δεν αποτελεί αθέμιτο ανταγωνισμό αλλά οικονομικό πλεονέκτημα. Η λογική επιβάλλει στις ΗΠΑ να εισάγουν χαμηλού κόστους αλουμίνιο από τον Καναδά και να επενδύουν σε τομείς όπου διατηρούν πλεονέκτημα, όπως ο σχεδιασμός τσιπ ή η τεχνητή νοημοσύνη, αντί να διακινδυνεύουν μια ιστορική οικονομική συμμαχία 150 ετών.

pwc

PwC Foundation

Χτίζουμε σήμερα
το αύριο που αξίζουμε.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Η ανάπτυξη που διώχνει τους νέους

Το ΑΕΠ του β' τριμήνου κατέγραψε αύξηση 3,3%, κατά 10% υψηλότερη από εκείνη του α' τριμήνου. Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο Κύπρου (ΔΣΚ) επισημαίνει, ωστόσο, ότι η τρέχουσα μεγέθυνση έχει κυρίως καταναλωτικό χαρακτήρα και δεν στηρίζεται στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης. Και εδώ ακριβώς αναδεικνύεται το πρόβλημα για το οποίο όλοι μιλούν χαμηλόφωνα, προφανώς επειδή η συζήτηση δεν βολεύει κανέναν. Όπως σημειώνει το ΔΣΚ, η εικόνα των επενδύσεων είναι παραπλανητική αφού απουσιάζουν οι παραγωγικές επενδύσεις, δηλαδή εκείνες που δημιουργούν θέσεις εργασίας υψηλής προστιθέμενης αξίας. Και, επειδή ακριβώς λείπουν αυτές οι θέσεις εργασίας, η Κύπρος κινδυνεύει τα επόμενα χρόνια να πληγεί από ένα νέο, έντονο κύμα brain drain. Ενδεικτικό της κατάστασης ότι η κυπριακή οικονομία στηρίζεται για να αναπτυχθεί σε τομείς χαμηλής προστιθέμενης αξίας, όπως είναι η κατανάλωση και το real estate.

Το σύνδρομο των μεγάλων προσδοκιών

Λένε πως ο διάβολος κρύβεται στις λεπτομέρειες και αυτό επιβεβαιώνεται απόλυτα στην περίπτωση της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης. Η πρόθεση της κυβέρνησης να μειώσει τη μόνιμη αναλογιστική επιβάρυνση από το 12% στο 7,5% παρουσιάστηκε ως σημαντική παρέμβαση, προκαλώντας ωστόσο από την αρχή ερωτηματικά για το ποιος θα πληρώσει τη νύμφη. Τελικά, η δημόσια συζήτηση αποκάλυψε ότι η μείωση που διαφημίζεται δεν αφορά ολόκληρη τη σύνταξη, αλλά μόνο το βασικό της μέρος. Στην πράξη, αυτό μεταφράζεται σε μερικά ευρώ επιπλέον τον μήνα. Με άλλα λόγια, για ένα θέμα που απασχολεί εδώ και χρόνια την κοινωνία και ιδιαίτερα τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, η κυβέρνηση κατάφερε για ακόμη μία φορά να σγκώσει

Ξεκίνησαν για αύξηση συντάξεων και κατέληξαν να συζητούν για αύξηση εισφορών.

τον πήχη υπερβολικά. Αυτό το περιστατικό, όπως και πολλά προηγούμενα, αναδεικνύει το βασικό πρόβλημα της κυβέρνησης που δεν είναι άλλο από το σύνδρομο των μεγάλων προσδοκιών. Δηλαδή, υπόσχεται ότι θα λύσει τα πάντα και παραδίδει πολύ λιγότερα από όσα η ίδια υποσχέθηκε.

Περί εμμονών

Ο υπουργός Οικονομικών παρουσιάστηκε ενοχλημένος και απέρριψε τις αιτιάσεις σχετικά με την εφαρμογή του ελάχιστου φορολογικού συντελεστή 15%, χαρακτηρίζοντάς τες «εμμονές». Συνέχισε μάλιστα λέγοντας ότι οι εμμονές αυτές παρατηρούνται τις τελευταίες ημέρες σε μερίδα του Τύπου. Αν και συμπάσχουμε με τον συ-

μπαθό Υπουργό και αναγνωρίζουμε ότι επί της ουσίας το επιχείρημά του είναι ορθό, θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι η εμμονή, όπως τη χαρακτήρισε, δεν είναι ζήτημα των τελευταίων ημερών, αλλά δεκαετιών. Υπενθυμίζουμε ότι στα κρίσιμα χρόνια της κρίσης, πολύ περισσότερες φωνές προτιμούσαν να αφήσουν τη χώρα χωρίς ευρώ στα ταμεία παρά να αυξηθεί ο εταιρικός φορολογικός συντελεστής έστω και κατά 0,5%.

Τέλος εποχής για το φθηνό χρήμα

Το κόστος δανεισμού εκτοξεύεται, ενισχύοντας την ανησυχία σε κυβερνήσεις,

επιχειρήσεις και καταναλωτές ότι το «ακριβό χρήμα» ήρθε για να μείνει. Οι αποδόσεις των μακροπρόθεσμων ομολόγων βρίσκονται σε ιστορικά υψηλά, με το γερμανικό δεκαετές στο υψηλότερο σημείο από το 2011, το ιαπωνικό στο 3% και το βρετανικό στο υψηλότερο από το 2008. Ειδικοί της αγοράς εκτιμούν ότι αυτή η τάση δεν είναι προσωρινή. Οι πιο δυσσιμένες προβλέψεις μάλιστα προειδοποιούν ότι ο πακτωλός νέου χρέους που αναμένεται να εκδοθεί το επόμενο διάστημα δεν θα επιτρέψει σύντομα αποκλιμάκωση των επιτοκίων. Στο μεταξύ, πολλά κρατικά ομόλογα βρίσκονται σε διαδικασία αναχρηματοδότησης, με τις κυβερνήσεις να καλούνται να τα ανανεώσουν με σημαντικά υψηλότερο κόστος σε σχέση με πριν.

Η εβδομάδα που άλλαξε την Ιαπωνία

Αυτή η εβδομάδα καταγράφεται ως η σημαντικότερη των τελευταίων 30 ετών για τις ιαπωνικές χρηματαγορές. Για πρώτη φορά από το 1996, η απόδοση του 10ετούς ομολόγου έφτασε το 3% που είναι τριπλάσια σε σχέση με δύο χρόνια πριν. Το 30ετές ξεπέρασε το 4%, σημειώνοντας νέο ιστορικό υψηλό και αναγκάζοντας το υπουργείο Οικονομικών να παρέμβει. Η εξέλιξη αυτή ασκεί ισχυρές πιέσεις στο γεν, οδηγώντας σε υποτίμηση της ισοτιμίας του, παρά τις συντονισμένες παρεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών Ιαπωνίας και ΗΠΑ. Σύμφωνα με όλες τις εκτιμήσεις, η τάση αυτή θα αναστραπεί εάν η Τράπεζα της Ιαπωνίας καλύψει το χαμένο έδαφος και προχωρήσει σε γενναίες αυξήσεις επιτοκίων.

«Ποντάρει» στην ηλεκτρική οδοντόβουρτσα των 430 ευρώ που λειτουργεί με AI

Ο Βρετανός εφευρέτης Τζέιμς Ντάισον, ο άνθρωπος που «δάμασε» τη δύναμη του αέρα για να πουλήσει σεσουάρ και ηλεκτρικές σκούπες σε τιμές πολλαπλάσιες των παραδοσιακών ηλεκτρικών συσκευών που μπορεί να αγοράσει κανείς στα καταστήματα, πιστεύει τώρα ότι μπορεί να πείσει τους καταναλωτές να δώσουν 499 δολάρια (430 ευρώ) για μια οδοντόβουρτσα.

Η έμπνευση για το νέο προϊόν του ήρθε από τη δική του απέχθεια για τους οδοντιάτρους. Αν και χρησιμοποιεί νήμα με ευλαβική συνέπεια, όπως επισκέπτεται την οδοντίατρό του εκείνη πάντα βρίσκει πλάκα την οποία πρέπει να αφαιρέσει, είπε στη Wall Street Journal.

Γι' αυτό και πέρασε έξι χρόνια αναπτύσσοντας μια ηλεκτρική οδοντόβουρτσα που λειτουργεί με τεχνητή νοημοσύνη και υπόσχεται στον χρήστη να οφείλ του νήματος, κάθε φορά που βουρτσίζει τα δόντια του.

Η οδοντόβουρτσα Dyson CameraJet, η οποία παρουσιάστηκε την Τρίτη, αποτελεί την πρώτη κίνηση της Dyson στον τομέα της στοματικής υγιεινής και σηματοδοτεί τη στροφή μιας εταιρείας που παραδοσιακά βασιζόταν στην τεχνολογία του αέρα –με ηλεκτρικές σκούπες, σεσουάρ μαλλιών και καθαριστές αέρα– προς την αξιοποίηση της δύναμης του νερού.

Τι κάνει

Ο 79χρονος Τζέιμς Ντάισον και η ομάδα μηχανικών του ανέπτυξαν έναν μηχανισμό αντήλίας και μια δεξαμενή που λειτουργεί χωρίς βαρύτητα, ανεξάρτητα από τη γωνία στην οποία ο χρήστης κρατά την οδοντόβουρτσα, ώστε να ελέγχεται με ακρίβεια η ροή του υγρού.

Η κεφαλή της οδοντόβουρτσας διαθέτει μια μικροσκοπική κάμερα, η οποία καταγράφει και αναλύει 28 εικόνες το δευτερόλεπτο, εντοπίζοντας τα κενά ανάμεσα στα δόντια. Όταν εντοπιστεί κάποιο κενό, η συσκευή ενεργοποιεί μια κωνική δέσμη στοματικού διαλύματος, η οποία λειτουργεί με τρόπο παρόμοιο με το οδοντικό νήμα.

Όπως είπε ο Ντάισον στη WSJ, δεν είχε ασχοληθεί με το νερό από τότε που σχεδίασε ένα ταχύπλοο που μπορούσε να κινηθεί και στη στεριά, το Rotork Sea Truck, όταν ήταν φοιτητής στο Royal College of Art του Λονδίνου. «Αυτό είναι κάτι εντελώς καινούργιο. Αλλά γιατί όχι;» είπε.

Στόχος του Ντάισον είναι να πείσει τους καταναλωτές να αλλάξουν την αναλογική οδοντόβουρτσα και το νήμα τους με ένα μηχανήμα που κοστίζει σχεδόν 500 δολάρια – θα χρειαστούν, βέβαια, και την ειδική οδοντόκρεμα Ντάισον που δεν αφορίζει.

Ο επιχειρηματίας μπαίνει

Ο 79χρονος Τζέιμς Ντάισον παρουσίασε την ηλεκτρική οδοντόβουρτσα CameraJet που υπόσχεται στον χρήστη τα οφέλη του νήματος, κάθε φορά που βουρτσίζει τα δόντια του.

Το νέο επιχειρηματικό στοίχημα του Βρετανού εφευρέτη Τζέιμς Ντάισον.

στην αγορά της οδοντικής υγιεινής, που είναι μεν μεγάλη, αλλά θεωρείται κορεσμένη και εμφανίζει χαμηλό ανταγωνισμό και μέτρια ανάπτυξη.

«Δεν είχα ιδέα για το μέγεθος της αγοράς και δεν έχω ιδέα πό-

σα θα πουλήσουμε», ομολόγησε. «Δεν στιπριζόμαστε πραγματικά σε κάποιο επιχειρηματικό σχέδιο». Αυτή η χαλαρή προσέγγιση του εφευρέτη, που ήδη διαθέτει περιουσία 15 δισ. δολαρίων, τον τίτλο του σερ, έναν αμπελώνα, ακίνητη περιουσία στην αγγλική εξοχή και ένα σκάφος, σπνρίζεται στο ανεξάρτητο πνεύμα του, που τον έκανε να ξεχωρίσει από νωρίς. Ο πατέρας του πέθανε πριν εκείνος να κλείσει τα 10 του χρόνια και η μητέρα του δυσκολευόταν να συντηρή-

σει την οικογένεια. Ο Ντάισον έφυγε από το σπίτι του στο Νόρφολκ της Αγγλίας για να σπουδάσει εσωτερικά διακόσμηση στο Royal College of Art και ξεκίνησε την καριέρα του σχεδιάζοντας προϊόντα για διάφορες εταιρείες. Μία από τις πρώτες του επιτυχίες ήταν το Ballbarrow: ένα καρότσι που διέθετε μια μπάλα αντί για τροχό.

Όταν παντρεύτηκε, απέκτησε παιδιά και ανέπτυξε εμμονή με τη βελτίωση της ηλεκτρικής σκούπας, είχε πλέον κουραστεί να εργάζεται για άλλους. Πήρε δάνειο από τράπεζα και βυθίστηκε στα χρέη, όσο κατασκεύαζε πάνω από 5.000 πρωτότυπα στην προσπάθειά του να τελειοποιήσει τη δική του εκδοχή της ηλεκτρικής σκούπας, ένα κυκλικό σύστημα χωρίς σακούλα.

Ο μέντοράς του, ο σχεδιαστής Τζέρεμι Φράι, αρχικά επένδυσε στην επιχείρηση. Τελικά, ο Ντάισον αγόρασε το 49% του Φράι για 45.000 λίρες και έκτοτε ελέγχει το 100% της εταιρείας. Πέρυσι είχε έσοδα περίπου 8,3 δισ. δολάρια.

Η Ντάισον κατασκεύασε τεράστιες εγκαταστάσεις από χάλυβα και γυαλί στο Malmesbury, περίπου δύο ώρες δυτικά του Λονδίνου. Ήδη από τη δεκαετία του 1990, ο επιχειρηματίας είχε απαγορεύσει τα κοστούμια και τις γραβάτες στους χώρους εργασίας. Και αφότου στήριξε το Brexit, πριν περάσουν τρία χρόνια από

το δημοψήφισμα, ανακοίνωσε τη μεταφορά της έδρας της εταιρείας του στη Σιγκαπούρη. Οι επικρίσεις του τον κατηγόρησαν για υποκρισία, όμως ο Ντάισον ισχυρίστηκε ότι οι εγκαταστάσεις στο Malmesbury δεν ήταν πα αρκετά μεγάλες για να φιλοξενήσουν τις δραστηριότητες της εταιρείας του, επιμένοντας στην πεποίθησή του ότι η Ασία είναι το μέλλον της μεταποίησης.

Οι αποτυχίες του

Με τα χρόνια έχει γίνει το δημόσιο πρόσωπο της εταιρείας του, με εμφανίσεις στις διαφημίσεις των προϊόντων της. Την ίδια στιγμή, όμως, δεν έχει διστάσει να παραδεχθεί δημόσιως τις αποτυχίες του. Μεταξύ αυτών ήταν ένα ηλεκτρικό αυτοκίνητο, που ανακοινώθηκε το 2017 και εγκαταλείφθηκε το 2019, αφού διαπιστώθηκε ότι δεν ήταν εμπορικά βιώσιμο. Αλλά και και ένα πλυτήριο ρούχων, που κυκλοφόρησε στην αγορά στις αρχές της δεκαετίας του 2000, αποδείχθηκε τελικά υπερβολικά ακριβό για να κατασκευαστεί, να επισκευαστεί και να πουληθεί.

Κάπως έτσι προσεγγίζει ο Ντάισον και την κυκλοφορία της οδοντόβουρτσάς του. «Αν αποδειχθεί ότι δεν είναι καλή εμπορική ιδέα, όπως το αυτοκίνητο, θα το σταματήσουμε», λέει. «Αλλά δεν θα απολυθούν όλα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου επειδή κάναμε κάτι ανόητο».

Orthodoxou
Employment

Hospitality Staffing Solutions!

orthodoxouemployment.com

Τρία deals περιμένουν «πράσινο φως»

Οι εξαγορές που βρίσκονται ενώπιον των εποπτικών αρχών και οι εξελίξεις που αναμένονται

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Στο «ακουστικό» βρίσκονται τρεις πράξεις αυτή την περίοδο, τρεις εντελώς διαφορετικού χαρακτήρα συναλλαγές, που έχουν κοινό παρονομαστή την εποπτική διαδικασία. Μία είναι εντελώς νέα προσθήκη και αφορά τον ευρύτερο χρηματοοικονομικό τομέα, ενώ δύο έχουν καθαρά τραπεζικό χαρακτήρα. Αριθμώντας από την παλαιότερη, αφορά την εξαγορά του πλειοψηφικού πακέτου των μετοχών της Ancoria Bank από τους μεγαλομετόχους της ΧΜ, Κώστα Κλεάνθους και Χαράλαμπο Παναγιώτου. Ακολουθώς, βρίσκουμε την εξαγορά συγκεκριμένου χαρτοφυλακίου εξυπηρετούμενων δανείων, καταθέσεων και ορισμένων άλλων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της CDB Bank από την Τράπεζα Κύπρου. Τέλος, εποπτικές εγκρίσεις αναμένονται και για το deal της ECM Partners με την payabl., όπου η πρώτη θα αποκτήσει –όταν δοθούν οι εγκρίσεις– το 50% της fintech payabl. και το άλλο 50% θα αποκτήσει η CEO της payabl., Ugne Buracienne. Όλες εγκρίσεις περνούν από το μικροσκόπιο των εγχώριων εποπτών, αλλά και από το μικροσκόπιο των εποπτών στην Ευρώπη.

«Πράσινο φως» αναμένουν και οι τρεις πράξεις, με τις οποίες θα αλλάξει και ο τραπεζικός χάρτης της Κύπρου, αλλά θα έρθουν και αλλαγές στον τομέα των fintech εταιρειών. Όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», οι εγκρίσεις του deal της CDB και της Τράπεζας Κύπρου δεν είναι μακριά, καθώς η CDB είχε υποχρέωση να λάβει πρώτα κάποιες δικές της εγκρίσεις και να τηρήσει δικές της προϋποθέσεις. Μία

Η ΚΤΚ έχει αρμοδιότητες σε σχέση με την αδειοδότηση πιστωτικών και άλλων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, εξετάζοντας και αξιολογώντας τις σχετικές αιτήσεις σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο.

από τις προϋποθέσεις όπως είχε γράψει ξανά η «Κ» ήταν να «τρέξει» σχέδιο εθελούσιας εξόδου, το οποίο και έγινε «launch» στις 30 Ιουλίου. Μέχρι τώρα το κουμπί εξόδου το έχουν πατήσει περίπου 50 πρόσωπα, ενώ τα χρήματα που δίδονται από την CDB είναι πάνω από 200 χιλιάδες ευρώ (πιο κοντά στις 250 χιλιάδες για την ακρίβεια) για πρόσωπα τα οποία έχουν πολλά χρόνια στην τράπεζα. Για πιο «νεαρά» πρόσωπα στην CDB, η τράπεζα δίνει και εκεί πλουσιοπάροχη αποζημίωση, που είναι η τριπλάσια σε σύγκριση με ό,τι θα λάμβανε το ίδιο πρόσωπο σε άλλη τράπεζα που θα «έτρεχε» σχέδιο εθελούσιας εξόδου.

Η προτεινόμενη συναλλαγή περιλαμβάνει την πώληση εξυπηρετούμενων δανείων ύψους περίπου 150 εκατ. ευρώ και καταθέσεων ύψους περίπου 500 εκατ. ευρώ. Όπως έχουν αναφέρει και τα δύο μέρη, η μεταβίβαση προ-

Αναμένουν εγκρίσεις οι Κλεάνθους και Παναγιώτου για την Ancoria, Τράπεζα Κύπρου για την CDB και ECM Partners για την payabl.

βλέπεται να πραγματοποιηθεί ουσιαστικά στο άρτιο (at par). Τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις της CDB θα συνεχίζουν να εξυπηρετούνται κανονικά, χωρίς οποιαδήποτε μεταβολή.

Διαδικασία και για Ancoria

Οι επόπτες «τρέχουν» και άλλη διαδικασία, η οποία αν και έχει λάβει αρκετό χρόνο, η «Κ» πληροφορείται πως προχωρά. Ο φάκελος των μεγαλομετόχων της

ΧΜ, Κλεάνθους και Παναγιώτου, που δόθηκε για εγκρίσεις ήταν ογκώδης και δόθηκε στους επόπτες το καλοκαίρι του 2025. Άρα πριν από ένα χρόνο. Οι μετοχικές αλλαγές αφορούν την απόκτηση ποσοστού στην Ancoria Bank κατά 60% περίπου από τον Κώστα Κλεάνθους, κατά 20% από τον κ. Παναγιώτου και το υπόλοιπο ποσοστό θα διατηρήσει ο κ. Sievert Larsson, ο μέχρι πρότινος μεγαλομέτοχος της Ancoria Bank. Μέχρι στιγμής οι κύριοι Κώστας Κλεάνθους και Χαράλαμπος Παναγιώτου είχαν συνδυαστικά κάτω από το 10% της τράπεζας, και δεν χρειάζονταν τις εγκρίσεις που οι επόπτες εξετάζουν όλο αυτό το χρονικό διάστημα.

Το νέο deal

Το πιο πρόσφατο deal που αποκάλυψε η «Κ», αφορά την αλλαγή των μετόχων της εταιρείας fintech, payabl. από την ECM Partners, που θέλει να αποκτή-

σει το 50% της fintech, ενώ το υπόλοιπο 50% θέλει να το αποκτήσει η CEO της. Deal που θα ξεπεράσει κατά πολύ τα 100 εκατομμύρια ευρώ και με τον φάκελο απόκτησης της εταιρείας να έχει αποσταλεί στους επόπτες την τελευταία εβδομάδα του Αυγούστου του 2026. Οι εγκρίσεις αναμένονται καλώς εχόντων των πραγμάτων τον προσεχή Οκτώβρη, ενώ οι επόπτες ήταν ενήμεροι καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Το deal αφορά όλη την payabl., που έχει παρουσία στην Κύπρο, στη Γερμανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ολλανδία και τη Λιθουανία.

Η εποπτική λειτουργία

Όπως βρίσκουμε στην ετήσια έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (ΚΤΚ), η ΚΤΚ ασκεί τον θεσμικό της ρόλο στην αδειοδότηση και εποπτεία ενός ευρέος φάσματος χρηματοοικονομικών οντοτήτων που

δραστηριοποιούνται στην Κυπριακή Δημοκρατία. Σκοπός της εποπτικής λειτουργίας της είναι η διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η εύρυθμη λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος και η διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού. Η ΚΤΚ έχει αρμοδιότητες σε σχέση με την αδειοδότηση πιστωτικών και άλλων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, εξετάζοντας και αξιολογώντας τις σχετικές αιτήσεις σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο. Παράλληλα, είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση της καταλληλότητας των προσώπων που κατέχουν ή προτίθενται να αναλάβουν θέσεις στα διοικητικά όργανα και σε καίριες διευθυντικές θέσεις των εποπτευόμενων ιδρυμάτων, διασφαλίζοντας ότι διαθέτουν την απαιτούμενη εμπειρία, ακεραιότητα και επαγγελματική επάρκεια.

Αυξάνονται οι αγορές ακινήτων από υπηκόους τρίτων χωρών

Ποιοι επένδυσαν στην κυπριακή αγορά ακινήτων από το 2023 μέχρι το 2026 και που συγκεντρώνεται η μεγαλύτερη ζήτηση

Της ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

Ισχυρή παρουσία εξακολουθούν να διατηρούν οι υπήκοοι τρίτων χωρών στην κυπριακή αγορά ακινήτων, καθώς κατά το πρώτο επτάμηνο του 2026 συγκέντρωσαν τη μερίδα του λέοντος των συμβολαίων που αφορούν ξένους αγοραστές. Σύμφωνα με έρευνα της εταιρείας συμβούλων ακινήτων και διαχειρίσιμων περιουσιακών στοιχείων Delfi Partners, οι αγορές ακινήτων από υπηκόους ξένων χωρών ανήλθαν στο 66,1% των ξένων συμβολαίων το 2026, έναντι 72,6% το 2023.

Την ίδια ώρα, σταδιακά έδαφος φαίνεται να κερδίζουν οι αγοραστές από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, οι αγορές από πολίτες της Ε.Ε. αυξήθηκαν κατά 23,0% το πρώτο επτάμηνο, έναντι αύξησης 18,9% στις αγορές από υπηκόους τρίτων χωρών. Αυτό σημαίνει ότι, παρότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών εξακολουθούν να συγκεντρώνουν την πλειονότητα των αγορών, οι Ευρωπαίοι ανεβάζουν σταδιακά ρυθμούς στην κυπριακή αγορά ακινήτων.

Όπως υποδεικνύεται, η μετανάστευση αυτή αποτυπώνεται και στη σταδιακή υποχώρηση του μεριδίου των αγοραστών εκτός Ε.Ε. Ειδικότερα σημειώνεται ότι από 72,6% των ξένων συμβολαίων από υπηκόους τρίτων χωρών το 2023, το ποσοστό μειώθηκε σε 70,1% το 2024, 66,9% το 2025 και 66,1% το 2026. Επομένως, η εικόνα δεν δείχνει υποχώρηση των αγορών από υπηκόους τρίτων χωρών, αλλά αλλαγή στη δυναμική της αγοράς, με τους Ευρωπαίους αγοραστές να ενισχύουν σταδιακά την παρουσία

τους και να κερδίζουν μεγαλύτερο μερίδιο.

Η ζήτηση και οι επαρχίες

Η συμμετοχή των ξένων αγοραστών, Ευρωπαίων και μη, στην κυπριακή αγορά ακινήτων όχι μόνο αυξάνεται, αλλά διευρύνει σταδιακά και το μερίδιό της στο σύνολο της αγοράς. Κατά τους πρώτους επτά μήνες του 2026, οι ξένοι αγοραστές υπέγραψαν το 41,3% του συνόλου των συμβολαίων πώλησης που κατατέθηκαν, έναντι 39,2% την αντίστοιχη περίοδο του 2025.

Συγκεκριμένα, από τον Ιανουάριο έως και τον Ιούλιο του 2026 καταγράφηκαν 4.980 συμβόλαια πώλησης ακινήτων από ξένους αγοραστές, έναντι 4.140 την ίδια περίοδο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 20,3%. Την ίδια ώρα, το σύνολο της αγοράς αυξήθηκε κατά 14,1%, από 10.561 σε 12.047 συμβόλαια.

Όπως επισημαίνει η Delfi Partners, η εικόνα δεν είναι ίδια σε όλες τις επαρχίες καθώς στην Πάφο και τη Λευκωσία η ζήτηση από ξένους αυξήθηκε ταχύτερα από τη συνολική αγορά, ενώ στη Λεμεσό συνέβη το αντίθετο. Πιο συγκεκριμένα, τα ξένα συμβόλαια έχουν αυξηθεί σε ετήσια βάση για έξι συνεχόμενα τρίμηνα και σε όλες τις επαρχίες. Η Πάφος αποτελεί πλέον τη μεγαλύτερη αγορά ξένων αγοραστών στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, κατά το πρώτο επτάμηνο του 2026 καταγράφηκαν 1.667 ξένα συμβόλαια, έναντι 1.298 την αντίστοιχη περίοδο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 28,4%.

Ιδιαίτερη αίσθηση προκαλεί το γεγονός ότι η Πάφος ξεπέρασε τη Λεμεσό το 2024 και έκτοτε διευρυνε τη διαφορά. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή των αγοραστών από την Ε.Ε., οι αγο-

Έρευνα της εταιρείας συμβούλων ακινήτων και διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων Delfi Partners σκιαγραφεί την αγορά ακινήτων και αναδεικνύει τις τάσεις που επηρεάζουν τη συμπεριφορά των αγοραστών.

Πάφος και Λάρνακα συγκεντρώνουν ισχυρή ευρωπαϊκή ζήτηση, ενώ στη Λεμεσό η αύξηση των ξένων αγορών στηρίζεται κυρίως από υπηκόους τρίτων χωρών.

ρές των οποίων στην Πάφο αυξήθηκαν κατά 46,4%, από 440 σε 644 συμβόλαια, ενώ οι αγορές από υπηκόους τρίτων χωρών αυξήθηκαν κατά 19,2%. Αξιοσημείωτη είναι και η επίδοση της Λάρνακας, όπου οι αγορές από αγοραστές της Ε.Ε. αυξήθηκαν κατά 36,0%.

Παράλληλα, η Λεμεσός πα-

ρουσιάζει διαφορετική εικόνα με τους αγοραστές της Ε.Ε. να έχουν αυξηθεί μόλις κατά 1,6%, ενώ η συνολική αύξηση των ξένων αγοραστών, κατά 13,6%, προήλθε κυρίως από υπηκόους τρίτων χωρών.

Παρά την υψηλή συνολική δραστηριότητα στη Λεμεσό, τα 1.446 ξένα συμβόλαια του 2026 παραμένουν οριακά χαμηλότερα από τα 1.452 του 2023. Επομένως, η ξένη ζήτηση στη Λεμεσό έχει επιστρέψει στα επίπεδα του 2023. Παρότι η συνολική αγορά της αυξήθηκε κατά 19,8% –η υψηλότερη επίδοση μεταξύ των επαρχιών– τα ξένα συμβόλαια αυξήθηκαν μόλις κατά 13,6%. Ως αποτέλεσμα, το μερίδιο των ξένων αγοραστών στη δραστηριότητα της Λεμεσού μειώθηκε.

Αυτό σημαίνει ότι η φετινή ισχυρή επίδοση της Λεμεσού

στηρίζεται περισσότερο στην εγχώρια ζήτηση και στους αγοραστές που μεταφέρουν τη δραστηριότητά τους στην Κύπρο παρά στους ξένους αγοραστές ακινήτων.

Συμβόλαιο και πωλήσεις

Ένα ακόμη στοιχείο που επισημαίνει η έρευνα είναι η διαφορά μεταξύ των συμβολαίων πώλησης και των ολοκληρωμένων μεταβιβάσεων. Τα συμβόλαια αντιπροσωπεύουν δεομεύσεις για αγορές, ενώ οι μεταβιβάσεις σηματοδοτούν την ολοκλήρωση της συναλλαγής και την αλλαγή ιδιοκτησίας.

Κατά το πρώτο επτάμηνο του 2026 πραγματοποιήθηκαν 2.683 μεταβιβάσεις ακινήτων σε ξένους αγοραστές, έναντι 2.509 την αντίστοιχη περίοδο του 2025, σημειώνοντας αύξηση μόλις 6,9%, έναντι αύξησης 20,3% στα συμβόλαια.

Σε αναλογία, το 2026 αντιστοιχούν περίπου 1,86 ξένα συμβόλαια για κάθε ολοκληρωμένη μεταβίβαση. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη διαφορά της τελευταίας τετραετίας, καθώς η αντίστοιχη αναλογία ήταν 1,65 το 2025 και 1,30 το 2024.

Η εξέλιξη αυτή έχει διπλή σημασία καθώς από τη μία πλευρά, η διαφορά μεταξύ συμβολαίων και μεταβιβάσεων μπορεί να αποτελεί ένδειξη διερευνώμενου αποθέματος ακινήτων υπό κατασκευή ή προς παράδοση. Από την άλλη, σημαίνει ότι αυξάνονται οι υποχρεώσεις των developers να ολοκληρώσουν και να παραδώσουν τα ακίνητα που έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο συμφωνίας.

Επικέντρωση στο πρόβλημα

Προσοχή συστήνει ο διευθυντής της Εταιρείας Delfi

Partners Μιχάλης Λοΐζου σε οποιεσδήποτε παρεμβάσεις στην ελεύθερη αγορά, καθώς πρόκειται για έναν τομέα που στηρίζει σημαντικό μέρος της οικονομίας και της απασχόλησης. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά στην «Κ», ένα βεβιασμένο ή αποσπασματικό μέτρο μπορεί να προκαλέσει ζημιά δυσανάλογα μεγαλύτερη από το πρόβλημα που φιλοδοξεί να λύσει, ιδίως όταν η ρίζα του προβλήματος βρίσκεται στην ανεπαρκή προσφορά και όχι απλώς στην ταυτότητα του αγοραστή. Η πιο ουσιαστική διάκριση δεν είναι ποιος αγοράζει περισσότερα, αλλά τι αγοράζει, διευκρινίζει ο κ. Λοΐζου, σημειώνοντας ότι η ζήτηση από τη Μέση Ανατολή και τη Ρωσία κατευθύνεται σε μεγάλο βαθμό σε νέα και υπό ανέγερση ανάπτυξη ακίνητα. Την ίδια ώρα η βρετανική και η ελλαδική παρουσία, αφορά κυρίως υφιστάμενο απόθεμα ακινήτων που απλώς αλλάζει χέρια. Αναφορικά με τις επαρχίες καταδεικνύεται ότι η Πάφος παραμένει κατά βάση βρετανική αγορά, η Λεμεσός ρωσική, ενώ η Λάρνακα μετατράπηκε τα τελευταία τρία χρόνια σε αγορά Ισραηλινών και Λιβανέζων, με ταχύτητα που ελάχιστοι είχαν προβλέψει, είπε. Από την άλλη, η Λευκωσία κινείται σε μια εντελώς διαφορετική λογική συγκεντρώνοντας χαμηλότερη ξένη συμμετοχή, με τους Ελλαδίτες να προηγούνται, και χαρακτηριστικά αγοράς που παραμένουν ουσιαστικά εγχώρια. Επομένως, η αντιμετώπιση του φαινομένου με ενιαία μέτρα αγνοεί μια βασική πραγματικότητα, ότι δεν υπάρχει μία ενιαία αγορά, αλλά διαφορετικές αγορές, καθεμία με τους δικούς της οδηγούς και τη δική της δυναμική, τονίζει ο κ. Λοΐζου.

Θετικό αποτύπωμα από τον πρώτο γύρο επενδύσεων

Ένα κυπριακό επενδυτικό ταμείο €35 εκατ. με αυξανόμενο αποτύπωμα στην οικονομία και το startup οικοσύστημα της Κύπρου

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Το **33East Fund I**, με συνολικές δεσμεύσεις ύψους €35 εκατ., αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα επενδυτικά κεφάλαια για την κυπριακή startup αγορά δημιουργώντας γέφυρα μεταξύ της κυπριακής οικονομίας και εταιρειών που έχουν ιδρυθεί ή αναπτύσσονται στο εξωτερικό. Μετρώντας περισσότερο από ένα χρόνο παρουσίας, καθώς η επενδυτική του δραστηριότητα άρχισε τον Ιανουάριο του 2025, η πορεία του πρώτου θεσμικού Venture Capital fund με επίκεντρο την Κύπρο και με κύριο επενδυτή το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, το οποίο διαχειρίζεται το Cyprus Equity Fund για λογαριασμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, κρίνεται ιδιαίτερα θετική. Πιο συγκεκριμένα, μέχρι τα μέσα του 2026 έχει ήδη πραγματοποιήσει επενδύσεις σε 12 εταιρείες, φτάνοντας στο ανώτατο όριο του αρχικού στόχου των 7-12 επενδύσεων. Παράλληλα, έχει τοποθετήσει περίπου το ένα τέταρτο των διαθέσιμων προς επένδυση κεφαλαίων, με το υπόλοιπο να κρατείται κατά κύριο λόγο ως αποθεματικό για τους επόμενους γύρους των εταιρειών που θα εξασφαλίσουν χρηματοδότηση.

Το ταμείο βρίσκεται σε πλήρη φάση υλοποίησης του επενδυτικού του σχεδιασμού, έχοντας προσελκύσει σημαντικό ενδιαφέρον τόσο από κυπριακές όσο και από ξένες εταιρείες που δραστηριοποιούνται ή επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στην Κύπρο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι εταιρείες της κυπριακής διασποράς, αφού καταγράφονται περιπτώσεις εταιρειών που ιδρύθηκαν από Κύπριους του εξωτερικού και μέχρι σήμερα δεν είχαν ουσιαστική σχέση με την

Κύπρο. Ωστόσο, μέσω της επένδυσης του ταμείου, σχηματίστηκε ουσιαστικά μια γέφυρα με το νησί, καθώς ορισμένες από αυτές τις εταιρείες δημιούργησαν φυσική παρουσία στην Κύπρο προσλαμβάνοντας προσωπικό και στήνοντας τεχνικές ομάδες, οι οποίες θα υποστηρίζουν τις επιχειρησιακές τους δραστηριότητες. Αυτός ακριβώς είναι και ο ρόλος του ταμείου, σύμφωνα με τους ιδρυτές του Δημήτρη Ζόππο και Γιάννη Ευτυχίου, να αποτελέσει γέφυρα μεταξύ της κυπριακής οικονομίας και εταιρειών που έχουν ιδρυθεί ή αναπτύσσονται στο εξωτερικό.

Όσον αφορά τους τομείς στους οποίους επικεντρώνονται οι επενδύσεις, το χαρτοφυλάκιο περιλαμβάνει μεταξύ άλλων εταιρείες στους τομείς της εφαρμοσμένης τεχνητής νοημοσύνης, φυσικής τεχνητής νοημοσύνης και ρομποτικής, υγείας και ευεξίας, και ενέργειας.

Με κυπριακά κεφάλαια

Σήμερα το 33East Fund I έχει συνολικές δεσμεύσεις περίπου €35 εκατ. και λειτουργεί σε δύο τμήματα, ένα για μικρότερες επενδύσεις πρώιμου σταδίου και ένα για μεγαλύτερες. Όλα τα κεφάλαια του ταμείου είναι κυπριακά και κύριος επενδυτής είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων, το οποίο διαχειρίζεται το Cyprus Equity Fund για λογαριασμό της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ακολουθούν η Τράπεζα Κύπρου, το επενδυτικό σχήμα των οικογενειών Λεβέντη και Δαβίδ, μια σειρά Κυπρίων ιδιωτών επενδυτών και οι ίδιοι οι συνεταιρεί του 33East.

Μέχρι σήμερα το 33East Fund I έχει επενδύσει σε 12 εταιρείες, με συνολικά δεσμευμένα κεφάλαια περίπου €7,5 εκατ. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το ότι πάνω από το 80% αυτών των κεφαλαίων βρι-

Συνολικές επενδύσεις €7,5 εκατ. σε 12 εταιρείες μετρά μέχρι σήμερα το πρώτο θεσμικό Venture Capital Fund με επίκεντρο την Κύπρο.

Το χαρτοφυλάκιο επικεντρώνεται στην εφαρμοσμένη τεχνητή νοημοσύνη, στη φυσική τεχνητή νοημοσύνη, στη ρομποτική, στην υγεία, στην ευεξία, και στην ενέργεια.

σκεται σε εταιρείες που πληρούν τα κυπριακά κριτήρια του Cyprus Equity Fund, δηλαδή έχουν κυπριακή οντότητα και δραστηριότητα στο νησί ή σχέδια για να επεκταθούν στην Κύπρο.

Η παρουσία στην Κύπρο

Σε τέσσερις περιπτώσεις, η επένδυση του ταμείου λειτουργήσε ως καταλύτης για τη μεταφορά πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας στην Κύπρο, κα-

θώς εταιρείες με διεθνή παρουσία δημιούργησαν εδώ εταιρική βάση και δραστηριότητα. Με τον τρόπο αυτό, το κεφάλαιο του ταμείου δεν περιορίζεται στη χρηματοδότηση της ανάπτυξης των startups, αλλά συμβάλλει άμεσα στην προσέλκυση επιχειρήσεων, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στη μεταφορά τεχνογνωσίας και στην ενίσχυση του κυπριακού οικοσυστήματος και της ευρύτερης οικονομίας. Όπως ανέφερε στην «Κ» ο ιδρυτής του ταμείου Δημήτρης Ζόππος, επενδύουμε σε φιλόδοξους ιδρυτές που έχουν ουσιαστική δραστηριότητα στην Κύπρο και οι οποίοι σκέφτονται εξωστρεφώς και διεθνώς από την πρώτη μέρα. Η επιτυχία δεν είναι μια εταιρεία που μένει κλεισμένη στο νησί, είναι μια εταιρεία που χτίζει από εδώ και πούλα παντού, και που αφήνει πίσω της μηχανικούς, εργαστήρια, τεχνογνωσία και ιδρυτές δεύτερης γενιάς, τόνισε. Αυτό που είναι σημαντικό για

εμάς είναι να εξετάσουμε σε τρία χρόνια πόσοι από αυτούς τους ανθρώπους είναι ακόμη εδώ και πόσοι έφτιαξαν τη δική τους εταιρεία, είπε χαρακτηριστικά. Μάλιστα, ο κ. Ζόππος αναφέρθηκε σε έξι χαρακτηριστικά παραδείγματα εταιρειών του χαρτοφυλακίου, με τις τέσσερις να έχουν δημιουργήσει κυπριακή οντότητα ως άμεσο αποτέλεσμα της επένδυσης του 33East. Μεταξύ αυτών, η FitWise AI, με έδρα το Λονδίνο, ίδρυσε κυπριακή θυγατρική και ιδρύτρια και CEO την Anna Kogan, η οποία ζει στην Πάφο, ίδρυσε κυπριακή θυγατρική και δημιουργήσει επτά θέσεις εργασίας στην Κύπρο. Αντίστοιχα, η Genie Fertility, με έδρα το Delaware και λειτουργική βάση στο Λονδίνο, ίδρυσε κυπριακή θυγατρική μετά την επένδυση, ενώ η Positronic δημιούργησε στην Κύπρο τη βάση ανάπτυξης του λογισμικού της και εργαστήριο αξιολόγησης ρομποτικών συστημάτων στην Πάφο. Στην Electryone AI, με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Κύπριοι ιδρυτές διατηρούν την ομάδα προγραμματιστών στη Λευκωσία. Στο ίδιο χαρτοφυλάκιο περιλαμβάνονται η Mokka, με έδρα στην Κύπρο και τον ιδρυτή της να ζει στην Πάφο, καθώς και η Piney, κυπριακή εταιρεία που δραστηριοποιείται στον χώρο των βραχυπρόθεσμων μισθώσεων. Η μητρική εταιρεία του ομίλου βρίσκεται στη Λευκωσία, ενώ οι μισοί από τους 24 εργαζόμενους απασχολούνται στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένης της ανώτατης διοίκησης και της τεχνολογικής ομάδας.

Όπως τόνισε ο κ. Ζόππος, τα παραδείγματα της Piney και της Positronic αναδεικνύουν ίσως το σημαντικότερο στοιχείο: τη δημιουργία ενός «επιχειρηματικού τροχού» στην Κύπρο, όπου ιδρυτές που έχουν ήδη δημιουργήσει και πωλήσει μια εταιρεία επιστρέ-

φουν και χτίζουν την επόμενη επιχείρησή τους από το νησί.

Απόδοση επενδύσεων

Το venture capital πρώιμου σταδίου είναι μια επένδυση μακράς πνοής, με διάρκεια περίπου δέκα ετών. Ως εκ τούτου, η πραγματική απόδοση του 33East Fund I θα αξιολογηθεί σε περίπου τέσσερα χρόνια μετά τις αρχικές επενδύσεις, όταν οι εταιρείες του χαρτοφυλακίου θα αρχίσουν να προσελκύουν νέες επενδύσεις από ανεξάρτητους διεθνείς επενδυτές. Η εξωτερική αυτή επικύρωση θα αποτελεί την πιο αξιόπιστη ένδειξη της επιτυχίας των επενδύσεων. Η επιτυχία του ταμείου θα αποτυπωθεί αρχικά στην ανάπτυξη των εταιρειών του χαρτοφυλακίου, μέσα από την αύξηση των εσόδων τους και την επέκτασή τους σε αγορές εκτός Κύπρου. Στη συνέχεια, σημαντική ένδειξη προόδου θα αποτελεί η προσέλκυση νέων γύρων χρηματοδότησης, ιδανικά από διεθνείς επενδυτές. Το τελικό στάδιο είναι η αποεπένδυση, δηλαδή η πώληση της συμμετοχής του ταμείου στις εταιρείες και η πραγματική επιστροφή κεφαλαίων στους επενδυτές.

Ο πραγματικός φραγμός για τις κυπριακές νεοφυείς επιχειρήσεις δεν είναι τόσο η πρόσβαση σε κεφάλαια όσο η ίδια η φιλοδοξία, επείδειξε ο κ. Ζόππος. Πολλές κυπριακές εταιρείες δεν αποτυγχάνουν να προσελκύσουν διεθνή βασικά: απλώς δεν επιχειρούν καν να τα διεκδικήσουν, καθώς δεν έχουν σχεδιαστεί εξαρχές με προσανατολισμό τη διεθνή αγορά, και ως εκ τούτου σε αυτό το επίπεδο, το ταμείο καταβάλλει ιδιαίτερη προσπάθεια να αλλάξει τη νοοτροπία των επιχειρηματιών και να ενισχύσει μια πιο εξωστρεφή επιχειρηματική κουλτούρα, σημείωσε.

Orthodoxou Employment: Η σωστή καθοδήγηση είναι το κλειδί για τη σωστή στελέχωση

Η προσωπική σχέση και η εμπιστοσύνη στη διαδικασία επιλογής προσωπικού είναι το Α και το Ω

Συνέντευξη στη **ΔΩΡΙΤΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Το **κατάλληλο** προσωπικό κάνει τη διαφορά στις επιχειρήσεις. Η μάνατζερ της Orthodoxou Employment, Κάθλα Βαρναβίδα, αναλύει τις ανάγκες της αγοράς και τον ρόλο της Orthodoxou Employment.

-Τι έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια στον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις αναζητούν και επιλέγουν εργαζομένους και ποια είναι η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν;

Η λογική του recruitment έχει αλλάξει σημαντικά. Παλιά η εργασία ήταν: «Πού θα βρούμε προσωπικό;» Σήμερα είναι: «Πού θα βρούμε τον σωστό άνθρωπο;» Οι επιχειρήσεις έχουν περισσότερα κανάλια, υποψηφίους και τεχνολογία. Παρ' όλα αυτά, οι πραγματικά κατάλληλοι άνθρωποι είναι πιο δύσκολο να βρεθούν και να διατηρηθούν. Ένα καλό βιογραφικό δεν αρκεί, ο υποψήφιος πρέπει να ταιριάζει στην κουλτούρα της εταιρείας και στις πραγματικές απαιτήσεις της θέσης.

Το recruitment σήμερα δεν είναι παιχνίδι ποσότητας, αλλά ποιότητας και οωστού matching. Στο τέλος δεν κερδίζει η εταιρεία που βλέπει τα περισσότερα βιογραφικά, αλλά εκείνη που κάνει την καλύτερη επιλογή.

-Τι θεωρείς ότι διαφοροποιεί την προσέγγιση της Orthodoxou Employment από άλλα γραφεία;
Για εμάς, πίσω από κάθε βιογραφικό υπάρχει ένας άνθρωπος και απέναντί του μια επιχείρηση με πραγματικές ανάγκες. Δεν ξε-

κινούμε από το «ποιον έχουμε διαθέσιμο», αλλά από το «ποιον χρειαζόμαστε πραγματικά η επιχείρηση». Θέλουμε να κατανοούμε την εταιρεία, την ομάδα, τις απαιτήσεις της θέσης και τι σημαίνει επιτυχία για τον εργοδότη. Έπειτα αναζητούμε τον άνθρωπο που μπορεί πραγματικά να ταιριάξει σε αυτό το περιβάλλον.

Ειδικά για εργαζομένους από τρίτες χώρες, η δουλειά μας δεν τελειώνει με την επιλογή. Η εντύπωση συνεχίζεται από την άφιξη μέχρι την εγκατάσταση και την ένταξη στην Κύπρο. Θέλουμε να είμαστε δίπλα και στις δύο πλευρές, χτίζοντας συνεργασίες που αντέχουν στον χρόνο.

-Πόσο σημαντική είναι η προσωπική σχέση και η εμπιστοσύνη στη διαδικασία επιλογής προσωπικού;

Είναι το Α και το Ω. Η τεχνολογία μπορεί να βρει γρήγορα έναν υποψήφιο. Δεν μπορεί όμως πάντα να κρίνει αν θα ταιριάξει πραγματικά σε μια συγκεκριμένη ομάδα. Αυτό απαιτεί εμπειρία, κρίση και ανθρώπινη επαφή. Χρειάζεται να ακούσεις τον εργοδότη και να καταλάβεις τι πραγματικά αναζητά, πέρα από την αγγελία. Το ίδιο και τον υποψήφιο: τι θέλει, τι προσφέρει και τι περιμένει.

Όταν ένας άνθρωπος έρχεται από άλλη χώρα για να εργαστεί στην Κύπρο, δεν μας εμπιστεύεται απλώς μια θέση εργασίας. Μας εμπιστεύεται ένα κομμάτι από το μέλλον του. Γι' αυτό η εμπιστοσύνη δεν είναι απλώς ένα «soft skill», αλλά η βάση της συνεργασίας.

-Για ποιους κλάδους υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση για εργατικό δυναμικό από το εξωτερικό;

Βλέπουμε αυξημένες ανάγκες στον τουρισμό και την εστίαση, τα ξενοδοχεία, τις κατασκευές, τη γεωργία, τα τεχνικά επαγγέλματα, την παραγωγή και τις αποθήκες. Όμως το θέμα είναι μεγαλύτερο από μια απλή «έλλειψη προσωπικού». Υπάρχει αναντιστοιχία ανάμεσα στις ανάγκες της οικονομίας και στην προσφορά της τοπικής αγοράς. Έτσι, η διεθνής κινητικότητα εργαζομένων γίνεται μέρος της στρατηγικής των επιχειρήσεων. Το workforce planning είναι σήμερα πιο διεθνές και όσοι το αντιλαμβάνονται έγκαιρα θα έχουν σημαντικό πλεονέκτημα.

-Πώς διασφαλίζετε ότι ο εργαζόμενος που θα έρθει από το εξωτερικό είναι πραγματικά κατάλληλος για τη συγκεκριμένη θέση;

Το πρώτο βήμα είναι να ξέρεις ακριβώς ποιον ψάχνεις. Ένας «τεχνικός», ένας «μάγειρας» ή ένας «εργάτης» μπορεί να σημαίνει κάτι διαφορετικό από επιχείρηση σε επιχείρηση. Γι' αυτό δεν μένουμε στον τίτλο της θέσης, αλλά μπαίνουμε στην ουσία.

Ποια είναι τα καθημερινά καθήκοντα; Τι εμπειρία και δεξιότητες χρειάζονται; Τι χαρακτηριστικά πρέπει να έχει ο άνθρωπος που θα ενταχθεί στην ομάδα; Μετά αξιολογούμε τον υποψήφιο βάσει αυτών των πραγματικών αναγκών. Εξίσου σημαντικό είναι να είναι σωστά ενημερωμένος και ο εργαζόμενος. Πριν ταξιδέψει, πρέπει να γνωρίζει τη δουλειά, τις συνθήκες και τι μπορεί να περιμένει. Η

Η **μάνατζερ** της Orthodoxou Employment, Κάθλα Βαρναβίδα, μιλά για τις προκλήσεις της στελέχωσης των επιχειρήσεων και παρουσιάζει την προσέγγιση της εταιρείας για την εξεύρεση του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού.

Όταν ένας άνθρωπος έρχεται από άλλη χώρα για να εργαστεί στην Κύπρο, δεν μας εμπιστεύεται απλώς μια θέση εργασίας, μας εμπιστεύεται ένα κομμάτι από το μέλλον του.

καλύτερη πρόσληψη είναι εκείνη όπου εργοδότης και εργαζόμενος ξεκινούν με τις ίδιες, ξεκάθαρες προσδοκίες.

-Ποιες είναι οι μεγαλύτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας άνθρωπος όταν αποφασίζει να έρθει στην Κύπρο για εργασία;
-Υπάρχουν τα πρακτικά: άδειες, έγγραφα, ταξίδι, στέγαση και μετακίνηση. Η μεγαλύτερη πρόκληση, όμως, είναι να αφήνεις πίσω μια ολόκληρη ζωή.

Οικογένεια, φίλους, συνθήσεις, μια χώρα που γνωρίζεις. Και ξαφνικά βρίσκεσαι σε νέο περιβάλλον, συχνά χωρίς να γνωρίζεις τη γλώσσα ή τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας.

Η ένταξη ενός εργαζομένου δεν τελειώνει στο αεροδρόμιο: έχει ουσιαστικά ξεκινά. Η σωστή προετοιμασία πριν από την άφιξη, η καθοδήγηση των πρώτων ημερών και η υποστήριξη στους πρώτους μήνες μπορούν να κάνουν μεγάλη διαφορά. Έτσι αυξάνονται οι πιθανότητες να προσαρμοστεί, να αποδώσει και να παραμείνει.

-Ποιο είναι το μεγαλύτερο μάθημα που έχεις αποκομίσει μέσα από την επαφή σου όλα αυτά τα χρόνια με εργοδότες και υποψηφίους;

Ότι πίσω από κάθε αριθμό υπάρχει ένας άνθρωπος. Ο εργοδότης δεν ψάχνει απλώς κάποιον για να καλύψει ένα κενό, αλλά έναν άνθρωπο στον οποίο μπορεί να βασιστεί.

Και ο εργαζόμενος δεν ψάχνει απλώς έναν μισθό. Αναζητά σταθερότητα, αξιοπρέπεια, σεβασμό και μια καλύτερη ευκαιρία. Μια

πρόσληψη δεν είναι επιτυχημένη μόνο επειδή υπογράφηκε ένα συμβόλαιο· η πραγματική επιτυχία φαίνεται μήνες και χρόνια μετά.

Μένει ο εργαζόμενος; Είναι ευχαριστημένος και παραγωγικός; Είναι ικανοποιημένος ο εργοδότης; Αυτό είναι το πραγματικό βασικό Δείκτης Απόδοσης: όχι μόνο πόσους ανθρώπους τοποθετήσαμε, αλλά πόσες σωστές επιλογές κάναμε.

-Πού βλέπεις να κατευθύνεται η αγορά εργασίας τα επόμενα χρόνια και ποιος θα είναι ο ρόλος της Orthodoxou Employment;

Πιστεύω ότι θα γίνει πιο διεθνής, πιο τεχνολογική και ταυτόχρονα πιο ανθρώπινη. Η τεχνητή νοημοσύνη και η τεχνολογία θα μας βοηθούν να βρίσκουμε ανθρώπους γρηγορότερα, να αναλύουμε δεδομένα και να αυτοματοποιούμε διαδικασίες. Όμως όσο αυξάνεται η τεχνολογία, τόσο μεγαλύτερη αξία θα έχουν όσα δεν αυτοματοποιούνται εύκολα: η κρίση, η ενσυναίσθηση, η εμπιστοσύνη και η ανθρώπινη σύνδεση.

Εκεί βλέπω και τον ρόλο της Orthodoxou Employment: όχι απλώς ως recruitment agency, αλλά ως γέφυρα μεταξύ κυπριακής και διεθνούς αγοράς εργασίας: να κατανοούμε τις ανάγκες των επιχειρήσεων, να βρίσκουμε τους σωστούς ανθρώπους, να διευκολύνουμε τη μετάβαση και να χτίζουμε μακροχρόνιες συνεργασίες. Γιατί το recruitment δεν είναι τέχνη του να γεμίζεις κενές θέσεις, αλλά να βάζεις τον σωστό άνθρωπο στο σωστό περιβάλλον, τη σωστή στιγμή.

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Τα «**deals**» στον ασφαλιστικό τομέα της Κύπρου δεν σταματούν και ενώ είχαμε «συνηθίσει» τα τελευταία χρόνια σχεδόν να μονοπωλούνται με εξαγορές ασφαλιστικών από τράπεζες, υπάρχει χώρος και για εξαγορές ασφαλιστικών από άλλες ασφαλιστικές του τομέα. Η Anytime, το digital brand του Ομίλου Interamerican, μέλους της Achmea, συμφώνησε στην εξαγορά του χαρτοφυλακίου αυτοκινήτου και περιουσίας της Gan Direct στην Κύπρο, αποσκοπώντας με αυτόν τον τρόπο περαιτέρω τη δυναμική της και να ενισχύσει τη θέση της στην κυπριακή αγορά, αλλά και ως περιφερειακού παίκτη στον τομέα της ψηφιακής ασφάλισης. Εξάλλου, η Anytime έχει παρουσία εκτός από Κύπρο, σε Ελλάδα και Ρουμανία.

Αξίζει να υπογραμμισθεί πως δεν εξαγοράζει όλη την Gan Direct, η Gan Direct θα συνεχίσει τις εργασίες της και όπως δήλωσε ο CEO της Gan Direct, Γιώργος Νικολαΐδης, η συμφωνία με την Anytime θα επιτρέψει στην εταιρεία να επικεντρωθεί σε τομείς στους οποίους πιστεύει ότι μπορεί να δημιουργήσει μεγαλύτερη αξία στο μέλλον.

Δεν εξαγοράζει όλη την Gan Direct, η εταιρεία θα συνεχίσει τις εργασίες της και θα επικεντρωθεί σε τομείς που θέλει να δημιουργήσει μεγαλύτερη αξία.

Η Anytime με την εξαγορά αυτή του χαρτοφυλακίου αναμένεται να ενισχύσει τα μερίδια αγοράς της. Ανατρέχοντας στα αποτελέσματα του 2025 του Συνδέσμου Ασφαλιστικών Εταιρειών Κύπρου (ΣΑΕΚ), η Interamerican στο «Total non life gross writer premiums excluding A&H premiums by Life companies», φαίνεται ότι έχει το 3,1% το 2025, που είναι 0,2% αυξημένο σε σχέση με το ποσοστό του 2024 που ήταν στο 2,9%.

Τα μικτά εγγεγραμμένα ασφάλιστρα της Interamerican σύμφωνα με τον πίνακα αυτό ήταν το 2025 στα 16,6 εκατ. ευρώ και το 2024 ήταν 14,5 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 14%. Τα 14,7 εκατ. ευρώ ήταν στον τομέα

«motor», τα 1,65 εκατ. ευρώ στον τομέα «fire» και για «liability» 262 χιλιάδες ευρώ.

Η Anytime πάντως αναμένεται να ενισχύσει σημαντικά τον τομέα του «motor» καθώς όπως παρουσιάζει και η ίδια η Gan Direct στα οικονομικά της αποτελέσματα, πάνω από το 90% των εργασιών της αφορούν τον συγκεκριμένο τομέα. Η Gan Direct σημειώνει επίσης στα αποτελέσματά της πως, στις 31 Δεκεμβρίου 2025, τα ίδια κεφάλαια της εταιρείας ανέρχονταν σε 10,2 εκατ., αποτελούμενα κυρίως από το κοινό μετοχικό κεφάλαιο και το αποθεματικό συμφιλώσης, συνολικού ύψους περίπου 8,7 εκατ. Τα συνολικά ίδια κεφάλαια αντιστοιχούσαν

στο 234% της Ελάχιστης Κεφαλαιακής Απαιτήσης (MCR) και στο 163% της Κεφαλαιακής Απαιτήσης Φερεγγυότητας (SCR).

Με υπογραφή Alpha

Σε «deal» που φημολογείται ότι ήταν περί τα 115–130 εκατ. στον ασφαλιστικό τομέα προχώρησε η Alpha Bank προ μερικών μηνών με την Universal Life και την Altius Insurance. Συγκεκριμένα, ο Όμιλος Φώτος Φωτιάδης ως ο βασικότερος μέτοχος της Universal Life, συνήψε συμφωνία με την Alpha Bank S.A. Η συνεργασία των δύο Ομίλων περιλαμβάνει τη συμμετοχή της Alpha Bank S.A. στο μετοχικό κεφάλαιο της

Universal Life, τη συγχώνευση της Altius Insurance με τη Universal Life σε έναν ενιαίο ασφαλιστικό οργανισμό, καθώς και συμφωνία τραπεζοασφάλισης (bancassurance) με την Alpha Bank Κύπρου. Μέσα στην συμφωνία η Alpha Bank S. A. απέκτησε την πλειοψηφία του μετοχικού κεφαλαίου του ενοποιημένου σχήματος, ενώ ο Όμιλος Φωτιάδης διατήρησε σημαντική συμμετοχή.

Η Fairfax στην Κύπρο

Πριν γίνει η πλήρης εξαγορά της Ελληνικής Τράπεζας από τη Eurobank, η πρώτη εξαγόρασε την CNP Cyprus. Με την έλευση της Eurobank, ωστόσο, η CNP Cyprus συγχωνεύτηκε με

τις ασφαλιστικές εταιρείες που είχε ήδη η Ελληνική Τράπεζα, τις Hellenic Life Insurance και την Παγκυπριακή Ασφαλιστική. Ο μεγαλομέτοχος της Eurobank, όμως, η Fairfax, αποφάσισε να εξαγοράσει την CNP Cyprus (που είχε γίνει ένα σώμα με τις άλλες 2 ασφαλιστικές του Ομίλου) κατά 45%, με στόχο να προχωρήσει ακόμα περισσότερο σε κατοπινό στάδιο. Η επένδυση ήταν στα 60 εκατ. ευρώ, όμως η Fairfax διατηρεί δικαίωμα απόκτησης του υπολοίπου 55% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας.

Η BOC και η ΕΤΕ

Η Τράπεζα Κύπρου ανακοίνωσε την άνοιξη του 2025 πως υπέγραψε την εξαγορά του 100% της Εθνικής Ασφαλιστικής (Κύπρου). Το τίμημα για τη συναλλαγή είχε φτάσει στα 30 εκατ. ευρώ περίπου. Η επένδυση αυτή της βγήκε, καθώς σύμφωνα με τα οικονομικά αποτελέσματα του πρώτου εξαμήνου του 2026, το καθαρό αποτέλεσμα από ασφαλιστικές εργασίες ανήλθε σε 33 εκατ., σε σύγκριση με 24 εκατ. για το α' εξάμηνο 2025, αυξημένο κατά 35% σε ετήσια βάση. Η ετήσια αύξηση αφορά κυρίως τη θετική εμπειρία απαιτήσεων και τη μείωση του στοιχείου ζημιάς από τα ασφαλιστήρια συμβόλαια στον κλάδο ζωής, την εξαγορά της Εθνικής Ασφαλιστικής Κύπρου Λτδ, η οποία ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2025 και την αύξηση των νέων συμβολαίων. Η Εθνική Ασφαλιστική Κύπρου ΛΤΔ όπως τα είχε υπολογίσει η BOC, είχε καλή θέση στον κλάδο ζωής και στον γενικό ασφαλιστικό κλάδο στην Κύπρο, με μερίδια αγοράς ύψους 2% και 4% αντίστοιχα.

Η εξαγορά της Prime

«Deal» που δεν είχε μέσα τράπεζες, όπως αυτό της Anytime και της Gan Direct, ήταν η εξαγορά της Prime από την εταιρεία αυστριακών συμφερόντων, Grawe. Η GRAWE προχώρησε στην εξαγορά του 98,7% της κυπριακής Prime Insurance στο πρώτο εξάμηνο του 2025. Η Grazer Wechselseitige Versicherung AG είναι μια αυστριακή εταιρεία με περισσότερα από 195 χρόνια εμπειρίας στον ασφαλιστικό τομέα. Η Prime Insurance Company Ltd ήταν η 19η ασφαλιστική της θυγατρική, και με δραστηριότητες σε 13 χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Δημήτρης Κ. Μέλισσας & Χρίστης Θ. Λοττίδης

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αθήνα
• Ιπποκράτους 23 | Τ.Κ. 10679
• Κ. Λουκάρεως 29 και Μομφεράτου 154 | Τ.Κ. 11475
Θεσσαλονίκη
• Φράγκων 1 | Τ.Κ. 54626
• Εθ. Αμύντς 42 | Τ.Κ. 54621
Λευκωσία
• Νικολάδου Σαρινόδου 2 Γωνία @ Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη

€22www.sakkoulas.gr

Η Δημοκρατία προϋποθέτει διαφάνεια,
προϋποθέτει αξιοπιστία,
προϋποθέτει την τήρηση των κανόνων,
που η ίδια έχει θεσπίσει,
άσχετα με το τι θέλει να
ακούσει ο κάθε πολίτης

Αυτόνομος προορισμός 12 μήνες τον χρόνο η Αθήνα

Το 26% των τουριστικών εσόδων της χώρας προέρχεται πλέον από την Αττική

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Μια νέα πραγματικότητα διαμορφώνεται τα τελευταία λίγα χρόνια στον εγχώριο τουριστικό χάρτη, καθώς η Αττική αναδεικνύεται σε πρωταγωνιστή της τουριστικής ανάπτυξης. Κερδίζει διαρκώς μεγαλύτερο μερίδιο από τις ξένες αφίξεις και τις ταξιδιωτικές δαπάνες σπάζοντας στην πράξη το μονοδιάστατο θερινό μοντέλο. Πρόκειται για κάτι που μπορεί να διαπιστώσει οιοσδήποτε περπατήσει στους δρόμους του κέντρου της Αθήνας πλέον ανεξαρτήτως εποχής. Αυτό καταδεικνύει και νέα μελέτη της Alpha Bank για τις τουριστικές ροές στη μεταπανδημική εποχή: η ελληνική πρωτεύουσα παύει να λειτουργεί ως απλός διαμετακομιστικός σταθμός και εξελίσσεται σε αυτόνομο μαγνήτη επισκεπτών ιδίως κατά μήνες τον χρόνο. Την ίδια ώρα όμως και άλλες περιφέρειες, όπως η Ηπειρος, αρχίζουν να καταγράφουν εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης. Ωστόσο, τα συμπεράσματα των οικονομολόγων της τράπεζας είναι σαφή: παρά την τάση άμβλυνσης της εποχικότητας και τη σταδιακή ανάδειξη νέων προορισμών, οι βαθείς ανισότητες μεταξύ των ελληνικών περιφερειών παραμένουν οξυμένες.

Ακόμα και έτσι όμως παραμένει θεαματική η εκτίναξη της Αττικής, η οποία είδε τις τουριστικές επισκέψεις να καταγράφουν άνοδο κατά 64% και τις ταξιδιωτικές εισπράξεις να εκτοξεύονται κατά 125% το 2025 σε σύγκριση με το προ πανδημίας έτος 2019. Το αποτέλεσμα αυτής της έκρηξης ήταν το μερίδιο της περιφέρειας της Αττικής επί του συ-

Πρωταγωνιστής της τουριστικής ανάπτυξης είναι η Αττική. Από το 2019 τα τουριστικά έσοδα έχουν αυξηθεί κατά 125% και οι αφίξεις κατά 64%.

Ανερχόμενος «παίκτης» στον τουρισμό η Ηπειρος. Βαλτώνουν Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία και Βόρειο Αιγαίο.

νόλου των εθνικών εισπράξεων να αυξηθεί κατακόρυφα στο 26% από μόλις 15% το 2019, ενώ το μερίδιό της στις επισκέψεις σκαρφάλωσε στο 23% έναντι 16% προ εξετίας. Η εξέλιξη αυτή τροφοδοτήθηκε αποφασιστικά από την εδραίωση του αστικού τουρισμού (city break), την ποιοτική αναβάθμιση των υποδομών με αύξηση των ξενοδοχείων τεσσάρων και πέντε αστέρων κατά 30% την περίοδο 2019-2025, καθώς και από τη ραγδαία εξάπλωση της βραχυχρόνιας μίσθωσης, η οποία ενισχύθηκε κατά 30%

μεταξύ 2019 και 2024, διευρύνοντας την κίνηση πέραν των μυνών αιχμής. Αυτό επισημαίνει η Alpha Bank προσθέτοντας πως, στο ίδιο μήκος κύματος, η Ηπειρος αναδείχθηκε επίσης σε δυναμικό ανερχόμενο παίκτη, σημειώνοντας άλμα 69% στις επισκέψεις και 57% στις εισπράξεις έναντι του 2019.

Παρά τα εντυπωσιακά αυτά ποσοστά, η έκθεση υπογραμμίζει πως η συγκέντρωση παραμένει ασφυκτική. Το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη διατηρούν αδιαφιλονίκητα τα πρωτεία, απορροφώντας από κοινού το 33% των επισκέψεων μη κατοίκων και συνεισφέροντας σχεδόν το 50% των ταξιδιωτικών εισπράξεων της χώρας. Ετσι, η άνοδος της Ηπείρου αποτυπώνεται ακόμη ως περιθωριακή, καθώς αντιπροσωπεύει μόλις το 4% των συνολικών επισκέψεων και το 2% των εσόδων. Στον αντίποδα, σημαντικές περιφέρειες της ηπειρωτικής Ελ-

λάδας, όπως η Δυτική Μακεδονία, η Θεσσαλία, αλλά και το Βόρειο Αιγαίο, παραμένουν καθυλωμένες κάτω από τα επίπεδα του 2019. Ειδικά στη Δυτική Μακεδονία, οι απώλειες οφείλονται στην υποχώρηση της κίνησης από αγορές όπως η Ρουμανία και η Βουλγαρία, ενώ παράλληλα καταγράφεται ήπια μείωση του ξενοδοχειακού δυναμικού, έστω και με ενδείξεις στροφής προς μονάδες υψηλότερης κατηγορίας.

Συμπερασματικά, η Alpha Bank επισημαίνει ότι η πραγματική γεωγραφική διάχυση δεν μπορεί να επέλθει χωρίς στοχευμένη παρέμβαση. Ως βασικό αντίδοτο προκρίνεται η ταχεία αξιοποίηση κάθε διαθέσιμου πόρου για ορεινές υποδομές, τουριστικούς λιμένες, ιαματικές πηγές, καταδυτικά πάρκα και προσβάσιμες ακτές, έργα ικανά να ζωντανέψουν τους λιγότερο ανεπτυγμένους προορισμούς.

Μείωση ΦΠΑ διαμονής και φρένο στο Airbnb Ζητούν οι ξενοδόχοι

Ενα συνεκτικό πλαίσιο αιτημάτων για τη θωράκιση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού και την άρση των διαρθρωτικών βαρών θέτει η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων (ΠΟΞ) ενόψει της ΔΕΘ 2026. Όπως αναφέρεται σε επιστολή της ΠΟΞ προς τον πρωθυπουργό που υπογράφει ο πρόεδρος της Γιάννης Χατζής, τα ξενοδοχεία αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας και διατηρούν επί δεκαετίες μία από τις μεγαλύτερες κλαδικές συλλογικές συμβάσεις εργασίας, ωστόσο καλούνται πλέον να λειτουργήσουν υπό συνθήκες ασύμμετρης πίεσης. Πρώτο πεδίο παρέμβασης που εντοπίζει η ΠΟΞ αποτελεί η υπερβολική φορολογική επιβάρυνση.

Η Ομοσπονδία ζητάει τη μείωση του συντελεστή ΦΠΑ διαμονής στο 6,5%, ώστε να συγκλίνεται με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και τις ανταγωνίστριες μεσογειακές χώρες. Παράλληλα αξιώνει την επανεξέταση του τέλους ανθεκτικότητας στην κλιματική κρίση, ζητώντας ισόρροπη κατανομή του κόστους σε όλους τους κλάδους και διασφάλιση της ανταποδοτικότητας. Σύμφωνα με στοιχεία μελέτης του ΙΝΣΕΤΕ που επικαλείται η ηγεσία της ΠΟΞ, οι φόροι και το μη μισθολογικό κόστος για ένα ελληνικό τετράστερο ξενοδοχείο ανέρχονται στο 29,8% της τιμής του δωματίου (έναντι 16,1% στην Κύπρο), συμπιέζοντας δραματικά τα λειτουργικά κέρδη.

Κομβικό σημείο των διεκδικήσεων συνιστά και η ανεξέλεγκτη εξάπλωση της βραχυχρόνιας μίσθωσης. Όπως αναφέρεται στην επιστολή, η συγκεκριμένη δραστηριότητα έχει αποκτήσει καθαρά επαγγελματικό χαρακτήρα, ξεπερνώντας σε διαθέσιμες κλίνες το σύνολο του ξενοδοχειακού δυναμικού (1,075 εκατομμύριο κλίνες έναντι 902.328 το 2025). Παρά όλα αυτά, η συνεισφορά της στα

Επιστολή προς τον πρωθυπουργό από την Ομοσπονδία Ξενοδόχων για την ενίσχυση του κλάδου.

έσοδα του τέλους ανθεκτικότητας παραμένει δυσανάλογα μικρή (μόλις 57,43 εκατ. ευρώ έναντι 717,63 εκατ. ευρώ των ξενοδοχείων).

Στο πεδίο της χωροταξίας, η ΠΟΞ εκφράζει την αντίθεσή της σε οριζόντιους περιορισμούς και αυθαίρετα πλαφόν κλινών στο νέο χωροταξικό πλαίσιο για τον τουρισμό, υποστηρίζοντας ένα σχεδιασμό βασισμένο στη φέρουσα ικανότητα κάθε περιοχής. Παράλληλα ζητάει εξειδικευμένα χρηματοδοτικά εργαλεία και ουσιαστική πρόσβαση στο ΕΣΠΑ για τις μικρές και οικογενειακές μονάδες.

Τέλος, χαρακτηρίζεται αδιαπραγμάτευτη η διατήρηση της απευθείας παρακώρυνσης του όμορου αιγιαλού στα παραθαλάσσια καταλύματα. Επικαλούμενος τα στοιχεία ότι τα ξενοδοχεία καταλαμβάνουν λιγότερο από το 5% της ακτογραμμής, ο κλάδος προειδοποιεί ότι ενδεχόμενη αλλαγή του καθεστώτος θα υπονόμει επενδύσεις δεκαετιών.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

Δεν βρίσκουν καλή δουλειά και ανοίγουν επιχείρηση

Απογοητευτική η έκθεση του ΟΟΣΑ για την επιχειρηματικότητα των νέων

Της **ΘΕΛΜΑΣ ΧΑΤΖΗΘΑΝΑΣΙΟΥ**

Γιατί γίνονται επιχειρηματίες οι νέοι; Κάποιοι περιμένουν υψηλότερες αποδοχές και μεγαλύτερη ευελιξία σε σύγκριση με τη μισθωτή απασχόληση, άλλοι αναλαμβάνουν την οικογενειακή επιχείρηση, ωστόσο οι περισσότεροι από ανάγκη, καθώς δεν βρίσκουν εναλλακτικές. Αναλαμβάνοντας, βεβαίως, τη δική τους επιχείρηση στοχεύουν εξαρχής χαμηλά όσον αφορά την ανάπτυξη της και φοβούνται να ρισκάρουν, πιθανώς λόγω έλλειψης οικονομικού «μαξιλαριού». Αυτό είναι το προφίλ του επιχειρηματία κάτω των 30 ετών, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ για τις δυσκολίες των νέων Ελλήνων στην επίτευξη οικονομικής ανεξαρτησίας. Ως αποτέλεσμα, οι επιχειρήσεις αυτές ούτε καινοτομούν ιδιαίτερα ούτε δημιουργούν πολλές ή ποιοτικές θέσεις για άλλους.

Το ποσοστό των νέων στην Ελλάδα που ενδιαφέρεται για την επιχειρηματικότητα και την αυτοαπασχόληση είναι υψηλότερο από τα παγκόσμια επίπεδα και μάλιστα αυξάνεται αισθητά τα πρώτα χρόνια μετά την αποφοίτηση από το πανεπιστήμιο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2025, πάνω από ένας στους 10 Έλληνες (11%) μεταξύ 20 και 29 ετών δηλώνει αυτοαπασχολούμενος – με ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση στον κλάδο της γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας – έναντι 6% στην Ε.Ε. Το ισχυρότερο κίνητρό τους είναι η έλλειψη επαγγελ-

Οι νέοι Έλληνες βάζουν πολύ χαμηλά τον πήχυ για την ανάπτυξη των επιχειρήσεών τους. Μόλις 8% προβλέπουν ότι η επιχείρησή τους θα δημιουργήσει πάνω από 19 θέσεις εργασίας, έναντι 11% στην Ε.Ε. και 16% στον ΟΟΣΑ.

Μόλις το ένα τρίτο των νέων επιχειρηματιών στην Ελλάδα λανσάρει νέα προϊόντα ή υπηρεσίες έναντι 49% στην Ε.Ε.

ματικών ευκαιριών. Συγκεκριμένα, περίπου ένας στους τρεις νέους Έλληνες που ίδρυσε ή ξεκίνησε να διαχειρίζεται μια νέα επιχείρηση κατέληξε σε αυτή την επιλογή ακριβώς επειδή δεν μπορούσε να βρει καλή δουλειά.

Οι επιχειρήσεις υπό διοίκηση νέων τείνουν να παραμένουν μι-

κρές: παρά το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο αυτοαπασχόλησης, το ποσοστό αυτών των επιχειρήσεων που δημιουργούν θέσεις για άλλους είναι αντίστοιχο με τον μέσο όρο της Ε.Ε. Σύμφωνα άλλωστε με τον ΟΟΣΑ, οι μικρές επιχειρήσεις είναι πιθανότερο να προσφέρουν θέσεις χαμηλότερης ποιότητας όσον αφορά τις απολαβές, την ασφάλεια και την εργασιακή αυτονομία.

Το πρόβλημα της επιχειρηματικότητας εντοπίζεται ακόμα νωρίτερα, καθώς οι νέοι Έλληνες βάζουν πολύ χαμηλά τον πήχυ για την ανάπτυξη των επιχειρήσεών τους. Ενδεικτικά, το διάστημα 2019-2023, μόλις 8% προέβλεπαν ότι η startup τους

θα δημιουργούσε πάνω από 19 νέες θέσεις εργασίας, έναντι 11% στην Ε.Ε. και 16% στον ΟΟΣΑ. Αυτό οφείλεται εν μέρει στον αυξημένο φόβο αποτυχίας (53% την περίοδο 2019-2023), στις δυσκολες συνθήκες της αγοράς, στην περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, αλλά και στην αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στους επιχειρηματίες. Ως αποτέλεσμα, η καινοτομία παραμένει περιορισμένη, με μόλις το ένα τρίτο των νέων επιχειρηματιών να λανσάρει νέα προϊόντα ή υπηρεσίες, έναντι 49% στην Ε.Ε. και 47% στον ΟΟΣΑ μεταξύ 2019 και 2023.

Η έκθεση του ΟΟΣΑ παρατηρεί σημαντική βελτίωση των συνθηκών στήριξης της νεανικής επιχειρηματικότητας από τα χρόνια της κρίσης, αλλά εντοπίζει παράλληλα σημαντικά κενά. Κατ' αρχάς, πολλοί νέοι επιχειρηματίες ξεχωρίζουν ως μεγαλύτερη δυσκολία την πρόσβαση σε εξωτερική χρηματοδότηση. Μολονότι αυτό θα μπορούσε εν μέρει να λυθεί από τη βελτίωση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητικού, ο ΟΟΣΑ τονίζει ότι η χρηματοδότηση για νέες επιχειρήσεις παραμένει ανεπαρκής.

Προτείνει επίσης στοχευμένη προώθηση επιχειρηματικών προτύπων, για παράδειγμα σε νέες γυναίκες. Σημαντική θεωρεί και την αύξηση της πρόσβασης σε εξειδικευμένα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε οι επιχειρηματίες να αποκτήσουν τις σωστές δεξιότητες και την κατάλληλη εμπειρία.

Αντλησε 10 εκατ. δολ. η ελληνική startup εταιρεία Diffraction

Της **ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΟΝΤΗ**

Το ενδιαφέρον, μεταξύ άλλων, του επενδυτικού βραχίονα της Lockheed Martin κίνησε η νεοφυής εταιρεία Diffraction του Γιάννη Γαλατσάνου, η οποία άντλησε πριν από λίγες ημέρες 10 εκατ. δολ. με σκοπό η καινοτομία της να εφαρμοστεί σε αμυντικές αλλά και διαστημικές τεχνολογίες. Η κβαντική της κάμερα επιτρέπει, για παράδειγμα, σε δορυφόρους που εκτοξεύονται στο Διάστημα να εντοπίσουν, από 500 χιλιόμετρα μακριά, ακόμη και ένα αντικείμενο 30 εκατοστών που βρίσκεται στη Γη.

Όπως ανακινώθηκε, η νεοφυής εταιρεία με έδρα τη Βοστώνη άντλησε 10 εκατ. δολ. από τη Lockheed Martin Ventures αλλά και την Presidio Ventures, τον επενδυτικό βραχίονα του ιαπωνικού ομίλου Sumitomo Corporation, ενώ στον επενδυτικό γύρο συμμετείχαν και άλλοι επενδυτές. «Η δική μας κβαντική κάμερα παρέχει έως και 20 φορές υψηλότερη ανάλυση σε σύγκριση με την καλύτερη ψηφιακή κάμερα που κυκλοφορεί αυτή τη στιγμή στην αγορά», έλεγε στην επίσημη ανακοίνωση ο κ. Γαλατσάνος, διευθύνων σύμβουλος και συνιδρυτής της Diffraction, ο οποίος μεγάλωσε στον Άγιο Νικόλαο της Κρήτης και αργότερα έφυγε στο εξωτερικό. Ο ίδιος σπούδασε πληρωφωρική και AI, ενώ εργάστηκε στη Γερμανία και στην Ελβετία σε εταιρείες όπως η Novartis. Όπως εξηγεί, η κβαντική κάμερα που αναπτύσσει η εταιρεία έχει τη δυνατότητα να βλέπει πέρα από το σημείο διάθλασης,

δίνοντας, για παράδειγμα, στους δορυφόρους «καλύτερα μάτια».

Με την εξασφάλιση της νέας χρηματοδότησης «θα φτιάξουμε την πρώτη κάμερα δικής μας παραγωγής και θα την εγκαταστήσουμε σε τηλεσκοπία στο έδαφος», αναφέρει στην «Κ». Ηδη το πρωτότυπο μοντέλο έχει δοκιμαστεί από τη NASA, εταιρείες άρμυνας, καθώς και από την αμερικανική Space Force. Από την πλευρά του, ο Kris Μόραν, αντιπρόεδρος και γενικός διευθυντής της Lockheed Martin

Η Diffraction έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον του επενδυτικού βραχίονα της Lockheed Martin.

Ventures, τόνισε πως «επενδύουμε σε τεχνολογίες που έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν τις μελλοντικές επιχειρησιακές δυνατότητες, και η ταχεία πρόοδος της συγκεκριμένης ομάδας, από την ανάπτυξη εντός του εργαστηρίου μέχρι και την επίδειξη της τεχνολογίας της, είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική». Να σημειωθεί πως την ομάδα της Diffraction απαρτίζουν ο συνιδρυτής και καθηγητής στο MIT Σάικα Γκούχα, ο οποίος συνέλαβε την ιδέα της τεχνολογίας, ενώ την πλαισιώνει και η Κριστίν Γουάνγκ, με διδακτορικό στο Χάρβαρντ και εμπειρία σε εταιρείες που αναπτύσσουν προϊόντα αμυντικής τεχνολογίας.

Το μακρύ καλοκαίρι του ελληνικού τουρισμού

Αυξάνουν κατά 600.000 τις θέσεις για Ελλάδα οι αεροπορικές τον Οκτώβριο

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Πολλαπλές ενδείξεις ότι ο εισερχόμενος τουρισμός τον Οκτώβριο θα γνωρίσει αξιοσημείωτη ενίσχυση προκύπτουν από τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του προγραμματισμού των διαθέσιμων αεροπορικών θέσεων προς την Ελλάδα, αλλά και από τις διαδοχικές έρευνες ταξιδιωτικής πρόθεσης στις μεγάλες αγορές από τις οποίες η χώρα παραδοσιακά προσελκύει επισκέπτες. Συγκεκριμένα, ελληνικές και ξένες αεροπορικές εταιρείες έχουν δρομολογήσει 18,3% περισσότερες θέσεις για τον μήνα Οκτώβριο, ανεβάζοντας τη συνολική προσφορά από περίπου 3 εκατ. θέσεις το 2025 στα 3,6 εκατ. φέτος. Τη σημαντικότερη αύξηση της αεροπορικής δυναμικότητας καταγράφουν η Αθήνα, το Ηράκλειο και η Ρόδος, ενώ εντυπωσιακά άνοδο παρουσιάζει το περιφερειακό αεροδρόμιο της Καλαμάτας.

Σε ό,τι αφορά τις βασικότερες αγορές προέλευσης των ταξιδιωτών, σε απόλυτους αριθμούς προηγούνται η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ιταλία, ενώ σε όρους ποσοστιαίας μεταβολής την πρωτοκαθεδρία διατηρούν η Πολωνία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Τα δεδομένα αυτά προέρχονται από την τελευταία επίσημη ενημέρωση του συστήματος Airdata Tracker του Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ), επιβεβαιώνοντας τη διαρκή επέκταση της τουριστικής περιόδου πέρα από τους καλοκαιρινούς μήνες.

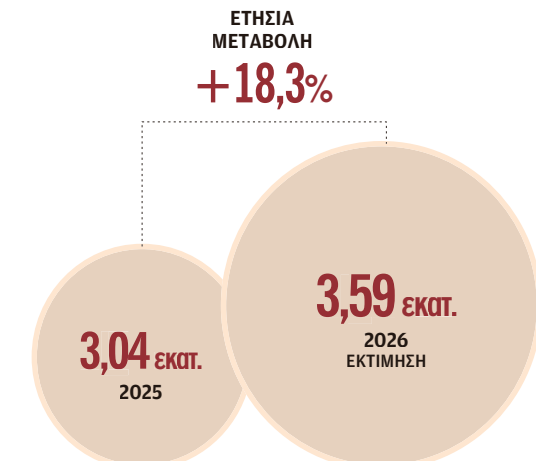
Την ίδια στιγμή, η πανευρωπαϊκή κυλιόμενη έρευνα που πραγματοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τουρισμού αποκαλύπτει ότι όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι πολίτες

επιλέγουν συνειδητά να ταξιδέψουν κατά το φθινόπωρο αλλά και την άνοιξη. Βάσει των εκτιμήσεων των ειδικών, το ευρωπαϊκό καταναλωτικό κοινό αναμένεται να επιδείξει σαφή προτίμηση προς γεωγραφικά εγγύτερους προορισμούς, θέτοντας ως κυρίαρχα κριτήρια επιλογής τη βέλτιστη αεροπορική συνδεσιμότητα, τον μειωμένο βαθμό ταξιδιωτικής αβεβαιότητας και την αυξημένη επιχειρησιακή ευελιξία. Μέσα σε αυτό το ευνοϊκό πλαίσιο, η Νότια Ευρώπη και συνολικά η λεκάνη της Μεσογείου διατηρούν ένα ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα για την απορρόφηση των συγκεκριμένων ταξιδιωτικών ροών, με τους σχετικούς δείκτες

Τη σημαντικότερη αύξηση της αεροπορικής δυναμικότητας καταγράφουν η Αθήνα, το Ηράκλειο και η Ρόδος.

ζήτησης να καταγράφουν σημαντική άνοδο και να αγγίζουν το 61% για το εκτεταμένο διάστημα από τον Ιούνιο έως και τον Νοέμβριο. Παράλληλα, παρατηρείται μια δομική, στρατηγική μετατόπιση της καταναλωτικής συμπεριφοράς προς τις ενδιάμεσες περιοχές (shoulder season), η οποία λειτουργεί ως αποτελεσματικός μηχανισμός αντιστάθμισης των κινδύνων που απορρέουν από την έντονη κλιματική μεταβλητότητα και τα πειστικά φαινόμενα υπερτουρισμού του καλοκαιριού. Αυτή η σαφής τάση αποτυπώθηκε ήδη εμπράκτως στη σημαντική θετική απόκλιση του όγκου των κρατή-

Αύξηση αεροπορικών θέσεων τον Οκτώβριο

ΜΙΚΡΗ ΜΕΙΩΣΗ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ

	2025	2026	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
Μύκονος	34.459	31.394	-8,9%
Σκιάθος	10.842	9.867	-9,0%
Καβάλα	8.444	8.175	-3,2%
Αραξός	7.483	6.903	-7,8%

PHFH: Airdata Tracker Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

σεων για τον μήνα Σεπτέμβριο σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ ανάλογη και ενδεχομένως ακόμη πιο ενισχυμένη αναμένεται να αποδειχθεί η στροφή αυτή και κατά τον μήνα Οκτώβριο.

Ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα της έντονης ζήτησης, αυξάνονται πλέον αισθητά και οι τιμές στα ξενοδοχειακά καταλύματα, τα οποία συνήθως κατά τον μήνα Οκτώβριο χαρακτηρίζονταν από ιδιαίτερα ελκυστικά τιμολόγια και πλήθος προσφορών προς το κοινό. Σύμφωνα με τα ευρήματα που παρουσίασε η Virtuoso –το κορυφαίο διεθνές δίκτυο γραφείων και συμβούλων τουρισμού πολυτελείας– στο πλαίσιο του 38ου ετήσιου συνεδρίου Virtuoso Travel Week στο Λας Βέγκας, η μέση ημερήσια τιμή δωματίου (ADR) στα καταλύματα πολυτελείας των ελληνικών νησιών για το φθινόπωρο είναι πλέον υπερδιπλάσια σε σύγκριση με το 2019.

Η καταγεγραμμένη άνοδος της τάξης του 131% έναντι του τελευταίου προ πανδημίας έτους-οροσήμου τοποθετεί την Ελλάδα μεταξύ των κορυφαίων προορισμών παγκοσμίως ως προς τον ρυθμό αύξησης τουριστικών αφίξεων, αποτυπώνοντας καθαρά τη θεματική επιτάχυνση της ταξιδιωτικής δραστηριότητας εκτός της παραδοσιακής θερινής αιχμής. Παράλληλα, τα στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι η χώρα συγκαταλέγεται σταθερά στη δεκάδα των δημοφιλέστερων φθινοπωρινών προορισμών διεθνώς, καταλαμβάνοντας την περίοπτη 8η θέση. Η Ελλάδα τοποθετείται πίσω από τις ΗΠΑ, την Ιταλία, τη Γαλλία, το Μεξικό, την Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ισπανία, υπερτερώντας ωστόσο κορυφαίων παγκόσμιων τουριστικών δυνάμεων όπως η Γαλλική Πολυηνσία και ο Καναδάς.

Read
ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιστροφή στα θρανία με την πιο σύγχρονη ψηφιακή βιβλιοθήκη

ΜΕ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τράπεζα Κύπρου

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΚΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ) δέχεται αιτήσεις για την πλήρωση δύο θέσεων **Ανώτερου Λειτουργού, προσφέροντας την ευκαιρία σε εμπειρογνώμονες να συμβάλουν στο έργο της.**

Ανώτερος Λειτουργός – Επικοινωνία
(Κωδικός Θέσης: ΑΛΕ)

Η θέση αφορά τον συντονισμό και την εποπτεία της λειτουργίας επικοινωνίας της ΚΤΚ. Ο/Η επιτυχών/ούσα υποψήφιος/α θα συμβάλει στη διαμόρφωση και υλοποίηση της επικοινωνιακής στρατηγικής της Τράπεζας, στη διαχείριση των σχέσεών της με τα Μέσα Ενημέρωσης και άλλους βασικούς φορείς, καθώς και στην προβολή του ρόλου και του έργου της ΚΤΚ.

Παράλληλα, θα έχει την ευθύνη για την εποπτεία των καναλιών επικοινωνίας, την αξιολόγηση των επικοινωνιακών δράσεων και την αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων επικοινωνίας.

Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της **Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου**
<https://www.centralbank.cy/el/the-bank/employment>

Ανώτερος Λειτουργός – Κέντρο Οικονομικής και Νομισματικής Ιστορίας της Κύπρου
(Κωδικός Θέσης: ΑΛΚΝΟΙΚ)

Η ΚΤΚ προχωρεί στη δημιουργία του Κέντρου Οικονομικής και Νομισματικής Ιστορίας της Κύπρου, μιας νέας στρατηγικής πρωτοβουλίας που αποσκοπεί στην ανάδειξη της οικονομικής και νομισματικής ιστορίας της χώρας και ιδιαίτερα της μοναδικής Νομισματικής Συλλογής της Τράπεζας, η οποία περιλαμβάνει περισσότερα από 10.000 νομισματικά αντικείμενα που χρονολογούνται από τον 6^ο αιώνα π.Χ. έως σήμερα.

Ο/Η Ανώτερος/η Λειτουργός θα έχει την ευθύνη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και τη θεσμική εδραίωση του Κέντρου, καθώς και για τη δημιουργία ενός σύγχρονου Νομισματικού Μουσείου. Παράλληλα, θα αναπτύσσει συνεργασίες με ακαδημαϊκούς και πολιτιστικούς φορείς και θα συμβάλλει στην υλοποίηση ερευνητικών, εκπαιδευτικών και πολιτιστικών δράσεων για την προβολή της οικονομικής και νομισματικής ιστορίας της Κύπρου.

Γιατί να επιλέξετε την ΚΤΚ

Οι επιτυχόντες υποψήφιοι θα ενταχθούν σε ένα περιβάλλον υψηλής επαγγελματικής εξειδίκευσης, καινοτομίας και συνεχούς ανάπτυξης, συμμετέχοντας σε έργα και δράσεις με ουσιαστικό αντίκτυπο στον χρηματοοικονομικό και οικονομικό τομέα της χώρας.

Ο ελάχιστος μηνιαίος ακαθάριστος μισθός ανέρχεται σε €5.043,42. Η μισθοδοσία θα καθορισθεί με βάση τα προσόντα και/ή την πείρα του υποψηφίου.

Υποβολή Αιτήσεων

Οι αιτήσεις υποβάλλονται ηλεκτρονικά μέσω του συστήματος Exelsys

Προθεσμία υποβολής αιτήσεων
Κυριακή, 20 Σεπτεμβρίου 2026
και ώρα 23:59

«Προσκλητήριο βετεράνων»

Του **ΑΝΔΡΕΑ Γ. ΔΡΥΜΙΩΤΗ**

Ο σημερινός τίτλος είναι κλεμμένος. Τον «έκλεψα» από την «Κ» της 28ης Ιουνίου 2026, από το ρεπορτάζ του **Σταύρου Γ. Παπαντωνίου**. Σαν εισαγωγή στο σημερινό σημείωμα, αντιγράφω την πρώτη παράγραφο από το εν λόγω άρθρο:

«**Τα τηλεφωνήματα** το τελευταίο διάστημα έχουν ενταθεί. Και μάλιστα από τον ίδιο τον πρόεδρο. Ο **Αντώνης Σαμαράς** αυξάνοντας την κινητικότητα του για τη δημιουργία νέου κόμματος, πραγματοποιεί το τελευταίο διάστημα προσωπικές επαφές. Τα στελέχη που θέλει να προσελκύσει έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και προσεγγίζονται με ένα σαφές πολιτικό σκεπτικό. Το κομμάτι της παλιάς και σε μεγάλο βαθμό αποστασιοποιημένης βάσης της Νέας Δημοκρατίας αποτελεί για τον κ. Σαμαρά την ιδανική μαγιά για το δικό του κόμμα, καθώς γνωρίζει ότι στελέχη κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας, με μακρά διαδρομή στη Ν.Δ., είναι πιο προσιτά. Στον αντίποδα, η Ν.Δ. —παρά τον στόχο της ανακαίτησης του κόμματος Σαμαρά— κινείται με ένα πιο ευρύ πλάνο επαναπροσέγγισης της βάσης της, ανεξάρτητα από το ποιους προσεγγίζει ο κ. Σαμαράς. Πηγές από τον Μαξίμου αναφέρουν ότι “εάν η Ν.Δ. κάνει αυτό που πρέπει να κάνει, τότε ο επαναπατρισμός αυτών των ψηφοφόρων είναι το πιο πιθανό σενάριο”. [...]»

Αναφέρει μάλιστα και συγκεκριμένα ονόματα όπως τον **Κώστα Τζαβάρα, Αργύρη Ντινόπουλου, Πάνου Παναγιωτόπουλου και Ιωάννας Γκελεστάθη**. Δεν τα λες και ονόματα από το πάνω ράφι. Μάλλον από πανέρι είναι. Τέλος πάντων.

Ελάτε όμως να αναλύσουμε τις προθέσεις του πρώην πρωθυπουργού. Ο **Τσίπρας** κάνει κόμμα για να συγκεντρώσει τις δυνάμεις της Αριστεράς και να προσπαθήσει να κερδίσει τις εκλογές. Ο **Ανδρουλάκης** επιδιώκει να είναι το ΠΑΣΟΚ πρώτο κόμμα, έστω και με μία ψήφο. Ο **Σαμαράς** τι επιδιώκει; Να είναι πρώτο κόμμα, αποκλείεται. Με την **Πολιτική Ανοιξη** το μέγιστο ποσοστό που συγκεντρώσει ήταν 4,88% (1993), ενώ στις Εκλογές 1996 πήρε μόλις 2,94%. Τότε ήταν πιο νέος και πολλοί τον έβλεπαν σαν μεσοσία. Σήμερα τίποτα από τα παλαιά δεν

ισχύει. Τώρα όλοι πια γνωρίζομαστε. Τον είδαμε σαν αντιμνημονιακό με τα διάφορα Ζάππειά του, αλλά και **σαν koloutoumba μνημονιακό** όταν υπέγραψε το δεύτερο μνημόνιο. Τότε ήταν που οι γνωστοί κύκλοι του ισχυρίζονταν ότι **«ο Σαμαράς φοράει παντελόνια και δεν πρόκειται να υπογράψει κανένα μνημόνιο»**. Ετσι, για να μην ξεχνιόμαστε.

Τον είδαμε να περιπλανιέται, για παραπάνω από δέκα χρόνια, στην έρση της πολιτικής και **«να κοιτάζει το ταβάνι»** σύμφωνα με τον ίδιο. Είδαμε την παράταξη την οποία διέσπασε το 1993, να τον συγχωράει και να τον αναδεικνύει αρχηγό και πρωθυπουργό, αλλά αυτός το βιολί του.

Πάρτε για παράδειγμα τη στάση του για το δυστύχημα στα Τέμπη. Στη Βουλή (7/3/2025) δήλωσε: **«Όταν βγήκε το πόρισμα, αποκαλύφθηκε ότι υπήρξε φοβερή πυρκαγιά και έκρηξη, που δεν οφειλόταν στη σύγκρουση των δύο τρένων, αλλά σε άγνωστο φορτίο καυσίμων! Σίγουρα όχι από τα έλαια των μηχανών. Και η κυβέρνηση προσπάθησε από την αρχή να αποσιωπήσει την ύπαρξη αυτού του παράνομου φορτίου, η ανάφλεξη του οποίου αύξησε τον αριθμό των θυμάτων»**. Το επανέλαβε και στις 12/3/2026: **«Υπήρξε παράνομο φορτίο στα Τέμπη. Η πυρόσφαιρα δεν οφείλεται στα έλαια σιλικόνης»**. Οι συντάκτες του πορίσματος παραδέχτηκαν ότι δέχτηκαν πιέσεις από αξιωματούχους της Ε.Ε. για τα συμπεράσματά τους. Οι κύριοι υποστηρικτές του ξυλόλιου έχουν εδώ και καιρό πάψει να υποστηρίζουν αυτή τη θέση, αλλά ο Σαμαράς κόντρα σε όλες τις ενδείξεις και αποδείξεις ισχυρίζεται ότι αυτός ξέρει καλύτερα από οποιοδήποτε άλλον.

Ερώτηση κρίσεως νηπιαγωγείου. Με τη θέση αυτή υποστηρίζει την παράταξη του ή το μίος του για τον Μπτοστάκη που οδηγεί σε σκοτεινές ατραπούς;

Πάμε παρακάτω. Ισχυρίζεται ότι έχει αλλοιώσει την «ψυχή» της Ν.Δ. Ποιος είναι αυτός που ενδιαφέρεται για την ψυχή της Ν.Δ., όταν ο ίδιος πρόδωσε τη Ν.Δ. και έριξε τη νόμιμη εκλεγμένη κυβέρνηση του **Κωνσταντίνου Μπτοστάκη**; Δεν γνω-

Ο Αντώνης Σαμαράς ισχυρίζεται ότι ο Κυριάκος Μπτοστάκης έχει αλλοιώσει την «ψυχή» της Ν.Δ. Ποιος είναι αυτός που ενδιαφέρεται για την ψυχή της Ν.Δ., όταν ο ίδιος πρόδωσε τη Ν.Δ. και έριξε τη νόμιμη εκλεγμένη κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μπτοστάκη;

ρίζω αν αλλοίωσε την ψυχή της Ν.Δ., αλλά γνωρίζω ότι από το 2016 που ο **Κυριάκος Μπτοστάκης** έγινε αρχηγός της Ν.Δ., η παράταξη είναι πρώτη με διαφορά σε όλες τις δημοσκοπήσεις, ο Κυριάκος κυριαρχεί στην κατατλητότητα για πρωθυπουργός, έχει κερδίσει όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις μέχρι σήμερα, έχει κατατροπώσει τον Σύριζα και τον **Αλέξη Τσίπρα**, και ο Σαμαράς τον κατηγορεί ότι **«του είπε να κάνει 10 πράγματα και αυτός δεν έκανε κανένα»**. Ευτυχώς που δεν τα έκανε και κερδίζει τις εκλογές αντί να τις χάνει!

Λυπάμαι που θα το πω, αλλά αυτή η αντιμετώπιση δεν αντέχει στη λογική. Πρωταρχικός σκοπός κάθε κόμματος είναι να κερδίσει την εμπιστοσύνη του λαού και να κυβερνήσει. Θα σας το πω με όρους ποδοσφαιρικούς. Είναι σαν κάποιος προπονητής να έχει φτιάξει μια ομάδα η οποία κερδίζει όλους τους αγώνες και είναι συνεχώς πρωταθλήτρια, αλλά δεν μας αρέσει γιατί δεν παίζει όπως παλαιά.

Αλλά για ποια «ψυχή» της Ν.Δ. γίνεται; Ο ιδρυτής της Ν.Δ. **Κωνσταντίνος Καραμαν-**

λής, ο οποίος μάλλον εκπροσώπωσε καλύτερα την ψυχή της Ν.Δ., είχε δηλώσει για τον Σαμαρά: **«Όσο είμαι εγώ Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν θέλω να τον ξαναδώ στο Προεδρικό Μέγαρο»**. Νομίζω ότι ο ιδρυτής της Ν.Δ. κάτι παραπάνω ήξερε για τον Σαμαρά.

As μην επικαλείται την ψυχή ενός κόμματος που ο ίδιος πρόδωσε. Είναι ακριβώς αυτό που αναδεικνύουν οι Αγγλοσάξονες με το απόφθεγμα: **“You add insult to injury”**. Είναι ο τομέας που ειδικεύεται ο Σαμαράς. Για σκεφτείτε. Ποιος βουλευτής προκάλεσε την πτώση της νόμιμα εκλεγμένης κυβέρνησης του **Κωνσταντίνου Μπτοστάκη** το 1993; Ο **Συμπλιδής**. Ποιον θέλησε να βάλει υποψήφιο βουλευτή της Ν.Δ. ο Σαμαράς το 2012; Τον **Συμπλιδή**! Αν είναι δυνατόν! Ευτυχώς υπήρξε καθολική αντίδραση τότε και υποτίθεται ότι ο **Συμπλιδής** απέσυρε την υποψηφιότητα για να σωθούν τα προσχήματα. Σώθηκαν; Όχι βεβαίως. Η πρόθεση μετράει και δειχνει τον χαρακτήρα του Σαμαρά.

Εκεί όμως που έδειξε τον πραγματικό χαρακτήρα του

ήταν στα δύο video του TikTok με τον στενό συνεργάτη του **Νίκο Τσιούτσια**. Σας μεταφέρω τις «φαρμακερές» ατάκες:

ΝΤ: «Λένε ότι αν κάνετε κόμμα, θα στερήσετε την αυτοδυναμία από τη Νέα Δημοκρατία».

ΑΣ: «Εγώ τους έλεγα να κάνουν κάποια πράγματα και εκείνοι έκαναν τα αντίθετα. Γι' αυτό και από το 40% έφτασαν στο 20%. Ξαφνικά, εγώ είμαι αυτός που φταίω;» .

Σχόλιο: Το 40% ποιος το πέτυχε; Ποτέ επί Μπτοστάκη η Ν.Δ. δεν πήγε στο 20%. Στις Ευρωεκλογές πήρε 28,31%. Ποιος όμως μιλά για ποσοστά! Αυτός που κατέγραψε το χαμηλότερο ποσοστό της Ν.Δ., 18,85% το 2012!

ΝΤ: «Να βγάλουμε ανακοίνωση για αυτά που είπε η Ντόρα Μπακογιάννη;»

ΑΣ: «Τι είπε πάλι;»

Σχόλιο: Προσέζητε την ειρωνεία με το «**πάλι**».

ΝΤ: «Οτι το πρόβλημά σας είναι το γινάτι και ότι θέλετε να στερήσετε την αυτοδυναμία από τη Νέα Δημοκρατία».

ΑΣ: «Ξέρεις πόσα χρόνια έχουν περάσει από τότε που έχασε την αρχηγία από εμένα; Δεκαεπτά χρόνια. Αλλά δεν έχει συνέλθει ακόμα. Ας τα βρει πρώτα με τον αδερφό της».

Σχόλιο: Η επιτομή της αλαζονείας. Αυτός που έχασε από τον Τσίπρα έχει συνέλθει;

Είναι πολλοί που ισχυρίζονται ότι ο Σαμαράς άρχισε να διαφοροποιείται όταν ο Μπτοστάκης δεν του έκανε διάφορα χατίρια. Μεγάλη πλάνα. Ο Σαμαράς έδειξε τις διαθέσεις του αμέσως μετά την περιφανή νίκη της Ν.Δ. το 2019. Το είχα επισημάνει τότε σε άρθρο μου με τίτλο **«Περί αχαριστίας»** (**«ΚτΚ» 9/2/2020**), γιατί η ζωή μου έμαθε να κρίνω τους ανθρώπους από τα μικροπράγματα.

«[...] Η απουσία στην ψήφιση της τροπολογίας για το ποδόσφαιρο δεν έχει καμία δικαιολογία, η δε εξήγηση των “κύκλων” έχει ενοχλήσει πολλούς και είναι δείγμα αχαριστίας προς την παράταξη που τον συγχώρεσε και τον τίμησε». Πιο σαφές δεν γίνεται. Η δήλωση των συνεργατών του στο ΑΠΕ-ΜΠΕ αποπνέει επικίνδυνη αλαζονεία. Να του τη θυμίσω. **«Ο κ. Αντώνης Σαμαράς**

ούτε έδωσε εξηγήσεις, ούτε του ζητήθηκαν, ούτε θα μπορούσαν να του έχουν ζητηθεί». Σε ένα θέμα κομματικής πειθαρχίας δεν του ζητήθηκαν εξηγήσεις για να **«μη ρίξουν λάδι στη φωτιά»**, αλλά αυτό το «**ούτε θα μπορούσαν να του έχουν ζητηθεί**» από πού προκύπτει και γιατί προστέθηκε; Κάθε εκλεγμένος είναι υπόλογος στην παράταξη του και σε αυτούς που τον ψήφισαν. Κανένας δεν μπορεί να είναι πάνω από το κόμμα. Ειδικά ο Σαμαράς που δοκίμασε τις δυνάμεις του μακριά από τη Ν.Δ. και έζησε την πολιτική απομόνωση [...].

Και επειδή έχω ενοχλητική μνήμη να θυμίσω ότι στην εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας και πάλι απουσίασε από την ψηφοφορία. Αυτός είναι ο χαρακτήρας του ανθρώπου αυτού.

Ακόμα, επειδή συνεχώς επικαλείται τον «**πατριωτισμό**» του και το «**ήθος**» του, καλό είναι να θυμόμαστε ότι δεν παρέδωσε την εξουσία στον νόμιμα εκλεγμένο Πρωθυπουργό **Αλέξη Τσίπρα**. Το πόσο πατριωτική ή ηθική είναι αυτή η πρωτοφανής ενέργεια, το αφήνω στην κρίση σας. Ακόμα και η χούφτα παρέδωσε την εξουσία στους πολιτικούς.

Και μια μικρή λεπτομέρεια με τεράστια σημασία. Αυτός ο «**πατριώτης**» έκανε μόνο 3 + 6 μήνες θητεία στο Ναυτικό και εξαγόρασε τους υπόλοιπους μήνες με 21.000 δραχμές, όταν τα υπόλοιπα Ελληνόπουλα έκαναν 24 μήνες θητεία. Αντιγράφω από **«Το ΒΗΜΑ» (25/11/2008)**: Τίτλος **«Η παρέλαση των φυγόστρατων»**: **«[...] Κάνοντας χρήση αυτού του νόμου, ο ευρωβουλευτής σήμερα της Ν.Δ. κ. Αντώνης Σαμαράς υπηρέτησε εννέα μήνες στον στρατό, όταν για όλους τους Έλληνες η θητεία ήταν 24 μήνες».**

Όλη η ιστορία του Σαμαρά περιγράφεται με τις 29 λέξεις της Λαϊκής Σοφίας:

«Οποιος σε προδώσει μια φορά, ειάν βέβαια ότι θα σε προδώσει ξανά. Δεν είναι ανάγκη να πεις όλη τη θάλασσα για να καταλάβεις ότι είναι αλμυρή. Μια γουλιά φτάνει!». Πόση αλήθεια κρύβουν αυτές οι λέξεις!

Ο κ. Ανδρέας Γ. Δρυμιώτης είναι σύμβουλος επικειρήσεων.

Νερό, από τη στρατηγική στην εφαρμογή

Του **ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΣΙΟΥ**

Η Ελλάδα δεν έχει πλέον έλλειμμα στρατηγικής για το νερό. Εκείνο που εξακολουθεί να λείπει είναι η θεσμική ικανότητα να μετατρέπει αυτή τη στρατηγική, με συνέπεια, σε μετρήσιμα αποτελέσματα.

Με την έγκριση της Εθνικής Στρατηγικής για τα Υδάτα από το υπουργικό συμβούλιο και την ψήφιση του νέου θεσμικού πλαισίου από τη Βουλή, ολοκληρώθηκε ένα σημαντικό μέρος της θεσμικής παραρρύθμισης του τομέα των υδάτων, σηματοδοτώντας τη μετάβαση σε ένα νέο περιβάλλον για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση επενδύσεων στον κλάδο. Πρόκειται για δύο σημαντικές πρωτοβουλίες, όχι μόνο γιατί επιχειρούν να συγκεντρώσουν σε ένα ενιαίο πλαίσιο τις μεγάλες προκλήσεις της διαχείρισης των υδάτων, αλλά κυρίως γιατί αναγνωρίζουν ότι το νερό δεν αποτελεί πλέον απλώς ένα επιμέρους περιβαλλοντικό ζήτημα. Αφορά την ανθεκτικότητα της χώρας, την οικονομία, την κοινωνική συνοχή και, τελικά, την ίδια την εθνική ασφάλεια.

Η εξέλιξη αυτή αξίζει να αναγνωριστεί. Η χώρα χρειαζόταν ένα κοινό σημείο αναφοράς. Χρειάζόταν μια στρατηγική κατεύθυνση.

Όμως κάθε σοβαρή στρατηγική γεννάει ένα ακόμη σοβαρότερο ερώτημα: ποιος θα την υλοποιήσει, με ποιον τρόπο και με ποια κριτήρια θα αξιολογηθεί

η επιτυχία της; Τα τελευταία χρόνια έχουν καταγραφεί οι ανάγκες, έχουν αναπτυχθεί τεχνολογικές λύσεις και έχουν εξασφαλιστεί σημαντικοί χρηματοδοτικοί πόροι. Εκείνο που απαιτείται πλέον είναι διοικητική συνέπεια και ικανότητα εφαρμογής. Προϋποθέτει, κυρίως, αλλαγή νοοτροπίας: από τη διαχείριση της επάρκειας στη διασφάλιση της ανθεκτικότητας.

Η διαπίστωση αυτή δεν αφορά μόνο το νερό. Αφορά συνολικά τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζουμε και υλοποιούμε τις κρίσιμες δημόσιες υποδομές. Το νερό, όμως, αποτελεί ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, γιατί συνδυάζει μεγάλες επενδυτικές ανάγκες, πολλούς εμπλεκόμενους φορείς και ιδιαίτερα υψηλές απαιτήσεις συντονισμού.

Τα επόμενα χρόνια η χώρα καλείται να υλοποιήσει ένα από τα μεγαλύτερα επενδυτικά προγράμματα στην ιστορία του τομέα των υδάτων. Περιλαμβάνει έργα ασφάλειας τροφοδοσίας, εκσυγχρονισμό δικτύων, νέες και αναβαθμισμένες εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, επαναχρησιμοποίηση, ψηφιακές υποδομές, μείωση διαρροών και προστασία των υδατικών πόρων. Με κοινό παρονομαστή την ενίσχυση της υδατικής ασφάλειας της χώρας.

Το ζητούμενο δεν είναι πλέον να αποφασίσουμε ποια έργα χρειάζονται. Αυτά είναι ήδη, σε μεγάλο βαθμό, γνωστά. Το πραγματικό

Τα επόμενα χρόνια η χώρα καλείται να υλοποιήσει ένα από τα μεγαλύτερα επενδυτικά προγράμματα στην ιστορία του τομέα των υδάτων.

Το νερό συνδυάζει μεγάλες επενδυτικές ανάγκες, πολλούς εμπλεκόμενους φορείς και ιδιαίτερα υψηλές απαιτήσεις συντονισμού.

ερώτημα είναι αν οι θεσμοί και οι μηχανισμοί που σήμερα διαμορφώνονται μπορούν να εξασφαλίσουν τη συνεχή, αποτελεσματική και μετρήσιμη υλοποίησή τους.

Εκεί βρίσκεται η πραγματική επόμενη μεταρρύθμιση. Στην ουσία πρόκειται για την ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας της χώρας να σχεδιάζει, να ιεραρχεί και να υλοποιεί κρίσιμες υποδομές.

Η χώρα χρειάζεται να περάσει από τη λογική των αποσπασματικών παρεμβάσεων στη λογική

της συστηματικής διαχείρισης της υδατικής ασφάλειας και των υποδομών, σε όλη την αλυσίδα διακυβέρνησης του νερού. Το γεγονός ότι το νέο θεσμικό πλαίσιο συνδέει τη διοικητική μετάβαση με σαφείς διαδικασίες αξιολόγησης, ρυθμιστικής εποπτείας και πολυετούς επενδυτικού προγραμματισμού αποτελεί θετικό βήμα. Η κρίσιμη δοκιμασία θα είναι η ποιότητα και η συνέπεια της εφαρμογής τους. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι οι διαρθρωτικές αλλαγές αποδίδουν μόνο όταν συνοδεύονται από ενιαία δεδομένα, σαφείς αρμοδιότητες, διακριτούς ρόλους, επαρκείς πόρους, συστηματική αξιολόγηση και λογοδοσία. Τότε μόνο ο τομέας μπορεί να λειτουργήσει ως ένα ενιαίο σύστημα, με κοινές προτεραιότητες και σταθερή ικανότητα παραγωγής δημόσιας αξίας.

Το ίδιο ισχύει και για τη χρηματοδότηση. Οι διαθέσιμοι πόροι, όσο σημαντικοί κι αν είναι, δεν επαρκούν για να καλύψουν όλες τις ανάγκες. Συνεπώς, η επιτυχία δεν θα εξαρτηθεί μόνο από το ύψος των επενδύσεων, αλλά από την ποιότητα της επιλογής τους. Η ιεράρχηση των έργων βάσει συγκεκριμένων και αντικειμενικών δεικτών αποτελεί πλέον ζήτημα εθνικής ευθύνης, παράλληλα με τη δημιουργία ενός συνεκτικού χρηματοδοτικού πλαισίου για τον τομέα.

Η εμπειρία δείχνει ότι οι επιτυχημένες χώρες διακρίνονται

επειδή διαθέτουν θεσμούς που παράγουν σταθερά αποτελέσματα, εξασφαλίζουν συνέχεια, λογοδοσία και αξιολόγηση, και δεν εξαρτώνται από πρόσωπα ή συγκυρίες.

Το νομοσχέδιο που ψηφίστηκε από τη Βουλή κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς επιχειρεί να αναδιατάξει τη διοικητική αρχιτεκτονική του τομέα και να διαμορφώσει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μεταβάσης. Η πραγματική επιτυχία του, όμως, δεν θα κριθεί από τη μεταφορά αρμοδιοτήτων ή την αλλαγή οργανωτικών σχημάτων, αλλά από το κατά πόσο θα δημιουργήσει ισχυρότερους θεσμούς, σαφή λογοδοσία και βελτιωμένες υπηρεσίες για τους πολίτες.

Η Εθνική Στρατηγική για τα Υδάτα και το νέο θεσμικό πλαίσιο δημιουργούν μια σημαντική ευκαιρία για να ξεκινήσει αυτή η μετάβαση, εφόσον η θεσμική αναδιάρθρωση συνοδευτεί από σαφή σχέδια εφαρμογής, μετρήσιμους στόχους και σταθερή διοικητική συνέχεια. Όχι επειδή περιγράφουν όλα όσα πρέπει να γίνουν, αλλά επειδή δημιουργούν την ευκαιρία να οργανωθεί η χώρα διαφορετικά. Αλλιώς, οι στρατηγικές δείχνουν τον προορισμό. Οι θεσμοί καθορίζουν αν μια χώρα θα φτάσει ποτέ σε αυτόν.

Ο κ. Αναστάσιος Τόσιος είναι πρώην αναπληρωτής διευθύνων σύμβουλος ΕΥΔΑΠ Α.Ε.

Πώς τα πολυτελή πούρα της Habanos έγιναν «καπνός»

Η σκοτεινή επιχειρηματική ιστορία που κλόνισε την κουβανέζικη κρατική εταιρεία

Από την εποχή που ο Χριστόφορος Κολόμβος αντίκρινε τους κατοίκους της Κούβας να καπνίζουν τυλιγμένα φύλλα καπνού στις καταπράσινες ακτές του νησιού, το πούρο Αβάνας διατήρησε την εικόνα του απόλυτου συμβόλου κύρους. Παρά το αμερικανικό εμπάργκο που επιβλήθηκε τη δεκαετία του 1960, η ζήτηση παρέμεινε αμείωτη, με την κρατική Habanos να διαχειρίζεται ένα παγκόσμιο μονοπώλιο, εξασφαλίζοντας σταθερά ετήσια έσοδα που για χρόνια άγγιζαν το μισό δισεκατομμύριο δολάρια. Σε μια χώρα που παλεύει καθημερινά με τις ελλείψεις βασικών αγαθών και τις διακοπές ρεύματος, η βιομηχανία καπνού αποτέλεσε σανίδα σωτηρίας. Τον Απρίλιο του 2022, η ροή εσόδων ενισχύθηκε σημαντικά, αφού η εταιρεία Habanos, η οποία ήταν επιφορτισμένη με την εμπορία και τη διανομή των κουβανέζικων πούρων, αποφάσισε να αυξήσει τις τιμές απότομα, συμπεριλαμβανομένων των πιο αγαπημένων προϊόντων της, όπως οι μάρκες Cohiba και Trinidad. Μέχρι το 2024, το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, τα ετήσια έσοδα της Habanos είχαν φτάσει στα 827 εκατ. δολάρια.

Η μεγάλη αλλαγή το 2020
Η ιστορία του κουβανέζικου καπνού ωστόσο σημαδεύτηκε έκτοτε από μια σκοτεινή επιχειρηματική ιστορία που άλλαξε ριζικά τους κανόνες της αγοράς. Το 2020, ο Κινέζο-καμποτζιανός μεγιστάνας Τσεν Ζι εξαγόρασε μυστικά σχεδόν το ένα τρίτο των μετοχών της Habanos που για χρόνια ανήκε κατά το ήμισυ στο

Οι ελλείψεις στις απαρχαιωμένες υποδομές της Κούβας, η φθίνουσα ποιότητα παραγωγής και οι νέοι οικονομικοί αποκλεισμοί πλήττουν τη Habanos. Πλέον η αγορά έχει μετατοπιστεί. Οι πιστοί του καπνού στρέφονται μαζικά στα πούρα του «Νέου Κόσμου», από τη Δομινικανή Δημοκρατία, τη Νικαράγουα και την Ονδούρα, όπου Κουβανοί εξόριστοι καλλιεργητές προσφέρουν σταθερή ποιότητα και προσπές τιμές.

κουβανέζικο κράτος και κατά το ήμισυ στη βρετανική Imperial Tobacco. Τον Απρίλιο της χρονιάς εκείνης, η τελευταία πούλησε το μερίδιό της σε μια μυστική κοινοπραξία επενδυτών με έδρα το Χονγκ Κονγκ, της οποίας όπως αποκαλύφθηκε στη συνέχεια ηγούνταν ο Τσεν. Εκμεταλλευόμενη τη ραγδαία αύξηση της ζήτησης από τους νεόπλουτους της Ασίας, η εταιρεία υιοθέτησε

Μέχρι το 2024 τα ετήσια έσοδα της Habanos είχαν φτάσει στα 827 εκατ. δολ.

μία επιθετική στρατηγική: μετέτρεψε εμβληματικές μάρκες, όπως η Cohiba, σε προϊόντα υψηλής πολυτέλειας, ευθυγραμμίζο-

ντας τις παγκόσμιες τιμές τους με τις ιδιαίτερα υψηλές τιμές της αγοράς του Χονγκ Κονγκ. Η τιμή ενός Cohiba Behike 52, λόγου χάρη, εκτοξεύθηκε από τα 55 ευρώ τον Ιανουάριο του 2022 στα 230 ευρώ τον Ιανουάριο του 2026. Μέσα σε λίγα χρόνια, η τιμή ορισμένων πούρων τετραπλασιάστηκε, μετατρέποντάς τα από ακριβή απόλαυση σε αγαθό επίδειξης. Τα εταιρικά έσοδα αυ-

ξήθηκαν πρόσκαιρα, η τακτική αυτή ωστόσο αποξένωσε τους παραδοσιακούς καπνιστές. Η κατάρρευση ήρθε απρόσμενα το 2025, όταν οι αρχές των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου επέβαλαν αυστηρές κυρώσεις στον Τσεν Ζι, κατηγορώντας τον ότι πίσω από τις επενδύσεις του έκρυβε ένα διεθνές εγκληματικό δίκτυο. Με τη σύλληψη και την έκδοσή του στην Κίνα, τα περι-

ουσιακά του στοιχεία τέθηκαν υπό εκκαθάριση, βυθίζοντας τη Habanos σε διοικητική αβεβαιότητα. Σύμφωνα με το ομοσπονδιακό κατηγορητήριο, ο Τσεν και οι συνεργάτες του είχαν δημιουργήσει «μία από τις μεγαλύτερες διεθνείς εγκληματικές οργανώσεις στην Ασία». Στις 6 Ιανουαρίου του 2026, ο Τσεν εκδόθηκε από την Καμπότζη στην Κίνα, όπου ούτε οι δικηγόροι του μπόρεσαν να επικοινωνήσουν μαζί του, σύμφωνα με δικαστικά έγγραφα. Τρεις ημέρες αργότερα, ένας δικαστής στις Βρετανικές Παρθένες Νήσους διόρισε προσωρινούς εκκαθαριστές για 30 εταιρείες που συνδέονται με τον Τσεν και τον όμιλό του. Μεταξύ αυτών των εταιρειών ήταν η Simply Advanced, το εταιρικό όχημα μέσω του οποίου ο Τσεν ήλεγχε σχεδόν το ένα τρίτο των μετοχών της Habanos. Την ίδια στιγμή, οι ελλείψεις στις απαρχαιωμένες υποδομές της Κούβας, η φθίνουσα ποιότητα παραγωγής και οι νέοι οικονομικοί αποκλεισμοί ανάγκασαν την Αβάνα ακόμα και να ακυρώσει φέτος τη λαμπερή βραδιά κλεισίματος του ετήσιου φεστιβάλ πούρων στην Αβάνα, που περιλάμβανε μια μεγάλη φιλανθρωπική δημοπρασία με τα έσοδα να διατίθενται εξ ολοκλήρου στο δημόσιο σύστημα υγείας της Κούβας. Πλέον η αγορά έχει μετατοπιστεί. Οι πιστοί του καπνού στρέφονται μαζικά στα πούρα του «Νέου Κόσμου», από τη Δομινικανή Δημοκρατία, τη Νικαράγουα και την Ονδούρα, όπου Κουβανοί εξόριστοι καλλιεργητές προσφέρουν σταθερή ποιότητα και προσπές τιμές, απειλώντας σοβαρά την άλλοτε ακλόνητη ηγεμονία της Κούβας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 21:00

THE COMEBACK TRAIL / ΠΩΣ ΝΑ ΣΚΟΤΩΣΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΗ ΣΟΥ

ΚΩΜΩΔΙΑ

Δύο παραγωγοί του σινεμά που χρωστούν στη μαφία, αποφασίζουν να φτιάξουν μια επικίνδυνη ταινία με σκοπό να σκοτωθεί ο ηλικιωμένος πρωταγωνιστής και αυτοί να εισπράξουν χρήματα από την ασφάλεια.

Το Κανάλι Διατίθεται:

Θέση: 49   Θέση: 101   www.mesimvria.com

ΤΟ ΠΡΩΙΝΟ ΠΟΥ ΑΚΟΥΕΙ ΟΛΗ Η ΚΥΠΡΟΣ

LOVE 100.7 FM
98.1 & 105.7

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
06:00 – 10:00
cyta
ένα με σένα

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΑΡΤΕΜΙΟΥ
ΤΑΣΟΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ

Στην εποχή του ακριβού χρήματος η παγκόσμια οικονομία

Ντόμινο επιπτώσεων από την εκτίναξη των αποδόσεων ομολόγων

Οι αγορές ομολόγων σε όλο τον κόσμο δείχνουν τα δόντια τους, ανεβάζοντας το κόστος δανεισμού στα υψηλότερα επίπεδα που έχουν καταγραφεί εδώ και χρόνια, φέρνοντας τις κυβερνήσεις αντιμέτωπες με μια νέα πραγματικότητα ακριβότερου χρήματος. Οι αποδόσεις των αμερικανικών κρατικών ομολόγων άγγιξαν τα υψηλότερα επίπεδα από τον Νοέμβριο του 2023, εκείνες των γερμανικών bunds είχαν να φτάσουν τόσο ψηλά από το 2011 και των ιαπωνικών 10ετών τίτλων ξεπέρασαν το 3% για πρώτη φορά από το 1996.

Αυτό το τελευταίο επεισόδιο αναταραχής της αγοράς ομολόγων είναι αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων που επιδρούν ταυτόχρονα: από την εκτίναξη του αμερικανικού χρέους στα 40 τρις. δολάρια και τις αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες των κυβερνήσεων γενικά, καθώς οι πόλεμοι είναι ακριβοί και η διατήρηση των γεωπολιτικών εντάσεων ανεβάζει τις ανάγκες για αμυντικές δαπάνες, έως την αναζωπύρωση των ανησυχιών για τον πληθωρισμό και την προσ-

δοκία ότι οι κεντρικές τράπεζες θα κρατήσουν τα επιτόκια υψηλότερα για μεγαλύτερο διάστημα.

Οι εντάσεις στην αγορά ομολόγων σημαίνουν ότι το κόστος δανεισμού θα αυξηθεί όχι μόνο για τις κυβερνήσεις, αλλά και

Το κόστος δανεισμού θα αυξηθεί όχι μόνο για τις κυβερνήσεις, αλλά και για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις.

για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις.

«Τα πιο ευάλωτα κράτη είναι εκείνα που συνδυάζουν μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, αυξημένα βάρη χρέους και εξάρτηση από εξωτερικά κεφάλαια. Η Γαλλία ξεχωρίζει μεταξύ των ανεπτυγμένων αγορών», δήλωσε στο CNBC ο Μασαχίκο Λου, της State Street Investment Management, επικαλούμενος την επιδείνωση των δημοσίων

οικονομικών της χώρας και την περιορισμένη πολιτική διάθεση για ουσιαστική εξυγίανση.

Πάντως, και η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες, έχει δαπανήσει 931 δισ. δολάρια σε καθαρούς τόκους μόνο κατά το τρέχον οικονομικό έτος, πολύ περισσότερα από τα 804 δισ. δολάρια που δαπανήθηκαν για την εθνική άμυνα.

Ανάμεσα στις επιχειρήσεις, που θα πρέπει να πληρώσουν περισσότερα για να αναχρηματοδοτήσουν το χρέος τους ή να συγκεντρώσουν κεφάλαια για ανάπτυξη, οι πιο ευάλωτες θεωρούνται εκείνες που εμφανίζουν μεγάλες ανάγκες δανεισμού, ασθενέστερους ισολογισμούς ή χρέος κυμαινόμενου επιτοκίου. Το γεγονός ότι οι εταιρείες τεχνολογίας εκδίδουν τεράστια ποσά χρέους για να χρηματοδοτήσουν τις επενδύσεις τους σε data centers και άλλες υποδομές τεχνητής νοημοσύνης σίγουρα δεν βοηθάει, αφού εντείνει τον ανταγωνισμό για την προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων.

Σε ό,τι αφορά τους κατανα-

«Τα πιο ευάλωτα κράτη είναι εκείνα που συνδυάζουν μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, αυξημένα βάρη χρέους και εξάρτηση από εξωτερικά κεφάλαια. Η Γαλλία ξεχωρίζει μεταξύ των ανεπτυγμένων αγορών», δήλωσε στο CNBC ο Μασαχίκο Λου της State Street Investment Management, επικαλούμενος την επιδείνωση των δημοσίων οικονομικών της χώρας και την περιορισμένη πολιτική διάθεση για ουσιαστική εξυγίανση.

λωτές, εκείνοι που είναι πιο εκτεθειμένοι στην αύξηση του κόστους δανεισμού είναι τα νοικοκυριά χαμηλότερων εισοδημάτων, που ξοδεύουν μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους για να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους και να αγοράσουν τα αγαθά. Αντίθετα, οι πιο εύποροι τείνουν να ωφελούνται από τα υψηλότερα επιτόκια, αφού συνήθως έχουν αποταμιεύσεις και μπορούν καλύτερα να απορροφήσουν την αύξηση στις μηνιαίες δόσεις τους.

Τα χρηματιστήρια

Ομως, την ίδια στιγμή, η αναταραχή στα ομόλογα απειλεί και με πιο απρόβλεπτες «παρενέργειες». Το CNN προειδοποιεί για τον αντίκτυπο που θα έχει στα χρηματιστήρια, καθώς άγραφτοι κανόνες που διαμορφώνουν τις ισορροπίες στις αγορές ανατρέπονται. Τα αμερικανικά κρατικά ομόλογα, για παράδειγμα, παραδοσιακά θεωρούνται επένδυση χωρίς ρίσκο, αφού η Ουάσινγκτον πάντα πληρώνει τα χρέη της. Γι' αυτό και έδιναν μικρές αποδό-

σεις. Ομως, όταν η απόδοση του 10ετούς ομολόγου πλησιάζει το 5%, είναι πιο δύσκολο να επιχειρηματολογήσει κανείς υπέρ της αγοράς τεχνολογικών ή άλλων μετοχών, την ώρα που οι αποτιμήσεις τους βρίσκονται σε ιστορικά υψηλά επίπεδα και άρα θα μπορούσαν να υποχωρήσουν.

«Σε κάποιο σημείο, οι υψηλότερες αποδόσεις των ομολόγων είναι μια επώδυνη εμπειρία για τις μετοχές», λέει στο CNBC η Ναταλία Λοτζέβσκι της CIBC Asset Management.

«Παιδί» της Apple ο νέος CEO της κορυφαίας τεχνολογικής εταιρείας

Ο 51χρονος Τζον Τέρνους ξεκίνησε να εργάζεται στην πολυεθνική το 2001

Ο 65χρονος Τιμ Κουκ αποχώρησε από τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου της Apple στις 31 Αυγούστου, έπειτα από δεκαπέντε χρόνια στο «τιμόνι» της αμερικανικής εταιρείας, με τον Τζον Τέρνους να τον διαδέχεται την ακριβώς επόμενη ημέρα.

Η πορεία του Τιμ Κουκ από τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου χαρακτηρίζεται ευρέως επιτυχημένη, διότι τα επτάς κέρδη της Apple ξεπερνούν πλέον τα 100 δισ. δολ., η κεφαλαιοποίηση της αγγίζει περίπου τα 4,5 τρις. δολ., ενώ κατέγραψε έσοδα-ρεκόρ από τα iPhone φέτος, με ώθηση από την ανανεωμένη ζήτηση του συγκεκριμένου προϊόντος στην Κίνα.

Σύμφωνα με δημοσίευμα των New York Times, ο Κουκ, ο οποίος διαδέχθηκε τον Στιβ Τζομπς ως CEO το 2011, προετοίμαζε τη διαδοχή του κατά το μεγαλύτερο μέρος του περασμένου έτους. «Είμαι βαθιά ευγνώμων για την ευκαιρία να συνεχίσω την αποστολή της Apple», αναφέρει ο Τέρνους σε δελτίο Τύπου της αμερικανικής τεχνολογικής εταιρείας αρότου ο Κουκ ανακοίνωσε την αποχώρησή του. «Έχοντας περάσει σχεδόν ολόκληρη την καριέρα μου στην Apple, είχα την τύχη να εργαστώ υπό τον Στιβ Τζομπς και να έχω μέντορα τον Τιμ Κουκ». Συγχρόνως, ο Κουκ επαινέσε τον διάδοχό του, τονίζοντας ότι διαθέτει «το μυαλό ενός μηχανικού, την ψυχή ενός καινοτόμου και την καρδιά να ηγηθεί με ακεραιότητα και τιμή».

Γέννημα θρέμμα της Καλιφόρνιας, ο 51χρονος Τέρνους απέκτησε πτυχίο μηχανολόγου μηχανικού από το Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια, ενώ μετά την αποφοίτησή του το 1997 εργάστηκε για σύντομο χρονικό διάστημα στη Virtual Research Systems, μια startup εικονικής πραγματικότητας. Ο Τέρνους διαθέτει πολυετή εμπειρία στην Apple, καθώς το 2001 εντάχθηκε στο δυναμικό της εταιρείας, το 2013 ανέλαβε τη θέση του αντι-

«Έχοντας περάσει σχεδόν ολόκληρη την καριέρα μου στην Apple, είχα την τύχη να εργαστώ υπό τον Στιβ Τζομπς και να έχω μέντορα τον Τιμ Κουκ», τόνισε ο νέος διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας Τζον Τέρνους (αριστερά, στη φωτογραφία με τον Τιμ Κουκ).

Ο Τιμ Κουκ επαινέσε τον διάδοχό του. Διαθέτει «το μυαλό ενός μηχανικού, την ψυχή ενός καινοτόμου και την καρδιά για να ηγηθεί με ακεραιότητα».

προέδρου μηχανικής υλικού και τέθηκε επικεφαλής του τμήματος το 2021, έχοντας την ευθύνη για τα φυσικά εξαρτήματα που συνθέτουν τα προϊόντα της εταιρείας. Στα νέα προϊόντα που έκαναν ντεμπούτο υπό την ηγεσία του περιλαμβάνονται το Apple Watch και η σειρά ακουστικών AirPods. Βέβαια, ο Τέρνους καλείται να αναλάβει ένα πλήθος υποχρεώσεων και να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις, ώστε να διατηρήσει την πορεία της Apple σε θετική τροχιά. Συγκεκριμένα, η διαδοχή του Κουκ πραγ-

ματοποιείται σε μια κρίσιμη συγκυρία, αφενός για την εταιρεία και αφετέρου για τον ευρύτερο τεχνολογικό κλάδο, καθώς η τεχνητή νοημοσύνη προκαλεί μία από τις μεγαλύτερες ανατροπές στον τομέα μετά την παρουσίαση του πρώτου iPhone το 2007. Ταυτόχρονα, η Apple αντιμετωπίζει δυσκολίες στην υλοποίηση των λειτουργιών AI που είχε υποσχεθεί τα τελευταία δύο χρόνια. Επιπλέον, η εταιρεία βρίσκεται αντιμέτωπη και με διπλωματικές εντάσεις, διότι διατηρεί πλήθος αλυσίδων παραγωγής στην Ασία με κεντρικό «πυλώνα» την Κίνα. Κατά συνέπεια, ο Τέρνους πρέπει να διαχειριστεί τις απειλές του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ αναφορικά με την επιβολή επιπρόσθετων δασμών στα προϊόντα που κατασκευάζονται στην Ασία.

Ο Τέρνους έστειλε και το πρώτο του μήνυμα ως διευθύνων σύμβουλος προς τους εργαζομένους της Apple, τονίζοντας τον ενθουσιασμό του. Συγκεκριμένα, αναφέρει πως «αποτελεί μεγάλη τιμή για εμένα να αναλαμβάνω αυτή τη θέση στην κορυφαία εταιρεία του κόσμου. Είμαι πραγματικά ενθουσιασμένος για όλα όσα ετοιμάζουμε. Την ερχόμενη εβδομάδα μας περιμένει μια μεγάλη παρουσίαση που θα αφήσει εποχή. Σας ευχαριστώ για όσα κάνετε, ώστε να γίνει πραγματικότητα. Εξίσου ενθουσιασμένος είμαι και για το μέλλον. Για τα άπιστευτα προϊόντα που βρίσκονται ήδη στα σκαριά, αλλά και για όσα δεν έχουμε καν φανταστεί ακόμα, τα οποία θα εμπνευστούμε και θα δημιουργήσουμε μαζί. Δεν υπάρχει καμία άλλη ομάδα στον κόσμο με την οποία θα προτιμούσα να σχεδιάσω το αύριο». Σημειώνεται ότι ο Τέρνους αναμένεται να αποτελέσει το κεντρικό πρόσωπο στην επτήσια εκδήλωση της Apple στις 9 Σεπτεμβρίου στο Κουπερτίνο της Καλιφόρνιας, ενώ πρόκειται να παρουσιάσει το πρώτο αναδιπλούμενο μοντέλο iPhone.

Πρωτεϊνούχα, κρύα ροφήματα προτιμά η Generation Z

Η εποχή που οι νέοι πηγαίνουν στα Starbucks για καφέ φαίνεται ότι έχει παρέλθει, καθώς η Generation Z, δηλαδή η γενιά των ανθρώπων που γεννήθηκαν περίπου από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2010, προτιμά να αγοράζει από εκεί χρωματιστά κρύα ροφήματα και να παίρνει καφέ από άλλα καταστήματα.

Αν και ιδρύθηκε ως καφετέρια πριν από τουλάχιστον πέντε δεκαετίες, η Starbucks αναφέρει ότι τρία στα τέσσερα ποτά που πωλεί σήμερα στις ΗΠΑ είναι παγωμένα φρουτώδη ροφήματα, πρωτεϊνούχα ποτά και τα λεγόμενα «dirty sodas», ένα μείγμα αναψυκτικών, σιροπιών και χυμών.

Ο Τρίσταν Χόβερ, διευθυντής παγκόσμιας ανάλυσης για τα ζεστά ροφήματα στη Euromonitor International, αναφέρει ότι οι νεότεροι καταναλωτές βλέπουν όλο και περισσότερο τα ροφήματα ως κάτι που μπορούν να προσαρμόσουν σε μια συγκεκριμένη στιγμή ή ανάγκη, ως «μια εξατομικευση που τους δίνει αίσθηση ελέγχου».

Όπως αναφέρει, η γενιά Z είναι ευαίσθητη ως προς το θέμα των τιμών, αλλά πρόθυμη να πληρώσει περισσότερα αν το ρόφημα φαίνεται ξεχωριστό, μεγαλύτερο ή λειτουργικό. Σε αυτή την περίπτωση, η οπτική ελκυστικότητα συμβάλλει στη δικαιολόγηση της υψηλότερης τιμής. Ο Τζέρι Σέλντον, αναλυτής στην IHL Group, θεωρεί αυτές τις συνήθειες μέρος μιας ευρύτερης πολιτισμικής μεταβολής, μια μορφή αυτοέκφρασης, όπως γίνεται με τα ρούχα ή το χρώμα των μαλλιών.

Κατά την άποψη της Κέλι Γκόλντντμιντ, καθηγήτριας Μάρκετινγκ στο Πανεπιστήμιο Βάντερμπιλτ, οι καταναλωτές «δεν πληρώνουν για το περιεχόμενο του ποτηριού, αλλά για το σχέδιο πάνω στο ποτήρι», συγκρίνοντας τη Starbucks με μια προσιτή πολυτελή τσάντα από οίκους όπως ο Louis Vuitton, υποστηρίζοντας ότι αυτή η εικόνα έχει βοηθήσει τη Starbucks

να διατηρήσει υψηλότερες τιμές για χρόνια. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παίζουν επίσης ρόλο. Το «Unicorn Frappuccino» της Starbucks έγινε αντικείμενο μεγάλης διαφημιστικής εκστρατείας στο TikTok και ήταν διαθέσιμο μόνο για τρεις ημέρες τον Αύγουστο. Το πυκνό, έντονα χρωματισμένο αναμεμιγμένο ρόφημα με στροβιλισμούς ροζ, μπλε και μοβ, γαρνιρισμένο με σαντιγί και τραγανή επικάλυψη, αύξησε 44% την επισκεψιμότητα στα καταστήματα της Starbucks κατά τη διάρκεια της σύντομης διάθεσής του, σύμφωνα με την Placer.ai, μια εταιρεία ανάλυσης δεδομένων.

Η Dunkin' Donuts πειραματίζεται με ροφήματα εμπλουτισμένα με πρωτεΐνες και κρύα

Η Starbucks αναφέρει ότι τρία στα τέσσερα ποτά που πωλεί σήμερα στις ΗΠΑ είναι παγωμένα φρουτώδη ροφήματα.

ροφήματα που μπορούν να προσαρμοστούν στις προτιμήσεις του πελάτη, ενώ πρόσφατα συνεργάστηκε με διασημότητες όπως η Κάιλι Τζένερ για την προώθηση ροφημάτων περιορισμένης διάρκειας πώλησης.

Αλυσίδες γρήγορου φαγητού όπως η McDonald's, η Chick-fil-A και η Taco Bell έχουν λανσάρει τα λεγόμενα «refreshers» με βάση τα φρούτα, επιλογές που σχετίζονται με τον καφέ και άλλα κρύα ποτά χωρίς καφεΐνη, τα οποία απευθύνονται στο ίδιο κοινό. Φαίνεται πως η νέα τάση είναι σχεδόν καθαρό κέρδος για όσες εταιρείες την υιοθετούν. Στην περίπτωση της Starbucks, τα κρύα ροφήματα συνέβαλαν στην ανάκαμψή της έπειτα από μια περίοδο χαμηλότερων πωλήσεων, με την κατηγορία αυτή να αντιπροσωπεύει πάνω από το 70% των πωλήσεων ροφημάτων της στις ΗΠΑ.

Οι οικονομικές κυρώσεις δεν τρομάζουν την Τεχεράνη

Η ιστορία έχει δείξει ότι χρειάζεται πολύς χρόνος για να φέρουν αποτελέσματα

Η **επιβολή** οικονομικών κυρώσεων αποτελεί διαχρονικά ένα από τα βασικά εργαλεία εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, η ικανότητά τους ωστόσο να κάψουν αυταρχικά καθεστώτα ή να επιβάλουν πολιτικές αλλαγές αμφισβητείται πλέον ανοικτά. Την περασμένη εβδομάδα, η κυβέρνηση Τραμπ αποκάλυψε ένα νέο κύμα σκληρών μέτρων –μια «οικονομική D-Day», όπως τη χαρακτήρισε– με στόχο να αναγκάσει το Ιράν να ανοίξει ξανά τα Στενά του Ορμούζ και να επιστρέψει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, έπειτα από έξι μήνες πολέμου. Με την «Επιχείρηση Οικονομικός Παρίας» οι ΗΠΑ ξεκίνησαν μια σαρωνική οικονομική εκστρατεία για την πλήρη απομόνωση της Τεχεράνης.

Η εμπειρία των δυτικών κυρώσεων, ωστόσο, και της άσκησής οικονομικής πίεσης σε αυταρχικά καθεστώτα, από την Κούβα και τη Βόρεια Κορέα μέχρι τη Βενεζουέλα και τη Συρία, αναδεικνύει τα τεράστια εμπόδια που καλείται να ξεπεράσει η αμερικανική στρατηγική για να «γονατίσει» την Τεχεράνη. Η ιστορία έχει δείξει ότι τα αυταρχικά καθεστώτα, επιστρατεύοντας ένα κράμα καταστολής, bias και οικονομικών ελιγμών, απορροφούν τους κραδασμούς του οικονομικού στραγγαλισμού για χρόνια, αν όχι για δεκαετίες.

Αντί να κάψουν την αντίσταση των απολυταρχικών καθεστώτων, οι κυρώσεις συχνά γιγαντώνουν την παραοικονομία τους, συντηρώντας ανεξέλεγκτες μαύρες αγορές προϊόντων, υπηρεσιών και εμπορίας ανθρώπων. Την ίδια στιγμή, το αφήγημα της εξωτερικής απειλής προσφέρει στους δικτάτορες το ιδανικό άλλοθι για να συσπειρώσουν τον πληθυσμό και να διατηρήσουν τη συμμαχία τους με τις εγκώριες ελίτ.

Όπως επισημαίνει ο Ααρν Αρνολντ, πρώην εμπειρογνώμων της επιτροπής κυρώσεων του ΟΗΕ για τη Βόρεια Κορέα και νυν αναλυτής στο Royal United Services Institute του Λονδίνου, τα οικονομικά μέτρα από μόνα τους συνιστούν εργαλεία περιορισμένης αποτελεσματικότητας, εάν δεν πλαισιώνονται από παράλληλες, στοχευμένες διπλωματικές εκστρατείες. Στο ίδιο μήκος κύματος, ο οικονομολόγος Τζαβάντ Σαλεχί-Ισφαχανί από το πανεπιστήμιο Virginia Tech εκτιμά ότι η εντεινόμενη οικονομική δυσπραγία δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε πολιτική πίεση για την προώθηση της διπλωματίας. Το Ιράν ειδικότερα, διαθέτοντας δεκαετίες εμπειρίας στο εμπάργκο της Δύσης, έχει αναπτύξει εναλλακτικές εμπορικές οδούς με τις όμορες χώρες και έχει συγκροτήσει ένα παράλλη-

Τα **αυταρχικά** καθεστώτα επιστρατεύουν ένα κράμα καταστολής και οικονομικών ελιγμών, απορροφώντας τους κραδασμούς του οικονομικού στραγγαλισμού για χρόνια, αν όχι για δεκαετίες, με τις κυρώσεις να γιγαντώνουν την παραοικονομία τους.

Η εμπειρία από την Κούβα, τη Β. Κορέα, τη Βενεζουέλα και τη Συρία αναδεικνύει τα εμπόδια στην αμερικανική στρατηγική για να «γονατίσει» το Ιράν.

λο χρηματοπιστωτικό σύστημα σε συνεργασία με την Κίνα, παρακάμπτοντας το διεθνές τραπεζικό σύστημα που ελέγχεται από τις ΗΠΑ.

Η τακτική της οικονομικής προσαρμογής αποτελεί κοινό γνώρισμα των αυταρχικών καθεστώτων που αντιμετωπίζουν εξωτερικές κυρώσεις. Στην Κούβα, όπου το αμερικανικό εμπάργκο μετράει περισσότερες από

έξι δεκαετίες, το καθεστώς στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στις αποστολές αγαθών από τη διασπορά. Παρά τις οξείες ελλείψεις τροφίμων, τις παρατεταμένες διακοπές ρεύματος και τις ανοικτές απειλές της Ουάσινγκτον για «φιλική κατάληψη», ο πρόεδρος Μιγκέλ Ντίας-Κανέλ δηλώνει ανέκδοτος, την ώρα που ο κρατικός μηχανισμός αξιοποιεί παραδοσιακές μεθόδους παρακολούθησης για την άμεση καταστολή κάθε εσωτερικής αμφισβήτησης. Η Αβάνα, έχοντας αντλήσει μαθήματα από την KGB της Σοβιετικής Ένωσης και τη Στάζι της Ανατολικής Γερμανίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, παρακολουθεί στενά τους κατοίκους, τα σχολεία, τα συνδικάτα και τα μέσα ενημέρωσης, για να εντοπίσει και να καταπνίξει οποιαδήποτε διαφωνία. Σε πρόσφατη συνέντευξή του σε βρα-

ζιλιάνικα μέσα ενημέρωσης, ο Κουβανός πρόεδρος δήλωσε ότι η κυβερνήσή του δεν θα κάνει καμία παραχώρηση και δεν φοβάται μήπως συλληφθεί, όπως ο Μαδούρο. «Αν έρθουν για μένα, ας έρθουν», είπε.

Η Βόρεια Κορέα, πάλι, αψηφά εδώ και δεκαετίες μερικές από τις πιο σκληρές κυρώσεις στον κόσμο, αναζητώντας νέες πηγές εσόδων μέσω της αποστολής στρατευμάτων στο ρωσικό μέτωπο και της διενέργειας εξειδικευμένων κυβερνοεπιθέσεων για την κλοπή κρυπτονομισμάτων. Την ίδια στιγμή, ο πληθυσμός, συνηθισμένος σε συνθήκες χρόνιας έλλειψης καυσίμων, τροφίμων και ηλεκτρικού ρεύματος, έχει αναπτύξει υψηλά αντανακλαστικά προσαρμογής και επιβίωσης. Παρόμοια εικόνα ανθεκτικότητας καταγράφει και η Ρωσία μετά τις κυρώσεις που της

επιβλήθηκαν για την εισβολή στην Ουκρανία το 2022. Παρά τις αρχικές δυτικές προβλέψεις για συρρίκνωση της ρωσικής οικονομίας στο μισό, το ΑΕΠ της χώρας υποχώρησε μόλις κατά 1,4% τον πρώτο χρόνο και στη συνέχεια ανέκαμψε θεαματικά, καθώς η Μόσχα αναπροσανατόλισε πλήρως τις εμπορικές της ροές προς την Κίνα και άλλες μη δυτικές οικονομίες. Ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν διατηρεί με σιδηρά πυγμή την εξουσία και δεν δείχνει σημάδια επιβράδυνσης στις επιθέσεις στην Ουκρανία. Απευθυνόμενος σε βουλευτές στα τέλη Ιουλίου, χαρακτήρισε τις κυρώσεις μάταιες: «Θέτουμε ως στόχο την τεχνολογική πρωτοπορία και, όσο παράδοξο κι αν ακούγεται, επιτυγχάνουμε τα επιθυμητά αποτελέσματα, παρά το σύνολο των εξωτερικών περι-ορισμών», δήλωσε.

Μία τελευταία αύξηση επιτοκίων από ΕΚΤ «βλέπουν» οικονομολόγοι

Στη **δεύτερη** και τελευταία αύξηση επιτοκίων του τρέχοντος κύκλου νομισματικής σύσφιγξης αναμένεται να προχωρήσει η ΕΚΤ την επόμενη εβδομάδα, όπως τουλάχιστον προβλέπουν οικονομολόγοι σε δημοσκόπηση του Reuters ενόψει της συνεδρίασης στις 9 και 10 Σεπτεμβρίου. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι βασίζουν την εκτίμησή τους αυτή στο γεγονός ότι οι αυξήσεις στις τιμές της ενέργειας δεν φαίνεται να προκαλούν ευρείες πληθωριστικές πιέσεις.

Παρότι ο πόλεμος στη Μέση Ανατολή έχει ξαναφουντώσει τις τελευταίες ημέρες και οι αποδόσεις των ομολόγων σε παγκόσμιο επίπεδο έχουν καταγράψει απότομη άνοδο την τελευταία εβδομάδα, οι αναλυτές επιμένουν στην άποψή τους ότι η ΕΚΤ δεν θα είναι διατεθειμένη να ασκήσει περαιτέρω πίεση σε μια εύθραυστη οικονομία.

Εάν οι προβλέψεις της έρευνας αποδειχθούν σωστές, αυτός

θα είναι ο συντομότερος κύκλος κινήσεων περιοριστικής πολιτικής της ΕΚΤ από το 2011, όταν αύξησε τα επιτόκια δύο φορές ως αντίδραση στην απότομη άνοδο των τιμών του πετρελαίου – κινήσεις που πολλοί υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θεωρούν πλέον λάθος.

Οι αναλυτές επιμένουν ότι η Κεντρική Τράπεζα δεν είναι διατεθειμένη να ασκήσει περαιτέρω πίεση σε μια ήδη εύθραυστη οικονομία.

Ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη επιταχύνθηκε στο 3,3% τον περασμένο Αύγουστο, απομακρυνόμενος περαιτέρω από τον στόχο του 2% της ΕΚΤ, με κύριο μοχλό ανόδου το κόστος της ενέργειας, γεγονός που ενισχύει τα επιχειρήματα

Οι **οικονομολόγοι** δεν είναι πεπεισμένοι ότι η ΕΚΤ θα χρειαστεί να προβεί σε νέα κίνηση νομισματικής σύσφιγξης, σε αντίθεση με τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, τα οποία προεξοφλούν μια τρίτη επιτοκιακή αύξηση.

υπέρ μιας αύξησης των επιτοκίων τον Σεπτέμβριο. Παράλληλα, η οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί κατά 0,8% φέτος και κατά 1,2% το 2027.

«Εξακολουθούμε να δυσκολευόμαστε να φανταστούμε, εν μέσω των αναταραχών που προκαλούν τα δημόσια οικονομικά και η ραγδαία άνοδος των αποδόσεων των ομολόγων, ότι η ΕΚΤ θα ήταν διατεθειμένη να ρίξει κι άλλο λάδι στη φωτιά», δήλωσε ο Κάροστεν Μπρζέσκι, παγκόσμιος επικεφαλής μακροοικονομικών της ING, ο οποίος αναμένει αύξηση κατά 25 μονάδες βάσης τον Σεπτέμβριο, αλλά όχι κάτι περισσότερο μετά από αυτό. «Με άλλα λόγια, είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι η ΕΚΤ θα είναι πρόθυμη να διακινδυνεύσει μια ύφεση για να αντιμετωπίσει αυτό που εξακολουθεί να αποτελεί κλασικό σοκ από την πλευρά της προσφοράς», πρόσθεσε.

Οι οικονομολόγοι δεν είναι πεπεισμένοι ότι η ΕΚΤ θα χρειαστεί να προβεί σε νέα κίν-

ση νομισματικής σύσφιγξης, σε αντίθεση με τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, τα οποία προεξοφλούν μια τρίτη επιτοκιακή αύξηση. Και οι 65 οικονομολόγοι που συμμετείχαν στην έρευνα του Reuters, η οποία διεξήχθη το διάστημα από τις 31 Αυγούστου έως τις 3 Σεπτεμβρίου, προέβλεψαν ότι η ΕΚΤ θα αυξήσει το βασικό επιτόκιο καταθέσεων κατά 25 μονάδες βάσης, στο 2,50%, την επόμενη εβδομάδα, σε σύγκριση με το 83% σε δημοσκόπηση του Αυγούστου και το 72% πριν από τη συνεδρίαση του Ιουλίου, όταν διατήρησε τα επιτόκια αμετάβλητα μετά την πρώτη αύξηση του Ιουνίου.

Περίπου το 91% των οικονομολόγων προβλέπει ότι το επιτόκιο καταθέσεων θα κλείσει φέτος στο 2,50%, ενώ το 78% εκτιμά ότι θα παραμείνει σε αυτό το επίπεδο μέχρι τα μέσα του επόμενου έτους, ποσοστά υψηλότερα από το 80% και το 63%, αντίστοιχα, του περασμένου μήνα.

ΚΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Η εταιρεία LIOMARE LTD με αριθμό μητρώου εργοδότη (ΑΜΕ) 3312819/5/5610 ζητά να προσλάβει με αρκετά καλούς όρους εργοδότησης, όχι χαμηλότερους από τη σχετική συλλογική σύμβαση:

- 1 Μάγειρα Γ' (Cook C)
- 1 Βοηθό Μάγειρα (Assistant Cook)
- 1 Βοηθό Κουζίνας (Kitchen Helper)
- 1 Καθαριστή/Καθαρίστρια επαγγελματιών χώρων (Cleaner)

Οι ενδιαφερόμενοι να αποτείνονται στο Επαρχιακό Γραφείο Εργασίας Λεμεσού στο τηλέφωνο 25 827 320.

ΤΜΗΜΑ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΟΜΕΤΡΙΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ΔΕ 135 | 05/08/2026 | Αρ. Φακ.: ΠΑΑ39/2011 ΠΩΛΗΣΗ ΜΕ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ

Το κοινό πληροφορείται ότι η ακίνητη ιδιοκτησία που περιγράφεται πιο κάτω, θα πωληθεί με δημοπρασία, στις 7/11/2026 ημέρα Σάββατο και ώρα 11:30 π.μ στη καφετερία COFFEE LO-CO με διεύθυνση Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' 7Γ, 2460 Πάνω Δευτερά - Λευκωσία. Η δημοπρασία θα διεξαχθεί από τον Δημοπράτη Κ. Γεώργιο Τσαγγαρίδη με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο georgiostsangarides@cytanet.com.cy. Περιγραφή Ακίνητης Ιδιοκτησίας Ακίνητο 1: • Δήμος/Κοινότητα: Λευκωσίας, Πάνω Δευτεράς, • Τοποθεσία: Μακκούφια • Αριθμός εγγραφής: 6/332, • Φύλλο/Σχέδιο/Τμήμα/Τεμάχιο: 30/34Ε1 / 6 / 271 • Είδος ακινήτου: Χωράφι Διαφορά Δένδρα, • Εμβαδό σε τ.μ.: 2388, • Μερίδιο: ΟΛΟ • Επικ. Τιμή Πώλησης: €172.000,00 Ακίνητο 2: • Δήμος/Κοινότητα: Λευκωσίας, Πάνω Δευτεράς, • Τοποθεσία: Μακκούφια • Αριθμός εγγραφής: 6/333, • Φύλλο/Σχέδιο/Τμήμα/Τεμάχιο: 30/34Ε1 / 6 / Επ1 271 • Είδος ακινήτου: (2) Δένδρα, • Μερίδιο: ΟΛΟ, • Επικ. Τιμή Πώλησης: €45,00 Οι γραπτές προσφορές να παραδίδονται στον Δημοπράτη. Τα ακίνητα θα πωληθούν μαζί ως ενιαία ιδιοκτησία.

ΟΙ ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΝΟΜΟΙ 1990 - 2012 Είδοποίηση δυνάμει του εδαφίου 3 του Άρθρου 90 (Τροποποιητικός Νόμος 4 του 39(1)/2015)

Δίδεται Είδοποίηση, σύμφωνα με το εδάφιο 3 του Άρθρου 90, των περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμων 1990-2012, ότι ο/οι: Στοιχεία Αίτησης & Ακινήτου: • Αιτητής / Συνιδιοκτήτης/τες: OMNISION PROPERTIES LTD - HE 450560 • Αριθμός Τεμαχίου/ων: 461, • Φύλλο / Σχέδιο: 47/64 • Τοποθεσία / Ενότητα: ΛΕΜΕΣΟΣ ΑΠΕΣΙΑ, • Οδός / Αριθμός: -, • Επαρχία: ΛΕΜΕΣΟΥ • Ημερομηνία Υποβολής Αίτησης: 04/07/2026, • Αριθμός Αίτησης: 165866 • Αριθμός Αρχή: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΟΔ ΛΕΜΕΣΟΥ • Περιγραφή Ανάπτυξης: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ - ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΙΣΟΓΕΙΑΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕ ΚΟΛΥΜΒΗΤΙΚΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗ • Σημείωση Υπογραφής: Η αίτηση υποβλήθηκε χωρίς να υπογράφεται από όλους τους συνιδιοκτήτες. Παραστάσεις κατά της αιτήσεως μπορούν να υποβληθούν από συνιδιοκτήτη/ες ο/οι οποίοι θεωρεί/ουν ότι επηρεάζονται τα νόμιμα ιδιοκτησιακά συμφέροντα του/τους, όπως η άνετη, νόμιμη και εύλογη κάρπωση της ιδιοκτησίας του, προς την Πολεοδομική Αρχή μέσα σε προθεσμία 30 ημερών από τη δημοσίευση της Είδοποίησής αυτής.

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Ηπιότερες είναι πλέον οι αυξήσεις των τιμών ενοικίασης κατοικιών στο σύνολο της χώρας, καθώς, με εξαίρεση ορισμένες μεμονωμένες περιοχές υψηλής ζήτησης και χαμηλής προσφοράς, φαίνεται πως η περίοδος των μεγάλων «ράλι» από χρόνο σε χρόνο έχει παρέλθει, τουλάχιστον προσώρας. Σύμφωνα με τη φετινή ετήσια έρευνα τιμών ενοικίων του δικτύου 93 μεσιτικών γραφείων της REMAX Ελλάς, η οποία βασίζεται σε πραγματικές συναλλαγές και όχι σε ζητούμενες τιμές από αγγελίες, τα ενοίκια καταγράφουν αύξηση κατά 3,8% σε ετήσια βάση στο σύνολο της χώρας, δηλαδή πλησιάζουν την άνοδο του πληθωρισμού.

Παρ' όλα αυτά, οι αυξήσεις που έχουν μεσολαβήσει μεταφράζονται σε ιδιαίτερα «αλμυρές» τιμές για την πλειονότητα των ενδιαφερομένων. Για παράδειγμα, στην Αττική, το κόστος ενοικίασης ενός μέσου διαμερίσματος 80 τ.μ., ικανού δηλαδή να καλύψει τις ανάγκες μιας τετραμελούς οικογένειας, διαμορφώνεται πλέον σε 735 ευρώ/μήνα ή 9,2 ευρώ/τ.μ., καταγράφοντας αύξηση 4,3% σε σχέση με πέρυσι, ενώ στη Θεσσαλονίκη παρατηρείται άνοδος 3%, στα 7,7 ευρώ/τ.μ. (616 ευρώ/μήνα). Στην υπόλοιπη Ελλάδα, που περιλαμβάνει τα μεγά-

Στον Δήμο Αθηναίων και σε όμορες περιοχές, το μέσο ενοίκιο διαμορφώνεται πλέον στα 9,8 ευρώ/τ.μ.

λα αστικά κέντρα της περιφέρειας και δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς, η μέση τιμή ενοικίασης διαμορφώνεται στα 7,8 ευρώ/τ.μ. (624 ευρώ/μήνα), σημειώνοντας ετήσια άνοδο 4%. Επισημαίνεται ότι όσο μεγαλύτερη είναι η επιφάνεια ενός διαμερίσματος, τόσο χαμηλότερη αναλογικά είναι η μέση τιμή/τ.μ. επιφάνειας, ενώ το αντίθετο συμβαίνει όσο μικρότερο είναι το ακίνητο.

Με βάση τα φετινά στοιχεία, σε περιοχές του δήμου της Αθήνας και όμορων περιοχών, υπολογίζεται ότι το μέσο ενοίκιο διαμορφώνεται πλέον σε 9,8 ευρώ/τ.μ., σημειώνοντας ετήσια αύξηση 5,4%. Αυτό

σημαίνει ότι ένα τυπικό διαμέρισμα 80 τ.μ. κοστίζει 785 ευρώ, με τις υψηλότερες τιμές ενοικίων να καταγράφονται στο Κολωνάκι (14 ευρώ/τ.μ. - 1.120 ευρώ/μήνα για 80 τ.μ.), στον Λυκαβηττό (13 ευρώ/τ.μ. - 1.040 ευρώ/μήνα), στον Νέο Κόσμο (10,6 ευρώ/τ.μ. - 848 ευρώ/μήνα), στα Πετράλωνα (10,4 ευρώ/τ.μ. - 832 ευρώ/μήνα), στην ευρύτερη περιοχή του Χίλτον (10 ευρώ/τ.μ. - 800 ευρώ/μήνα) και ακολουθούν τα Εξάρχεια (9,8 ευρώ/τ.μ. - 784 ευρώ/μήνα), το Κουκάκι (9,7 ευρώ/τ.μ. - 776 ευρώ/μήνα), οι Αμπελόκηποι και του Ζωγράφου (9,6 ευρώ/τ.μ. - 768 ευρώ/μήνα), ενώ οι χαμηλότερες τιμές ενοικίων εντοπίζονται

στον Βύρωνα (7,6 ευρώ/τ.μ. - 608 ευρώ/μήνα) και στα Πατήσια (7,5 €/τ.μ. - 600 ευρώ/μήνα).

Οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρούνται στα Πετράλωνα με 15,6%, αλλά και στην Κυψέλη, όπου παρατηρείται αύξηση κατά 14,3% από πέρυσι, στα 8 ευρώ/τ.μ. (640 ευρώ/μήνα για κατοικία 80 τ.μ.). Αντίστοιχα, πάνω από τον μέσον όρο του 5,4% κινήθηκαν ο Λυκαβηττός (8,3%), ο Νέος Κόσμος (8,2%), ο Βύρωνας και η Νεάπολη (5,6%), καθώς και οι Αμπελόκηποι με ποσοστό ετήσιας αύξησης ενοικίων 5,5%. Σταθερές παραμένουν οι τιμές των ενοικίων στο Κολωνάκι και στην ευρύτερη περιοχή του Χίλτον.

Από το σύνολο των 124 περιοχών που περιλαμβάνονται στην έρευνα της REMAX, πάνω από 30 εμφανίζουν μέσο ενοίκιο από 10 ευρώ/τ.μ. και πάνω, δηλαδή απαιτούν άνω των 800 ευρώ για 80 τ.μ. Τον τίτλο του «πρωταθλητή» μοιράζονται το Κολωνάκι, η Παλαιά Παραλία Θεσσαλονίκης και η Σαντορίνη, όπου το μέσο ενοίκιο διαμορφώνεται στα 14 ευρώ ανά τ.μ. (1.120 ευρώ/μήνα για κατοικία 80 τ.μ.). Αξίζει να σημειωθεί ότι στο Κολωνάκι και την Παλαιά Παραλία Θεσσαλονίκης το μέσο ενοίκιο παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με πέρυσι. Ακολουθούν η Βάρη-Βάρκιζα και ο Λυκαβηττός, με 13 ευρώ/τ.μ., κάτι

που μεταφράζεται σε 1.040 ευρώ/μήνα για ακίνητο 80 τ.μ.

Στα νότια προάστια, η μέση τιμή διαμορφώνεται στα 11,1 ευρώ ανά τ.μ. (888 ευρώ/μήνα), έναντι 10,7 ευρώ ανά τ.μ. πέρυσι, με την ετήσια αύξηση να διαμορφώνεται σε 3,7% και με τις υψηλότερες τιμές ενοικίων ανά τ.μ. να καταγράφονται στη Βάρη -Βάρκιζα (13 ευρώ/τ.μ. - 1.040 ευρώ/μήνα), στη Γλυφάδα (12,4 ευρώ/τ.μ. - 992 ευρώ/μήνα), στη Βούλα και στο Ελληνικό (12 ευρώ/τ.μ. - 960 ευρώ/μήνα), στον Αλιμο (11,5 ευρώ/τ.μ. - 920 ευρώ/μήνα), στο Παλαιό Φάληρο (10,7 ευρώ/τ.μ. - 856 ευρώ/μήνα), στη Νέα Σμύρνη (10,5 ευρώ/τ.μ. - 840 ευρώ/μήνα). Από την άλλη, οι υψηλότερες αυξήσεις μέσων ενοικίων καταγράφονται στο Ελληνικό (9,1%), στη Βάρη-Βάρκιζα (8,3%), στο Παλαιό Φάληρο (7%) και στη Νέα Σμύρνη (6,1%). Σταθερά παραμένουν τα ενοίκια στην Αργυρούπολη και τη Βούλα.

Λίγο χαμηλότερα διαμορφώνεται η μέση τιμή ενοικίασης κατοικιών στα βόρεια προάστια, καθώς αγγίζει τα 825 ευρώ για ένα ακίνητο των 80 τ.μ. ή 10,3 ευρώ/τ.μ., σημειώνοντας μικρή άνοδο 3% σε σχέση με πέρυσι. Σε ό,τι αφορά τα βόρεια προάστια, οι υψηλότερες τιμές εντοπίζονται στις περιοχές: Παλαιό Ψυχικό και Φιλοθέη με 960 ευρώ/μήνα, Παπάγου με 928 ευρώ, Κηφισιά και Νέο Ψυχικό με 880 ευρώ και Μαρούσι με 850.

Διψήφιες αυξήσεις ενοικίων μέσα σε ένα έτος καταγράφονται στον Παπάγου (12,6%) και στον Χολαργό (10,8%), ενώ μικρότερες αυξήσεις σημείωσαν το Μαρούσι (6%), το Γαλάτσι (4,7%), η Αγία Παρασκευή (4,5%) και η Κηφισιά (2,8%). Σταθερά παραμένουν τα ενοίκια σε Βριλήσσια, Διόνυσο, Εκάλη, Παλαιό Ψυχικό, Νέο Ψυχικό, Φιλοθέη και Χαλάνδρι.

Τα ακίνητα που βρίσκονται σε περιοχές του Δήμου Θεσσαλονίκης εξακολουθούν να εμφανίζουν τα υψηλότερα ενοίκια και συγκεκριμένα, στο ιστορικό κέντρο η μέση τιμή ενοικίασης κατοικίας ανέρχεται σε 11,4 ευρώ ανά τ.μ. (912 ευρώ/μήνα για κατοικία 80 τ.μ.). Οσον αφορά την ετήσια αύξηση των τιμών ενοικίων, τη μεγαλύτερη μεταβολή παρατηρεί κανείς στις Σαράντα Εκκλησιές (7,7%), στην Τούμπα (7,3%), στη Νέα Παραλία (5,3%), στο Φάληρο (4,8%) και στο ιστορικό κέντρο (3,6%).

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Οι κτηματικές επιδόσεις του Αυγούστου 2026

Ο Αύγουστος κατά παράδοση είναι ένας μήνας διακοπών, κλειστών εργοταξίων όπου η αγορά των ακινήτων είναι σε ρυθμίσεις ελάχιστης ενεργειακής κατανάλωσης. Αποδεικνύεται κάθε χρόνο πως ο μήνας αυτός μαζί με τον Ιανουάριο συνθέτουν αποτελούν τους χειρότερους επενδυτικά μήνες του χρόνου. Ίσχυσε κάτι τέτοιο και φέτος ή μήπως είδαμε κάτι διαφορετικό;

Τον Αύγουστο του 2026 σημειώθηκαν συνολικά (παγκύπρια) 1.363 πωλήσεις (μεταβιβάσεις) ακινήτων. Τον αντίστοιχο μήνα πέρσι καταγράφηκαν 1.153 πωλήσεις, σημειώνοντας έτσι μια αύξηση φέτος της τάξης του 18,2%. Σημειώνουμε πως πέρσι ο Αύγουστος είναι ο δεύτερος χειρότερος μήνας μετά τον Ιανουάριο, παρόλη τη βελτίωση που σημειώθηκε σε σχέση με πέρσι. Παράλληλα, σε ό,τι αφορά στα νέα πωλητήρια έγγραφα (μελλοντικές μεταβιβάσεις ακινήτων που έγιναν) ο φετινός Αύγουστος σημείωσε μια αύξηση 10%, με 1.241 πωλητήρια έγγραφα να κατατίθενται φέτος έναντι 1.128 τον ίδιο μήνα πέρσι. Αξίζει να σημειωθεί, πως και σε αυτή την κατηγορία, ο Αύγουστος ήταν ο χειρότερος μήνας του έτους μέχρι τώρα.

Η συνολική αξία συναλλαγών κατέγραψε αντίστοιχη αύξηση. Τον Αύγουστο του 2026 κυμάν-

θηκε περίξ των €335 εκατ. και συγκρινόμενη με τον Αύγουστο του 2025 όπου η συνολική αξία ήταν περίξ των €283 εκατ., βλέπουμε μια αύξηση επενδυμένων κεφαλαίων της τάξης του 18,4%. Η αύξηση αυτή ανέβασε ακόμη μια θέση πάνω τον Αύγουστο σε σχέση με τον αριθμό πωλήσεων, δηλαδή ήταν η τρίτη χειρότερη επίδοση του έτους μέχρι σήμερα.

Πώς κατανέμεται αυτή η συνολική απόδοση του μήνα μεταξύ των επαρχιών;

Η Λευκωσία κατέγραψε 354 πωλήσεις τον Αύγουστο του 2026 έναντι 342 πωλήσεων τον Αύγουστο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 3,5%. Σε αντίθεση, η συνολική αξία συναλλαγών, με €73,5 εκατ. να επενδύονται τον Αύγουστο φέτος έναντι €60 εκατ. τον ίδιο μήνα πέρσι αυξήθηκε κατά 22,5%. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Αυγούστου 26% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 22% επί της αξίας συναλλαγών. Στα νέα πωλητήρια έγγραφα κατέγραψε 225 νέα πωλητήρια τον Αύγουστο του 2026 έναντι 208 τον Αύγουστο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 8%. Παρά τις μέτριες έως και φαινομενικά άσχημες επιδόσεις της Λευκωσίας κατά τον Αύγουστο, δεν μας έδειξε κάτι πολύ διαφορετικό από τη συνήθη συμπεριφορά του «μήνα των διακοπών».

Η Λεμεσός κατέγραψε 386 πωλήσεις τον Αύγουστο του 2026 έναντι 285 πωλήσεων τον Αύ-

Η Λευκωσία κατέγραψε 354 πωλήσεις τον Αύγουστο του 2026 έναντι 342 πωλήσεων τον Αύγουστο του 2025, σημειώνοντας αύξηση 3,5%.

γουστο του 2025, σημειώνοντας αύξηση πέραν του 35%. Μεγάλη αύξηση της τάξης του 24% σημείωσε η Λεμεσός και στη συνολική αξία συναλλαγών, εφόσον τον Αύγουστο του 2026 επενδύθηκαν περίξ των €124 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 είχαν επενδυθεί περίξ των €100 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Αυγούστου 28% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 37% επί της αξίας συναλλαγών. Σε επίπεδο πωλητηρίου εγγράφων η Λεμεσός δεν τα πήγε και τόσο καλά, αφού κατέγραψε 395 νέα πωλητήρια έγγραφα, που είναι κατά 5% μειωμένα σε σχέση με τον Αύγουστο του

2025 που κατέγραψε 416. Παρά τις επιδόσεις αυτές της Λεμεσού, ο Αύγουστος καταγράφεται ως ο χειρότερος μήνας μέσα στο έτος μέχρι στιγμής.

Η Λάρνακα κατέγραψε 261 πωλήσεις τον Αύγουστο του 2026 έναντι 250 πωλήσεων τον Αύγουστο του 2025 σημειώνοντας αύξηση 4,4%. Σοβαρή πτώση με 24% σημείωσε η συνολική αξία συναλλαγών εφόσον τον Αύγουστο του 2026 επενδύθηκαν περίξ των €44 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 επενδύθηκαν περίξ των €58 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Αυγούστου 19% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 13% επί της

αξίας συναλλαγών. Σε αντίθεση, εκρηκτική αύξηση 35% είχε η Λάρνακα στα νέα πωλητήρια έγγραφα, αφού κατέγραψε 299 νέα πωλητήρια τον Αύγουστο φέτος σε αντίθεση με 221 τον Αύγουστο του 2025. Και για τη Λάρνακα, ο Αύγουστος είναι ο δεύτερος χειρότερος μήνας του έτους μέχρι στιγμής.

Η Πάφος κατέγραψε 277 πωλήσεις τον Αύγουστο του 2026 έναντι 225 πωλήσεων τον Αύγουστο του 2025, σημειώνοντας άνοδο 23%. Κατακόρυφη αύξηση της τάξης του 46% σημείωσε η Πάφος στη συνολική αξία συναλλαγών, εφόσον τον Αύγουστο του 2026 επενδύθηκαν περίξ των €82 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 είχαν επενδυθεί περίξ των €56 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Αυγούστου 20% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 24,5% επί της αξίας συναλλαγών. Αύξηση 20% κατέγραψε η Πάφος στα πωλητήρια έγγραφα, αφού τον Αύγουστο του 2026 κατατέθηκαν 267 νέα πωλητήρια έγγραφα έναντι 223 τον Αύγουστο του 2025. Με τις επιδόσεις αυτές, η Πάφος δικαιωματικά λαμβάνει και το χρυσό μετάλλιο του Αυγούστου, όπως κατάφερε και τον Ιούλιο.

Η Αμμόχωστος κατέγραψε 85 πωλήσεις τον Αύγουστο του 2026 έναντι 51 πωλήσεων τον Αύγουστο του 2025, καταγράφοντας κατακόρυφη αύξηση της τάξης του 66,7%. Κατακόρυφη αύξηση ση-

μειώθηκε και στη συνολική αξία συναλλαγών, με 33,3%, αφού τον Αύγουστο του 2026 έλκυσε περίπου €12 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2025 είχε ελκύσει €9 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Αυγούστου 6,2% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 3,6% επί της αξίας συναλλαγών. Μείωση 8% βίωσε η επαρχία Αμμοχώστου σε νέα πωλητήρια έγγραφα, αφού κατέγραψε 55 νέα πωλητήρια έγγραφα φέτος, έναντι 60 πέρσι. Έτσι σε επιδόσεις και τηρουμένων των αναλογιών, η Αμμοχώστος ήταν η δεύτερη καλύτερη επαρχία.

Κατά τον Αύγουστο φάνηκε μια ξεκάθαρη προτίμηση των επενδυτών στην επαρχία Πάφου, γεγονός που της έδωσε μια υπεροχή σε συγκριτικές επιδόσεις, ακολουθούμενη από τη Αμμόχωστο. Η Λεμεσός άνευ πραγματικού ανταγωνισμού εξακολουθεί να προηγείται σε απόλυτους αριθμούς, όπως μας έχει συννηθεί για αρκετά χρόνια τώρα και ίσως να είναι και ο λόγος που δεν βγαίνει πο δυναμικά μπροστά. Η Λάρνακα για μια κάποιο λόγο δεν κράτησε το μομέντουμ που θα ανέμενε κανείς να έχει κατά τον Αύγουστο. Η Λευκωσία δεν είχε να επιδείξει κάτι διαφορετικό από τη συνήθη επενδυτική της συμπεριφορά κατά τους μήνες του καλοκαιριού.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Το βιβλίο της Ρέιτσελ Κασκ,
η Νάταλι Πόρτμαν και
τα όρια της μυθοπλασίας

Σελ. 4

ΕΚΘΕΣΗ

Τα χρόνια που η Αθήνα
έγινε από μικρή πόλη,
πρωτεύουσα

Σελ. 10

ANTAM KOEN

Η «βαριά» κληρονομιά
και οι αναμνήσεις
από την Ελλάδα

Σελ. 8

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τέχνες

Κυριακή 6 Σεπτεμβρίου 2026

Ε & γράμματα

Ο φωτογράφος Μουσταφά Αμπντουλαζίζ παρουσιάζει στην Αθήνα 37 έργα του project «Water», στο οποίο καταγράφει τη σχέση του ανθρώπου με το υδάτινο στοιχείο, φέρνοντας τον θεατή αντιμέτωπο με την κλιματική αλλαγή

«Αιχμαλωτίζοντας» το νερό που χάνεται

Σελ. 3

Ποταμός Γιανγκτσέ, Τσονγκτσίνγκ, Κίνα, 2015. Ο Μουσταφά Αμπντουλαζίζ ακολούθησε τον Γιανγκτσέ σε ένα από τα ταξίδια που πραγματοποιεί στο πλαίσιο του φωτογραφικού project «Water».

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

6-12.9.26

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakis@kathimerini.com.cy

ΒΙΒΛΙΟ

Καπιταλισμός και οθωμανικός κόσμος

Διοργανώνεται στην Κύπρο η συζήτηση «Καπιταλισμός και οθωμανικός κόσμος», με αφορμή το πρόσφατο αφιερωματικό τεύχος του περιοδικού «Κρίση». Στη συζήτηση συμμετέχουν ο Κυπριανός Δ. Λούης, δρ Νεότερης Οικονομικής Ιστορίας, ο Θεοχάρης Σταυρίδης, αναπληρωτής καθηγητής Οθωμανικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Αντιφώνηση θα γίνει από τον επιμελητή του τεύχους Αντώνη Χατζηκυριάκου, επίκουρο καθηγητή Οθωμανικής και Τουρκικής Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. **Βιβλιοπωλείο Περιδιάβαση, Μακαρίου 74, Λιβάδια Λάρνακας. Τρίτη 8 Σεπτεμβρίου, ώρα 7:30 μ.μ.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

Οι δύο όψεις του Χάρη Ιωάννου

Ο διακεκριμένος σαξοφωνίστας της τζαζ και φωτογράφος Χάρης Ιωάννου επιστρέφει στο Αρχοντικό Αξιοθέας με μία ιδιαίτερη πολυμεσική παράσταση που συνδυάζει δύο δημιουργικές εκφάνσεις της καλλιτεχνικής του πορείας: τη μουσική και τη φωτογραφία δρόμου. Με παρουσία δύο δεκαετιών στη διεθνή σκηνή της τζαζ, ο Χάρης Ιωάννου έχει εμφανιστεί σε φεστιβάλ και μουσικές σκηνές στην Κύπρο και σε πολλές χώρες του εξωτερικού. Μαζί με το κουαρτέτο του παρουσιάζει οκτώ συνθέσεις τζαζ, καθεμία από τις οποίες συνοδεύεται από μία ενότητα φωτογραφιών. Οι δύο τέχνες συναντώνται επί σκηνής, συγκροτώντας μία ενιαία αισθητική εμπειρία. Συμμετέχουν οι: Χάρης Ιωάννου: σαξόφωνα, Χρίστος Γερολασίτης: πιάνο, Κυριάκος Κέστα: κοντραμπάσο, Μάριος Σπύρου: ντραμς. **Τετάρτη 9 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Πολιτιστικό Κέντρο «Μιχάλης Πιερίς», Πανεπιστήμιο Κύπρου, Αρχοντικό Αξιοθέας, Αξιοθέας 8, Λευκωσία. Πληροφορίες www.ucyweb.ucy.ac.cy/cucentre/el/**

ΜΟΥΣΙΚΗ

Από τη Μεσόγειο στα Βαλκάνια

Στο πλαίσιο του Πολιτιστικού Φεστιβάλ Αξιοθέας του Πανεπιστημίου Κύπρου το Καφέ Μπαλκάν συναντά τον Theodosii Spassov σε ένα μουσικό ταξίδι που σκιαγραφεί ανθρώπους, τόπους και μνήμες, από τα λιμάνια της Μεσογείου έως τα ορεινά περάσματα των Βαλκανίων. Η συνύπαρξη, στο ίδιο σκήμα, μουσικών με διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές εκφράζει την κοινή αναζήτηση σε πανανθρώπινες αξίες που υπερβαίνουν τον χρόνο και τα σύνορα, ιδιαίτερα πάνω σε ζητήματα όπως η ξενιτιά και η προσφυγιά. Οι δεξιοτέχνες μουσικοί σκιαγραφούν πορτρέτα προσθέτοντας ο καθένας τη δική του ταυτότητα, μέσα από πρωτότυπες συνθέσεις και παραδοσιακές μελωδίες από τη Μεσόγειο και τη Χερσόνησο του Αίμου. **Δευτέρα 7 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Πολιτιστικό Κέντρο «Μιχάλης Πιερίς», Πανεπιστήμιο Κύπρου, Αρχοντικό Αξιοθέας, Αξιοθέας 8, Λευκωσία. Πληροφορίες www.ucyweb.ucy.ac.cy/cucentre/el/**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Κι αν είναι ο γιος του γείτονά σου;

«**Οχι** μόνο να δείς, αλλά και να σε δουν να δείς. Να είσαι το καλό παιδί γι' αυτούς». Δεν θα αποκαλύψουμε από την αρχή από πού και από ποιον προέρχεται το σχολίο. Αν πρόκειται για χρόνο παρόντα ή παρελθόντα. Αν πρόκειται για «οδηγία» προς έφηβο ή ενήλικο. Είναι μια φράση διαχρονική για τη βία που οφείλει να είναι ορατή, να εισπράττει τον έπαινο από τους ομοϊδέετες και να καλλιεργεί την απειλή και τον φόβο σε όσους δεν συμμορφώνονται ή απλά διαφωνούν. Θα μπορούσε να προσιοινίζεται ένα εφιαλτικό μέλλον αν ανήλικοι, κυρίως, χρήστες του Διαδικτύου δεν είχαν φροντίσει να το κάνουν ήδη πράξη, καταγράφοντας ξυλοδαρμούς και αναρτώντας τους στους σοσιαλμιντιακούς λογαριασμούς τους.

Η συνέντευξη του αρχιδεσμοφύλακα του ΕΑΤ-ΕΣΑ Μιχάλη Πέτρου, διαβόητου για την ψυχρότητα και τη βιαιότητα των μεθόδων του, στο δανικό δραματοποιημένο ντοκιμαντέρ του 1981 «Ο γιος του γείτονά σου» των Γιόργκεν Φλιντ Πέντερσεν και Ερικ Στέφενσεν, γυρισμένο στην Ελλάδα, είναι πρόσφορη για παρατήρηση. Μπορεί το ντοκιμαντέρ (με στοιχεία μυθοπλασίας) να αφορά την περίοδο της δικτατορίας και το κολαστήριο του ΕΑΤ-ΕΣΑ, όμως η χρονική στιγμή δεν είναι παρά μια πυξίδα στον χρόνο. Πώς «κατασκευάζεται» ένας βασανιστής; Πώς η εκπαίδευση και το σύστημα αποθηριονόουν ένα στρατιώτη. Ο Πέτρου μιλάει στον φακό αφού έχει εκτίσει εξαετή ποινή φυλάκισης. Το 1975 παραδόθηκε στις ελληνικές αρχές. Στη δική του ακολούθησε, υπήρξε βασικός μάρτυρας κατηγορίας εναντίον αξιωματικών και στρατιωτών του ΕΑΤ-ΕΣΑ. Δεν είναι ο μόνος που εμφανίζεται στο πολύτιμο αυτό κινηματογραφικό τεκμήριο. Πρώην βασανιστές και θύματα, με εμβόλιμες σκηνολημμένες αναπαραστάσεις, καταδεικνύουν «πώς ένας συνθησιμένος νέος άνθρωπος μπορεί να μετατραπεί σε βασανιστή». Η ταινία προσπαθεί να κατανοήσει τον μηχανισμό – επιλογή συγκεκριμένων νέων, πειθαρχία, απομόνωση, ιδεολογική κατάρτιση, υπακοή στην ιεραρχία, σταδιακή κανονικοποίηση της βίας. Ο βασανιστής μπορεί να είναι ο γιος του ανθρώπου που μένει δίπλα σου.

Ο Πέτρου ομολογεί ότι όσο περνούσε ο καιρός γινόταν πιο εύκολος ο βασανισμός. Μέχρι τη στιγμή της μεταμόρφωσής του ήταν ένας κοινός, κανονικός άνθρωπος. Η μετάλλαξη σε «ζώο» ξεκινούσε από τα καψίδια στη θητεία. Δημιουργούσαν «εργαλεία». Ανθρώπους χωρίς βούληση. Που να υποτάσσονται. Στο τέλος, συστήνει, μάλιστα, στον νέο που θα βρισκόταν σε παρόμοια συνθήκη, που θα έπρεπε να περάσει παρόμοια εκπαίδευση, να λιποτακτήσει από τη χώρα του. «Γιατί δεν είναι μόνο ο στιγματισμός. Είναι και η αλλαγή. Να γίνεις από άνθρωπος ζώο».

Από το ντοκιμαντέρ μάς χωρίζουν 45 χρόνια. Θα μπορούσε να αποτελεί ένα σπάνιο ιστορικό ντοκουμέντο και μόνο. Αποκαλυπτικό, διαφωτιστικό, με συνταρακτικές, αλυσμόντες στιγμές. Όμως για τον θεατή του 2026, εξοικειωμένο με τα πολλά πρόσωπα της, κάποτε αδιανόητης, βίας, με εικόνες που κυκλοφορούν ανεμπόδιστα σε κοινή χρήση, το θέμα δεν είναι η κοινοτοπία του κακού. Ούτε η διαρκής υπόμνηση του παρελθόντος. Είναι ότι ο θόρυβος από την πολλαπλασιασμένη βία γίνεται όλο και πιο άπχος, όλο και πιο «αόρατος». Δεν έχει, κατ' ανάγκην, ιδεολογική προέλευση. Είναι ένα «καθεστώς» χωρίς ταυτότητα και χωρίς συγκεκριμένο πρόσωπο. Κι αυτό είναι το πιο τρομακτικό.

«Ο γιος του γείτονά σου» θα προβληθεί στο «Αστωρ» στις 28 Σεπτεμβρίου. Η προβολή συνδιοργανώνεται από το CineDoc και την Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου και εντάσσεται στο πλαίσιο δράσεων της ΕΑΚ (περιλαμβάνει 50 ελληνικές παραγωγές) ενόψει των 39ων Ευρωπαϊκών Βραβείων Κιν/φου που θα απονεμηθούν στην Αθήνα τον Ιανουάριο του 2027.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Goodbye, Lindita

Μετά από sold-out παρουσιάσεις και αποθεωτικές κριτικές στην Αθήνα, το «Goodbye, Lindita», η πολυβραβευμένη δημιουργία του Μάριο Μπανούσι έρχεται στη Λευκωσία, στο πλαίσιο του Διεθνούς Φεστιβάλ Λευκωσίας. Το «Goodbye, Lindita», ένα από τα πιο ξεχωριστά σκηνικά γεγονότα της σύγχρονης ευρωπαϊκής δημιουργίας, επικεντρώνεται σε μια πρωταρχική ανθρώπινη εμπειρία: την απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου. Μέσα σε ένα σπίτι, μια οικογένεια πενθεί σιωπηλά, έως ότου μια σειρά σχεδόν υπερβατικών γεγονότων ανοίγει ένα παράθυρο σε έναν κόσμο όπου η μνήμη συνωφάνεται με τη φαντασία και η πραγματικότητα με το όνειρο. Αντλώντας έμπνευση από προσωπικά του βιώματα και μνήμες των βαλκανικών νεκρικών τελετουργιών, ο Μάριο Μπανούσι, μαζί με έναν θίασο εξαιρετικών ηθοποιών, προσεγγίζει μέσα σε κατασκευημένη σιωπή μια αναπόδραστη πτυχή της ύπαρξης. Ο Μάριο Μπανούσι έρχεται στο Διεθνές Φεστιβάλ της Λευκωσίας δύο μόλις μήνες μετά τη βράβευσή του με τον σημαντικότερο Αργυρό Λέοντα στην Μπιενάλε Θεάτρου της Βενετίας το 2026. Η παράσταση περιέχει σκηνές γυμνού. **Σάββατο 12 Σεπτεμβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. και 13 Σεπτεμβρίου, ώρα 7:00 μ.μ. Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, Μουσείου 6, Λευκωσία. Πληροφορίες www.nif.cy**

ΕΚΘΕΣΗ

Νίκος Κουρούσιης: λαβύρινθοι

Το Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λεμεσού – Αποθήκες Παπαδάκη παρουσιάζει την έκθεση Νίκος Κουρούσιης: «Λαβύρινθοι», μια αναδρομική έκθεση αφιερωμένη στην πολυδιάστατη πρακτική του καλλιτέχνη, σε επιμέλεια Μαρίνας Χριστοδουλίδου και Χριστίνας Λάμπρου. Η έκθεση συγκεντρώνει ζωγραφικά έργα, βίντεο, λειτουργική γλυπτική, εγκαταστάσεις, αρχειακό και κινηματογραφικό υλικό, ανιχνεύοντας εικόνες, ιδέες και διαδικασίες που έχουν διαμορφώσει το έργο του Κουρούσιη. Ο τίτλος «λαβύρινθοι» αντλείται από

έντοπα έργων του καλλιτέχνη και προτείνει τον λαβύρινθο ως αφηγηματική προσέγγιση: όχι μέσα από μια χρονολογική σειρά, αλλά μέσα από συνδέσεις, επαναφορές και δασταυρώσεις. Στον πυρήνα της έκθεσης βρίσκεται το διαρκές ενδιαφέρον του Κουρούσιη για τις γλυπτικές μορφές και τον χώρο, την εικόνα και τις τεχνολογίες. **Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λεμεσού – Αποθήκες Παπαδάκη, αδιέξοδο οδού Στάθι, Χριστόδουλου Παπαδάκη. Διάρκεια έκθεσης ως 4 Οκτωβρίου. Πληροφορίες apothikespapadaki@gmail.com**

ΕΚΘΕΣΗ

Μια συνομιλία μέσα από την τέχνη

Η Γκαλερί Κυπριακή Γωνιά φιλόξενη την ομαδική έκθεση «Μια Συνομιλία μέσα από την Τέχνη», παρουσιάζοντας 50 έργα σύγχρονης εικαστικής δημιουργίας από ομάδα καταξιωμένων και νεότερων καλλιτεχνών. Η έκθεση αναδεικνύει τον πλούτο των εικαστικών εκφράσεων μέσα από έργα ζωγραφικής, σχεδίου μικτών τεχνικών και κεραμικής, όπου η παραστατικότητα συναντά την αφάριση και η προσωπική ματιά του κάθε δημιουργού αποκάτ ξεχωριστή φωνή. Κάθε έργο απο-

τελεί μια αυτόνομη καλλιτεχνική πρόταση, ενώ όλα μαζί συνθέτουν ένα ενιαίο εικαστικό ταξίδι γεμάτο εικόνες, χρώματα, μνήμες και συναισθήματα. Η διαφορετικότητα των θεμάτων και των τεχνολογιών μετατρέπεται σε δημιουργικό διάλογο, προσκαλώντας τον επισκέπτη να ανακαλύψει τις πολλές όψεις της σύγχρονης τέχνης. Διάρκεια ως 16 Σεπτεμβρίου. **Γκαλερί Κυπριακή Γωνιά, Σταδίου 46, Λάρνακα. Πληροφορίες [τηλέφωνο 24621109](tel:24621109), www.gallerykypriakigonias.com.cy**

ΜΟΝΟΚΛ

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΛΑΚΑΣΑ

Κάνοντας «ταμείο» στην Επίδαυρο

Ένα υπέροχο τέλος επεφύλαξε στους θεατές του φετινού Φεστιβάλ Επίδαυρου ο «Ιων» του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία Θωμά Μοσχόπουλου και παραγωγή του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου. Ήταν η μόνη παράσταση με ευκρινές, ολοκληρωμένο σκηνοθετικό στίγμα. Κάτι που δεν συνέβη στην πλειονότητα των υπόλοιπων θεατρικών παραστάσεων.

Το φετινό φεστιβάλ χαρακτηρίστηκε από το ντεμπούτο στην Επίδαυρο τριών σκηνοθετών, οι οποίοι ωστόσο έδειξαν ότι έχουν δρόμο για να «ψηθούν» στην αρχαία ελληνική δραματολογία και τη δυναμική του εμβληματικού θεάτρου του Πολυκλείτου. Ο πρώτος ήταν ο θεατρικός συγγραφέας και σκηνοθέτης Χρήστος Θεοδωρίδης, που έχει ξεχωρίσει για τον φρέσκο και

ουσιαστικό καλλιτεχνικό λόγο. Ο σκηνοθέτης προέταξε έντονα δραματικά στοιχεία, όπως οι κραυγές, για να χαϊδέψει το θυμικό των θεατών –για παράδειγμα ακύρωσε στην ουσία έναν από τους πιο συγκινητικούς μονόλογους αγγελιαφόρου– και υπέπεσε σε δραματουργικές αστοχίες, όπως ο παραλληλισμός των Περσών με θύματα σύγχρονων πολεμικών συρράξεων, ενώ εκείνοι επιτέθηκαν, και του Χορού με απλούς πολίτες, ενώ ήταν πλούσιοι γέροντες που ήθελαν να διασφαλίσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα.

Ντεμπούτο έκανε και ο Αστέρης Πελέτης, καλλιτεχνικός διευθυντής του ΚΘΒΕ, σκηνοθετώντας τη «Λυσιστράτη». Ήταν μια παραφουσκωμένη με ασυνάρτητες ιδέες και αρκετή βωμολοχία παράσταση, που κούρασε.

Είναι η παιδική μας ηλικία «χαμένος παράδεισος»; Προτιμάμε να μάθουμε τα ταυτοτικά τραύματά μας για να τα επουλώσουμε ή μήπως αφηνόμαστε στη νιρβάνα που μας προσφέρει η συνειδητή μη γνώση;

Από τους τρεις καλύτερη ήταν η «πρώτη» της Ελένης Ευθυμίου. Σκηνοθέτησε τις «Τρωάδες» του Ευριπίδη για το Εθνικό Θέατρο. Η Ευθυμία κατέθεσε μια συγκινητική ανάγνωση, κυρίως επειδή κατάφερε να εντάξει ομάδα ηθοποιών με αναπηρία στη σκηνική δράση δίπλα στους έμπειρους, καταξιωμένους ηθοποιούς. Η επιλογή της Ευθυμίου, και του Εθνικού Θεάτρου, να χρησιμοποιηθούν άτομα με αναπηρία αποτελεί ουσιαστική κοινωνική και πολιτική πράξη.

Πρώτη φορά παρουσιάστηκε στην Επίδαυρο παραγωγή του Εθνικού Θεάτρου της Βουλγαρίας: οι «Βάκχες», σε σκηνοθεσία Γιάβορ Γκάρντεφ. Μόνο που δεν είδαμε μια ματιά από τη γειτονική χώρα πάνω στο αρχαίο δράμα, καθώς την παράσταση «καπέλωσε» το διεθνούς

φήμης βρετανικό συγκρότημα Tiger Lillies, που έγραψε μουσική και στίχους και τα ερμήνευσε ζωντανά επί σκηνής. Πιο ταιριαστός χώρος για την παράσταση θα ήταν το (κατεδαφισμένο πλέον) Μπάντμιντον. Ο Νίκος Καραθάνος με την «Ειρήνη» και ο Δημήτρης Καραντζάς με την «Αλκιστη» δεν ξεπέρασαν τον πήχυ που έθεσαν οι ίδιοι με προηγούμενες σπουδαίες δουλειές τους στην Επίδαυρο.

Ετσι, το ισχυρότερο χειροκρότημά μου πήραν οι πρωταγωνίστριες Στέλα Φυρογέννη (Ιων), Εύη Σαουλίδου (Τρωάδες), Ηρώ Μπέζου (Αλκιστής), Λουκία Μιχαλοπούλου (Βάκχες). Πρώτη όλων, η Λυδία Φωτοπούλου, στον εμβληματικό ρόλο της άνασσας Εκάβης (Τρωάδες), σύμβολο της μάνας που χάνει τα παιδιά λόγω του πολέμου.

«Ο γιος του γείτονά σου» θα προβληθεί στο «Αστωρ» στις 28 Σεπτεμβρίου. Η προβολή συνδιοργανώνεται από το CineDoc και την Ελληνική Ακαδημία Κινηματογράφου και εντάσσεται στο πλαίσιο δράσεων της ΕΑΚ (περιλαμβάνει 50 ελληνικές παραγωγές) ενόψει των 39ων Ευρωπαϊκών Βραβείων Κιν/φου που θα απονεμηθούν στην Αθήνα τον Ιανουάριο του 2027.

Παράκτια διάβρωση λόγω της κλιματικής αλλαγής. Τερμπόν Πάρις, Λουιζιάνα, ΗΠΑ, 2018. Ο φωτογράφος άφησε τη θέση του ως φωτορεπόρτερ στη Wall Street Journal το 2011 για να αφιερωθεί στο φωτογραφικό του πρότζεκτ «Water».

Παγόβουνο. Ιλουισάτ, Γροιλανδία, 2022. Ο βραβευμένος φωτογράφος στρέφει τον φακό του στην Αρκτική και στις ταχύτερες αλλαγές που υφίσταται.

Περιοχή Κόνσο, Αιθιοπία, 2013. Ο Αμπντουλαζίζ φωτογραφίζει την Ούτσιγια Νάλο, οκτώ μηνών έγκυο, η οποία μαζεύει νερό για να φτιάξει μπίρα για τους άντρες του χωριού, ώστε να γιορτάσουν τη γέννηση του παιδιού της.

Καναρίνι σε υδάτινο ορυχείο

Ο φωτογράφος Μουσταφά Αμπντουλαζίζ καταγράφει τη σχέση του ανθρώπου με το νερό

Ημέρα των Χριστουγέννων, τυφώνας «Μάικλ». Πάναμα Σίτι, Φλόριντα, ΗΠΑ, 2018. «Γυαλίζουμε ασημικά στον Τιτανικό», υποστηρίζει ο Αμπντουλαζίζ μιλώντας στην «Κ», υπονοώντας πως οι άνθρωποι συμπεριφέρονται σαν να είναι όλα υπό έλεγχο όσον αφορά την κλιματική κρίση και τις επιπτώσεις της.

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Εκεί ταξιδεύει σε διαφορετικά σημεία του κόσμου, έχει καταγράψει με τον φακό του πλημμύρες, ξηρασίες, τελετές εξαγνισμού στο νερό, αλλά και την καθημερινή σχέση των ανθρώπων με έναν φυσικό πόρο που πολύ συχνά θεωρούμε δεδομένο. Ο Αμερικανός Μουσταφά Αμπντουλαζίζ ξεκίνησε το φωτογραφικό του πρότζεκτ «Water» το 2011, αφήνοντας τη θέση του ως φωτορεπόρτερ στη Wall Street Journal για να αφιερώσει τον χρόνο, την ενέργεια και το ταλέντο του σε μια μακρόχρονη εξερεύνηση της σχέσης του ανθρώπου με το υδάτινο στοιχείο. «Έχεις ακούσει για τα καναρίνια που έβαζαν στα ανθρακωρυχεία για να εξακριβώσουν αν ο αέρας ήταν ασφαλής; Εγώ είμαι το καναρίνι και όπως και να έχει, την έχω πατήσει. Αν κάνω καλά τη δουλειά μου, σημαίνει ότι θα περάσω τη ζωή μου κοιτάζοντας τις πιο δύσκολες και δυσάρεστες πλευρές ενός προβλήματος που δεν λύνουμε, κι αν η δουλειά μου δεν έχει αποτέλεσμα, τότε όλη αυτή η θυσία θα έχει γίνει χωρίς να αλλάξει τίποτα», λέει στην «Κ». «Ωστόσο, η προσήλωσή μου, στον βαθμό που θα παραμείνω πιστός στο δράμά μου, μπορεί να επιτρέψει σε κάποιον, κάπου, να μη χρειαστεί να κατέβει σε αυτό το ανθρακωρυχείο και να σκάψει. Αυτό κάνω, αυτό είναι το παιχνίδι».

Τριάντα επτά φωτογραφίες από αυτή τη σειρά που έχει ήδη παρουσιαστεί σε υπαίθριους χώρους ανά τον κόσμο θα εκτεθούν περιμετρικά του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος, στο πλαίσιο του φεστι-

βάλ Green Weekend, υποχρεώντάς μας να βρεθούμε αντιμέτωποι με μια πραγματικότητα που επιλέγουμε να αγνοούμε. «Γυαλίζουμε ασημικά στον Τιτανικό, αυτό συμβαίνει», υποστηρίζει ο Αμερικανός φωτογράφος. Ο ίδιος θεωρεί χρέος του να μετατρέψει τον θυμό και τη λύπη που του προξενεί μια περιβαλλοντική καταστροφή σε κάτι που θα μπορέσει να φτάσει σε έναν άγνωστο θεατή. Παρατηρώ ότι οι εικόνες του, αν και συνταρακτικές, είναι αδιαπραγμάτευτα όμορφες. Έχει σκεφτεί ποτέ ότι η ομορφιά μπορεί να μαλακώσει την πραγματικότητα ή να μετατοπίζει τη συζήτηση από το πρόβλημα στην αισθητική του αποτύπωση; Αντιδρά: «Η ομορφιά είναι και εργαλείο και γλώσσα από μόνη της. Η ομορφιά μάς επιτρέπει να προσεγγίσουμε το νόημα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτό. Δεν μπορεί να μας απομακρύνει από το πρόβλημα, ο μόνος που μπορεί να το κάνει είναι ο θεατής, αν παραλείψει να θέσει κρίσιμες ερωτήσεις και αρκестεί σε αυτό που βλέπει».

14 χρόνια μετά

Τελικά, ο ίδιος, έπειτα από 14 χρόνια που φωτογραφίζει το νερό, την έλλειψή του, την άνιση πρόσβαση σε αυτό αλλά και τη διαβρωτική του δύναμη, το σκέφτεται πριν αφήσει μια βρύση να τρέξει; «Καθόλου», απαντά. «Μας έχουν πείσει ότι αν ο Γιοχάνες στη Γερμανία και η Τζοάνα στο Αϊντάχο κλείσουν λίγο νωρίτερα τη βρύση, ανακυκλώσουν ή αγοράσουν με περιβαλλοντική μεταναστευτικές κρίσεις και θα

ανατρέψουν την περιβαλλοντική καταστροφή. Δεν μπορώ να τα ακούω αυτά».

Η οργισμένη απάντησή του είχε πυροδοτηθεί μερικά λεπτά πριν κάνουμε αυτή τη συνέντευξη από μια είδηση που είχε διαβάσει στον Guardian και αφορούσε τη νέα έκθεση του ΟΗΕ για την κλιματική κρίση, σύμφωνα με την οποία η υπέρβαση του ορίου του 1,5 °C θεωρείται πλέον αναπόφευκτη και ακόμη

Ο Αμερικανός φωτογράφος Μουσταφά Αμπντουλαζίζ θεωρεί ότι η ομορφιά των εικόπων του δεν μπορεί να μας απομακρύνει από το πρόβλημα που σκιαγραφούν.

και στο πιο αισιόδοξο σενάριο η παγκόσμια θερμοκρασία αναμένεται να αυξηθεί τουλάχιστον κατά 1,8 °C. «Δεν έχουμε μάθει τίποτα», αναρωτιέται. «Ας μου εξηγήσει κάποιος πώς θα το γυρίσει αυτό το νούμερο ο Γιοχάνες με τη βρύση και ενώ πρέπει να προετοιμαστούμε για ένα ακόμα κύμα καύσωνα». Το ζήτημα για εκείνον δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με το άθροισμα ατομικών

επιλογών. Σε έναν κόσμο τόσο παγκοσμιοποιημένο και αλληλένδετο η αλλαγή πρέπει να έρθει από πάνω προς τα κάτω: με αλλαγή των νόμων και των πολιτικών και κυρίως με την επιβολή τους. «Μα ναι, θα έπρεπε πια να είμαστε αμείλικτοι και ξέρεις τι άλλο πρέπει να κάνουμε; Να επιδείξουμε αυτοσυγκράτηση. Να πούμε ότι δεν αγοράζουμε καινούργια αυτοκίνητα, ότι δεν παράγουμε καινούργια αυτοκίνητα, γιατί η παραγωγή τους είναι μέρος μιας ολόκληρης μηχανής. Δεν μπορείς να σταματήσεις αυτή τη μηχανή βγάζοντας την πρίζα από ένα μόνο κτίριο. Δεν σταματά έτσι ολόκληρο το σύστημα».

Ταξίδι στο Νεπάλ

Αναρωτιέμαι αν ταξίδεψε μέχρι το Νεπάλ μετά την πρόσφατη καταστροφή ή αν σκοπεύει να πάει. «Θα πήγαινα και αύριο ακόμα, αλλά δεν έχει χτυπήσει το τηλέφωνό μου». Εδώ και 14 χρόνια, εξηγεί, δημιουργεί ο ίδιος ευκαιρίες για τη δουλειά του, στέλνοντας προτάσεις και αναζητώντας τρόπους να συνεχίσει το έργο γύρω από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

«Μπορεί να στείλουν κάποιον φωτογράφο να τραβήξει μια πολιτική αρκούδα πάνω σε ένα κομμάτι πάγου και εκεί εξαντλείται το ενδιαφέρον των εφημερίδων για το κλίμα», αναφέρει. Δεν του λείπουν θέματα, σημειώνει όμως ότι το Νεπάλ τον ενδιαφέρει ιδιαίτερα, όχι μόνο ως ένας τόπος που βιώνει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, αλλά ως παράδειγμα της τεράστιας αδικίας που τη συνοδεύει. «Οι άνθρωποι στο Νεπάλ δεν είναι εκείνοι

που δημιούργησαν τις συνθήκες από τις οποίες υπέφεραν», τονίζει. «Άλλοι εκμεταλλεύτηκαν την κληρονομιά της αποικιοκρατίας, πλούτισαν από την τεχνολογία, τους πόρους και το χρήμα και δημιούργησαν τα προβλήματα, ενώ ο υπόλοιπος κόσμος καλείται τώρα να ζήσει με τις συνέπειές τους».

Την ίδια στιγμή, σε άλλα μέρη του κόσμου το νερό πλάσφεται ως προϊόν πολυτελείας, φιγουράρει σε λίστες εστιατορίων, ενώ αλλού άνθρωποι διανύουν χιλιόμετρα για να εξασφαλίσουν καθαρό νερό. Ευθύνεται, καθόλου, η διαφήμιση για τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τη σχέση μας με το νερό; «Η διαφήμιση μας έχει καταστρέψει. Αν έχεις ανάγκη έναν water sommelier να σου υποδείξει το καλύτερο νερό για το πιάτο σου, έχεις πρόβλημα, λέγεται καπιταλισμός. Η νοοτροπία μας ευθύνεται για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τις επιλογές μας, θεωρούμε δεδομένο όχι μόνο το νερό, αλλά και τόσα άλλα από τα οποία εξαρτάται η ζωή μας.

Αν θεωρούμε δεδομένο κάτι από το οποίο εξαρτάται η επιβίωσή μας τις επόμενες 24 ώρες, τότε τι άλλο θεωρούμε δεδομένο όταν κλείνουν οι πόρτες, όταν κανείς δεν μας κοιτάζει, όταν πιστεύουμε ότι κάτι δεν έχει σημασία ή όταν μπορούμε να βγάλουμε κέρδος από αυτό; Γι' αυτό επέλεξα το νερό, είναι ένας πόρος από τον οποίο εξαρτώνται όλοι και, ταυτόχρονα, ένας καθρέφτης της συμπεριφοράς μας. Η αξία του νερού φαίνεται τη στιγμή που το χρειάζεσαι όταν δεν το έχεις, γίνεται χρυσός».

“
Αλυτο πρόβλημα
Αν κάνω καλά τη δουλειά μου, σημαίνει ότι θα περάσω τη ζωή μου κοιτάζοντας τις πιο δύσκολες και δυσάρεστες πλευρές ενός προβλήματος που δεν λύνουμε.

“
Πολύτιμος πόρος
Είναι ένας πόρος από τον οποίο εξαρτώνται όλοι και, ταυτόχρονα, ένας καθρέφτης της συμπεριφοράς μας. Η αξία του νερού φαίνεται τη στιγμή που το χρειάζεσαι όταν δεν το έχεις, γίνεται χρυσός.

Από 19/9 έως 8/11, Πάρκο ΚΠΙΣΝ, www.snfcc.org

Η Ρέιτσελ Κασκ (αριστερά) έγινε διάσημη για τον τρόπο που μετέπλασε την προσωπική ζωή της στα βιβλία της, με αποκορύφωμα την τριλογία της («Περίγραμμα», «Μετάβαση», «Κύδος»), τα οποία αποτελούν εξαιρετικά δείγματα autofiction. Στο νέο βιβλίο της η ηρωταγωνίστρια δεν θυμίζει την Αγγλίδα συγγραφέα, αλλά τη star του Χόλιγουντ Νάταλι Πόρτμαν.

Υπάρχει όριο στη μυθοπλασία;

Στο νέο βιβλίο της Ρέιτσελ Κασκ, η ηρωίδα αντικατοπτρίζει τη ζωή της Νάταλι Πόρτμαν. Πόσο ηθικό είναι;

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗ**

«**Η star** του κινηματογράφου Μ είναι ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα πρόσωπα της εποχής μας. Η εικόνα της είναι παντού [...] Με τέτοια φήμη, η ζωή της δίνει την εντύπωση της ελευθερίας: οι άνθρωποι είναι αμέσως εξυπηρετικοί, οι χώροι προσαρμόζονται για να τη φιλοξενήσουν, ο χρόνος μπορεί να αναδιαμορφωθεί. [...] Τώρα, μία συγγραφέας αποφάσισε να παρακολουθήσει από κοντά τη ζωή της Μ, με την ελπίδα να καταλάβει ποια είναι πραγματικά».

Αυτά σημειώνει η Ρέιτσελ Κασκ στο οπισθόφυλλο του νέου της μυθιστορήματος «Life of M», που κυκλοφόρησε στις 25 Αυγούστου από τις εκδόσεις Farrar, Straus and Giroux. Το βιβλίο έχει ήδη προκαλέσει έντονη συζήτηση, καθώς μεγάλο μέρος του κοινού θεωρεί ότι η ηρωίδα του –μία διάσημη ηθοποιός– αντικατοπτρίζει τη ζωή της Νάταλι Πόρτμαν. Παρότι στο εξώφυλλο αναγράφεται ότι πρόκειται για μυθιστόρημα, από τον New Yorker και τους New York Times έως την Daily Mail και το Hollywood Reporter, κριτικοί λογοτεχνίας και σχολιαστές εντοπίζουν στοιχεία που θυμίζουν τη ζωή της Πόρτμαν. Ανάμεσα σε αυτά περιλαμβάνονται η εμφάνισή της ως παιδί στην ταινία «Δεόν» του Λικ Μπεσόν, οι εξαντλητικές προπονήσεις μπαλέτου για το γύρισμα μιας ταινίας που θυμίζουν τον «Μαύρο Κύκνο» και η εμβληματική καμπάνια του Miss Dior, με την Πόρτμαν να αποτελεί τη βασική εκπρόσωπο του αρώματος.

Θόρυβος και σκάνδαλα

Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου η αξιοποίηση πραγματικών προσώπων ως υλικού μυθοπλασίας έχει προκαλέσει θόρυβο, αντιδράσεις και, συχνά, σκάνδαλα στον χώρο της λογοτεχνίας. Από την Μπελ Μπέρντεν, που στο «Strangers» αφηγείται την απιστία και τον χωρισμό της, φτάνοντας στο σημείο να πιέζεται από τον εκδοτικό της οίκο να εξασφαλίσει τη συναίνεση του πρώην συζύγου της για να αποφυγεί τυχόν μηνύσεις, έως τον Καρλ Ούβε Κνάουσγκορντ, του οποίου ο εξάτομος «Αγώνας» οδήγησε σε οικογενειακές ρήξεις, και απειλές λόγω της ωμής έκθεσής του πατέρα και της συζύγου του. Αντίστοιχα, ο Εμανουέλ Καρέρ χρειάστηκε δύο χρόνια για να συμφιλιωθεί με τη μητέρα του μετά την αποκάλυψη του δωσι-

λογου παππού στο «Ένα ρωσικό μυθιστόρημα», ενώ ο Φράνσις Σκοτ Φιτζέραλντ δεν δισταζε να χρησιμοποιήσει τα ημερολόγια της συζύγου του Ζέλντα, ενσωματώνοντας μεγάλα τμήματα των γραπτών της στο «Τρυφερή είναι η νύχτα». Στην ίδια κατηγορία εντάσσεται και η περίπτωση του «The Devil Wears Prada». Το βιβλίο της Λόρεν Βάισμπεργκερ, πρώην βοηθού της Άννα Γουίντουρ στην Vogue, προκάλεσε μεγάλη συζήτηση για το κατά πόσον η ηρωίδα Μιράντα Πρίστιλ βασίζεται στη διάσημη διευθύντρια του περιοδικού. Όταν η Γουίντουρ έμαθε για την έκδοση, φέρεται να σχολίασε: «Δεν θυμάμαι ποια είναι αυτή η κοπέλα». Αν και η Βάισμπεργκερ επέμενε ότι η Πρίστιλ δεν αποτελεί πορτρέτο της Γουίντουρ, η κοινή γνώμη – και το Χόλιγουντ – δεν φαίνεται να πείστηκε. Επειτα από χρόνια αποφυγής των ερωτήσεων γύρω από το βιβλίο και την κινηματογραφική μεταφορά του 2006, η Γουίντουρ επέλεξε τελικά να συμμετάσχει στο «αστέιο» με αφορμή το σίκουελ της ταινίας που κυκλοφόρησε νωρίτερα φέτος.

«Δεν μπορούμε –και δεν θα έπρεπε– να σταματήσουμε να αντλούμε υλικό από τους ανθρώπους γύρω μας. Η ιδέα ότι οι συγγραφείς πρέπει να αυτολογοκριθούν για να μη “θίξουν” κανέναν είναι μια μορφή πολιτικής ορθότητας που δεν έχει σχέση με

«**Life of M**» ονομάζεται το βιβλίο της Ρέιτσελ Κασκ που κυκλοφόρησε στις 25 Αυγούστου και έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις.

τη λογοτεχνία. Πιστεύω ότι οι συγγραφείς είναι βαθιά ηθικά όντα: γράφουν για να καταλάβουν τι τους συνέβη και παρατηρούν τον κόσμο με μια αδηφάγο, ακούραστη ματιά», λέει στην «Κ» η συγγραφέας Αμάντα Μιχαλοπούλου. Στην ερώτηση για το ποια είναι άραγε τα δικαιώματα του συγγραφέα και ποια τα όρια που πρέπει να τηρούνται, η ίδια απαντά: «Όταν γράφουμε για προσωπικά βιώματα, ο στόχος δεν είναι να εκδικηθούμε ή να τιμωρήσουμε. Οι συγγραφείς μυρμάζουν την πραγματικότητα· παρατηρούν αδιάκοπα, επεξεργάζονται ό,τι βλέπουν, κρατούν μόνο ό,τι χρειάζεται η αφήγησή τους και αφήνουν στην άκρη ό,τι δεν εξυπηρετεί την ιστορία».

Το «εγώ» σε «εμείς»

Όσοι συγγραφείς κατηγορούνται ότι προδίδουν οικογενειακές ή και φιλικές σχέσεις μέσα από τα βιβλία τους, για την κ. Μιχαλοπούλου είναι συχνά εκείνοι που πρώτα εκθέτουν τον ίδιο τους τον εαυτό. «Η Νεζ Σινό, για παράδειγμα, όταν γράφει για την κακοποίησή της στο βιβλίο “Θλιβερός τίγρης”, μιλάει για τον κακοποιητή, αλλά πρωτίστως για τον εαυτό της ως κακοποιημένη. Μετατρέπει το “εγώ” σε “εμείς”. Ο Τζούλιαν Μπαρνς, επίσης, λέει πως το πραγματικό στοιχείο είναι να γράφουμε σαν να έχει πεθάνει η οικογένειά μας. Εγώ θα

το πηγαίνα ένα βήμα παρακάτω και θα έλεγα σαν να είναι νεκροί όλοι όσοι γνωρίζουμε. Μόνο τότε υπάρχει πραγματική ελευθερία – όταν γράφεις χωρίς να φοβάσαι τι θα πουν οι άλλοι», σημειώνει.

Η μνήμη και η γλώσσα

Ο συγγραφέας Χάρνς Βλαβιανός, που στο «Αίμα νερό» (εκδ. Πατάκη) γράφει για τη δύσκολη σχέση με τον πατέρα του, θεωρεί πως ακόμα και η αυτοβιογραφία δεν είναι ποτέ μια «καθαρή» καταγραφή της ζωής. «Αυτό που θυμόμαστε δεν είναι ποτέ απολύτως σαφές· η μνήμη διαμεσολαβείται από τη γλώσσα, και πολλές φορές η γλώσσα παίρνει το πάνω χέρι και καθορίζει τη τελικά αποτυπώνεται στη σελίδα. Γι' αυτό και θεωρώ ότι ακόμη και όταν γράφουμε για τον εαυτό μας, η αφήγηση δεν συνιστά ποτέ την αληθινή εμπειρία», εξηγεί, πριν παραθέσει ένα προσωπικό περιστατικό: «Θυμάμαι έναν φίλο του πατέρα μου να μου λέει δημόσια ότι δεν αναγνωρίζει τον πατέρα μου μέσα στο βιβλίο. Κι εγώ του απάντησα: “Φυσικά. Εσύ ήσουν φίλος του· εγώ ήμουν ο γιος του”. Οι σχέσεις είναι διαφορετικές, άρα και η οπτική είναι διαφορετική. Γι' αυτό επιμένω ότι ακόμη και ένα έργο που αυτοσυστήνεται ως αυτοβιογραφία έχει μυθοπλαστικά στοιχεία. Πόσο μάλλον ένα βιβλίο όπως αυτό της Κασκ, που δηλώνεται εξαρχής ως μυθιστόρημα. Το ζήτημα είναι η απόσταση που κρατά ο συγγραφέας και το αν η αφήγηση περιέχει ψευδείς ισχυρισμούς ή όχι. Εκεί βρίσκεται το όριο».

Για τον κ. Βλαβιανό η κουβέντα δεν πρέπει να επικεντρωθεί στο «ποιο είναι το πρόσωπο», που περιγράφει η Ρέιτσελ Κασκ, αλλά στο αν το βιβλίο έχει λογοτεχνική αξία. «Μπορούμε να συζητάμε ατελείωτα “αν είναι η Πόρτμαν” ή αν η ιστορία ακουμπά υπερβολικά σε πραγματικά πρόσωπα, αλλά το ουσιαστικό ερώτημα είναι αν το βιβλίο είναι καλό. Αν η συγγραφέας αξιοποιεί τη ζωή ενός αναγνωρίσιμου προσώπου για να ανοίξει μια μεγαλύτερη συζήτηση –για τη σχέση δημόσιας εικόνας και ιδιωτικότητας ή για το πώς λειτουργεί η έκθεση στη σύγχρονη εποχή– τότε η μυθοπλασία αποκτά νόημα».

Αν όμως η αναγνωρισιμότητα λειτουργεί απλώς ως αφορμή για μια ωμή δημόσια έκθεση, τότε το βιβλίο μένει στην επιφάνεια και δεν δικαιώνει την επιλογή του υλικού».

Τα αναγκαία στη σελίδα

Οι συγγραφείς μπροστάζουν την πραγματικότητα· παρατηρούν αδιάκοπα, επεξεργάζονται ό,τι βλέπουν, κρατούν μόνο ό,τι χρειάζεται η αφήγησή τους.

Αμάντα Μιχαλοπούλου
Συγγραφέας

Το κρίσιμο ερώτημα

Αν η Κασκ αξιοποιεί τη ζωή ενός αναγνωρίσιμου προσώπου για να ανοίξει μια μεγαλύτερη συζήτηση, τότε η μυθοπλασία αποκτά νόημα.

Χάρνς Βλαβιανός
Συγγραφέας

Από την πηγή έμπνευσης, στη δυσφήμιση

Η καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, Ειρήνη Σταματούδη, σε ερώτηση της «Κ» για το τι ισχύει νομικά όταν ένας συγγραφέας χρησιμοποιεί στοιχεία από τη ζωή ενός υπαρκτού προσώπου μέσα σε ένα έργο μυθοπλασίας, επισημαίνει ότι «το όριο δεν είναι τυπικό, αλλά πραγματικό. Εξαρτάται από το αν τα γεγονότα που παρατίθενται είναι τόσο χαρακτηριστικά ώστε να “φωτογραφίζουν” το πρόσωπο και, κυρίως, αν αυτά έχουν δυσφημιστικό χαρακτήρα».

Περιγράφοντας το γενικότερο νομικό πλαίσιο, η κ. Σταματούδη διευκρινίζει: «Κανείς δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα υπαρκτό πρόσωπο μέσα σε βιβλίο χωρίς άδεια, γιατί έτσι παραβιάζει την ει-

κόνα και την προσωπικότητά του. Γι' αυτό βλέπετε κάτω από ταινίες και βιβλία τη σχετική σημείωση ότι το περιεχόμενο είναι προϊόν μυθοπλασίας και δεν αναφέρεται σε πραγματικά περιστατικά ή ανθρώπους. Σε αυτή την περίπτωση είναι πολύ δύσκολο να ισχυριστεί κάποιος ότι θίγεται, εκτός αν οι αναφορές είναι πολλές σε αριθμό και πολύ συγκεκριμένες».

Αναφερόμενη στη συζήτηση γύρω από το «Life of M», η ίδια εκτιμά ότι δεν φαίνεται να συντρέχει τέτοια περίπτωση. «Σύμφωνα με τις κριτικές που έχουν κυκλοφορήσει προς το παρόν, υπάρχουν τρανταχτές αναφορές στη βιογραφία της ηρωίδας, οι οποίες μπορεί να παραπέμπουν πράγματι στη συγκεκριμένη ηθοποιό, αλλά

αυτό δεν σημαίνει ότι η ίδια χρησιμοποιείται ως κάτι περισσότερο από πηγή έμπνευσης».

Παράλληλα, η κ. Σταματούδη υπογραμμίζει ότι η αναγνωρισιμότητα ενός προσώπου είναι ένα από τα βασικότερα στοιχεία που επηρεάζουν το πώς εξετάζεται μια τέτοια υπόθεση: «Όσο πιο διάσημο είναι ένα πρόσωπο, τόσο πιο δύσκολο είναι να υπερασπιστεί τον εαυτό του, γιατί υπάρχει εύλογο ενδιαφέρον του κοινού γύρω από αυτό. Παρ' όλα αυτά, όταν χρησιμοποιείς κάποια περιστατικά, όπως έχει κάνει η Κασκ, και όταν το βιβλίο δηλώνει ότι είναι προϊόν μυθοπλασίας, δεν υπάρχουν πολλά που μπορεί να κάνει κανείς νομικά».

Βαρυφορτωμένη σκηνική ανάγνωση

Παρά τις καλές ερμηνείες, η προσέγγιση του Νικίτα Μιλιβόγεβιτς στη «Μήδεια» δεν κερδίζει το στοίχημα

Της **ΡΕΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ**

Αδίστακτη και δαιμονική, σκληρή και θανατηφόρος Μήδεια. Η απατημένη μάγισσα που σκότωσε τα παιδιά της για να εκδικηθεί τον Ιάσονα. Ο Ευριπίδης δεν την παραδίδει στην ευκολία της παραφροσύνης. Την αφήνει να «μέδεται», να στοχάζεται, να σχεδιάζει, να αμφιταλαντεύεται και τελικά να επιλέγει. Η Μήδεια είναι ένα πλάσμα μετέωρο: βασιλοπούλα της Κολχίδας, «ξένη» στην Κόρινθο, σύζυγος, ερωμένη, μητέρα και πολιτικά απροστάτευτη ύπαρξη. Για χάρη του Ιάσονα εγκατέλειψε πατέρα, οικο και πατρίδα. Η προδοσία του δεν αποτελεί μόνο ερωτικό πλήγμα. Διαλύει τον οικο, ακυρώνει την κοινωνική θέση της και αφαιρεί το μοναδικό έρεισμά της σε μια ξένη πόλη. Όταν ο Κρέων της ανακοινώνει την απόφαση της εξορίας από την Κόρινθο, η απόλεια είναι ολοκληρωτική. Η βασίλισσα γίνεται εξόριστη, η σύζυγος και ερωμένη, εγκαταλελειμμένη γυναίκα και το μέλος μιας πολιτικής κοινότητας μετατρέπεται σε ένα πρόσωπο χωρίς πόλη. Οι ταυτότητές της καταρρέουν η μία μετά την άλλη και συνοψίζονται στον ρόλο της εκδικητριάς. Οι πράξεις της δεν δικαιολογούνται από την ύπαρξη ενεργού ψυχοπαθολογίας. Γνωρίζει τι πρόκειται να κάνει κι έχει επίγνωση ότι καταστρέφοντας τον Ιάσονα, καταστρέφει τον ίδιο της τον εαυτό. Το μένος της, όμως, έχει αποκτήσει τέτοια

ένταση, ώστε υπερβαίνει ακόμη και αυτήν την αγάπη της για τα παιδιά της.

Η σκηνοθετική ανάγνωση του Νικίτα Μιλιβόγεβιτς εκκινεί μετά την παιδοκτονία. Η Μήδεια έχει ήδη διαπράξει το έγκλημα και μέσω της μνήμης βιώνει τα στάδια ενός εφιάλτη: έρωτας, μητρότητα, προδοσία, εξορία, εκδίκηση. Η δραματουργική αφετηρία εγκαταλείπει τη γραμμική αφήγηση, αλλά αποδυναμώνει την ευριπίδεια ανάπτυξη του μύθου ως προς τις αποφάσεις, τα διλήμματα και τις υπαναχωρήσεις της ηρωίδας. Η σκηνογραφία του Σωτήρη Μελανού προσφέρει αρχικά μια ισχυρή οπτική εικόνα. Στο κέντρο, ένας μεγάλος κυκλικός σχηματισμός περιβάλλεται από κόκκινες πόρτες και στο εσωτερικό του επικρατεί το μαύρο χρώμα, παραπέμποντας σε στάχτη, σε φίδια, σε καμένη γη. Οι πόρτες λειτουργούν ως περάσματα ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν και ο σκοτεινός κύκλος γίνεται τόπος εγκλωβισμού στο τραγικό αδιέξοδο.

Η παράσταση, ωστόσο, επιβαρύνεται από πληθώρα σκηνοθετικών ευρημάτων και συμβόλων, που δεν πετυχαίνουν πάντοτε να συγκροτήσουν μια ενιαία σκηνική γλώσσα. Σειρήνες περιπολικών ή ασθενοφόρων, κόκκινο μπαλόνι, καρουζέλ, παιδικά αρκουδάκια, ακορντεόν, η μάσκα του λύκου, το χρυσό χέρι του Κρέοντα: τα σημεία πολλαπλασιάζονται, χωρίς να προκύπτει πάντοτε ένας

Η **Καρσοφυλλιά Καραμπέτη** στον ρόλο της Μήδειας, στα πόδια της Τροφού - Ρένης Πιττακή. Η Καραμπέτη κυριαρχεί στην παράσταση, ενώ η Πιττακή ερμηνεύει τον ρόλο της με μέτρο, τρυφερότητα και εσωτερικότητα.

επαρκής δραματουργικός λόγος για την παρουσία τους.

Αντίστοιχο δραματουργικό κόστος έχει η μεταμόρφωση του Χορού των γυναικών της Κορίνθου. Οι εντυπωσιακές μάσκες του Νικόλα Παπαδόπουλου δημιουργούν ένα ζωόμορφο, παγανιστικό σώμα από φαντάσματα, Ερινύες και προσωποποιημένες τύψεις.

Το γυναικείο σώμα της πόλης που αναγνωρίζει την αδικία εις βάρος της ξένης, συμμερίζεται την οργή της, αλλά φρίττει μπροστά στην παιδοκτονία, γίνεται δαίμονας του ψυχισμού της Μήδειας και η πόλη εξαφανίζεται. Ένα δράμα για την ξενότητα, την ανδρική εξουσία και τον αποκλεισμό από την πολιτική κοινότητα εσωτερικεύ-

ται μόνον ως ατομικός εφιάλτης. Και τα σκηνοθετικά δάνεια, επίσης εμφανή: αντιπαράθεση των προσώπων πάνω στην κυκλική επιφάνεια (Ράσε) και το γεωργιανό μοιρολόι της Μαριάμ Ρουχάτζε (Τερζόπουλος). Μέσα σε αυτήν τη σκηνοθετική συμφόρηση, οι ηθοποιοί επαναφέρουν όσα τα σύμβολα συχνά σκεπάζουν: την ανθρώπινη αντίφαση, την ευθύνη και τον τρόμο της συνειδητής πράξης.

Η Καρσοφυλλιά Καραμπέτη κυριαρχεί. Με υποκριτική άνεση, φωνητική ακρίβεια και σωματικό δυναμισμό συνθέτει μια Μήδεια βίαιη και αισθησιακή, πληγωμένη αλλά απολύτως διαιγνή. Δεν υποδύεται μια γυναίκα που παραφρόνησε, αλλά εκείνη που σκέφτεται, γνωρίζει και επιλέγει. Στον αποχαιρετισμό των παιδιών, η μητρική τρυφερότητα αντιστέκεται μέχρι την τελευταία στιγμή στην εκδικητική βούληση. Η Μήδεια αποκτά το τραγικό της μέγεθος, επειδή η Καραμπέτη δεν της επιτρέπει ούτε να απαλλαγεί από την ευθύνη ούτε να στεριωθεί την οδύνη. Ιδιαίτερα καλή και η σκηνική χημεία της με τον Ιάσονα του Λάζαρου Γεωργακόπουλου. Σκιαγραφεί έναν άνδρα ψυχρό και ιδιοτελή, χωρίς να τον εγκλωβίζει στην επίπεδη εκδοχή του αλαζόνα.

Οι παρεκκλίσεις του προς το συναίσθημα επιτρέπουν να διαφανεί η ανθρώπινη ρωγμή πίσω από τον πραγματισμό του. Η Ρένη Πιττακή στον ρόλο της Τρο-

φού, με μέτρο, τρυφερότητα και εσωτερικότητα δημιουργεί ένα πρόσωπο που λειτουργεί ως ανθρώπινο αντίβαρο στη βιαιότητα του κόσμου που περιβάλλει τη Μήδεια. Σέρνοντας στο τέλος το ομοίωμα του διαλυμένου οικο, επαναφέρει το αναπάντητο «γιατί να γίνουν όλα αυτά;». Ο Άρης Λεμπεσόπουλος κατορθώνει να διασώσει τον Κρέοντα από το επιδεικτικό χρυσό χέρι, ένα υπερβολικά εύκολο σήμα εξουσίας, ενώ αξιοσημείωτη είναι η κινησιολογική εργασία της Αμάλια Μπένετ. Συμβάλλει αποφασιστικά στη σωματικότητα και στην ενέργεια του σκηνικού συνόλου.

Η Μήδεια στο φινάλε δεν διφεύγει με το άρμα του Ηλίου, δεν υπερβαίνει την ανθρώπινη κατάσταση, δεν αποθεώνεται. Θάβεται στη γη και παραμένει στις στάχτες της φωτιάς, της εκδίκης, της οδύνης. Η κάρωση μετατρέπεται σε συνύπαρξη με τις τύψεις και το τραύμα της. Το εικαστικό σύμπαν της παράστασης έχει στιγμές αναμφισβήτητης δύναμης. Η διασκευή, παρά τις ενστάσεις ως προς την ερμηνεία, παραμένει έως το τέλος συνεπής στην εστίαση του προσωπικού εφιάλτη. Η σκηνοθεσία, όμως, δεν αρκείται σε αυτά. Προσθέτει διαρκώς εικόνες, αντικείμενα, ήχους και σύμβολα, σαν να φοβάται τη λιτότητα και κυρίως τη σιωπή.

Η κ. Ρέα Γρηγορίου είναι διδάκτωρ Ιστορίας - Δραματολογίας ΑΠΘ.

Η **EUROBANK** ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΟ ΑΠΟΛΥΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ:
1-3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ
ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΜΕΣΟΥ:
5-7 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΤΗΣ

Ζωής μου

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: *Ανέστης Αζάς*

ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΜΕΛΩΔΙΚΑ ΟΙ:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ
ΚΑΙ ΧΡΥΣΑ ΛΕΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ **ticketmaster**.cy | **ACS** | 7777 7040

ΜΕΓΑΛΟΙ
ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ:

ΧΟΡΗΓΟΣ
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ:

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ:

ΧΟΡΗΓΟΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Συνεδρίες στο Instagram

Το Instagram έχει γεμίσει με διαφημίσεις του τύπου «νιώθεις ανεπαρκής;», «νιώθεις πως δεν μπορείς να κοινωνικοποιηθείς σε ένα πάρτι;». Και αμέσως μετά σου προτείνει ΑΙ εφαρμογές τις οποίες μπορείς να χρησιμοποιείς για 15 λεπτά κάθε μέρα, σαν μίνι ραντεβού στον ψυχολόγο, για να ξαναβρείς τη «χαμένη σου σπίθα». Δεν είσαι βαρετός επειδή δεν έχεις κάτι εξηλεκτικό να πεις σε ένα πάρτι. Είσαι απλώς άνθρωπος που ίσως βαρέθηκε να αντιμετωπίζει κάθε κοινωνική στιγμή σαν audition για TED Talk. Και φυσικά, η λύση δεν είναι άλλη μια εφαρμογή, άλλη μια συνδρομή, άλλη μια λίστα με «5 πράγματα που πρέπει να ξέρεις». Η πραγματική επανάσταση; Κλείσε το Instagram και μιλά στους ανθρώπους γύρω σου.

Ε. Σ.

Κενές ασκήσεις ύφους

Καλοδεχούμενη κάθε απόπειρα νέας ανάγνωσης ενός φιλμικού είδους. Το slasher, ειδικά, δίνει μπόλικο «ψωμάκι» και για ασκήσεις υφολογικής (αυτο)αποδόμησης και για σάτιρα της ίδιας της κινηματογραφικής βιομηχανίας. Μόνο που το Τζέιν Σέινμπρουκ στο «Σεξ και αίμα στο Καμη Μίασμα» φαίνεται να αδιαφορεί για το είδος. Η τάχα ψυχαναλυτική αυτοαναφορά γίνεται αυτοσκοπός και το horror στοιχείο πρόφαση και αιματοβαμμένος «κράχτης». Τελικά, οι ταυτοτικές - σεξουαλικές αναζητήσεις της ηρώιδας αποσυνδέονται άγρια από το κέντρο βάρους της πλοκής. Το μόνο meta σχόλιο που θα μπορούσε να λειτουργήσει είναι η διαπίστωση ότι ο σινεβερμαλισμός είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο για το καλό σινεμά τρόμου.

Θ. Α.

Πινγκ πονγκ με τα Γλυπτά

Ο Αντι Μπέρναμ υπήρξε, στο όχι πολύ μακρινό παρελθόν, τόσο ένθεμος υποστηρικτής της επιστροφής, ώστε λίγο αφότου ανέλαβε πρωθυπουργικά καθήκοντα προέβη, όπως ίσως αναμενόταν, σε αναδίπλωση: «Είναι ζήτημα του Βρετανικού Μουσείου». Ο διευθυντής του Βρετανικού Μουσείου Νίκολας Κάλιναν ανέφερε ότι το ζήτημα είναι κοινοβουλευτικό: για να υπάρξει επιστροφή, σημείωσε, θα πρέπει να αλλάξει ο σχετικός βρετανικός νόμος του 1963. Τι ισχύει τελικά, από την πλευρά της Βρετανίας, στο θέμα της επανένωσης των Γλυπτών του Παρθενώνα; Η... «πολυφωνία», ίσως απαντούσε κανείς. Όταν όμως πρόκειται για τη θεσμική στάση μιας από τις εμπλεκόμενες χώρες σε μια τόσο σοβαρή υπόθεση, η συγκεκριμένη λέξη μοιάζει μάλλον με ευφημισμό.

Ν. Ζ.

Εισιτήρια και τεστοστερόνη

Ο Ρίντλεϊ Σκοτ ρίχνει το φταίξιμο για τη (σχετική) εμπορική αποτυχία του «Μονομάχου 2» στον πρωταγωνιστή Πολ Μέσκαλ. Ο τελευταίος επρόκειτο να έχει κεντρικό ρόλο και στον «Αστερισμό του σκύλου» του βετεράνου σκηνοθέτη, ωστόσο αντικαταστάθηκε από τον Τζέικομπ Ελδόντι. Αυτό βέβαια δεν έσωσε τον Σκοτ από μία ακόμη εμπορική αποτυχία, καθώς τα πρώτα στοιχεία είναι απογοητευτικά. Λέγεται ότι ο Σκοτ χρεώνει στον Μέσκαλ πως δεν ήταν «αρκετά αρρενωπός», τουλάχιστον σε σύγκριση με την ερμηνεία του Ράσελ Κρόου. Από την άλλη, το 2026 τα ιστορικά δράματα με «αρρενωπούς» πρωταγωνιστές δεν είναι ακριβώς του συρμού. Όπως και με τον «Αστερισμό του σκύλου», το πρόβλημα ήταν η ταινία, όχι ο ηθοποιός.

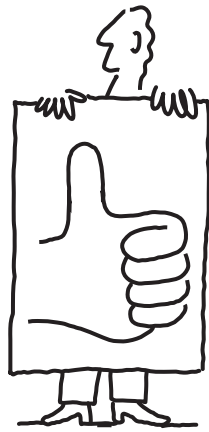
Α. Χ.

Μόνο για γερμανομαθείς

Ο επισκέπτης της Μονεμβασίας που θέλει να διαβάσει δυο λόγια πριν περπατήσει στην καστροπολιτεία χρειάζεται καλή γνώση γερμανικών. Στο πωλητήριο του υπουργείου Πολιτισμού που βρίσκεται δίπλα στη μοναδική είσοδο του κάστρου δεν διατίθεται ελληνικός τουριστικός οδηγός, ούτε αγγλικός ή γαλλικός, αλλά μόνο γερμανικός. Οι υπάλληλοι το ζητούν επανειλημμένως, χωρίς αποτέλεσμα. Για τον Μυστρά ή την Πύλο, πάντως, είναι πλήρως εξοπλισμένοι.

Μ. Β.

Ποδηλατικός φθόνος

Δεν είναι δυνατόν ένας Αθηναίος να μη ζηλέψει την καθημερινότητα άλλων ελληνικών πόλεων που έχουν βάλει το ποδήλατο στην εμπροσθοφυλακή των αστικών μετακινήσεων δίνοντάς του τον χώρο που του αξίζει. Ο Βόλος δεν διαθέτει, ίσως, το πληθωρικό δίκτυο της Καρδίτσας ή των Τρικάλων, αλλά η παρουσία του πλέον οικολογικού μέσου στους δρόμους της πόλης είναι στιβαρή και αξιοπρόσεκτη. Και το καταλαβαίνεις από τη δημογραφική σύνθεση των χρηστών του: νέοι, ηλικιωμένοι, άνδρες, γυναίκες, οι πάντες. Εδώ το ποδήλατο δεν είναι φασέικο αξεσουάρ, αλλά τρόπος ζωής.

Δ. Ρ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

«Εσκυψε στο αυτί της και είπε/ Ζεστασιά μου»

«Δεν έβγαλα χρήματα/ δεν ερωτεύτηκα/ δεν έζησα πολύ./ Πριν μερικά χρόνια έγινα πατέρας./ Τώρα μεγαλώνω τον γιο μου/ μα δεν έχω τίποτα να του προσφέρω».

Η ποίηση του Κωνσταντίνου Χατζηνικολάου έχει κάτι απρόσμενα άμεσο, παράξενα καθημερινό και ιδιότυπα αλλόκοτο. Έχει επίσης κάτι έξοχα αφηγηματικό. Σαν τα θραύσματα μιας ζωής που ξετυλίγεται, αλλά το νήμα της μπερδεύεται κάθε τόσο μόνο του.

Οι παραπάνω στίχοι προέρχονται από το πρώτο ποίημα «Δεν ήρθα από τα δάση» της ιδιαίτερα καλαισθητής, τυπογραφικά και εκδοτικά, συλλογής «Τραγούδια του Νότου», που κυκλοφορεί από τους Αντίποδες.

Ξεκινά με τον ομότιτλο στί-

χο «Δεν ήρθα από τα δάση» και κλείνει με τον ακόλουθο: «Όταν έρθουν τα ζώα θα παραδοθώ». Αινιγματικός, σαν γρίφος της Σίβυλλας: δυσοίωνος αλλά και λυτρωτικός συνάμα. Θα το έβαζα πλάι στο πιο σύντομο, και γεμάτο λύπη και μοναξιά, «Δίπλα στη ρίζα», όπου ο ποιητής αναρωτιέται «πού πάει η αλεπού για να πεθάνει;».

Ο κύριος Γκρι απολάμβανε από παλιά τα κείμενα που έδινε σε τούτο εδώ το ένθετο ο Χατζηνικολάου επί σειράν ετών. Είχαν και εκείνα, παρά την αναπόφευκτη δημοσιογραφική τους πατίνα, αυτή την ιδιοτροπία, την πολύ προσωπική ματιά, με πλήθος ερεθιστικών αναφορών σε βιβλία, μουσικές, ζωγραφικές και ταινίες, μυθοπλασίας και ντοκιμαντέρ.

Το ποίημα του Κωνσταντίνου Χατζηνικολάου «Ισως Κυριακή» είναι μια ελεγεία στη συντροφικότητα και στα αδιέξοδά της, στη μαγεία της και τη στιγμή της, που ενίοτε μοιάζει με πτήση.

Είχαν ακόμα μια ποιητική στάση απέναντι στα πράγματα, την οποία μπόλιαζε με μια προσωπική, βιωματική νότα που, τηρουμένων των αναλογιών, εναρμονιζόταν με το υπόλοιπο κείμενο με τον τρόπο που το κάνουν ορισμένες παράφρονες νότες στην ατονική μουσική: εντασσόταν με έναν ήπια βίαιο, παρεμβατικό τρόπο στο πάνθεον του υπολοίπου κειμένου. Για τον κύριο Γκρι, δεν βρίσκεις συχνά τέτοια κείμενα σε ελληνική εφημερίδα, τόσο απρόβλεπτα, θλιμμένα, αλλά και γεμάτα με ενθουσιασμό για τις τέχνες και τα γράμματα, ενίοτε υπόγεια ονειρικά επίσης.

Προσπαθώ να σκεφτώ αυτά τα ποιήματα αν μου θυμίζουν άλλους ποιητές. Η πρώτη αναφορά είναι ο Ρέιμοντ Κάρβερ, η δεύτε-

ρη ο Ουίλιαμ Κάρλος Ουίλιαμς. Αυθαίρετα παραθέτω εδώ αυτά τα ονόματα: ο ίδιος ο Χατζηνικολάου ίσως να έλεγε πως δεν έχει καμία τέτοια επιρροή.

Ο ποιητής λέει πως «δεν ήρθε από τα δάση» αλλά στα ποιήματά του η άγρια φύση, με τη βροχή και τις σκύλες, με τις μοναχικές αλεπούδες και τους κάμπους, τα κοτσύφια και τους λύκους, οργιάζει. Δεν υπάρχει όμως τίποτα λυρικό ή φυσιολατρικό εδώ αλλά, περισσότερο, η συνύπαρξη δύο φωνών: αυτής του ποιητή και εκείνης της φύσης, έτσι όπως μοιάζει να ψιθυρίζει ακατάληπτα λόγια μέσα από τα φύλλα των δέντρων, τον άνεμο, το κλαψούρισμα ενός ζώου – την ανάμνηση κάποιου πράγματος που χάθηκε επίσης (αλλά με έναν περίπου μα-

γικό τρόπο είναι συνεχώς παρόν).

Άλλο: το «Ισως Κυριακή». Μια ελεγεία στη συντροφικότητα και τα αδιέξοδά της, στη μαγεία της και στη στιγμή της που ενίοτε μοιάζει με πτήση. Όταν στο ποίημα ανοίγουν οι ουρανοί, κάποιος Γιάννης «άνοιξε την ομπρέλα/ και αγκάλιασε τη γυναίκα του./ Εσκυψε στο αυτί της και είπε/ Ζεστασιά μου».

Ποιήματα-ανάσες, μικρές δροσερές πνοές δίχως τίποτα το χρηστικό ή ωφέλιμο. Όπως ακριβώς είναι οι ουσιαστικές ποιητικές χειρονομίες.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ

Σχολιάζοντας με στίχους την Ελλάδα της κρίσης

Όταν δημοσιεύονται στίχοι σύγχρονης ελληνικής ποίησης πάνω σε μια «ήττα», είναι μεγάλος ο πειρασμός να σκεφθούμε το σπιτί του κρεμασμένου, την επανάληψη ως φάρσα, τον Λεοντάρη και τους μεταπολεμικούς, τον Εμφύλιο αλλά και τον Μανούσο Φάσση. Όταν, όμως, αυτός που μιλάει δεν είναι άλλος από τον πολυσιδηΐ Κυριάκο Συφιλτζόγλου, γεννημένο το 1983, κάτοικο Δράμας, θα προτιμηθεί το καθιερωμένο ετερόνυμο του Μανόλη Αναγνωστάκη. Η υπό συζήτηση συλλογή –ή μάλλον το σπονδυλωτό βιβλίο-ποίημα με στοιχεία έντυπης οπτικής εγκατάστασης– μοιάζει να πάλλεται στον απόηχο του «θέλω άνεση σουίτας/ είμαι ποιητής της ήττας», απηχώντας το καυστικό και πικρό χιούμορ του Φάσση/Αναγνωστάκη.

Πιο πειστική

Ο Συφιλτζόγλου, που εκτός από την ποίηση δοκιμάζει καιρό τώρα τις δυνάμεις του στη φωτογραφία και την πεζογραφία, μνημένος μάλιστα στις ντοπολιλιές, που φρόντισαν πρόσφατα για μεγάλες τρικυμίες στο φλιτζανάκι του ελληνικού λογοτεχνικού καφέ, γνωρίζει ότι το καλό χιούμορ δεν απαλύνει ούτε την ήττα ούτε τη ματαιώση, κάνει όμως την ποίηση πιο πειστική. Απολογείται, λοιπόν, για τη στάση των συγκαιρινών του στη διάρκεια των γεγονότων που συγκλόνισαν τη χώρα μετά το 2010. Ακόμη κι αν υποθέτουμε ή μαντεύουμε τις πολιτικές απόψεις του γράφοντος, γρήγορα θα αντιληφθούμε ότι δεν είναι αυτό το κρίσιμο στο υπό συζήτηση βιβλίο. Περισσότερο ακολουθώντας ένα γερό γλωσσικό ένστικτο και λιγότερο για να υπηρετήσει μια ιδεολογία, ο ποιητής σφυρηλατεί έναν λόγο κοινό, όπου βρίσκουμε κομμάτια του εαυτού μας.

Θα βάλει, επιπλέον, την/τον αναγνώστρια/-η θεατρικά στο παιχνίδι, και πάλι με αυτό το ιδιαίτερο, πικρό χιουμοράκι. Κάθε τόσο, εκεί που πάμε να συγκινηθούμε ή να θυμώσουμε διαβάζοντας στίχους όπως «ήμασαν πολύ/ προσωποπαγείς/ τις συλλογικότητες/ τις είχαμε δαμάσει// ήμασαν πολλοί/ πάρα πολλοί» ή (με αναφορά στον Σεφέρη) «δεν μας έλεγε ήρωες/ ούτε περπατούσαμε/ στα σκοτεινά// τα ποιήματα/ τα φορούσαμε/γυαλιά ηλίου», εκεί ο λόγος γίνεται ευθύς και μας απευθύνεται, μέσα σε αγκύλες: «[αναγνώστη/ αν είσαι κάπου/ εδώ γύρω/ σου επιτρέπω/ να κλάψεις/ λίγο]». Ή: «[αναγνώστη/ πόσο θα 'θελα τώρα/ να κάναμε μαζί/ ένα τσιγάρο/ δίχως λόγια/ ατενίζοντας/ – διάλεξε εσύ/ το το-

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΣΥΦΙΛΤΖΟΓΛΟΥ
Σχέδια πάνω σε μια ήττα
εκδ. Αντίποδες

Με τρόπο μαύρο και κωμικό καταπιάνεται ο Κυριάκος Συφιλτζόγλου με την πρόσφατη ιστορία μας.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΑΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Προσοχή στην τρύπα

Σε έναν λόγο πάνω από μια παραθαλάσσια πόλη ορθώνεται μια κωματερή. Δίπλα της στέκει εγκαταλειμμένο ένα ορυχείο. Η πόλη είναι ρημαγμένη και άθλια, πνιγμένη στην υγρασία και την αποφορά των σκουπιδιών. Όσοι μένουν εκεί έρχονται από άλλες πατρίδες, ξεβράσθηκαν στις ακτές της από απελπισία. Ξένοι, χωρίς χαρτιά, χωρίς την ιδιότητα του πολίτη, ρημάζουν τις ζωές τους στις στοές ενός καινούργιου ορυχείου, από το μετάλλευμα του οποίου παρασκευάζουν ένα ναρκωτικό που τους κάνει να ξεχνούν. Μόνη ελπίδα των κατοίκων είναι η Τρύπα που χάσκει πάνω στον λόφο. Πολλοί την ονομάζουν τρύπα των ευχών και της τάζουν τον ουρανό με τ' άστρα. Αλλά η μόνη ευχή που εκπληρώνει η Τρύπα είναι εκείνη του θανάτου. Οποιος κοιτάζει στον πυθμένα της αφανίζεται από την έλξη του κενού. Στο δεύτερο μυθιστόρημά του, ο Βίκτωρ Ψευτάκης (Καβάλα, 1984) εμπλουτίζει την αφοσίωσή του στη λογοτεχνία του φανταστικού με μια ιστορία που συνδυάζει ποικίλες θεματικές, όπως την ενόρμηση του θανάτου, το πένθος, το μεταναστευτικό, το πολιτικό μυθιστόρημα, την αστυνομική περιπέτεια, το queer ρομάντζο και το υπαρξιακό θρίλερ. Η Τρύπα, το κεντρικό εύρημα της μυθοπλασίας, αντανακλά στον σκοτεινό της βυθό τη θανατόφιλη ιδιοσυστασία των κατοίκων. Ακόμη και ο Αρns, από

τους πιο θετικούς και ανθεκτικούς ήρωες του βιβλίου, όταν την αντίκρισε ένιωσε κατάσπηθα το θανατερό της κάλεσμα. «Το κάλεσμα, τη λήθη, την ανακούφιση, την ανημπορία να πάρω οποιαδήποτε άλλη απόφαση στη ζωή μου παρά μόνο αυτή τη μία». «Έτσι πέφτουν μέσα, λοιπόν. Λένε πως τίποτα δεν μπορεί να τους σταματήσει. Λένε πως η Τρύπα μπαίνει απ' τα μάτια τους, φωλιάζει στην καρδιά τους και την καταβροχθίζει». Η Τρύπα καθαλώνει, πάλλεται και φουσκώνει, μαυλίζει όποιον την πλησιάζει με ένα γλυκό μουρμουρητό, ανασύροντας από τα βάθη του εαυτού του μια αυτοκτονική βία. Όταν ένας άνθρωπος πέφτει στην Τρύπα, από τα σπλάχνα της γεννιέται ένα θρέμμα. Τα θρέμματα, υβριδικά όντα καταγόμενα από κάποιο επέκεινα, κουβαλούν τις αναμνήσεις του ανθρώπου που χάθηκε. Φανταστική αλληγορία για το πένθος, αλλά και φανταστικά πλάσματα. Η Λουκία η Λάμπα, που αναβόσβηνε όταν αγχωνόταν, η ολόχρυση Μαλαματένια με το ακτιβιστικό πνεύμα, ο Λόρδος των Αδιεξόδων, μετρ της ματαιότητας, ο Σφουγγάρης ο Λαμπρός, πορώδης και πρόσχαρος όπως το γνωστό καρτούν, ο Διονύσης ο Ποιητής, ένας καλόκαρδος ναρκέμπορος, και η αιμοβόρα Σούζι Κιου. Αυτές οι φιγούρες προσφέρουν στην αφήγηση το αναγκαίο χιούμορ, διασώζοντάς την από τα βάραθρα του ερέβους. Στο τέλος η

ΒΙΚΤΩΡ ΨΕΥΤΑΚΗΣ
Ο,τι σε κάνει να ξεχνάς
εκδ. Στερέωμα, σελ. 248

ειρωνεία φτάνει στο απόγειό της με την προικοδότηση της μυθοπλασίας με μια «βαφλιέρα». Ο Ψευτάκης χειρίζεται εξαιρετικά την αμφισημία της μνήμης, τη διχοστασία της ανάμεσα στην παραμυθία και την οδύνη, ανάμεσα στο πένθος και την παρηγοριά του. Στο βιβλίο του οι αναμνήσεις θάλλουν μέσα από μυρωδιές. Όταν η Μάρτα έριξε την ύστατη ευχή της στην Τρύπα, γονατίζοντας στο κείλος της, την είδε «να αφρίζει σαν καμένο γάλα τραγουδώντας το νανούρισμα της γιαγιάς της». Ένα αεράκι απλώθηκε, κουβαλώντας τη μυρωδιά από τα καπνά πίσω στην παλιά της πατρίδα, από το ταμπάκο στην τσέπη του πουκαμίσου του πατέρα της, από την «υγρή και πικρή μυρωδιά της πλεχτής ζακέτας που φορούσε μικρή στο μπουρλιασμό». Η trans Αλίκη, αλλοτινή ερωμένη του Μίρο, γιου της Μάρτα, που επίσης έπεσε στην Τρύπα, τραγουδάει στο καμπαρέ Αμερικήν. Από το τραγούδι της διαχέεται ένα άρωμα που συγκλονίζει τον πάντοτε λυπημένο Λόρδο των Αδιεξόδων, τον οποίο έθρεψε ο θάνατος του Μίρο. Η φωνή της του ξέσκιζε την καρδιά, «καβουρδισμένη μ' επιθυμία και γλυκιά σαν αμύγδαλο καραμελωμένο». Εξω από το καμπαρέ, στα πεζοδρομία της πόλης φύτευαν λευκά λουλούδια, που μύριζαν σαν νυχτολούλουδα, αλλά και σαν μνήμες χαμένων ψυχών, μπισκότα κανέλας, λικέρ μαστίχα,

μαντολάτο, αλατισμένα σπόρια, γαζία και αγιόκλημα, σαν έναν αγαπημένο κόρφο, σαν το μέταλλο στο αίμα. Η εμφάνιση των θρεμμάτων δίνει στη μυθοπλασία την πολιτική της πτυχή. Τα θρέμματα είναι οι ανεπιθύμητοι ξένοι, που αποζητούν είτε την αρωγή των ΜΚΟ είτε τον λαθρέμπορο με τη σάπια βάρκα. Είναι επίσης τα φτηνά εργατικά χέρια για το ορυχείο και την εστίαση. Δεν αργούν να ξεσπάσουν πογκρόμ και μαζικές σφαγές. Άνθρωποι και θρέμματα συνυπάρχουν σε συνθήκες ακραίας βίας. Η πόλη μετατρέπεται σε απέραντο γκέτο. «Σε μια νύχτα μέσα μετατράπηκε σε γκέτο, σ' ένα αποκομμένο στρατόπεδο υπαρχακού τρόμου, λες κι άνοιξε ρήγμα στον χώρο και στον χρόνο και η πόλη ολόκληρη έπεσε σε μια διάσταση ολόδική της». Ο Ψευτάκης κατορθώνει να συγκροτήσει ένα τέλεια οργανωμένο μετα-αποκαλυπτικό σύμπαν με εφραπτόμενες συνδηλώσεις, που προβάλλει ευκρινώς την πραγματικότητα, δίχως όμως να υπονομεύει το εξώκοσμο κλίμα της λογοτεχνίας του φανταστικού. Έχει πρόδηλα δουλέψει πολύ τόσο για την πλοκή όσο και για τη γραφή. Και αυτό το διπλό επίτευγμα είναι εξαιρετικά σπάνιο, κατάκτηση συνήθως δοκιμασμένων δημιουργών. Φαίνεται πως ο Ψευτάκης φέρει την πολυθυρήλη λογοτεχνική ποιότητα των Βορειοελλαδικών συγγραφέων.

ΠΡΩΤΑ ΣΕ ΠΩΛΗΣΕΙΣ

ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Μελέτες, δοκίμια, βιογραφίες

1 **«Πατριδογνωσία»,** του Τάσου Τέλλογλου (Μεταίχμιο).

2 **«Ο κβαντικός μύθος του Σισύφου»,** του Δημήτρη Νανόπουλου (Πατάκη).

3 **«Τι το επαναστατικό είχε η Γαλλική Επανάσταση»,** του Ρόμπερτ Ντάρντον (Αντίποδες).

4 **«Το πνεύμα της ελπίδας κατά της κοινωνίας του τρόβου»,** του Μπιούνγκ-Τσουλ Χαν (Opera).

5 **«Οι διωσίλογοι»,** του Μενέλαου Χαρολαμπιδή (Αλεξάνδρεια).

Λογοτεχνία

1 **«Σύλβια»,** του Χάουαρντ Φαστ (Πόλις).

2 **«Η κερσόνησος με τα άδεια σπίτια»,** του Νταβίντ Ουκλές (Μεταίχμιο).

3 **«Ο βασιλιάς της στάχτης»,** του Σ.Α. Κόσμπι (Gutenberg).

4 **«Deerfake»,** του Μάικν Μαλαφέκα (Αντίποδες).

5 **«Επί σκοπώ πλουτισμού»,** της Ελισάβετ Χρονοπούλου (Πόλις).

Τα στοιχεία παρέχονται από το βιβλιοπωλείο «Πλειάδες» (Σπ. Μερκούρη 62, Παγκράτι).

SUZANNE ELORD

Πατέρας και γιος

Αριστερά, Ανταμ και Λέοναρντ Κοέν στην κουζίνα του σπιτιού τους στην Υδρα. Η φωτογραφία είναι τραβηγμένη από τη μητέρα του Ανταμ, Σουζάνε Ελροντ. Δεξιά, οι δυο τους μιλούν σε δημοσιογράφους για το τελευταίο άλμπουμ του Λέοναρντ, «You Want It Darker».

FRANK MELOTTA

Συνέντευξη στη **ΒΑΡΒΑΡΑ ΣΑΒΒΙΑΗ**

«**Ενα** από τα πράγματα για τα οποία ενδιαφερόταν βαθιά ο πατέρας μου όσο περνούσαν τα χρόνια ήταν το να διατηρεί το κοινό ζωντανά τα τραγούδια του», μας λέει ο μουσικός Ανταμ Κοέν από το σπίτι της οικογένειάς του στην Υδρα, το νησί με το οποίο συνδέθηκε βαθιά ο πατέρας του, Λέοναρντ Κοέν· βρέθηκε εκεί τη δεκαετία του '60 ως νεαρός συγγραφέας, γράφοντας τα πρώτα του ποιήματα και μυθιστορήματα λίγο πριν πιάσει την κιθάρα του και στραφεί στην τραγουδοποιία, δημιουργώντας ένα αξεπέραστο σώμα συνθέσεων. Η σοφή, διεισδυτική ματιά του, ο ερωτισμός και η πνευματικότητα του αποτυπώθηκαν με στιχουργική δεινότητα σε αριστουργηματικά κομμάτια, όπως τα «Hallelujah», «Dance Me to the End of Love», «Bird on the Wire», «So Long, Marianne», και τόσα άλλα που αγαπήθηκαν από γενιές ακροατών.

Γι' αυτό κι όταν πέθανε ο Λέοναρντ Κοέν το 2016, όπως είχε προϊδεάσει λίγες μέρες νωρίτερα με το άλμπουμ «You Want It Darker», στο οποίο συνεργάστηκε για πρώτη φορά με τον γιο του, Ανταμ, στην παραγωγή, η παγκόσμια συγκίνηση ήταν διάχυτη. «Το διάστημα μετά τον θάνατο του πατέρα μου επικοινωνούσαν μαζί μου άνθρωποι από τις τέσσερις γωνιές του πλανήτη για να με συλλυπηθούν. Δεν ήμουν έτοιμος να το διαχειριστώ όλο αυτό γιατί ήταν πολύ επίπονο, όμως ταυτόχρονα ήταν όμορφο να βλέπω πόσο το μυαλό και η καρδιά αυτού του ανθρώπου άφησαν το αποτύπωμά τους», προσθέτει ο Ανταμ Κοέν.

Συναυλία

«Δεν χρειάζεται να γίνουν πολλά όταν το έργο κάποιου έχει τέτοια απήχηση», απαντάει ο Ανταμ Κοέν όταν τον ρωτάμε πώς μπορεί το έργο του πατέρα του να συνεχίσει να διαδίδεται. «Ο δικός μου ρόλος είναι απλώς να συμβάλλω όπου μπορώ», συμπληρώνει. Έτσι, καθώς τον Νοέμβριο συμπληρώνονται δέκα χρόνια από τον θάνατο του Λέοναρντ Κοέν, ο Ανταμ ξεκινάει μια παγκόσμια περιοδεία από τον Καναδά έως την Ευρώπη για να τον τιμήσει. Θα προηγηθεί όμως μια επετειακή συναυλία στις 12 Σεπτεμβρίου στην Αθήνα, στο πλαίσιο της σειράς συναυλιών του ΚΠΙΣΝ «Parklife», που πραγματοποιούνται στο Σέφωτο του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος με ελεύθερη είσοδο, με τη συμμετοχή πολλών Ελλήνων μουσικών, μεταξύ των οποίων οι Έλλη Πασπαλά, Δήμητρα Γαλάνη, Κωνσταντίνος Βήτα, Nalyssa Green.

«Στην Αθήνα θα παίξουμε για πρώτη φορά μαζί στη σκηνή με τον 19χρονο γιο μου, Κάσιους Κοέν, ο οποίος θα λάβει μέρος και στην παγκόσμια περιοδεία, κι έτσι θα είμαστε ουσιαστικά τρεις γενιές Κοέν στη σκηνή κάθε βράδυ», αναφέρει, συμπληρώνοντας πως θα προτιμούσε ο γιος του να ακολουθήσει μια λιγότερο ριψοκίνδυνη επαγγελματική επιλογή, όπως άλλωστε επιθυμούσε και ο Λέοναρντ για εκείνον. «Θυμάμαι τον πατέρα μου να είναι εξαιρετικά ενθαρρυντικός και γενναιόδωρος με τον χρόνο του και τις συμβουλές του. Αλλά, ταυτόχρονα, με ικέτευε να γίνω πρωθυπουργός του Καναδά και να εγκαταλείψω τη μουσική».

Ακούγοντας τον Ανταμ Κοέν είναι αδύνατο να μην παρατηρήσει κανείς την έντονη ομοιότητα της φωνής του με του πατέρα του, την εσωτερικότητα, τον μετρημένο τρόπο έκφρασης και την τόσο γονιτευτική ευγένεια που

χαρακτήριζε και τον Λέοναρντ Κοέν. Ομοιότητες που, όπως λέει, δεν διαφεύγουν ούτε από τον ίδιο. «Κάποιες φορές, ειδικά στην Ελλάδα, ξυπνάω στο σπίτι όπου ερχόμουν από μωρό, ένα μέρος το οποίο είναι στοιχειωμένο από μια ολόκληρη ζωή που έχω περάσει με τον πατέρα μου, κι όταν ρίχνω μια ματιά στον καθρέφτη βλέπω ότι κάποια χαρακτηριστικά μου αρχίζουν να μοιάζουν όλο και περισσότερο με τα δικά του. Κάποια πρωινά παρατηρώ το μαυρισμένο, τριχωτό χέρι μου και σκέφτομαι εκείνον. Συχνά, όταν οι άνθρωποι μιλούν μαζί μου νιώθουν να έχουν ένα κανάλι επικοινωνίας με κάποιον με τον οποίο ήθελαν πάντα να μιλήσουν. Ακόμη κι αν γνωρίζουν πως το όνομά μου είναι Ανταμ, θα με αποκαλέσουν Λέοναρντ. Κι ύστερα, έχω ακολουθήσει κι εγώ το ίδιο επάγγελμα με εκείνον. Στην πραγματικότητα, ντρέπομαι που

Ανταμ Κοέν, μουσικός

Η Ελλάδα ήταν μαγικό μέρος για την οικογένειά μου

Η επέτειος δέκα ετών από τον θάνατο του πατέρα του, Λέοναρντ, η παγκόσμια περιοδεία και οι σκέψεις του όταν επισκέπτεται την Υδρα

SONIA MARISC

Ο Ανταμ Κοέν γεννήθηκε το 1973 στο Μόντρεαλ και μεγάλωσε μεταξύ Υδρας, Γαλλίας, Νέας Υόρκης και Λος Αντζελες. Ως τραγουδοποιός κι εκέινος, κουβαλάει τα πολύτιμα εφόδια αλλά και το βάρος της κληρονομιάς. Ο πατέρας του, πάντως, ήθελε να μην ακολουθήσει τα βήματά του.

Parklife:
Leonard Cohen Tribute

12 Σεπτεμβρίου, 21.00
Ξέφωτο, Πάρκο Σταύρος Νιάρχος, ΚΠΙΣΝ
Είσοδος ελεύθερη.

το λέω, δεν υπάρχει σχεδόν τίποτα που να μη μου θυμίζει τον πατέρα μου».

Γεννημένος το 1973 στο Μόντρεαλ και μεγαλωμένος μεταξύ Υδρας, Γαλλίας, Νέας Υόρκης και Λος Αντζελες, ο Ανταμ Κοέν, ως τραγουδοποιός κι εκείνος, κουβαλάει ταυτόχρονα τα πολύτιμα εφόδια αλλά και το βάρος της κληρονομιάς του. «Οι σπουδαίοι καλλιτέχνες έχουν δύο χαρακτηριστικά. Το ένα έχει να κάνει με την εγγενή ιδιοσυγκρασία και τα ξεχωριστά ταλέντα τους και το δεύτερο με τη μοίρα που τους επιφυλάσσουν οι θεοί. Είναι υπεροπτικό να συγκρίνει κανείς τον εαυτό του με μια ιστορική φιγούρα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έχω απογοητεύσει κόσμο με τη δουλειά μου, επειδή δεν ήταν αρκετά σπουδαία για τα γούστα τους. Δεν έχουμε επιλεγεί όλοι από τη μοίρα και από τα γονιδιά μας για να γίνουμε σπουδαίοι. Αυ-

τό όμως δεν με σταματά από το να προσπαθώ. Κάποιες φορές καταφέρνω μικρές νίκες, όμως, όπως όλοι, έχω πολλές αποτυχίες».

Στις όμορφες προσωπικές δουλειές του Ανταμ Κοέν συγκαταλέγεται το άλμπουμ «We Go Home» του 2014, το ομότιτλο κομμάτι από το οποίο παίζονταν συχνά από τα ελληνικά εναλλακτικά ραδιόφωνα. Όταν του το θυμίζουμε, απαντάει με ενθουσιασμό. «Δεν μπορώ να σας περιγράψω πόσο χαρούμενη έκανε όλη την οικογένειά μου το γεγονός ότι παίζονταν τραγούδια μου στα ελληνικά ραδιόφωνα. Μέχρι κι ο πατέρας μου λάμβανε μηνύματα από φίλους και θαυμαστές του που του έλεγαν ότι άκουσαν τα κομμάτια μου στην Αθήνα. Ήταν πολύ κολακευτική η υποδοχή της δουλειάς μου. Η Ελλάδα υπήρξε πάντα ένα μαγικό μέρος για την οικογένειά μου».

Η αγάπη για την Ελλάδα είναι διάχυτη στη συζήτησή μας. Αν και ο ίδιος αναφέρει με μια συστολή πως δεν μιλάει καλά τη γλώσσα μας, όπως ούτε και ο πατέρας του, παρ' όλα αυτά, όπως μας εκμυστηρεύεται, όταν βρίσκονταν ανάμεσα σε κόσμο και ήθελαν να πουν κάτι ιδιωτικά μεταξύ τους, χρησιμοποιούσαν τη δική τους εκδοχή των ελληνικών. «Φυσικά, δεν μπορούσαμε να το κάνουμε αυτό στη Μελβούρνη ή στη Νέα Υόρκη, εκεί έχει πάρα πολλούς Έλληνες». Είχαν όμως και άλλες αγαπημένες συνήθειες. «Ο πατέρας μου, ο οποίος προσποιείτο ότι δεν κάπνιζε, μου ζητούσε να του φέρνω από την Ελλάδα ένα πακέτο Καρέλια. Βγαίναμε λοιπόν και καπνίζαμε κρυφά στο μπαλκόνι του απολαμβάνοντας τον ήλιο προσπαθώντας να μαυρίσουμε και σκεφτόμασταν την Υδρα. Αυτό είναι κάτι που κάναμε μέχρι το τέλος της ζωής του. Επίσης, κάθε Παρασκευή βράδυ βρισκόμασταν όλοι μαζί οικογενειακώς και πηγαίναμε σε ένα ελληνικό εστιατόριο στο Λος Αντζελες. Ήμασταν πολύ περισσότερο από οτιδήποτε άλλο σαν μια ελληνική οικογένεια της διασποράς».

Νοσταλγία

Επιστρέφοντας στην Υδρα και στις αγαπημένες του ελληνικές λέξεις, ο Ανταμ Κοέν μάς μεταφέρει πως έχει μια αισθητηριακή ανάμνηση του νησιού που «σχεδόν σαν εθισμένος, προσπαθώ να αναβιώνω κάθε χρόνο της ζωής μου, γιατί δεν έχει υπάρξει ούτε ένα καλοκαίρι που να μην ήρθα στην Ελλάδα. Η ανάμνηση αυτή σχετίζεται με μια από τις πιο όμορφες ελληνικές λέξεις, τη νοσταλγία. Αυτό που μου αρέσει περισσότερο στην Υδρα είναι αυτή η αίσθηση της νοσταλγίας και της καρμολύπης (σ.σ. χρησιμοποιεί την ελληνική λέξη)».

Ταυτόχρονα, όμως, μας μεταφέρει και μια άλλη εικόνα. «Από τότε που πέθανε ο πατέρας μου, ο κόσμος θεωρεί πως το σπίτι είναι μουσείο και επισκέπτες από όλο τον κόσμο τραγουδούν έξω από το σπίτι, σαν σε ιερό προσκύνημα. Χτυπούν την πόρτα μας, τραβούν φωτογραφίες, το οποίο για να είμαι ειλικρινής είναι αρκετά ενοχλητικό, μια και ζει εκεί η οικογένειά μου. Από την άλλη, πρόκειται για ένα μικρόκοσμο του γεγονότος ότι τα τραγούδια του διδάσκονταν σε πανεπιστήμια από την Αυστραλία έως την Πολωνία και τραγουδιούνται από την Ανατολή έως τη Δύση. Και να σκεφτεί κανείς πως όλα αυτά έγιναν απλώς από έναν άνθρωπο που μουντζούρωνε τις σελίδες με το μολύβι του, έπαιζε κλασική κιθάρα κι ήθελε να κάνει τον κόσμο λίγο πιο όμορφο. Ελάχιστοι καλλιτέχνες το καταφέρνουν αυτό».

Τρεις γενιές επί σκηνής

Στην Αθήνα θα παίξουμε για πρώτη φορά μαζί στη σκηνή με τον 19χρονο γιο μου, Κάσιους, ο οποίος θα λάβει μέρος και στην παγκόσμια περιοδεία, κι έτσι θα είμαστε ουσιαστικά τρεις γενιές Κοέν στη σκηνή κάθε βράδυ.

Το λάθος όνομα

Συχνά, όταν οι άνθρωποι μιλούν μαζί μου, νιώθουν να έχουν ένα κανάλι επικοινωνίας με κάποιον με τον οποίο ήθελαν πάντα να μιλήσουν. Ακόμη κι αν γνωρίζουν πως το όνομά μου είναι Ανταμ, θα με αποκαλέσουν Λέοναρντ.

Το πέραςμα της αγάπης, παντού και πάντα

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ**

Στη διάσημη «Υπόσχεση της αυγής» («La Promesse de l'aube», 1960) του Ρομαίν Γκαρύ (1914-1980), η υπόσχεση του τίτλου είναι η υπόσχεση παντοτινής αγάπης που δίνει η μάνα στο παιδί της, στην αυγή της ζωής του, μια υπόσχεση που είναι μοιραίο να μείνει ανεκπλήρωτη. Αυτό το μυθοπλαστικό αφήγημα, όπου αναμειγνύονται αξεδιάλυτα πραγματικά γεγονότα και επινοημένα, αποτελεί τον πιο εντυπωσιακό ύμνο σε μάνα που έχω διαβάσει, μια μάνα ωστόσο που εγώ τουλάχιστον δεν θα ευχόμουν να λάχει ούτε στον χειρότερο εχθρό μου. Ο Γκαρύ όμως δηλώνει ότι της οφείλει τα πάντα, τη συγγραφική, διπλωματική και στρατιωτική σταδιοδρομία του, αναγνωρίζει ότι υπήρξε ο φύλακας άγγελός του, ακόμη και ότι αυτή πολεμούσε στη θέση του. Έχει πάντως επίγνωση ότι της οφείλει και όλες τις αναπνοές του: «Δεν είναι καλό να σ' αγαπούν τόσο πολύ, τόσο νέο, τόσο ωρίς. Αποκτάς κακές συνήθειες. Πιστεύεις ότι έτσι είναι. Πιστεύεις ότι υπάρχει κι αλλού, ότι μπορείς να το ξαναβρεις. [...] Στην αυγή της ζωής, η μητρική αγάπη σου δίνει μια υπόσχεση που δεν θα κρατήσει ποτέ. Στη συνέχεια, είσαι υποχρεωμένος να τρως κρύο το πάτο ως το τέλος των ημερών σου. Μετά απ' αυτό, κάθε γυναίκα που σε παίρνει στην αγκαλιά της και σε σφίγγει πάνω στην καρδιά της δεν είναι παρά συλλυπητήριες ευχές. Επιστρέφεις πάντα στον τάφο της μητέρας σου για να ουρλιάξεις σαν εγκαταλελειμμένο σκυλί»

(μτφρ. Μαρία Παπαδήμα, Στερέωμα, 2020, σ. 40).

Στον αντίποδα ακριβώς της «Υπόσχεσης της αυγής» βρίσκεται το μυθιστόρημά του «Η ζωή μπροστά» («La Vie devant soi», 1975), που ξαναεκδόθηκε φέτος στη γλώσσα μας, σε μετάφραση του Αχιλλέα Κυριακίδη, Δώμα 2026 (προηγούμενη έκδοσή του: μτφρ. Ρένα Μουρελάτου-Ιγνέση, Παπαζήσης, 1978). Εδώ οι μανάδες είναι πόρνες, που εγκαταλείπουν τα παιδιά τους, αν από ατυχία έμειναν έγκυοι με κάποιον άγνωστο. Μιας τέτοιας πόρνης γιος είναι και ο Μομό (ή Μουχάμαντ), που διηγείται την ιστορία της ζωής του σε ένα ζευγάρι αστών, τη Ναντίν και τον Ραμόν, σε μια γλώσσα του περιθωρίου που προσποιείται την εγγράμματη. Η μάνα του τον παρέδωσε στη Μαντάμ Ροζά, μια γριά Πολωνοεβραία, πρώην πόρνη, επιζήσασα του Αουσιβιτς, που μην μπορώντας πια να ασκεί το επάγγελμά της βιοπορίζεται κρατώντας πουτανόπαιδα, όπως τα λέει ο ίδιος ο Μομό.

Η Μαντάμ Ροζά, παχύσαρκη, άρρωστη, παραλοισμένη, εξακολουθητικά παράνομη, χωρίς χαρτιά, ζει στον 6ο όροφο μιας πολυκατοικίας χωρίς ασανσέρ. Στο υπόγειό της έχει στήσει τη μυστική κρυψώνα της και πηγαίνει εκεί όταν φοβάται. «Όταν φοβάστε τι, Μαντάμ Ροζά;» τη ρωτάει ο Μομό, για να λάβει μια απάντηση που θεωρεί πως είναι ό,τι πιο αληθινό έχει ακούσει στη ζωή του: «Δεν είναι απαραίτητο να έχεις λόγους για να φοβάσαι» (σ. 48). Η Μαντάμ Ροζά φοβάται, φοβάται το χτύπημα του κουδου-

Ο Ρομαίν Γκαρύ με τη σύζυγό του, ηθοποιοί Τζιν Σίμπεργκ, στο Παρίσι το 1963. Στα βιβλία του «Υπόσχεση της αυγής» και «Η ζωή μπροστά» πρωταγωνιστεί η μητρική αγάπη σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετες εκδόξεις.

νιού στην πόρτα, φοβάται τον κύριο Χίτλερ. Μια μέρα ο Μομό τη βρίσκει να στέκεται ντυμένη με το γαλάζιο φουστάνι της, το τσαντάκι της πόρνης με τα ανα-

γκαία σύνεργα της δουλειάς μέσα (προφυλακτικά). «Τι κάνετε;» τη ρωτάει και εκείνη απαντάει: «Θα 'ρθουν να με πάρουν. Θα τα φροντίσουν όλα. Μου 'ταν να περι-

μένω εδώ, θα 'ρθουν με καμiónια και θα μας πάνε στο Ποδηλατοδρόμιο με τα αυστηρώς αναγκαία μας». Ποιοι είναι αυτοί που θα 'ρθουν, ρωτάει απορημένος ο Μομό, που δεν έχει ιδέα για Ποδηλατοδρόμιο και όλα αυτά, και εκείνη του απαντάει «Η γαλλική αστυνομία» και συμπληρώνει: «Μας έδωσαν μισή ώρα και μας είπαν να 'χουμε μόνο μία βαλίτσα. Θα μας βάλουν σ' ένα τρένο και θα μας μεταφέρουν στη Γερμανία. Δεν θα 'χω πια κανένα πρόβλημα, αυτοί θα φροντίσουν για τα πάντα. Είπαν πως δεν θα μας πειράζουν και θα μας έχουν σπιτί και φαί και πλύσιμο» (σ. 124-125)! Με αυτόν τον ειρωνικό τρόπο είναι ανατριχιαστικά παρόν στο μυθιστόρημα το Ολοκαύτωμα, όσο και η ευθύνη της Γαλλίας (ο πατέρας του Γκαρύ, Εβραίος, όπως και η μάνα του και ο ίδιος βεβαίως, δολοφονήθηκε στο Ολοκαύτωμα).

Αδιατάρακτος δεσμός

Ανάμεσα στον μικρό μουσουλμάνο και στη γριά Εβραία θα αναπτυχθεί δεσμός σπαραχτικής αγάπης, που δεν θα διασταλυνθεί ούτε όταν ο Μομό μάθει ότι εκείνη τον κρατάει με οικονομική αμοιβή. Η Μαντάμ Ροζά φοβάται πολλά, πάνω από όλα όμως φοβάται μη χάσει τον Μομό, μην της φύγει, και γι' αυτό του έκρυψε την πραγματική ηλικία του για να τον κρατήσει κοντά της (είναι δεκατεσσάρων και τον έκανε να πιστεύει πως είναι δέκα). Αν ο φόβος είναι χωρίς λόγο, το ίδιο και περισσότερο ισχύει για την αγάπη. Η Μαντάμ Ροζά και ο Μομό αγαπιούνται χωρίς λόγο! Δεν έχουν επιχειρήμα-

τα ούτε αρχές, έχουν αγάπη! Ο Μομό θα μείνει κοντά της έως το τέλος και δεν θα αφήσει να πεθάνει σε νοσοκομείο, διαδίδοντας ότι πήγε στο Ισραήλ, σε πλούσιους συγγενείς. Η Μαντάμ Ροζά πέθανε πράγματι στο Ισραήλ, στη μυστική κρύπτη της, με την επτάφωτη λυχνία αναμμένη, υποψιθυρίζοντας το Σεμά Ισραέλ, και τον μικρό μουσουλμάνο δίπλα της να της κρατάει το χέρι!

Γύρω από τη μαντάμ Ροζά κινείται ένας αλλόκοτος κόσμος: ο Ν'ντα Αμεντέ, μαστροπός, ο γερο-Κατς, Εβραίος γιατρός, η αγία Μαντάμ Λολά, τραβεστί, πρώην πρωταθλήτης πυγμαχίας, ο κύριος Χαμπίλ, πλανόδιος πωλητής χαλιών, ο πυροφάγος Ουαλούμπα από το Καμερούν. Με όσο χιούμορ και αν αποδίδει αυτόν τον κόσμο ο Γκαρύ, σαν μαύρη κωμωδία, δεν παύει να είναι ένας σκληρός κόσμος: πόρνες, μαστροποί, κλέφτες, τρελοί, φονιάδες (όπως ο πατέρας του Μομό), εγκαταλελειμμένα παιδιά. Περιθώριο, υπόκοσμος και δυστυχία. Κι όμως, σε αυτόν τον κόσμο η καλοσύνη και η αγάπη βρίσκουν δρόμο να περάσουν, βρίσκουν εκείνη την αρχαία και πάντα νέα στενή οδό! Αν στην «Υπόσχεση της αυγής» η αγάπη μητέρας και γιου είναι εγωιστική και υστερική, στα όρια της ψυχοπαθολογίας, στη «Ζωή μπροστά» η αγάπη δεν συνδέεται με καμιά φιλοδοξία, με κανένα κίνητρο, ου ζητεί τα εαυτής. Μόνο αυτή η αγάπη, η χωρίς λόγο, εκπληρώνεται τελικά και μένει εις τον αιώνα!

Θέατρο Ριάλτο

4 - 6

4 ΠΑΡ 19:00 - 22:00,
5 ΣΑΒ & 6 ΚΥΡ 18:00 - 22:00
LUX_KILL - Σουζάνα Φιαλάς
Συνεργαζόμενος Καλλιτέχνης 2026 (12+)

Το *LUX_KILL* είναι μια μπρουταλιστική χορογραφική παρέμβαση εγκατεστημένη στον υποσκηναϊκό χώρο του Θεάτρου Ριάλτο. Η εγκατάσταση επιβάλλει μια απότομη αρχιτεκτονική μετάβαση, αποσπώντας τους επισκέπτες από τη βελούδινη ασφάλεια της παραδοσιακής θέασης και βυθίζοντάς τους σε έναν ψυχρό, υπόγειο διάδρομο. Αποδομώντας ένα Αλγοριθμικό Σώμα μέσα από τρεις αποσυναρμολογημένες οθόνες, το περιβάλλον είναι εγγενώς αντιδραστικό. Καθώς οι επισκέπτες διασχίζουν τον χώρο, η φυσική τους παρουσία υπερφορτώνει το σύστημα, πυροδοτώντας οπτικές παραμορφώσεις σε πραγματικό χρόνο και καταρρέψεις του (frame-rate) στις εκτεθειμένες οθόνες. Ο θεατής δεν αντιμετωπίζεται ως παθητικός παρατηρητής, αλλά ως ένας φυσικός, παρεμβατικός παράγοντας (glitch) που διαφθείρει ενεργά την ψηφιακή χορογραφία. Σύλληψη & Καλλιτεχνική Διεύθυνση: Σουζάνα Φιαλάς, Creative Technologist & Developer: Dominica Zofia Matos Nogueira da Gama. Εισόδος Ελεύθερη

7 - 9

ΔΕΥ, ΤΡΙ, ΤΕΤ 19:00
EXPLICIT - Lars von Trier (18+)

Το νέο πρότζεκτ του Θεάτρου Ριάλτο, με τίτλο EXPLICIT, αποτελεί μια προσπάθεια επαναπροσέγγισης και αναστοχασμού ταινιών που μας έχουν προβληματίσει, εξοργίσει, ενтриγκάρει, σοκάρει, εμπνεύσει και καθηλώσει. Αυτή η πρώτη έκδοση επικεντρώνεται στον σκηνοθέτη Lars Von Trier. Στο τρίημερο αυτό, θα προβληθούν ορισμένες από τις σημαντικότερες ταινίες του σκηνοθέτη, ενώ θα πλαισιώνονται από συζήτηση με επαγγελματίες του κινηματογραφικού Λέσχη Λεμεσού. Θα προβληθούν οι ταινίες: *Breaking the Waves*, *Dancer in the Dark*, *Nymphomaniac*, *The House that Jack Built* και *Antichrist*. Με ελληνικούς και αγγλικούς υπότιτλους. **€8 (ανά ταινία)**

12 -13

ΣΑΒ 20:00 & ΚΥΡ 19:00 (165')
Το Βουνί - Λουίζα Παπαλοΐζου
À Vendre Theatre Group & Humart (15+)

Το πολυβραβευμένο μυθιστόρημα της Λουίζας Παπαλοΐζου μεταφέρεται στη θεατρική σκηνή, σε διασκευή και σκηνοθεσία της Μαρίας Κυριάκου, ζωντανεύοντας τον κόσμο του Ξενή, της Κόρης και του Σουηδού, μέσα σε ένα ποιητικό σκηνικό όπου διασταυρώνονται η μνήμη, η απώλεια και η αναζήτηση της ταυτότητας. Με μια σύγχρονη δραματοουργία, η παράσταση μεταφέρει στη σκηνή τη γλώσσα, την ατμόσφαιρα και τη συγκινησιακή δύναμη του βιβλίου. Συγγραφέας: Λουίζα Παπαλοΐζου. Σκηνοθεσία & Διασκευή: Μαρία Κυριάκου. **€20 / 16**

18 - 20

ΠΑΡ, ΣΑΒ, ΚΥΡ 19:00
4ο Showcase Χορογραφίας
Κύπρου (16+)

Το Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού του Υφυπουργείου Πολιτισμού διοργανώνει, σε συνεργασία με το Θέατρο Ριάλτο, το 4ο Showcase Χορογραφίας Κύπρου (SXC). Ο θεσμός παρουσιάζει επιλεγμένα χορογραφικά έργα των δύο τελευταίων ετών και προσφέρει την ευκαιρία στους χορογράφους που δημιουργούν στην Κύπρο να παρουσιάσουν τα έργα τους στο ευρύ κοινό, σε καλλιτεχνικούς διευθυντές, προγραμματιστές και διοργανωτές φεστιβάλ σύγχρονου χορού του εξωτερικού, οι οποίοι προσκαλούνται για τον σκοπό αυτό. Η Επιτροπή Επιλογής Έργων, έπειτα από μελέτη των αιτήσεων που υποβλήθηκαν, επέλεξε τα έργα των ακόλουθων χορογράφων: Πάνου Μαλακτού, Πέτρου Κωνναρή & Ροδιάς Βόμβολου, Χάρη Κούσιου, Εύης Δημητρίου, Μιλένας Ούγκρεν Κούλας, Μελίνας Σοφοκλέους, Αντριάς Μιχαηλίδου και Έλενας Αντωνίου. Το Showcase Χορογραφίας Κύπρου εμπλουτίζουν παράλληλες εκδηλώσεις υπό τον τίτλο Meanwhile που διοργανώνονται από τη Στέγη Χορού Λεμεσού, τη Στέγη Χορού Λευκωσίας και τη Νέα Κίνηση. **€8 (ανά ημέρα)**

23

ΤΕΤ 20:30 (90')
Από τους Καιρούς του Γιώργου Φιλίππου Πιερήδη | Βιβλιότροπιο
Επί Σκηνης

Ένα αφιέρωμα στον σημαντικό Κύπριο λογοτέχνη Γιώργο Φιλίππου Πιερήδη. Για τον συγγραφέα και το έργο του, θα μιλήσουν η Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Κύπρου Αφροδίτη Αθανασοπούλου και ο συγγραφέας Αντώνης Γεωργίου. Στο πλαίσιο του αφιερώματος θα παρουσιαστούν αναγνώσεις διηγημάτων από το συλλογικό έργο «Η τετραλογία των Καιρών» από τους ηθοποιούς Νεκτάριο Θεοδώρου, Μανώλη Μιχαηλίδη και Παναγιώτα Παπαγεωργίου. Τη σκηνοθεσία των αναγνώσεων έχει αναλάβει η Μαρίνα Βρόντη, τη μουσική ο Αντρέας Θεοχάρους και τον σχεδιασμό φωτισμού ο Βασίλης Πετεινάρης. **€5**

25

ΠΑΡ 20:30 (80')
Σταύρος Λάντσιας Piano Trio+
Special Guest Μπάμπης Τυρόπουλος

Λυρικές συνθέσεις του Σταύρου Λάντσια και απρόσμενες διασκευές των Led Zeppelin, The Doors, L. V. Beethoven και Ennio Morricone. Ο εξαιρετος πιανίστας και συνθέτης Σταύρος Λάντσιας συνεχίζει να εξερευνά με το σχήμα του «Σταύρος Λάντσιας Piano Trio+», τα μουσικά ηχοχρώματα του παραδοσιακού σχήματος της jazz «Piano Trio», δημιουργώντας έναν συναρπαστικό διάλογο ανάμεσα στη σύγχρονη τζαζ, την κλασική μουσική και τη διεθνή μουσική δημιουργία. Μαζί του οι Μιχάλης Καλκάνης, Μιχάλης Καπηλίδης και Special Guest ο Μπάμπης Τυρόπουλος. **€18 / 15**

Σεπτέμβριος 2026

27

ΚΥΡ 20:30 (100')
Η Αρραβωνιαστική του Αχιλλέα
Άλκη Ζέη | Γιασεμί Κηληδόνη

Μετά τη μεγάλη επιτυχία της για 3 χρονιές στο θέατρο Μεταουργείο, και την περιοδεία της σε Ελλάδα και εξωτερικό, η θεατρική διασκευή του μυθιστορήματος της Άλκης Ζέη, έρχεται στο Θέατρο Ριάλτο. Η Γιασεμί Κηληδόνη, υποψήφια με την ερμηνεία της για το βραβείο Κάρολος Κουν, ερμηνεύει έναν συγκλονιστικό μονόλογο για την ιστορία μιας γενιάς που στις παραγμένες δεκαετίες του νεοελληνικού βίου (1940-1970) επέλεξε, με βαρύ τίμημα, να αλλάξει τον κόσμο. Πρόσωπα κοινά, αθλήτοι πρωταγωνιστές ή ανίδεοι κομπάρσοι του δράματος: Αντίσταση, εμφύλιος, διώξεις. Μεγάλα οράματα και διαφύσεις, διάλυση ψευδαισθήσεων. Η Ελλάδα, ο κόσμος. Ερμηνεία: Γιασεμί Κηληδόνη. Σκηνοθεσία: Φώτης Μακρής. Διασκευή: Στέλλα Κρούσκα, Κλεοπάτρα Τολόγκου, Φώτης Μακρής. Παραγωγή: Μεταουργείο ΑΜΚΕ. Διοργάνωση: Buenos Ntias Production and Management. **€20 / 15**

77777745
rialto.com.cy

Θεσμικός Χορηγός Επικοινωνίας
Official Communications Partner

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Πίνακες, τεκμήρια και ψηφιακή εφαρμογή για το χθες και το σήμερα

1. Η Παλαιά Βουλή (σημερινή στέγη του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου) στη διάρκεια εργασιών ανάπλασης του περιβάλλοντός της, το 1954. **2.** Ο πίνακας του Παύλου Μαθιόπουλου «Οδός Πανεπιστημίου» (1900-1910), που βγαίνει για πρώτη φορά από την Αθηνάϊκή Λέσχη, αποτυπώνει μια εικόνα που έχει ξεχαστεί. **3.** Ψηφιακή εφαρμογή που παρουσιάζει περιοχές της Αθήνας τότε και τώρα. **4.** Το μαχαίρι με το οποίο ο Αντώνης Γερακάκης δολοφόνησε τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη στις 31 Μαΐου 1905. **5.** Γυναικεία ενδύματα που περιλαμβάνουν από φορεσιές όπως εκείνες της βασίλισσας Αμαλίας έως φορέματα «φλάπερ».

Από Κατοικιάδικα, Κολωνάκι

Μια έκθεση που αποτυπώνει τον αιώνα κατά τον οποίο η Αθήνα έγινε μια σύγχρονη μεγαλούπολη

Του **ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ**

Το ημερολόγιο έγραφε 8 Οκτωβρίου 1822, όταν σε μια επαρχιακή κωμόπολη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι τοπικές αρχές ολοκλήρωναν μια γενική καταγραφή των κατοικιών της, ανά ενορίες. Ο αριθμός των σπιτιών που είχε ο κάθε μαχαλάς σημειώθηκε σε ένα μικρό έγγραφο, στο τέλος του οποίου αναγραφόταν και το σύνολο: 2.286 «οσπίτια». Ναι, ήταν μικρή η Αθήνα τότε και στα χρόνια του Απελευθερωτικού Αγώνα θα μικραίνει λίγο ακόμα: το 1824 οι καταγεγραμμένες οικίες είχαν μειωθεί σε 1.605, ενώ το 1831 η κατημαγμένη πόλη διέθετε μόλις 25. Σύντομα ωστόσο θα άρχιζε μια ανοδική, έστω μακρά, πορεία. Το τεκμηριώνουν κατ'αρχήν δύο ακόμα έγγραφα της περιόδου, ένα βασιλικό διάταγμα του 1833 για την ανοικοδόμηση της πόλης των Αθηνών και την κήρυξη της ως πρωτεύουσας του νέου ελληνικού κράτους και ένα δεύτερο, του 1834, που ορίζει ότι από την 1η Δεκεμβρίου η βασιλική καθέδρα μεταφέρεται στην Αθήνα. «Αυτό το γεγονός ουσιαστικά θα αρχίσει να διαμορφώνεται και την πόλη», λέει στην «Κ» η Παναγιώτα Παναρίτη, επιστημονική συνεργάτις του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. «Μπορεί να ήταν διαφορετική η εξέλιξη της αν εκτός από πρωτεύουσα δεν γινόταν και έδρα του βασιλέα».

Η διαδρομή

Η έκθεση «Αθήνα 1834-1944: Η γένεση της σύγχρονης πόλης», που παρουσιάζεται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, αποτυπώνει αυτή τη διαδρομή: τη σταδιακή και συναρπαστική μεταμόρφωση της Αθήνας, από μια άναρχα δομημένη έκταση 359 εκταρίων με 9.000 κατοίκους και με λίγο πράσινο, γνωστή στους ξένους επισκέπτες κυρίως για τα αρχαία μνημεία της, σε μια αστικοποιημένη, ευρωπαϊκή μεγαλούπολη. Μέσα από σπάνια τεκμήρια, φωτογραφίες και αντικείμενα από τις συλλογές του μουσείου και από συνεργαζόμενους φορείς, η έκθεση καταγράφει 111 χρόνια αστικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής, στη διάρκεια των οποίων η Αθήνα διαμορφώθηκε όχι μόνο μέσα από σημαντικά γεγο-

νότα, αλλά και από αλλαγές στο αστικό τοπίο και ποικίλες πολιτισμικές εξελίξεις. Οι ενότητες της έκθεσης καλύπτουν εκφάνσεις της αστικής ζωής και προσφέρουν στο ενδιαφερόμενο κοινό μια ιδιαίτερη και σπάνια γνώση του παρελθόντος σχετικά με ζητήματα που μας απασχολούν και σήμερα: η αρχιτεκτονική της πόλης, οι κάτοικοι και η ανθρωπογεωγραφία της, η καθημερινότητά της, τα μνημεία, το τοπίο της κ.ά.

Τα εκθέματα

Στην έκθεση του ΕΙΜ μπορεί κανείς να δει το περίφημο ανυλοποίητο πολεοδομικό σχέδιο της πόλης που είχαν προτείνει το 1832 οι αρχιτέκτονες Κλεάνθης και Σάουμπερτ («ιδεαλιστικό», το χαρακτηρίζει η Παναγιώτα Παναρίτη, η οποία συμμετέχει στην επιμελητική ομάδα της έκθεσης), αλλά και την επίσης ανεκπλήρωτη –ετυχώς– πρόταση του αρχιτέκτονα Καρλ Φρίντριχ Σίνκελ για την οικοδόμηση του ανακτορικού παλατιού πάνω στην Ακρόπολη. Ένα σχέδιο της πρόσοψης των Παλαιών Ανακτόρων (της σημερινής Βουλής) φέρει την υπογραφή του Φρίντριχ φον Γκέρτνερ αλλά και του ίδιου του Οθωνα, ενώ παρουσιάζεται και ένας αθηναϊκός χάρτης του 1923, υπογεγραμμένος από τον Αθανάσιο Γεωργιάδη, όπου γίνεται προσπάθεια να καθιερωθούν ονόματα όπως

Κολωνάκι και Μεταξουργείο σε συνοικίες όπως τα Κατοικιάδικα και το Χεζολίθαρο. Ο ζωγραφικός πίνακας του Παύλου Μαθιόπουλου «Οδός Πανεπιστημίου» (1900-1910), που βγαίνει για πρώτη φορά από την Αθηνάϊκή Λέσχη, αποτυπώνει μια εικόνα που έχει ξεχαστεί: την Πανεπιστημίου σαν χωματόδρομο, αλλά με την ατμόσφαιρα της Μπελ Επόκ.

Η ασφαλτόστρωση της Αθήνας ξεκίνησε το 1905-1906 και έγινε, αρχικά τουλάχιστον, όχι με μηχανήματα, αλλά... χειρωνακτικά, όπως δείχνει ένα φωτογραφικό τεκμήριο. «Έχει καταγραφεί ότι ο πρώτος εργολάβος είχε παραβιάσει τις προδιαγραφές της σύμβασης και αντί για τα 8 εκατοστά πάχος που προβλεπόταν, οι μετρήσεις είχαν δείξει περίπου 4 με 5. Επίσης, οι Αθηναίοι είχαν διαμαρτυρηθεί τότε, φοβούμενοι ότι η «ευθερμαγωγός» άσφαλτος θα καταστήσει το κλίμα της πόλης «τροπικόν»», λέει η Παναγιώτα Παναρίτη. Η χρήση του φωταερίου –π.χ. σε φωτιστικά, που επίσης εκτίθενται, μαζί με σόμπες κ.ά.– μετέβαλε δραματικά την καθημερινότητα: «Το φως αλλάζει πολύ την πόλη, γιατί επεκτείνει την κοινωνική ζωή, αυξάνει τον χρόνο που οι Αθηναίοι μπορούν να κυκλοφορούν στον δρόμο, να συμμετέχουν σε θεάματα κ.λπ.», επισημαίνει η κ. Παναρίτη. Οι πιο εύποροι ίσως

μετακινούνται με αυτοκίνητα, το πρώτο εκ των οποίων, ένα ηλεκτροκίνητο Peugeot, έφερε στην Αθήνα το 1894 ή το 1898 ο ομογενής Νικόλαος Κοντογιαννάκης. Στην έκθεση υπάρχει και μια φωτογραφία, λίγο μεταγενέστερη, που απεικονίζει τον Αλέξανδρο Α΄ να αλλάζει λάστιχο στο δικό του μηχανοκίνητο όχημα. Και στις υποενότητες για τη ζωή των γυναικών, βλέπει κανείς εικόνες με τις εργάτριες που νομάρζονταν «φαμπρικούδες», με τις γυναίκες που ψήφισαν για πρώτη φορά στις δημοτικές εκλογές του 1934, αλλά και τα φορέματά τους, που από το στυλ «Αμαλία» εξελίχθηκαν σταδιακά στο πιο ανάλαφρο «φλάπερ».

Διαχρονικά προβλήματα

Η λειψυδρία και η στέγαση αποτελούσαν και τότε πρόβλημα. Το ίδιο και η εγκληματικότητα, τουλάχιστον αν κρίνουμε από μια υπουργική εγκύκλιο με αναφορά στο «ριφιφι» που είχε γίνει το 1869 στο Κεντρικό Ταμείο του Κράτους, στην πλατεία Κλαυθμώνος, αλλά και από ένα ζευγάρι χειροπέδες που η αστυνομία χρησιμοποιούσε την περίοδο 1890-1920. Ούτε οι πολιτικές εντάσεις έλειπαν φυσικά, όπως επιβεβαιώνει μια μεταλλική... μούντζα που είχαν στείλει μετά τις βουλευτικές εκλογές του 1887 στον Στέφανο Δραγούμη οι

πολιτικοί του αντιπάλου. Πρόβλημα αποτελούσε βέβαια και η καρτοπαιξία, που σε ένα διάταγμα της αστυνομίας χαρακτηριζόταν «ιόβλος σκόληξ κατατρώγων τα σπλάχνα της κοινωνίας» –είναι γνωστό ότι όταν ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης έκλεισε τις καρτοπαικτικές λέσχες, δολοφονήθηκε από έναν θαμώνά τους, τον Αντώνη Γερακάκη, το μαχαίρι του οποίου παρουσιάζεται στην έκθεση. Τα «παραπτώματα» της μαθητιάσας νεολαίας ήταν άλλου τύπου, όπως ένα «σκονάκι» που βρέθηκε σε σχολικό εγχειρίδιο φυσικής του 1892 και το οποίο επίσης εκτίθεται.

Οχι ότι έλειπε η ψυχαγωγία. Οι βασιλείς είχαν βέβαια τις δικές τους θέσεις στα θεωρεία (στο Θέατρο Μπούκουρα τα βασιλικά καθίσματα ορίζονταν από ένα γύψινο, επιχρυσωμένο στέμμα που παρουσιάζεται για πρώτη φορά), ενώ οι κοινοί θνητοί είχαν, από το 1896, τη δυνατότητα να δουν κινηματογράφο – μια μεταγενέστερη διαφημιστική καταχώριση, του 1930, για την προβολή της ταινίας «Οι απάχδες των Αθηνών» στον κινηματογράφο «Αττικόν», ίσως κινητοποιήσει πολλαπλώς το ενδιαφέρον του σημερινού κοινού. Ιδιαίτερο έκθεμα είναι επίσης ένα εισιτήριο εισόδου στην Ακρόπολη με... εννεάμηννη ισχύ (από 24 Μαρτίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1935): με την καθέρωσή του εισιτηρίου, η Ακρόπολη κατέστη ο πρώτος επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος. Και είναι από τον ιερό της βράχο, που τον Οκτώβριο του 1944 κατ'απόφαση ενός Γερμανού αξιωματικού, ζωσμένος με τη σημαία του καταρρέοντος Τρίτου Ράιχ, όπως βλέπουμε στο τέλος της έκθεσης σε ένα βίντεο που κόβει την ανάσα.

Τελικά, σαν ζωντανός οργανισμός παρουσιάζεται η Αθήνα, αποτελούμενος από τις παράλληλες ιστορίες των ανθρώπων της, όπως διαβάζουμε στα κείμενα της έκθεσης. Η κ. Παναρίτη το συνοψίζει ως εξής: «Βλέπουμε τη νεότερη Αθήνα από τη γέννησή της και τη βλέπουμε να εξελίσσεται, να μεγαλώνει, να εξευρωπαϊζεται, να αστικοποιείται. Ουσιαστικά, σε εκείνα τα 100 χρόνια μπαίνουν τα θεμέλια της σημερινής πόλης, με τα θετικά και τα αρνητικά της».

«Αθήνα 1834-1944: Η γένεση της σύγχρονης πόλης», Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, από 8 Σεπτεμβρίου έως το τέλος Ιουνίου 2027.

Η Παναγιώτα Παναρίτη στους χώρους της έκθεσης με μια φωτογραφική μηχανή εποχής. Στην περίοδο που καλύπτει η έκθεση, κμπαίνουν τα θεμέλια της σημερινής πόλης, με τα θετικά και τα αρνητικά της», αναφέρει.

Αυτοσαρκασμός «made in Greece»

Ποιος είναι ο Ελληνοαμερικανός κωμικός Σταύρος Χαλκιάς που έχει κατακτήσει τις ΗΠΑ με το καυστικό χιούμορ του

Του ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ

Πώς θα σας φαινόταν αν μαθαίνατε ότι ένας από τους πιο ενδιαφέροντες και ανερχόμενους κωμικούς της σκηνής της Νέας Υόρκης είναι ένας υπέρβαρος Ελληνοαμερικανός με παρουσιαστικό –κατά δική του δήλωσιν– «φαλακρού ανώμαλου»; Κι όμως, ο Σταύρος Χαλκιάς ή Stavros Halkias φιλοξενήθηκε πρόσφατα στο δημοφιλές Podcast των New York Times, με οικοδεσπότες τους Τζον Καραμανίκα και Τζο Κοσκαρέλι, προκειμένου να μιλήσει για την πολυπρισματική παρουσία του σε τηλεόραση, κινηματογράφο, αυτοσχεδιαστική κωμωδία και podcast – η συνέντευξη κατέληξε, όπως ήταν αναμενόμενο, να προκαλέσει αρκετό γέλιο, αλλά και μερικές ειλικρινείς πολιτικές παρατηρήσεις, τις οποίες σπάνια ακούει κανείς πια στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού.

Το παράδοξο είναι ότι ο 37χρονος Χαλκιάς δεν ήθελε ποτέ να κάνει πολιτική κωμωδία – ανήκει άλλωστε σε μία από τις πιο απολιτϊκ γενιές των τελευταίων δεκαετιών, τουλάχιστον όσον αφορά τον δυτικό κόσμο. Παρ' όλα αυτά το 2025 συμμετείχε σε ένα βίντεο προώθησης για την εκλογική καμπάνια του μετέπειτα δημάρχου της Νέας Υόρκης Ζοράν Μαϊντάνι, ενώ αν παρακολουθήσει κανείς το podcast «Stavvy's World» θα τον ακούσει συχνά να σχολιάζει τα κακώς κείμενα, δίχως να φιλτράρει ιδιαίτερα τα λεγόμενά του. Η έναρξη κάθε επεισοδίου, πάντως, σηματοδοτείται από ένα ελληνοπρεπέστατο «όπα», συνοδευμένο από τους ήχους μπουζουκιού.

Η διαδρομή του

Γεννημένος στη Βαλτιμόρη από Έλληνες μετανάστες γονείς, ο Χαλκιάς έζησε ως παιδί τον σχολικό εκφοβισμό εξαιτίας των παραπάνω κιλών του, κάτι το οποίο μάλλον τον σκλήρυνε και ενίσχυσε τον έμφυτο αυτοσαρκασμό του. Σε νεαρή ηλικία επίσης διαμόρφωσε το είδος του χιούμορ που τον χαρακτηρίζει με επιρροές τόσο από τις κουζίνες, όπου δούλευε η σερβιτόρα μητέρα του, όσο και από τις οικοδομές, συνοδεύοντας τον μικροεργολάβο πατέρα του.

«Οι πιο αστειοί άνθρωποι που συναντούσα ήταν στις κουζίνες ή φίλοι του πατέρα μου στην οικοδομή. Εκεί είδα για πρώτη φορά κάποιον να κοροϊδεύει τον πατέρα μου. Είπα «πλάκα έχει αυτό. Δεν χρειάζεται να τον σέβεσαι πάντα. Αυτός ο τύπος γελοιοποιεί τον πατέρα μου. Ίσως δεν χρειάζεται και εγώ να τον σέβομαι πια». Είτε το γνωρίζεις είτε όχι, αυτά είναι τα πρώτα σου κωμικά πρότυπα. Μπορώ να σου πω ότι αυτή τη

Σε νεαρή ηλικία διαμόρφωσε το είδος του χιούμορ που τον χαρακτηρίζει με επιρροές τόσο από τις κουζίνες, όπου δούλευε η σερβιτόρα μητέρα του, όσο και από τις οικοδομές, συνοδεύοντας τον μικροεργολάβο πατέρα του.

στιγμή υπάρχουν άνθρωποι που δουλεύουν στις κουζίνες και είναι πιο αστειοί από οποιονδήποτε αυτοσχεδιαστικό κωμικό», ανέφερε μεταξύ άλλων στο Podcast.

Εχοντας βαθιά εντυπωμένη μέσα του τη συνείδηση της εργατι-

κής τάξης, ο Χαλκιάς μετακόμισε στη Νέα Υόρκη, όπου τον υποδέχθηκε μια ολόκληρη underground σκηνή μιλένιαλ κωμικών. Το θεοπάλαβο podcast «Cum Town», το οποίο συμπαραουσίασε από το 2016 μέχρι το 2022 με τους Νικ Μιούλεν και Ανταϊ Φρίντμαν, κατέχει ακόμα και σήμερα περίοπτη θέση στην καλτ μυθολογία της συγκριμένων σκηνής, ενώ ο ίδιος κυνηγούσε ταυτόχρονα το όνειρο του stand up comedy.

Και κάπου εκεί ήρθε η εκτόξευση. Το βίντεο μιας παράστασης, που έδωσε σε κάποιο κλαμπ της Νέας Υόρκης, συγκέντρωσε 2 εκατ. προβολές στο Youtube μέσα σε τρεις εβδομάδες, κάτι που τράβηξε την προσοχή του Netflix. Ένα χρόνο αργότερα, το 2023, ο Χαλκιάς παρουσίασε το πρώτο Netflix Special με τίτλο «Fat Rascal», ξε-

Οι 2 εκατ. προβολές μιας παράστασής του στο YouTube μέσα σε τρεις εβδομάδες τράβηξαν την προσοχή του Netflix. Στις 8 Σεπτεμβρίου θα κυκλοφορήσει στην πλατφόρμα το δεύτερο δικό του κωμικό special.

διλώνοντας όλη την γκάμα του απολαυστικά βρωμόστομου ρεπερτορίου του.

Εκεί η σημερινή Ελλάδα σατιρίζεται («Οι Έλληνες άνδρες συμπεριφέρονται σαν γκέι, αλλά είναι ομοφοβικοί»), ενώ η αρχαία

χρησιμοποιείται ως αφορμή κοινωνικού σχολιασμού: «Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν τόσο τέλειοι που 3.000 χρόνια μετά, εγώ αντιμετωπίζω λιγότερο ρατσισμό εξαιτίας τους» και «κάποιος τότε λάξεψε ένα μαρμάρινο πέος τόσο όμορφο, ώστε σήμερα είναι πιο εύκολο εγώ να πάρω τραπεζικό δάνειο σε σχέση με έναν Λατίνο». Αυτά και άλλα πνευματώδη λέγονται στο ωριαίο σόου, στο οποίο φυσικά κυριαρχεί και πάλι η αυτοσαρκαστική περσόνα του Χαλκιά.

Στις 8 Σεπτεμβρίου θα κυκλοφορήσει στην πλατφόρμα του Netflix το δεύτερο δικό του κωμικό special με τίτλο «Uncle Stav», κινηματογραφημένο στην πατρίδα του τη Βαλτιμόρη, εκεί όπου κάποτε είδε ζωντανά τον Κρις Ροκ και έμεινε άναυδος «από αυτό το επίπεδο δεξιοτεχνίας».

Ο Σταύρος Χαλκιάς σε σκηνή από τον τρίτο κύκλο της σειράς «Tires». Γεννημένος στη Βαλτιμόρη από Έλληνες γονείς, έζησε ως παιδί τον σχολικό εκφοβισμό εξαιτίας των παραπάνω κιλών του, κάτι το οποίο μάλλον τον σκλήρυνε και ενίσχυσε τον έμφυτο αυτοσαρκασμό του.

Η συνεργασία με τον Λάνθιμο και η σχέση κωμωδίας - άκρας Δεξιάς

Τα τελευταία χρόνια ο Ελληνοαμερικανός σόουμαν συμμετέχει σε πολλά και διαφορετικά πρότζεκτ. Το 2025 τον είδαμε στη «Βουγονία» του Γιώργου Λάνθιμου, όπου υποδύθηκε έναν (τουλάχιστον) αλλόκοτο αστυνομικό – ο ρόλος ήταν σχετικά μικρός αλλά αξιομνημόνευτος, με τον Χαλκιά να ταιριάζει γάντι στο sui generis σύμπαν του Έλληνα κινηματογραφιστή. Το ίδιο διάστημα πήρε μέρος στους δύο πρώτους κύκλους της σειράς «Tires» του Netflix –μόλις κυκλοφόρησε και ο τρίτος– παίζοντας τον υπάλληλο ενός μηχανουργείου που βρίσκεται στα όρια νευρικής κρίσης. Ξανά μέλος ομάδας σε χώρο εργασίας, αυτή τη φορά στις γνώριμες σε αυτόν κουζίνες, βρίσκεται στο «Tony» του Ματ Τζόνσον, μια ήδη πολυσυζητημένη βιογραφία του Αντονι Μπουρντέν, η οποία επικεντρώνεται στα πρώιμα χρό-

Δεν νομίζω ότι είναι προσχεδιασμένο. Απλώς συνέβη τα τελευταία ένα-δύο χρόνια αρκετοί κωμικοί να έχουν μερικές από τις πιο βλακώδεις απόψεις στη Γη, είπε σε συνέντευξή του.

νια του διάσημου σεφ και παρουσιαστή.

Ακούγοντας και βλέποντας κανείς τον Σταύρο Χαλκιά στις διάφορες δουλειές του, ξεχωρίζει κυρίως τον αυθεντικό χαρακτήρα και μια παράξενη αωρότητα, η οποία δείχνει να μην έχει αλλοιωθεί –προς το παρόν τουλάχιστον– από τη διασημότητα και τα χρήματα, που έχει πρόσφατα κερ-

δίσει. Μιλάει με ειλικρίνεια για τις αλλαγές που έχουν επέλθει στη ζωή του, για την κατάχρηση φαγητού και ουσιών, ενώ ομολογεί ότι νιώθει μεγαλύτερη σύνδεση με τους «λυπημένους άνδρες» της εποχής μας. Ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχουν πάντως οι απόψεις του σχετικά με την πολιτική διάσταση της αυτοσχεδιαστικής κωμωδίας, η οποία τα τελευταία χρόνια φλερτάρει αρκετά με το πεδίο της άκρας Δεξιάς. «Δεν νομίζω ότι είναι κάτι υπολογισμένο. Απλώς συνέβη τα τελευταία ένα-δύο χρόνια αρκετοί κωμικοί να έχουν μερικές από τις πιο βλακώδεις απόψεις στη Γη» και είναι φίλοι μου, οπότε λέω «ΟΚ, παιδιά, μήπως πρέπει να το συζητήσουμε;», είπε στη συνέντευξη των New York Times.

Μόλις πέρυσι ο ίδιος αρνήθηκε την πρόσκληση να συμμετάσχει στο Φεστιβάλ Κωμωδίας του Ρι-

άнт στη Σαουδική Αραβία, παρόλο που η αμοιβή ήταν παραπάνω από πλουσιοπάροχη. Αντιθέτως, εκεί βρέθηκαν τεράστια ονόματα του χώρου, όπως ο Ντέιβ Σαπέλ και ο Λούι Σ.Κ. «As είμαστε ειλικρινείς. Όταν βρίσκεσαι στην κορυφή... πιστεύετε πραγματικά ότι αυτό είναι το χειρότερο μέρος όπου έχουν παίξει αυτοί οι τύποι; Νομίζω ότι στο υψηλότερο επίπεδο αρχίζεις και συνηθίζεις λίγο παραπάνω το αληθινό κακό. Εκεί οδηγούν και τα λεφτά, έτσι δεν είναι;», παρατηρεί ο Χαλκιάς και συνεχίζει: «Κοιτάξτε, ο Ντέιβ Σαπέλ είναι ο σπουδαιότερος όλων (GOAT)· θα τον θαυμάζω μέχρι να πεθάνω. Όμως σκέφτομαι: "Παιδιά, έχετε αρκετά χρήματα πια". Σε ποιο σημείο βάζεις ένα φραγμό; Αυτό δεν είναι και το νόημα της αυτοσχεδιαστικής κωμωδίας; Να υψώσεις τη φωνή σου απέναντι στο κατεστημένο;».

OCTOBER 14

NICOSIA MUNICIPAL THEATRE

AI WARS

digital
agenda
CYPRUS SUMMIT

agenda.cy

DON'T MISS OUT,
EARLY BIRD TICKETS
ARE AVAILABLE NOW!

Nina Schick

Sovereign AI Strategist |
AGI & Geopolitics |
Founder, Tamang Ventures &
Industrial Intelligence

1,000 +

Appearances

100 +

Publications

\$ 16 BN+

Value of Companies
advised

100 k+

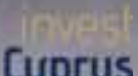
AI Community

POWERED BY

Bank of Cyprus

SUPPORTERS

PILAKOUTAS
GROUP

Shape the future
with confidence

sepaga

ascantium

PARTNERS

UNIVERSITY
of NICOSIA

European
University Cyprus

Frederick
University

UoL

RESEARCH
& INNOVATION
FOUNDATION

THE CYPRUS INSTITUTE OF
NEUROLOGY & GENETICS

A PROJECT ENDORSED BY

Nicosia Municipality

ORGANISERS

KATHIMERINI

